

ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย

**A STUDY OF THE GUIDELINE OF PROMOTING THE BUDDHIST
TOURISM OF WAT OF THE KAO SO OF THE BUDDHIST
IMAGL, 9 S. IN NONGKHAI PROVINCE**

พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย

พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A Study of the guideline of Promoting the Buddhist
Tourism of Wat of the Kao So of the Buddhist
Image, 9 S. in Nongkhai Province**

PhraAlongkorn Tanasiri (Kaeowised)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเรื่อง
“ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย” เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร. หอมหวล บัวระภา)

กรรมการ

(พระราเชนทร์ วิสารโท, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระครูจิริธรรมชัย, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระราเชนทร์ วิสารโท, ผศ. ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูจิริธรรมชัย, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระอลงกรณ์ ฐานสิริ/แก้ววิเศษ)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย
- ผู้วิจัย** : พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระราเชนทร์ วิสารโท, ผศ.ดร. บธ.บ. (วิทยาการจัดการทั่วไป),
ศน.ม (พุทธศาสนศึกษา), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
 - : พระครูจิรธรรมธัช, ผศ.ดร., ป.ธ.๔, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา),
พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), Ph.D. (Buddhist Studies)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีแหล่งการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ๓) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๘ ส ในจังหวัดหนองคายผู้วิจัย ได้ทำการวิเคราะห์และสามารถจำแนกสภาพปัญหาเป็น ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านเศรษฐกิจของวัด การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๘ ส ในจังหวัดหนองคาย พบจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้ จุดเด่น พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ เป็นศิลปะล้านช้าง ปางมารวิชัยเหมือน อานิสงส์ในการสักการะกราบไหว้แตกต่างกัน จังหวัดหนองคายระบบวัฒนธรรมเดียวกัน ระยะเวลาที่สามารถเชื่อมโยงกันได้

จุดด้อย ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ วัดหรือคณะกรรมการวัดให้ความสำคัญน้อย การประชาสัมพันธ์ไม่เชื่อมโยงส่งเสริมกัน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ใช้กรอบวิเคราะห์ ๕ ด้าน คือ ด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ด้านผู้สร้าง ด้านสถานที่ประดิษฐาน ด้านเศรษฐกิจของวัด ด้านความสัมพันธ์กับอาณาจักร แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย สรุปได้ดังนี้ ๑) ด้านการให้การ

สนับสนุนและส่งเสริม แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ แห่งในจังหวัดหนองคาย ประเด็นแรกที่จะต้องพิจารณาถึงการได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป คือจังหวัดหนองคาย โดยสำนักงานจังหวัดหนองคาย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย คณะสงฆ์จังหวัดหนองคาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล สถาบันทางการศึกษา ๒) ด้านบุคลากร แนวทางที่จะพัฒนาได้ควรมีแนวทางการพัฒนา ๒ ระดับ คือระดับนโยบาย เพื่อเชื่อมโยงระหว่างวัดต่างๆ ทั้ง ๙ วัด และระดับวัด ระดับนโยบาย ควรมีพระสงฆ์ผู้ปกครองระดับจังหวัด ระดับอำเภอ เจ้าอาวาส และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสำนักงานจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ร่วมเป็นกรรมการระดับ ระดับวัด ควรจัดตั้งในรูปแบบคณะกรรมการวัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน พระสงฆ์สามเณร ชุมคุ้มและนักวิชาการ ร่วมเป็น ๓) ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัดการจัดกิจกรรมภายในวัด ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม ชุมชน และเป็นการหารายได้เข้าวัดอีกส่วนหนึ่ง ฉะนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่พำนักทั้งทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนทั้งหลาย จึงสามารถจัดรูปแบบกิจกรรมภายในวัด ได้ดังนี้ กิจกรรมที่เป็นกิจของ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุญประเพณี กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมบริการชุมชน และสังคม ๔ การจัดภูมิทัศน์ หอมน้ำห้องสุขา สถานที่จอดรถ อาหาร และ สิ่งสนับสนุนอื่นๆ ถ้าเป็นไปได้ควรมีการจัดศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวและของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของวัดหรือของท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อของที่ระลึกราคาถูก สะดวกและรวดเร็ว ๕) ด้านสถานที่ จัดบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เรียบง่าย มีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ เยียบสงบ สะอาดและงดงามตามความเหมาะสม โดยอาจปรับสภาพแวดล้อมตามศักยภาพของวัดให้เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง

- Thesis Title** : A Study of the guideline of Promoting the Buddhist Tourism of Wat of the Kao So of the Buddhist Image, 9 S. in Nongkhai Province
- Researcher** : Phraalongkon Thānasiri
- Degree** : Master of Arts (Buddhist Studies)
- Thesis Supervisory Community**
- : Phrarachane Visārado, Asst. Prof. Dr. B.A. (General Management), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
- : Phrakrujiradhammatach, Asst. Prof. Dr., Pali IV, B.A. (Buddhism), M.A. (Buddhism), Ph.D. (Buddhist Studies)
- Date of Greation** : March 11, 2018

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the concept related to the theory of the Buddhist touristic sources and culture 2) to study the present condition and problems of managing the Buddhist tourist sources and culture in Wat of nine colors of Buddhist images S. and 3) to propose the guideline of managing the Buddhist tourist sources and culture in Wat of nine colors of the Buddha's images, 9 S. in Nongkhai Province.

The results of the research were found that for the condition of managing the Buddhist tourist sources of the sacred Buddha's images, 9 S. in Nongkhai Province, the researcher analyzes and can divide the problems into 5 five aspects, that is, the aspect of personnel, administration, relationship with the community, and the economy of temple. To analyze the significant point and weak point of developing the tourist sources of the sacred Buddha's images, 9 S. in Nongkhai Province is that the significant point of the sacred Buddha's images, 9 S. is the Lanchang art, the Devil period. The profits for worship are different. The system of culture in Nongkhai Province is the same thing and the distance of journey can be connected for each other

The weak point is lack of the assistance from the government. Wat or the committee of Wat gives less propagation, not to support each other. To analyze the

relationship in enhancing the Buddhist tourism of the sacred Buddha's images 9 S. in Nongkhai province and to analyze the relationship to enhance the Buddhist tourism of the sacred Buddha's images, 9 S. in Nongkhai Province consist of 5 frames of analysis, that is, the aspect of the historical evidence, creation, inventive places, the temple's economy and , the relation with the kingdom. The guideline to enhance the Buddhist tourism of Wat that has the sacred Buddha's image, 9 S. in Nongkhai Province can be included 1) in the aspect of supporting and enhancing the guideline to promote the Buddhist tourism of Wat that has the sacred Buddha's image, 9 S. in Nongkhai Province. First point must be examined to receive the promotion from the government and local administrative organization by having the different, that is, in Nongkhai Province by the Office of Administrative Nongkhai Province, the Office of Nongkhai Provincial Culture, the Office of Nongkhai Provincial Buddhism, the Monastic Orders of Nongkhai Province and the Local administrative Organization , that is, the Provincial Administrative Organization, The Sub-District Administrative Organization, Municipality and Educational Institute 2) in the aspect of personnel, the guideline for development should have the guideline for development for 2 levels, the policy level for connection among 9 temples and temple level. The policy level should have the Immediate Administrative Orders in the level of province, District level, Abbots and the Officials as related no matter whether the Office of Provincial Administration, the Office of the Provincial Culture and the Office of Provincial Buddhism including the Monastic Committee in every level. In the monastic level, the committee should be established by having the abbots as the chairman and Buddhist monks and novices, community and academicians should participated 3) the aspect of managing the activities in the temple is regarded as the relationship , to enhance the participation of society, community and to search for income for the monastery. So the formats of managing the activities are important to raise the temple to be the center of the community, to be residence physically and verbally of the tourists and all visitors. The formats of activities can be managed in the temple such as the activities related to the Buddhist holidays, activities related to the traditions, activities related to the sacred Buddha's image and the activities for the community and social services for 4 aspects that is, to manage the landscape, toilets, parking area, foods and supporting others. If possible, it should have the center for data service concerning

tourism and gifts to be symbolic of the temples or the locations in order to assist the tourists to buy the cheap memorable materials, comfortable and fast and 5) in the aspect of place, the ground of the temple should be provided as in order and beautiful, simple and smooth, enjoyable environment, natural, peace, clean and pretty as appropriation by improving the surroundings in accordance with potentials of the temple to be an identity and self-identity.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาของพระราชนรินทร์ วิศวารโท, ผศ. ดร. ประธานที่ปรึกษา และ พระครูจิระธรรมธัช, ผศ. ดร. อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจแก้ข้อบกพร่องต่างๆ ให้สมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ผู้วิจัย ขอขอบคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้อง สมบูรณ์ตามรูปแบบของงานวิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด วิทยาเขตหนองคาย ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อและอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยผู้วิจัย ขอขอบคุณและขออนุโมทนา

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ผู้วิจัยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้เสียสละแรงกายแรงใจ และช่วยสนับสนุนในการทำวิจัยเล่มนี้ ด้วยดีตลอดมา ขอจงมีความสุขความเจริญ ได้รับแต่คุณงามความดีแห่งการวิจัยนี้โดยทั่วกัน ประโยชน์และคุณงามความดีแห่งการวิจัยนี้ ขอนอบน้อมไว้เพื่อเป็นเครื่องสักการบูชาคุณของพระรัตนตรัย ซึ่งมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์และบิดามารดา ครู อุปัชฌาย์อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทสรรพวิชาความรู้ทั้งหมด

พระอลงกรณ์ ฐานสิริ(แก้ววิเศษ)

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อของคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๑๙๖/๑๕๑, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙๖/๒๑๐. หมายถึง วินัยปิฎก มหาคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๑๕๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และวินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๒๑๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

วิ. มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สฬา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปณจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สตกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

ช.ช.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ช.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ช.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
ช.อิตี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ช.เปต.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
ช.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ช.จู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ	(ภาษาไทย)
ช.ปฎิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภทวารวค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระไตรปิฎก

ช.ป.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย สทธรรมปกาสินี ปฏิสัมภทามคคอฎฐกถา (ภาษาบาลี)
ช.อิตี.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย ปรมตถทีปนี อิติวุตตกอฎฐกถา (ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ.	(บาลี)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสงคณิ อฎฐสาลินีอฎฐกถา (ภาษาบาลี)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้งเล่มที่ / ข้อที่ / หน้าที่ / ตามลำดับเช่น วิ. มหา. (ไทย) ๔/๘/๑๒ -๑๔. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ / ข้อที่ ๘ / หน้าที่ ๑๒-๑๔ (ภาษาไทย).

การใช้หมายเลขอ้างอิงอรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่มที่ / หน้าที่ เช่นอภิ.สง.อ. (บาลี) ๔๖/๒๕๕. หมายถึง อภิธรรมปิฎก ธรรมสงคณิ อฎฐสาลินีอฎฐกถา เล่มที่ ๔๖/หน้าที่ ๒๕๕ (ภาษาบาลี).

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
สารบัญ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เชิงทฤษฎี/เชิงปฏิบัติการ	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๓
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๑๓
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวพระพุทธศาสนา	๑๔
๒.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว	๑๔
๒.๒ ความสำคัญของการท่องเที่ยว	๑๖
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๑๘
๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๑๘
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	๒๓
๒.๔.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว	๒๔
๒.๔.๒ สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว	๒๖
๒.๔.๓ บทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	๒๘
๒.๔.๔ ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์แก่วัด	๒๙
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๓๐
๒.๕.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๓๑
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว	๓๓
๒.๖.๑ ความหมายเกี่ยวกับนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว	๓๓
๒.๖.๒ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙	๓๗

๒.๖.๓ นโยบายภาคการท่องเที่ยวและการบริการของรัฐบาล	๓๘
๒.๗ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม	๔๐
๒.๘ การท่องเที่ยวเชิงพุทธและวัฒนธรรม	๔๒
๒.๙ สรุป	๕๓
บทที่ ๓ สภาพและปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในจังหวัดหนองคาย	๕๕
๓.๑ บริบทของจังหวัดหนองคาย	๕๕
๓.๒ สภาพและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธจังหวัดหนองคาย	๖๔
๓.๒.๑ หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)	
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๖๔
๓.๒.๒ หลวงพ่อพระแสง วัดศรีชะเกษ	
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๘๕
๓.๒.๓ หลวงพ่อพระสวย วัดยอดแก้ว	
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๘๗
๓.๒.๔ หลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ	
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๘๙
๓.๒.๕ หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณเมือง	
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๙๐
๓.๒.๖ หลวงพ่อทองแสน วัดท่าครกเรือ	
อำเภอบ้านบ่อ จังหวัดหนองคาย	๙๒
๓.๒.๗ หลวงพ่อแสนห้า วัดกุ่มภประดิษฐ์	
อำเภอบ้านบ่อ จังหวัดหนองคาย	๙๔
๓.๒.๘ หลวงพ่อสีบุญเรือง วัดพิสัยเจติยาราม	
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย	๙๕
๓.๒.๙ หลวงพ่อพระเสียง วัดมณีโคตร	
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย	๙๗
๓.๓ สภาพและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธจังหวัดหนองคาย	๙๙
๓.๔ สภาพปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป ๙ ส	
จังหวัดหนองคาย	๑๐๐
๓.๔.๑ หลวงพ่อพระใสวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)	๑๐๐
๓.๔.๒ หลวงพ่อพระเสาร์วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ (หอกล่อง)	๑๐๒
๓.๔.๓ หลวงพ่อพระสุกวัดศรีคุณเมือง	๑๐๓
๓.๔.๔ หลวงพ่อพระสวยวัดยอดแก้ว	๑๐๔
๓.๔.๕ หลวงพ่อพระแสงวัดศรีชะเกษ	๑๐๕
๓.๔.๖ หลวงพ่อพระเสียงวัดมณีโคตร	๑๐๖
๓.๔.๗ หลวงพ่อสีบุญเรืองวัดหลวงพิสัยเจติยาราม	๑๐๗

๓.๔.๘ หลวงพ่อทองแสนวัดท่าครกเรือ อำเภอท่าป่อ	๑๐๘
๓.๔.๙ หลวงพ่อแสนหัววัดกุ่มภประดิษฐ์	๑๐๙
บทที่๔ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	
ของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย	๑๑๐
๔.๑ การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของการพัฒนา	๑๑๐
๔.๑.๑ จุดเด่น	๑๑๐
๔.๑.๒ จุดด้อย	๑๑๒
๔.๒ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	
ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย	๑๑๓
๔.๒.๑ ด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์	๑๑๔
๔.๒.๒ ด้านผู้สร้าง	๑๑๔
๔.๒.๔ ด้านเศรษฐกิจของวัด	๑๑๕
๔.๒.๕ ด้านความสัมพันธ์กับอาณาจักร	๑๑๖
๔.๓ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธแนวทางการส่งเสริม	
การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย	๑๑๖
๔.๓.๑ ด้านการให้การสนับสนุนและส่งเสริม	๑๑๗
๔.๓.๒ ด้านบุคลากร	๑๑๘
๔.๓.๓ ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัด	๑๑๙
๔.๓.๔ ด้านสิ่งแวดล้อม	๑๒๑
๔.๓.๕ ด้านสถานที่	๑๒๑
๔.๓.๖ ด้านการสร้างแรงจูงใจ	๑๒๓
๔.๓.๗ ด้านการพัฒนาจิตใจ	๑๒๕
๔.๔ สรุป	๑๒๖
บทที่๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๒๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๙
๕.๑.๑ สภาพปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	
พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย	๑๓๐
๕.๑.๒ การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	
ของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย	๑๓๐
๕.๑.๓ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	
ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย	๑๓๑
๕.๑.๔ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ	
พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย	๑๓๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๓๓

๕.๒.๑	ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย	๑๓๓
๕.๒.๒	ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	๑๓๕
บรรณานุกรม		๑๓๕
ภาคผนวก		๑๔๑
	ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๔๒
	ภาคผนวก ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๔๗
	ภาคผนวก ค. ภาพการสัมภาษณ์ และภาพประกอบการวิจัย	๑๕๘
ประวัติผู้วิจัย		๑๖๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ข้อมูลว่าการท่องเที่ยวถือเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๔ พบว่ายังมีข้อจำกัดหลายประการที่ยังไม่ได้บรรลุผลตามเป้าหมาย ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันมอบหมายให้ทุกส่วนราชการ หาแนวทางปฏิบัติงานที่หน่วยงานรับผิดชอบให้บรรลุผลและสอดคล้องตามแผนปฏิรูปประเทศไทยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจึงได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ ขึ้น โดยผ่านกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินผลการพัฒนา พร้อมทั้งจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสวงหาแนวทางการทำงานและการปรับปรุงกลไกการขับเคลื่อนแผนดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติอย่างบูรณาการโดยแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล รวมทั้งเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะ ๓ ปี ซึ่งจะเป็นช่วงรอยต่อเพื่อปูพื้นฐานไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ต่อไป^๑

การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นภายในประเทศและ ต่างประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงความต้องการจากการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหรือพบ เห็นสิ่งแปลกใหม่กลายเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการมีประสบการณ์โดยตรงโดยการเข้าไปเรียนรู้และมี ส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของสังคมที่ตนไปท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งมากขึ้นซึ่งประเทศไทยมี ความได้เปรียบจากมีวัดพุทธิกทางทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวมากมาย มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณีซึ่งเกิดจากวิถีชีวิตและศาสนาของคนไทย ทั้งนี้คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิต ที่ผูกพันกับศาสนาพุทธ จึงมีกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี ประจำท้องถิ่นตามวันสำคัญทางพุทธศาสนา ตลอดจนสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมจำนวนมาก

จังหวัดหนองคาย ได้รับการยกย่องเป็น “เมืองที่พักผ่อนที่ดีที่สุด” อันดับ ๗ ของโลก มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ มากมายไปด้วยวัดวาอาราม โบราณสถาน

^๑กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐,กรกฎาคม ๒๕๕๘ (คัดสำเนา), หน้า คำนำ.

และอุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ หนองคายเป็นเมืองเมืองชายแดนริมฝั่งโขงที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นประตูที่เปิดไปสู่เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นที่ตั้งของสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งแรก เชื่อมโยงทั้งสองประเทศเข้าด้วยกัน ทำให้หนองคายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญเมืองหนึ่ง เต็มไปด้วยวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา และโบราณคดี เปรียบเป็นเมืองคู่แฝดกับเมืองเวียงจันทน์ ที่เป็นเมืองแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งสมัยโบราณ^๒

ในยุคปัจจุบัน การแข่งขันในตลาดโลกได้ให้ความสำคัญในการนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตนจำหน่ายเพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งสอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่กำลังมาแรง ผู้อ่านคงจะเริ่มมีคำถามในใจว่าแล้วการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คืออะไร การท่องเที่ยวแบบไหนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเทศต่างๆในโลกมีนโยบายอย่างไรกับรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวการท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา รวมถึงชื่อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมผลงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับการสนับสนุนโดยองค์กร UNESCO โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและสร้าง เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ซึ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนผ่านประสบการณ์นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับความนิยมมากขึ้นเนื่องจากนักท่องเที่ยวได้มีปฏิสัมพันธ์ได้ความรู้ได้รับคุณค่าพร้อมได้รับความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวในบริบทของมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบสร้างสรรค์จะเน้นที่ การสะท้อนถึงควมมีชีวิตวิถีชีวิตและการถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมจนทำให้สถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

ในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางแห่งศิลปวิทยาการที่ชาวบ้านจากชุมชนรอบๆ วัดหรือแม้จากสถานที่ห่างไกลได้เดินทางเข้ามาเพื่อศึกษาวิทยาการแขนงต่างๆ และรับการสั่งสอนอบรมทางด้านจิตใจแต่ในปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อการศึกษาของประเทศได้พัฒนาเจริญมากขึ้น และการศึกษาได้แยกตัวออกจากวัด โดยตั้งเป็นสถานศึกษาเป็นเอกเทศ และครูผู้สอนก็มีได้เป็นพระสงฆ์ ดังนั้นเด็กไทยในยุคปัจจุบัน จึงมิได้มีความใกล้ชิดกับวัด และพระสงฆ์เฉกเช่นเมื่อก่อนแต่ถึงกระนั้น

^๒ องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย, *เที่ยวหนองคาย เมืองหน้าอยู่ ประตูสู่อาเซียน*, (หนองคาย : ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย, ๒๕๕๙), หน้า ๓๓๓.

วัดก็ยังคงเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เพียงแต่เปลี่ยนจากการเข้าวัดเพื่อศึกษาวิชาการแขนงต่างๆ มาเป็นเข้าวัดฟังเทศน์ ฟังธรรม และสนทนาธรรมจากพระสงฆ์ ดังนั้น ผู้ที่เข้าวัดในปัจจุบันจึงเปลี่ยนจากเด็กซึ่งอยู่ในวัยเรียนมาเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคนที่ผ่านร้อนผ่านหนาว และเข้าวัดเมื่อมีความทุกข์ใจ หรือไม่ก็เข้าวัดในวันเทศกาลสำคัญ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น ทั้งหมดคือวัดที่ผู้คนในสังคมไทยยังคงอาศัยในปัจจุบันแต่วัดยังมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และประเพณีสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัดที่มีโบราณวัตถุและโบราณสถานอันงดงาม และมีคุณค่าทางศิลปะ เช่น วัดพระแก้ว วัดโพธิ์ และวัดอรุณราชวรารามฯ เป็นต้น

โดยสรุปแล้ววัดในพระพุทธศาสนายังมีความสำคัญสำหรับชาติไทยในฐานะเป็นแหล่งศึกษาพระธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจในยามมีทุกข์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติด้วยเหตุที่วัดยังคงมีความสำคัญทั้งต่อคนไทยในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจ และต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว วัดจึงควรได้รับการดูแลรักษาให้มีความสะอาด และปราศจากภัยสังคมจากกลุ่มบุคคลที่เข้ามาอาศัยวัด และก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้คนที่เข้าวัดเพื่อแสวงหาความสงบ หรือเพื่อหาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี

วัดในปัจจุบันจึงเป็นศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรมและสรรพวิชาอันหลากหลายนับตั้งแต่โบราณกาล มีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์สืบสาน และใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ลดลงไปจากเดิม แต่กระนั้น วัดและพระสงฆ์ก็ยังปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์สามเณร เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นแหล่งประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถานโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดถึงการเป็นศูนย์กลางในการประกอบประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้น วัดจึงมีบทบาทอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งนี่เป็นอีกบทบาทหนึ่งของวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เป็นการรวบรวมประวัติพระพุทธรูปตระกูล ๘ ในจังหวัดหนองคาย โดยการดำริของพระเดชพระคุณสมเด็จพระพุทธมาจารย์เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออกและกรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับพระพุทธรูปเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานแล้วเสนอให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องของจังหวัดหนองคาย เพื่อขยายผลให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบได้บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย ตลอดถึงเป็นเส้นทางเลือกในการแสวงบุญของพุทธศาสนิกชน ที่มีความประสงค์จะเดินทางไปกราบไหว้สักการบูชา ในการรวบรวมประวัติพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส นี้ มิได้มีเจตนาจะปิดกั้นพุทธบารมีพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ ที่มีความสำคัญ

และมีประวัติความเป็นมายาวนานไม่ได้ยิ่งหย่อนกว่ากัน พุทธศาสนิกชนที่ได้รับอานิสงส์เชิงบวกกับพระพุทธรูปองค์ใด ก็สามารถไปกราบไหว้สักการบูชาได้ตามปกติเช่นเคยถือปฏิบัติมา อนึ่งประวัติของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส แต่ละองค์ ผู้รวบรวมได้ได้เน้นประวัติศาสตร์มากนักอาจคลาดเคลื่อนจากประวัติเดิมอยู่บ้าง นั่นเพราะเน้นขจัดความเห็นต่าง ที่จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์โดยรวมเป็นด้านหลัก หากผู้รู้ทั้งหลายใคร่สืบค้นในเชิงลึก ก็มีข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทฤษฎีให้ค้นหามากมาย วิญญูชนย่อมสืบเสาะแสวงหาได้โดยง่าย และผลจากการรวบรวมจนเป็นรูปเล่มนี้ ต้อขอบคุณเจ้าอาวาสทุกวัด ที่เอื้ออนุเคราะห์เป็นอย่างดี เชื่อว่าจะเกิดประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่มากนักน้อย คำถ้อยแถลงของพระราชรัตนาลงกรณ์เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

จะเห็นในข้างต้นแล้วว่าประวัติและความเป็นมาของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส นั้นเป็นสิ่งที่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวจากสถานที่ต่างๆเดินทางมากราบไหว้สักการบูชา การจัดการของแต่ละวัดทำให้ผู้ศึกษาสนใจในการที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาจัดระบบ ของวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส อยู่ เพื่อที่จะได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดแหล่งเรียนรู้ให้อนุชนรุ่นหลังสามารถทราบถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส และเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของจังหวัดหนองคาย ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส จังหวัดหนองคาย ได้แก่ ๑) หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย(พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๒) หลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ อำเภอเมืองหนองคาย ๓) หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณเมือง อำเภอเมืองหนองคาย ๔) หลวงพ่อพระสวย วัดยอดแก้ว อำเภอเมืองหนองคาย ๕) หลวงพ่อพระแสง วัดศรีชะเกษ อำเภอเมืองหนองคาย ๖) หลวงพ่อพระเสียง วัดมณีโคตร อำเภอโพนพิสัย ๗) หลวงพ่อสิบุญเฮือง วัดหลวงพิสัยเจติยาราม อำเภอโพนพิสัย ๘) หลวงพ่อทองแสน วัดท่าครกเรือ อำเภอท่าบ่อ ๙) หลวงพ่อแสนห้า วัดกุ่มภประดิษฐ์ อำเภอท่าบ่อ ซึ่งพระพุทธรูปตระกูล ๙ ส นี้มีองค์หลวงพ่พระใส พระคู่บ้านคู่เมือง ของชาวจังหวัดหนองคาย เป็นที่สักการบูชาของประชาชน ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาประวัติ และรูปแบบแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นระบบของแต่ละวัดว่ามีการจัดการอย่างไร ในการจัดแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ในวัดและสถานที่นั้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวในการไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ วัด ๙ ส ในจังหวัดหนองคายให้ได้รับประโยชน์สืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาจาก งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ หนังสือ เอกสารออนไลน์ รวมทั้งเอกสารอื่นๆที่ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงพุทธ และพุทธวิถีการบริหารจัดการวัด เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการใช้เป็นฐานของการบริหารจัดการ และเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการวัดเพื่อที่จะได้เข้าใจแนวคิด และทฤษฎีของการวิจัย

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัยนั้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลการท่องเที่ยว และการลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังนี้ ศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และเพื่อส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย โดยมีกรอบในด้านเนื้อหาที่จะศึกษาตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย พื้นที่ของการศึกษาเฉพาะในจังหวัดหนองคาย

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ผู้ศึกษากำหนดเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบไปด้วยบุคลากรภายในวัดพระพุทธรูป ๙ ส และประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๓๐ รูป/คน ประกอบไปด้วย

๑.เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ภายในวัด

๒.ประธานชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน

๓.ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์

๔.นักท่องเที่ยวที่มากกราบสักการะพระพุทธรูป ๙ ส

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ แนวคิดทฤษฎีแหล่งการเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีอะไรบ้าง

๑.๔.๒ สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคายควรเป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เชิงทฤษฎี/เชิงปฏิบัติการ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือด้านเกจิอาจารย์ ด้านรูปเคารพและวัตถุมงคลด้านสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม แต่การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะวัดที่มีพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคายเท่านั้น

การจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การดูแลแหล่งท่องเที่ยว การจัดระเบียบ การเก็บรักษา และการอนุรักษ์ศาสนวัตถุเหล่านั้น

วัฒนธรรม หมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและความเหมาะสม แต่ถ้าเป็นในวิชาหน้าที่พลเมืองจะแปลว่าสิ่งที่มนุษย์ เปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญอกงาม และสืบต่อกันมา

วัดพระพุทธรูป ๙ ส หมายถึง พระพุทธรูป ๙ องค์ซึ่งมีพระนามขึ้นต้นด้วยอักษร ส.เสื่อ เริ่มต้นที่พระใส วัดโพธิ์ชัย อำเภอเมือง ปกป้องคุ้มครองมีชีวิตรุ่งเรือง พระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ อำเภอเมือง อำยุมันขวัญยืนพร้อมโศกทรัพย์ พระสุก วันศรีคุณเมือง อำเภอเมือง ปราศจากโรคภัยลาภยศมากมี พระสวย วัดยอดแก้ว อำเภอเมือง มีโชคลาภทำมาค้าขายดี พระแสง วัดศรีชะเกษ อำเภอเมือง มีเกียรติชื่อเสียงชีวิตมั่นคง พระเสียง วัดมณีโคตร อำเภอโพนพิสัย สติปัญญาเฉียบแหลมมีศลาบรรดาศักดิ์ พระศรีบุญเฮือง วัดหลวงพิสัยเจติยาราม มีคนรักเมตตาอายุยืนยาว พระทองแสน (แอบงงว่า ส. นำหน้าตรงไหน) วัดท่าคกเรือ อำเภอท่าบ่อ ประสบชัยชนะแคล้วคลาดปลอดภัย และพระแสนห้า วัดกุ่มพระประดิษฐ์ อำเภอท่าบ่อ ปกป้องรักษาสมปรารถนาทุกอย่าง

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบแนวคิดเกี่ยวกับเพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยมีรายละเอียดดังนี้

ศุภลักษณ์ อัครางกูร ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะมีรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ มักจะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนาซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตามกิจกรรมบางอย่างได้ลดความนิยมไปเนื่องจากจำนวนผู้ที่นับถือศาสนา หรือความเชื่อนั้นลดลง สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาไม่ได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่นๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงาม หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความนิยมสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก^๓

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น อธิบายว่า การท่องเที่ยวในแนวพุทธ มิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลซึ่งมีค่านิยมต่างๆ เช่น "ธรรมสังญจร" "การจาริกแสวงบุญ" "การเดินทางแสวงบุญ" หรือแม้แต่ในปัจจุบันที่ว่า การท่องเที่ยวแนวพุทธ หรือ Buddhist Tourism ซึ่งถ้าหากกล่าวถึงพระพุทธวณะในคราวที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ว่า "จรธภิกขเว พุทฺชนฺทิตาย พุทฺชนฺสุชาย โลกานุกมฺปกาย ภิกษุทั้งหลาย พวกท่านจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก" หรือกล่าวโดยย่อว่า "จงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และมีความสุขของคนหมู่มาก" จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวแนวพุทธ ในแต่ละนิกาย ล้วนมีความหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ ศึกษาหาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งหมายถึงเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ อันจะนำมาซึ่งความสงบสุข สันติภาพ แก่มวลมนุษยทุกหมู่เหล่า มิได้เป็นการเดินทางเพื่อบังเบียดผู้อื่น หรือเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเดินทางที่ควบคู่ไปกับการศึกษา การพัฒนาจิตใจของผู้เดินทาง และการปฏิบัติในหนทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์ รวมถึงหมูสัตว์ และสิ่งแวดล้อมอันวิถิทางแห่งธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ที่ทุกสรรพสิ่งล้วนต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และเพื่อความดีงามของสังคมและสรรพสิ่งในโลก ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปว่า "การท่องเที่ยวแนวพุทธ คือ การเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสิ่ง"^๔

^๓ ศุภลักษณ์ อัครางกูร, **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**, (ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๑), หน้า ๙๙.

^๔ พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, "การท่องเที่ยวแนวพุทธ" ใน **จลสารการท่องเที่ยว ปีที่ ๑๘ เล่มที่ ๑ (ม.ค.-**

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ เกี่ยวกับกระแสนการท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และมีแนวโน้มมากขึ้น แนวคิดการพัฒนา อย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับ และกำลังปรับเปลี่ยน สภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน และมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของ พื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล^๕

พระสมุห์อนุรักษ์ อธิสกุโก (ข้างเมือง) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” พบว่า ๑. ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ๒. ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ๓. ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด และ ๔. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดและเจ้าหน้าที่ประจำในจุดต่างๆ ให้มากขึ้น และแต่งกายให้เรียบร้อย ในเรื่องการพัฒนาศาสนสถาน หากมีการสร้างใหม่ควรมีการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก มีการวางผังใหม่ให้ดี มีการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความร่มรื่นและเป็นการทำให้ภูมิทัศน์ของวัดสวยงาม น่ารื่นรมย์ การจัดกิจกรรมต่างๆ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และมีการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของวัดให้สมบูรณ์ เพราะหากวัดมีความพร้อมในการรองรับประชาชนที่มาวัดแล้ว ย่อมทำให้ประชาชนมาวัดแล้วเกิดศรัทธา เกิดความยินดี เกิดความสุขใจ มาทำบุญ ทำกุศลต่างๆ พร้อมทั้งการมาพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธได้^๖

พระมหาสุทิตย อากาศโร ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย” พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดและผลการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจในการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเจริญจิตภาวนาและการเจริญปัญญา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า ทางวัดได้จัดให้มีข้อมูลข่าวสาร สถานที่ และการแนะนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่

มี.ศ. ๒๕๕๒) : ๔-๙.

^๕กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙**, (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๗ ง, ๒๕๕๔), หน้า ๕-๙.

^๖พระสมุห์อนุรักษ์ อธิสกุโก, (ข้างเมือง) เรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

เหมาะสม มีรูปแบบการฝึกอบรมด้านจิตใจที่ดี ซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการปฏิบัติ คือ การเห็นคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ การเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจและปัญญา การเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย การเห็นคุณค่าของการรักษาศีล การเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธ และสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ผลศึกษากระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยวพบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีกระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยวตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมีการสื่อสารและการพัฒนาจิตใจที่อาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การให้ไหว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การเจริญปัญญา และการจัดกิจกรรมเชิงประเพณี เป็นต้น โดยใช้สื่อที่สำคัญ ๔ ประเภท คือ ๑) สื่อบุคคล ๒) สื่อธรรมชาติ ๓) สื่อประเพณีและกิจกรรม และ ๔) สื่อมวลชน^๗

ภัทรสุภา สีสานภาพรณ ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธหมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังพุทธสถานใดๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำเพ็ญบุญกุญญาวิตุ ๑๐ หรืออย่างใดอย่างหนึ่งตามคติทางพระพุทธศาสนา นอกจากนั้น ยังหมายรวมถึงการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปฏิบัติธรรมและเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่างๆ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญได้แก่ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นต้นแบบในการเสด็จประพาสไปสู่วัดพุทธศาสนสถานพระพุทธศาสนาผสมผสานอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยมาแต่โบราณ และกระแสสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้ประชาชนนิยมหาทางออกจากความรีบเร่ง สับสน วุ่นวาย ด้วยการเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงพุทธจากการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในแหล่งวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครทั้ง ๓ แหล่งพบว่า นักท่องเที่ยวสามารถดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ได้ด้วยการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสวดมนต์ การฟังธรรม และการบำเพ็ญภาวนา นอกจากนั้น ยังสามารถเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งศิลปวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธความสำคัญและคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี ก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทย เอกลักษณ์ของชาติและสืบทอดปรัชญาคติและศาสนคติ ด้านเศรษฐกิจ ช่วยลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาชีวิตและจิตใจ ก่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดี และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านศาสตร์และศิลป์ของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีไทย^๘

^๗พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอูน), รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒), หน้า ก.

^๘ภัทรสุภา สีสานภาพรณ, การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ก.

วัชรภรณ์ ระยับศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร” พบว่านักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ศิลปกรรมไทยเป็นสิ่งควรช่วยกันอนุรักษ์และศึกษา กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบ ได้แก่ การเที่ยวชมศิลปกรรมความสวยงามของวัด และประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาเที่ยววัดคือ การได้ผ่อนคลายความเครียด เกิดความสบายใจ และได้พัฒนาจิตใจให้สงบ^๙

กฤษดา ชูยอาภัย ได้ทำวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านหลวงเหนือ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความเห็นว่าปัจจัยทางการตลาดท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการตัดสินใจมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ คือ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความเห็นว่า ปัจจัยทางการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลมากที่สุดการตัดสินใจมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่คือ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิต ส่วนในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ พบว่าการบอกต่อจากคนใกล้ชิด หรือคนรู้จัก และอินเทอร์เน็ต มีอิทธิพลมากที่สุด ในด้านค่าครองชีพ และงบประมาณในการท่องเที่ยวมีอิทธิพลมากที่สุดส่วนในด้านความน่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความเห็นว่า ยังไม่แน่ใจ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีความเห็นว่าสถานการณ์ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ค่อนข้างชะลอตัวเนื่องจาก ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาทางการเมือง โดยเล็งเห็นว่านักท่องเที่ยวไทยมีความสำคัญมากขึ้น สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดขึ้นในรูปแบบของโฮมสเตย์ และต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐ สำหรับความเห็นของผู้นำชุมชนบ้านหลวงเหนือมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ประกอบการ อีกทั้งยังพบปัญหา ๓ ส่วนคือ ๑. ปัญหาภายนอกชุมชน ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ๒. ปัญหาภายในชุมชน เช่น การขาดความเข้มแข็งของชุมชนในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาขาดแคลนบุคลากรและภาษาอังกฤษ เป็นต้น ๓. ปัญหาจากภาครัฐ คือ การขาดการสนับสนุนที่ดีจากภาครัฐเท่าที่ควร สำหรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถแบ่งได้สองส่วนคือ ผลกระทบด้านบวก ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ไม่ว่าจะป็นรายได้ การประชาสัมพันธ์ชุมชน ส่วนผลกระทบด้านลบคือ อาจเกิดปัญหาด้านอาชญากรรม ยาเสพติด และโรค

^๙ วัชรภรณ์ ระยับศรี, พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร, **ปริญญานิพนธ์ วท.ม.** (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ก.

ระบาท เป็นต้น แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านลวงเหนือคือ การพัฒนาในรูปแบบของโฮมสเตย์ และการสร้างแหล่งความรู้ชุมชน^{๑๐}

สมภรณ์ คงเจริญกาย ได้ทำวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นมาจากการบอกของญาติและเพื่อนแนะนำที่เข้ามาท่องเที่ยวก่อนแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเข้ามาไหว้พระตามวัดต่าง ๆ ซึ่งจะเข้ามาท่องเที่ยวเฉลี่ยอยู่จำนวน ๒ - ๔ ครั้ง ในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์ ด้วยการใช้จ่ายพาหนะรถยนต์ส่วนตัว และเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวแล้ว ผู้เข้ามาท่องเที่ยวมักจะจ่ายใช้สอยซื้อของเบ็ดเตล็ด จำนวนเฉลี่ยไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท ลักษณะการท่องเที่ยวตามสถานที่เป็นการเดินเท้าเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ มีอาณาบริเวณใกล้เคียงกัน มุ่งเน้นความสนใจด้านโบราณสถาน ส่วนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่สามารถดึงดูดกลุ่มผู้เข้ามาท่องเที่ยวคือ การจัดงานมรดกโลก โดยรับทราบข้อมูลการจัดงานจากทางวารสารการท่องเที่ยว และผู้เข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่จะกลับมาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกครั้ง ๒) การศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าระดับความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อด้านสถานที่ ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านบริการ ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ๓) ผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีผลต่อระดับความพึงพอใจในการเข้ามาท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ๔) พฤติกรรมความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยว การเดินทาง ลักษณะค่าใช้จ่ายในการเข้ามาท่องเที่ยวค่าใช้จ่ายที่ใช้ และการกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งที่แตกต่างกัน มีระดับความพึงพอใจในการเข้ามาท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน และ ๕) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของผู้เข้ามาท่องเที่ยว พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือนและสถานภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา^{๑๑}

อรพิน บุญแยม ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาเที่ยวในวัดพระศรีสรรเพชญ์” พบว่า ๑) สาเหตุที่เดินทางมาเที่ยวส่วนใหญ่สนใจในประวัติศาสตร์ของวัดพระศรีสรรเพชญ์ เดินทางมาเที่ยวชมวัดพระศรีสรรเพชญ์มาโดยรถยนต์ส่วนตัว เดินทางมาเที่ยวชม วัดพระศรี

^{๑๐} กฤษดา ชูอารักษ์, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนืออำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ก.

^{๑๑} สมภรณ์ คงเจริญกาย, พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, **วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๘), หน้า ก.

สรรเพชญ์ครั้งแรก รู้จักวัดพระศรีสรรเพชญ์ส่วนใหญ่ รู้จักจากเพื่อนแนะนำ การเดินทางมายังวัดพระศรีสรรเพชญ์สะดวกสบาย การเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ใช้จ่ายงบประมาณไม่เกิน ๕๐๐ บาทการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งนี้ได้มุ่งเน้นใช้จ่ายค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด สถานที่ท่องเที่ยวควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขส่วนใหญ่บูรณะซ่อมแซม ประทับใจอะไรมากที่สุดประทับใจความรู้ทางประวัติศาสตร์ทางโบราณคดีและความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรมศิลปกรรม ๒) ความคิดเห็นของผู้มาเที่ยวที่มีต่อวัดพระศรีสรรเพชญ์ สถานที่ท่องเที่ยวเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญเห็นด้วยมากที่สุด ในส่วนของขนาดของแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์มีความคิดเห็นด้วยค่อนข้างมาก การประชาสัมพันธ์และการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวจัดอยู่ในระดับความคิดเห็นด้วยค่อนข้างมาก ร้านขายของที่ระลึกและร้านอาหารประจำท้องถิ่นจัดอยู่ในชั้นความคิดเห็นที่ค่อนข้างมาก การเดินทางในการมาท่องเที่ยวถือว่ามีความสะดวกค่อนข้างมากเพราะอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ สามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ ซึ่งจัดอยู่ในระดับความคิดเห็นค่อนข้างดีมาก ในส่วนของบรรยากาศภายในวัดพระศรีสรรเพชญ์ถือว่าร่มรื่น และสวยงาม และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมากเพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งตรงจุดนี้ถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญในการสร้างความสบายใจเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี^{๑๒}

จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยตามที่กล่าวมานั้น นับได้ว่า เป็นบทูลฐานที่สำคัญยิ่งซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ ที่เป็นวัดสำคัญของจังหวัดหนองคาย ที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส. ที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน ถูกลดความสำคัญลงจากคนในชุมชน ข้อมูลด้านงานวิจัยที่ใช้สำหรับอ้างอิงจากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแทบไม่ปรากฏงานวิจัยในลักษณะนี้เลย ปรากฏเพียงรายงานการวิจัยที่ดำเนินการวิจัยคล้ายๆ กับที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ในขณะนี้ ส่วนข้อมูลอ้างอิงทางด้านประวัติศาสตร์ เช่น ประวัติพระพุทธรูปต่างๆ ที่มีปรากฏเป็นเอกสารหลักฐานที่เป็นตำรา หนังสือนิกวิชาการท่านต่างๆ นั้นมีจำนวนน้อยมาก ฉะนั้นในการศึกษาวิจัยนี้ การลงสำรวจพื้นที่จริง การสัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างแท้จริง จึงนับได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เพราะนอกจากข้อมูลที่มีหลักฐานบันทึกไว้ ยังพบความน่าสนใจอีกมากมายที่ซ่อนอยู่ในเรื่องราวของวัดต่างๆ ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ที่ประเมินค่ามิได้

^{๑๒} อรพิน บุญแย้ม, การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาเที่ยวในวัดพระศรีสรรเพชญ์, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๔), หน้า ก.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิด และทฤษฎีของการวิจัย รวมทั้งให้เป็นแบบแผนในการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา ศึกษาประวัติความเป็นมา ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย เพื่อรวบรวมประวัติให้เป็นมาตรฐาน และเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการ

๒. วิเคราะห์เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายแล้ว เรียบเรียงและรวบรวมเป็นรายงานวิจัย

๓. ลงศึกษาภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องถึงแนวทางการพัฒนาวัด ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยกำหนดกลุ่มบุคคลในการสัมภาษณ์ ทั้งหมด ๙ กลุ่ม โดยแบ่งเป็นเจ้าของอาวาส/พระภิกษุที่อยู่ในวัดจำนวน ๙ วัด ประธานชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๙ คน ประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องในชุมชน/หมู่บ้าน จำนวนชุมชน/หมู่บ้าน ละ ๑๐ คน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในวัด วัดละ ๑๐ คน รวม ๓๐ รูป/คนโดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

๔. รวบรวม และวิเคราะห์บทสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ของวัดพระพุทธรูป ๙ ส แล้วสรุป ผลการวิจัย โดยการพรรณนา

๑.๘ ประโยชน์จะได้รับจากการวิจัย

๑.๘.๑ ทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีแหล่งการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

๑.๘.๒ ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

๑.๘.๓ ทำให้ทราบแนวทางส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

บทที่ ๒

แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

การวิจัยเรื่อง: ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ รวมไปถึงงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาครั้งนี้และที่ผู้ได้ดำเนินการจัดทำไว้ โดยมีประเด็นรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว(Tourism) หมายถึง เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อยคือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ(International Union of official organization หรือ IUOTO ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขตามหลักสากลดังต่อไปนี้คือ(Goeldner & Ritchie)

๑. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
๒. ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
๓. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

ทั้ง ๓ ข้อข้างต้นนั้นตรงกับคำนิยามขององค์การการท่องเที่ยวโลก(World Tourism Organization) ที่ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวว่าหมายถึง การเดินทางใดๆตามเงื่อนไขสากล ๓ ประการคือ เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้^๑

คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒ ให้การท่องเที่ยวเป็น วาระแห่งชาติ(National Agenda) และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๒ มอบหมายให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจัดทำยุทธศาสตร์แผนงานฟื้นฟูวิกฤตการท่องเที่ยวระยะสั้นและระยะยาวแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับนี้ มุ่งเน้นการป้องกันแก้ไขผลกระทบ ด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแนวทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี ๒๕๗๐ โดยน้อมนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มาใช้ในการจัดทำแผนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวมที่สร้างทั้งรายได้และกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน โดยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

^๑ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **คู่มือแนะนำ ๕๐ สถานปฏิบัติธรรมทั่วประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วงกลม จำกัด, ๒๕๕๐),หน้า ๓.

๑. เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน
 ๒. เพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพในการหารายได้จากการท่องเที่ยว
 ๓. เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งทางด้านคุณภาพการแข่งขันทัน และให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่กันไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ประโยชน์ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวดังนี้
๑. เป็นเครื่องมือและกรอบทิศทางในการกระตุ้นและฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
 ๒. ช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนของหน่วยงานภาครัฐในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 ๓. เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานโดยนำกลยุทธ์ไปแปลงเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาในภาคการท่องเที่ยว โดยสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) และนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล
 ๔. ช่วยแก้ไขปัญหาในเชิงโครงสร้าง เพื่อสร้างความสมดุลและยั่งยืน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน) นักท่องเที่ยว หมายความว่า บุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นอื่นเป็นถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจและด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้^๒
- พระราชบัญญัติธุรกิจนักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ได้ให้คำนิยามนักท่องเที่ยวหมายถึง ผู้เดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเพื่อประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษา หาความรู้ การบันเทิง หรือการอื่นใด^๓
- การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักจริยธรรม ของการท่องเที่ยวตามข้อบัญญัติขององค์การการท่องเที่ยวโลก(WTO) ๑๑ ประการดังนี้
๑. การท่องเที่ยวจะต้องสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน
 ๒. การท่องเที่ยวเป็นหนทางที่ทำให้เกิดการเรียนรู้
 ๓. การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยของการพัฒนาที่ยั่งยืน
 ๔. การท่องเที่ยวเป็นทั้งผู้ใช้และผู้ปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ
 ๕. การท่องเที่ยวคือกิจกรรมที่จะสร้างประโยชน์ต่อประเทศและชุมชนเจ้าของบ้าน
 ๖. ผู้ประกอบการคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว ควรถือเป็นภารกิจที่ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยว
 ๗. สิทธิในการท่องเที่ยวต้องได้รับการคุ้มครอง
 ๘. นักท่องเที่ยวมีเสรีภาพในการเดินทางท่องเที่ยวที่ต้องเคารพต่อชุมชนหรือเจ้าบ้าน

^๒ ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร. ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นปีที่ ๓๔ ในรัชกาลปัจจุบัน, พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ๒๕๒๒,

^๓ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕-ก/ตอนที่ ๒๙ ก/หน้า ๑/๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๙. สิทธิของคนงานและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ควรได้รับการคุ้มครอง
๑๐. หลักจรรยาบรรณการท่องเที่ยวโลก พึงถูกนำไปปฏิบัติร่วมกัน
๑๑. พัฒนาร่วมกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด^๕

แหล่งท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เป็จุดสนใจ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปชมไม่ว่าสถานที่ท่องเที่ยวจะอยู่ใกล้หรือไกล สถานที่ท่องเที่ยวแบ่งกลุ่มได้ ๔ กลุ่มคือ^๕

๑. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หมายถึง สถานที่ธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธาร ทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะแก่ง น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน บ่อน้ำแร่ เขตสงวนพันธุ์สัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำ ปะการัง ธรรมชาติใต้ทะเล และซากดึกดำบรรพ์ฯลฯ ที่เปิดให้สาธารณชนเข้าใช้สถานที่เพื่อท่องเที่ยว โดยสถานที่เหล่านั้นอาจอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเป็นเจ้าของก็ได้

๒. แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่โบราณหรือสถานสำคัญต่างๆ เช่น วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน แหล่งโบราณคดี ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

๓. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการ หมายถึง สถานที่สร้างขึ้นเพื่อจัดให้บริการนันทนาการต่างๆ เพื่อให้ความเพลิดเพลิน ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

๔. แหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวในเมืองหรือชุมชนที่สะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่นนั้น

๒.๒ ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ไพฑูรย์ พงศบุตร และวิลาศวงศ์ พงศบุตรกล่าวว่า ความสำคัญของการท่องเที่ยวคือปัจจุบันถือได้ว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และมีความร่วมมือระหว่างประเทศในอันที่จะสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มี ความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

นิคม จารุมณี ได้สรุปบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเพิ่มเติมซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

^๕ ศักดิ์ศิริ นันตะสุข, ความสัมพันธ์ระหว่างแบบการคิดกับความถนัดด้านเหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^๕ ปรีชา แดงโรจน์, **อุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่งศตวรรษที่ ๒๑**, พิมพ์ครั้งที่๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไฟว์แอนด์โฟร์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๐.

๑. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา รายได้จากการท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้ลำดับ ๑ เมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าออกอื่น ๆ

๒. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปแบบเงินตราต่างประเทศนี้มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลยภาพชำระเงิน

๓. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชาชน อย่างกว้างขวาง สร้างงานสร้างอาชีพมากมาย และเป็นการเสริมอาชีพด้วยอาชีพที่เกิดต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว

๔. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีบทบาทในการสร้างงานสร้างอาชีพอย่างมากมายและกว้างขวาง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนทำหน้าที่บริการโดยเฉพาะในธุรกิจ ทางตรง

๕. การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนาเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลต่อการกระตุ้นการผลิตหรือที่เรียกว่าผลของตัวทวีคูณ ทางการท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในลักษณะที่สูงมากเมื่อเทียบกับการผลิตสินค้าหรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ

๖. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่ายอาจเรียกได้ว่าเป็น Limitless Industry เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ

๗. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดินฟ้า อากาศ เหมือนการเกษตรอื่น ๆ

๘. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี

๙. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ

๑๐. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัย และความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา

๑๑. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพสัมพันธไมตรี และความเข้าใจอันดีด้วยเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมพบปะทำความรู้จักและเข้าใจกัน^๖

^๖ นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรี้นติ้ง เฮาส์ ๒๕๔๔) หน้า ๙๒.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administrare” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่างๆ

การบริหารงานเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของทุกๆองค์กร ทั้งนี้เพราะการบริหารงานสามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ว่าองค์กรนั้น ๆ มีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด การบริหารงานขององค์กรต่าง ๆ ที่ดีนั้น ผู้บริหารองค์กรจะต้องมีความสามารถในการวางแผนให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้เพราะผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัย ทางด้านสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ ร่วมด้วย ซึ่งการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพ และความสามารถของตัวผู้บริหารเองส่วนคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองคำนี้ก็อาจใช้แทนกันได้ ซึ่งหมายถึงการบริหาร เช่นเดียวกัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการหลายทัศนะแตกต่างกันดังนี้

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการ หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนวยความสะดวก และควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยความสะดวก (Directing) และการควบคุม (Controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง ๕ ประการจะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อว่ากันทางปฏิบัติแล้วคนไทยเราก็บริหารแบบนี้มานานแล้วหน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยมนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดง

พระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^๗

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^๘

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการ” (Management) มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อย โดยการบริหารจะสนใจและสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายไปลงมือปฏิบัติ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการบริหารใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการใช้ในภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม ในตำราหรือหนังสือส่วนใหญ่ทั้ง ๒ คำนี้มีความหมายไม่แตกต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป จากความหมายต่าง ๆ ข้างต้น การบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร^๙

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการการบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๑๐}

สิริภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนีดัง

^๗ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), **คุณธรรมและพุทธวิถีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรมและโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒ - ๕.

^๘ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^๙ ธงชัย สันติวงษ์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

^{๑๐} สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

ในประโยคภาษาบาลีว่า “ปณฺห ปฺริหิต สมฺตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือการจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป
๒) คำว่า บริหาร.แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๑๑}

สมยศ นาวิกัร ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ ลักษณะที่สำคัญของการบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้^{๑๒}

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายใน และภายนอกองค์กรดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักร เครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้นๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายในองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้นเช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัด ทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดี ด้วยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือ

^{๑๑} สิริภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๑๒} สมยศ นาวิกัร, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

ความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหาร อันได้แก่การวางแผน การจัดองค์การฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า การบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงานเพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

วิลเลียมส์ (Williams) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารมีกิจกรรมหลัก ๓ ประการ ในการบริหาร คือ การดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมาย การบำรุงรักษาองค์การให้อยู่รอดและป้องกันองค์การจากสิ่งแวดล้อมภายนอก^{๑๓}

เฮดดี (Heady) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นเรื่องสำคัญที่กำหนดการดำเนินการในการแสวงหาความรู้อย่างมีเป้าหมาย^{๑๔}

เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เชื่อว่าเป็นไปได้ที่เราจะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการจัดการ ที่สามารถใช้ได้กับการจัดการทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการจัดการอุตสาหกรรม หรืองานรัฐบาล มีสาระดังนี้

๑. **เกี่ยวกับหน้าที่การจัดการ (Management Functions)** กระบวนการจัดการประกอบด้วย หน้าที่ต่าง ๆ ๕ ประการ คือ

๑.๑ การวางแผน (Planning) หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติขึ้นไว้เป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

^{๑๓} Williams J.D., **Public Administration : The people's Business**, (Boston : Little, Brown and Company, 1880), p.7.

^{๑๔} Heady, Ferrel, **Public Administration : A Comparative Perspective**, 2nd ed, (New York and Basel : Marcel Dekker, 1979), p.2.

๑.๒ การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ให้อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๑.๓ การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง การสั่งงานต่างๆ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี และต้องเข้าใจผู้ที่ปฏิบัติงานด้วยตลอดจนเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคณงาน และองค์การที่มีอยู่ รวมถึงการติดต่อสื่อสารภายในองค์การด้วย

๑.๔ การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และไปสู่เป้าหมายเดียวกันในที่สุด

๑.๕ การควบคุม (Controlling) หมายถึง การที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่วางไว้

๒. เกี่ยวกับหลักจัดการ (Management principles) Fayol ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ในการบริหารไว้ ๑๔ ข้อ ซึ่งใช้สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร หลักทั่วไปดังกล่าวมีดังนี้คือ

๑. หลักที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (authority responsibility) คืออำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่จะออกคำสั่งได้นั้น ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานที่ตนทำไปนั้นด้วยใด ๆ คนงานควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่งด้วยการปฏิบัติตามหลักข้อนี้ ย่อมจะช่วยให้สามารถขจัดสาเหตุแห่งการเกิดข้อขัดแย้งระหว่างแผนกงาน และระหว่างบุคคลในองค์การให้หมดไป

๒. หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (unity of command) คือ ในการกระทำใด ๆ คนงานควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่งด้วยการปฏิบัติตามหลักข้อนี้ ย่อมจะช่วยให้สามารถขจัดสาเหตุแห่งการเกิดข้อขัดแย้งระหว่างแผนกงาน และระหว่างบุคคลในองค์การให้หมดไป

๓. หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (unity of direction) กิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกันควรจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน เป็นไปตามแผนงานเพียงอันเดียวร่วมกัน

๔. หลักของการธำรงไว้ซึ่งสายงาน (scalar chain) สายงานอันนี้คือสายการบังคับบัญชาจากระดับสูงมายังระดับต่ำสุด ด้วยสายการบังคับบัญชาดังกล่าวจะอำนวยให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว และช่วยให้เกิดระเบียบในการส่งทอดข่าวสารข้อมูลระหว่างกันอีกด้วย

๕. หลักของการแบ่งงานกันทำ (division of work or specialization) คือ การแบ่งแยกงานกันทำตามความถนัด โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นการงานด้านบริหารหรือด้านเทคนิค

๖. หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (discipline) โดยถือว่าระเบียบวินัยในการทำงานนั้น เกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดการเคารพเชื่อฟัง และทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เรื่องดังกล่าวนี้ จะทำได้ก็โดยที่ผู้บังคับบัญชาต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และเป็นตัวอย่างที่ดี ข้อตกลงระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา จะต้องเป็นไปอย่างยุติธรรมมากที่สุด และจะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวา

๗. หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองประโยชน์ส่วนรวม (subordination of individual to general interest) หลักข้อนี้ระบุว่า ส่วนรวมย่อมสำคัญกว่าส่วนย่อยต่างๆ เพื่อที่จะให้สำเร็จผลตามเป้าหมายของกลุ่ม (องค์การ) นั้น ผลประโยชน์ส่วนตัวเสียของกลุ่มย่อมต้องสำคัญเหนืออื่นใดทั้งหมด

๘. หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (remuneration) การให้และวิธีการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนควรที่จะยุติธรรม และให้ความพอใจมากที่สุดแก่ทั้งฝ่ายลูกจ้างและนายจ้าง

๙. หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (centralization) หมายถึง ว่าในการบริหารจะมีการรวมอำนาจไว้ที่จุดศูนย์กลาง เพื่อให้ควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ และการกระจายอำนาจจะมากน้อยเพียงใดก็ย่อมแล้วแต่กรณี

๑๐. หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย (order) ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าสิ่งของหรือคนต่าง ต้องมีระเบียบและรู้ว่าตนอยู่ในที่ใดของส่วนรวม หลักนี้ก็คือหลักมูลฐานที่ใช้ในการจัดสิ่งของและตัวคนในการจัดองค์การนั่นเอง

๑๑. หลักของความเสมอภาค (equity) ผู้บริหารต้องยึดถือความเอื้ออารีและความยุติธรรมเป็นหลักปฏิบัติต่อผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความจงรักภักดี และการอุทิศตนเพื่องาน

๑๒. หลักของความมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (stability of tenure) กล่าวว่า ทั้งผู้บริหารและคนงานต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อเรียนรู้งานจนทำงานได้ดี การที่คนเข้าออกมากย่อมเป็นสาเหตุให้ต้องสิ้นเปลือง และเป็นผลของการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การวางแผนในการกำหนดจุดมุ่งหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น อำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่างๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดมุ่งหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการแล้วพบว่า มีนักวิชาการที่กล่าวถึงคำนิยามหรือความหมาย สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว บทบาทของวัดที่เอื้อ

ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์แก่วัด และปัญหาของการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางวิชาการ พบว่ามีผู้ให้ความหมายคำว่า การท่องเที่ยว ไว้หลายท่าน ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า ก. เที่ยวไป ^{๑๕} ไปเพื่อหาความสนุกเพลิดเพลินตามที่ต่างๆ ^{๑๖}

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ จะกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงาน และการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่มีคำว่าระยะทางจะใกล้หรือไกล และการเดินทางเพื่อจะเป็นการค้างแรมหรือไม่ก็ตาม ^{๑๗}

นิคม จารุมณี ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย ๓ ประการ คือ ๑) การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ๒) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และ ๓) การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ ^{๑๘}

เดวิดสัน ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การเดินทางออกจากที่พักในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เป็นการชั่วคราวเพื่อการเยี่ยมญาติมิตร หรือวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพ เช่น การพักผ่อน การเล่นกีฬา การประชุม การสัมมนา ^{๑๙}

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวโดยผู้ท่องเที่ยวไม่มุ่งหวังที่จะได้รับผลตอบแทน แต่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ^{๒๐}

^{๑๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๕๑๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔๔.

^{๑๗} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **คือถิ่นฐาน คือบ้านเรา** อบต. กกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : แพลน โมทีฟ, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^{๑๘} นิคม จารุมณี, **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^{๑๙} Davidson Rob, Tourism. 2nd.ed, (Singapore Longman : Group Limited,1995),P. 2.

^{๒๐} ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, **วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐), หน้า ๖.

ศิริ ฮามโพธิ์ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวในทางสังคมวิทยาว่า การท่องเที่ยวนั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะดังต่อไปนี้ ๑) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งปกติจะไม่เคยพบกันมาก่อน ๒) เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในกลุ่มชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ภาษา ความแตกต่างในด้านเศรษฐกิจ ๓) พฤติกรรมของกลุ่มคนที่ต้องการผ่อนคลายจากความตึงเครียดทางเศรษฐกิจและสังคมในชีวิตประจำวัน ๔) พฤติกรรมของคนต่างถิ่นที่ประสานกันระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนได้รับ จากการดำรงชีวิตของคนต่างถิ่น^{๒๑}

กุลวรา สุวรรณพิมล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวมีความหมายกว้างขวางมาก แต่สามารถกำหนดได้โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ ๓ ประการ ซึ่งเป็นเงื่อนไขตามหลักสากล โดยเฉพาะขององค์การการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) คือ ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๒๒}

มล.ต๋อย ชุมสาย และ ญิบพันธ์ พรหมโยธี ได้ให้ความเห็นว่า การท่องเที่ยวเป็นคำที่มีความหมายกว้างไม่เฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวยังหมายถึง การเดินทางเพื่อการประชุม เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้องก็ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น^{๒๓}

บุญศรี และ เอ็มโคลิค ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวมีลักษณะ ๕ ประการ คือ ๑) การท่องเที่ยวที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของมนุษย์สู่ที่หมายต่างๆ รวมทั้งการหยุดพัก ณ ที่เหล่านั้น ๒) องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี ๒ ส่วน คือ การเดินทางสู่จุดหมาย และการหยุดพักประกอบกิจกรรม ณ จุดหมายนั้น ๓) การเดินทางและการหยุดพักเกิดขึ้นนอกภูมิลำเนาและที่ทำงาน การท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกิจกรรม แตกต่างจากกิจวัตรของเจ้าของถิ่นที่เดินทางผ่านและพัก ๔) การเดินทางสู่จุดหมาย เป็นการเดินทางชั่วคราวในระยะเวลาสั้นๆ โดยมีความตั้งใจว่าจะกลับภายใน ๒-๓ วัน หรือ ๒-๓ สัปดาห์ หรือ ๒-๓ เดือน ๕) ความตั้งใจในการเยือนจุดหมายปลายทางมิได้เป็นไปเพื่อตั้งหลักแหล่ง หรือเพื่อประกอบอาชีพ^{๒๔}

^{๒๑} ศิริ ฮามโพธิ์, สังคมวิทยาการท่องเที่ยว, หน้า ๑๙.

^{๒๒} กุลวรา สุวรรณพิมล, หลักการมัคคุเทศก์, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^{๒๓} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^{๒๔} ปิยพร ทาวีกุล, “การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

๒.๔.๒ สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

สังคมอุตสาหกรรมที่แผ่ขยายอย่างรวดเร็วไปยังประเทศต่างๆ ประกอบกับความสะดวกรวดเร็วของการคมนาคม ที่เป็นผลตามมาจาก การปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้การท่องเที่ยวของชนชั้นกลางทั่วโลกขยายตัวอย่างรวดเร็วไปตามกันจนถึงปัจจุบันที่การท่องเที่ยวกลายเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก^{๒๕} ในสภาพของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกลายเป็นสังคมวัตถุนิยมมากขึ้น ตลอดจนภาวะการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของประชากร เพื่อความอยู่รอดของตนเองและสมาชิกในครอบครัวอย่างนำวิตกขึ้นทุกวันนี้ กล่าวว่าการประชากรส่วนใหญ่ต้องทำงานหลัก บางคนทำงานเพื่อปากท้องของตนเองและสมาชิกในครอบครัว จึงไม่มีเวลาว่างสนใจต่อกิจกรรมท่องเที่ยว แต่ขณะเดียวกัน คนบางกลุ่มจะประกอบกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจเพื่อเสริมสร้างความร่ำรวยหรือยกฐานะทางด้านสังคมให้สูงขึ้น กลุ่มชนพวกหลังนี้จึงมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจดีพอที่จะหาเวลาออกไปท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ ได้ ตามความเป็นจริงแล้ว กลุ่มชนทุกหมู่เหล่า ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มั่งมีหรือยากจน หรือผู้ที่อยู่ในปฐมวัย มัชฌิมวัย หรือปัจฉิมวัยย่อมมีความปรารถนาที่ต้องการเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีโอกาสหรือสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจเอื้ออำนวย

นิคม จารุมนี อธิบายว่า นักท่องเที่ยวภายในประเทศเกือบทั้งหมดล้วนเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวจึงมีหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุที่สำคัญได้ดังนี้^{๒๖}

๑. ความเครียดในการทำงาน จากการทำงานที่เคร่งเครียดตลอดเวลาจะต้องใช้กำลังกายหรือกำลังความคิดเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เอง ร่างกายจึงจำเป็นต้องพักผ่อนเพื่อให้การทำงานในช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น การหยุดงานในวันสิ้นสุดสัปดาห์ การปิดภาคเรียนหรือการหยุดพักร้อยของข้าราชการและคนงานทั่วไปจึงเป็นเรื่องที่สำคัญกับการใช้เวลาว่างที่ปรากฏในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กิจกรรมการพักผ่อนของประชากรเหล่านั้นที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่างๆ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวไปจะใกล้หรือไกลจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาและศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล

^{๒๕} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, หน้า ๑๕.

^{๒๖} นิคม จารุมนี, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๓.

๒. รายได้ของประชากรดีขึ้น จากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและสภาพของสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้คนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานและประดิษฐ์ค้นคิดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งจะทำให้ประชากรมีงานทำ มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีเวลาว่างเหลือพอที่จะนำมาใช้เพื่อการพักผ่อน การที่ฐานะทางด้านเศรษฐกิจของประชากรดีขึ้น จะมีผลส่งให้ประชากรมีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นการพักผ่อนและหาความรู้เพิ่มเติมให้แก่ตนเอง เช่น การพาครอบครัวไปเที่ยวชมปราสาทหินพิมาย การเดินทางไปงานเทศกาลประจำปีของจังหวัดใกล้เคียง เพราะค่าใช้จ่ายถูก การเดินทางสะดวกปลอดภัย ทำให้ประหยัดทั้งเวลาและเงินทอง แต่สิ่งที่ได้รับคือ ความรู้ ความพึงพอใจ ความรักความอบอุ่นในครอบครัว คุ่มค่ากับเงินทองที่เสียไป เป็นต้น

๓. ความสะดวกทางการคมนาคม การคมนาคมนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมทำให้เกิดกิจการท่องเที่ยวปรากฏขึ้น ในสภาพปัจจุบัน การไปมาติดต่อกันระหว่างสถานที่ต่างๆ กระทำได้สะดวกและรวดเร็ว มีการตัดถนนหรือเส้นทางผ่านเข้าไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งจากการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว ต้องเสียค่าใช้จ่าย และเวลาไม่มากนัก ประกอบกับการเดินทางที่สะดวก จึงเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ประชากรอยากเข้าไปใช้บริการ และคนส่วนมากก็มีโอกาสที่จะกระทำได้อย่างทั่วถึง

๔. มีเวลาว่าง เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จึงทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่นำมาใช้ในการผลิตมีประสิทธิภาพ มีการนำเอาเครื่องมือและเครื่องจักรชนิดต่างๆ มาใช้ทำงานแทนคน จึงทำให้การผลิตสินค้ากระทำได้อย่างรวดเร็ว อันเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้คนมีเวลาว่างเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การทำงานในประเทศไทย แต่เดิมพื้นที่นำมาใช้ปลูกข้าว ๒๐ - ๓๐ ไร่ ครอบครัวยุคเกษตรกรต้องใช้เวลาเป็นแรมเดือนในการเตรียมพื้นที่และเพาะปลูกข้าวในสภาวะปัจจุบันเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีการพัฒนาการผลิตที่ทันสมัยได้นำเอาเครื่องจักรกลหรือเทคโนโลยีในระดับต่างๆ ตามสถานภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลมาใช้ในการผลิต พื้นที่ดินขนาดดังกล่าวจะใช้เวลาทำการเตรียมพื้นที่และทำการเพาะปลูกข้าว ๑ - ๒ วันเท่านั้น และการนำเครื่องจักรกลและเครื่องใช้ชนิดอื่นๆ เข้ามาเสริมในการทำการเพาะปลูกนั่นเอง จะทำให้ประชากรสามารถทำนาได้ปีละหลายครั้ง ผลผลิตต่อไร่สูงสามารถกำจัดวัชพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถขยายพื้นที่ในการทำนาได้มากขึ้นซึ่งถ้าหากราคาผลผลิตข้าวไม่ตกต่ำมากแล้ว จะทำให้รายได้ของประชากรโดยทั่วไปดีขึ้น และมีเวลาว่างพอที่จะนำไปใช้แสวงหาความสุขทางด้านการท่องเที่ยวและอื่นๆ ได้ตามโอกาสและสภาพทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวย

๕. จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จากการที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้สภาพชุมชนในเมืองเกิดสภาพความแออัดยัดเยียด สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในเมืองเกิดมลภาวะ สถานที่ท่องเที่ยวภายในเมืองมีจำกัด และสถานที่ท่องเที่ยวตามชนบทเมืองต่างๆ ทั้งยังมีการค้นพบแหล่งโบราณสถาน

ใหม่ๆ เช่น บ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี และยังมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่นๆ ขึ้นอีกมากมาย โดยอาศัยหลักวิชาการและเพื่อสนองต่อจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ และมีความจำเป็นต้องการสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้นเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เอง ประชากรที่พักอาศัยอยู่ในเมืองจะหาโอกาสเดินทางท่องเที่ยวไปในท้องที่ชนบทและเมืองต่างๆ แต่ในทางตรงกันข้ามจะมีประชาชนชาวชนบทบางส่วนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเมือง ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมมากมาย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวชนบท ดังนั้นจึงพอจะชี้ให้เห็นได้ว่าการที่จำนวนของประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการสถานที่และการเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างถิ่นหรือต่างแดนจึงเพิ่มมากขึ้นด้วย

จึงกล่าวได้ว่า การที่ประชากรมีความเคร่งเครียดกับการทำงานมากขึ้น ประชากรมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น อันเนื่องมาจากการมีรายได้สูงขึ้น การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างพอเพียง เช่น การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า ที่พักร้านอาหาร ฯลฯ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ แหล่งข้อมูลและสถานที่ท่องเที่ยวให้ทันสมัยถูกหลักวิชาการ สามารถเอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งกว่านั้น การที่ประชากรเพิ่มมากขึ้นก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่ผลักดันให้ประชากรแสวงหาทางออก เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดด้วยการสร้างทัศนคติและพัฒนาค่านิยมการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาหาความรู้และความบันเทิงจากมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า หรือภูมิปัญญาของมนุษย์แต่ละท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าให้กับความเป็นมนุษย์และความพึงพอใจให้กับตนเอง กลุ่มของตนเองทั้งหมดที่กล่าวมาจึงถือได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

๒.๔.๓ บทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ มักจะมีวัตถุประสงค์หรือมีสิ่งดึงดูดใจต่างๆ กันไป บ้างก็ต้องการเดินทางไปยังที่ใดที่หนึ่งเพื่อชื่นชมธรรมชาติ ความงามตาอากาศ แต่สิ่งหนึ่งที่มีพลังดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากเดินทางดั้นด้นไป ก็คือ การเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนาของตน วัดนั้นดำรงตำแหน่งสถานที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวนานาชาติ เป็นสิ่งดึงดูดใจที่มีอิทธิพลสูง และจะมีต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด ซึ่งบทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้น คือ

๑. สภาพของวัดที่มีสถาปัตยกรรม วิหาร อุโบสถ องค์พระพุทธรูปและสิ่งต่างๆ อันประกอบรวมกันเป็นวัด อยู่ในสภาพที่เหมาะสม วัดที่มีบริเวณสะอาดสะอ้าน ทั่วอาคารสง่างามไม่อยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม พระสงฆ์ปฏิบัติตนสมควรแก่กิจของสงฆ์ สำรวม และสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม แก่ผู้ไปเยือน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่วัดให้และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยปกติวิสัย

๒. วัดเป็นที่รวบรวมศิลปกรรมอันเป็นผลงานของช่างสกุลต่างๆ เป็นผลงานที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยจิตใจศรัทธา จึงมักเป็นศิลปกรรมชั้นยอด วัดจึงเป็นแหล่งที่จะให้นักเรียน นักศึกษา และคนทั่วไปได้เข้าไปศึกษาหาความรู้ และชื่นชมผลงาน อันเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางรวบรวม เก็บรักษา และดูแลศิลปวัตถุเหล่านั้น ให้อยู่ในสภาพที่ดี ศิลปวัตถุเหล่านั้น มิได้เป็นแต่เพียงวัตถุเก่าแก่ที่ดงามด้วนศิลปะเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าของความเป็นอัจฉริยะของบรรพบุรุษ ที่สะท้อนให้เห็นได้เป็นรูปธรรม ในรูปของศิลปกรรมแบบต่างๆ อันเปรียบเหมือนสะพานเชื่อมสายใยของอดีตกับปัจจุบัน ไม่ให้ขาดออกจากกัน^{๒๗}

๓. การที่วัดเป็นสถานที่ๆ มีบริเวณมีอาคารสถานที่กว้างขวาง มีข้าวของเครื่องใช้มากมาย วัดจึงอยู่ในฐานะที่จะเป็นที่พึ่งพิงแก่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มได้ โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อยให้ได้มีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้มากขึ้น นับเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ให้สามารถเดินทางท่องเที่ยว เปิดหูเปิดตามากขึ้น ในอดีตนั้นกิจการที่พักแรมก็ถือกำเนิดมาจากการที่ศาสนสถานให้ที่พักแก่ผู้เดินทางไปจาริกบุญ มีหลักฐานปรากฏว่าในเส้นทางที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปแสวงบุญในประเทศอินเดีย หรือในบริเวณที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรโรมัน วัดหรือโบสถ์มีบทบาทในการให้ที่พักแก่ศาสนิกชน บางแห่งก็เปิดให้พักฟรี บางแห่งก็เรียกเก็บเงินเพื่อเอาไปบำรุงวัดซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของการประกอบกิจการที่พักแรม^{๒๘}

๒.๔.๔ ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์แก่วัด

วัดยังประโยชน์นานาประการ โดยเฉพาะในด้านการเป็นแหล่งดึงดูดใจสำคัญ การท่องเที่ยวก็มีส่วนก่อประโยชน์ในด้านการสร้างความมั่นคงให้แก่วัดไม่น้อยเช่นกัน ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวเป็นที่มาของรายได้ เงินรายได้นี้เมื่อไหลเข้าสู่กระแสเศรษฐกิจก็เกิดการหมุนกระจาย เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมวัด วัดก็จะได้รับประโยชน์ในรูปแบบของรายได้จากการประกอบธุรกิจต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น รายได้จาก การให้เช่าพระ การขายดอกไม้ธูปเทียนเครื่องสักการบูชา การเก็บค่าที่จอดรถ เงินรายได้จากการบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของ การทอดกฐิน การทำบุญในโอกาสพิเศษ วัดจึงมีรายได้ทั้งที่เป็นตัวเงิน สิ่งของ ทรัพย์สิน เครื่องใช้ และอื่นๆ

^{๒๗} ขยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, “วัดกับการท่องเที่ยว”, จุลสารการท่องเที่ยว, ฉบับปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๕), หน้า ๔๔.

^{๒๘} Bhatia, A.K., *Tourism Development : Principle and Practices*, (New Delhi : 2 nd Steering Publishers Private Limited, 1983), p.237.

๒. วัดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ก็ย่อมจะกระตุ้นให้เกิดธุรกิจต่างๆ เป็นช่องทางให้คนในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับการว่าจ้างงาน หรือมีอาชีพใหม่ๆ มีรายได้เพื่อการยังชีพ คนเหล่านี้เมื่อมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ก็ย่อมจะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เมื่อถึงเวลาและมีโอกาส เช่น การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลสำคัญ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรม และยังช่วยทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้ดำรงคงอยู่สืบทอดได้อีกทางหนึ่ง

๓. นักท่องเที่ยวบางคนอาจเป็นนักเขียน นักข่าว เมื่อไปเที่ยวตามวัดวาอารามได้พบเห็นสิ่งดี เกิดความประทับใจ สิ่งบกพร่องเกิดความคับข้องใจ ก็จะกลับไปเขียนข่าวบทความ สารคดี เผยแพร่ให้ประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ก็จะเป็นหนทางเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาได้ทันที่ โดยเฉพาะการเรียกร้องให้หน่วยราชการเข้าไปดูแลปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ในบางกรณีการถ่ายภาพศิลปวัตถุและสถานที่ไว้อาจกลายเป็นหลักฐานสำคัญทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์

๔. การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเดินทางไปพบเห็นศิลปกรรมของวัดต่างๆ จะเป็นเครื่องยืนยันว่า คนไทยนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต โดยมีศิลปกรรมตามวัดเป็นหลักฐานทางวัตถุที่สำคัญ และเป็นสิ่งที่จะกระตุ้นให้มีความตื่นตัวที่จะอนุรักษ์ พัฒนาให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม หากมีการกระทำใดๆ ที่ไม่ถูกไม่ควร ก็จะมีคนคอยเป็นหูเป็นตาดูแล รวมทั้งการต่อสู้ ต่อต้านขัดขวางการทำลายศิลปวัตถุอันเป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งชาติ

๕. การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสพบเห็นความวิจิตรตระการตา ความโอ่อ่าสง่างามของศาสนสถาน ได้พบเห็นจริยวัตรอันงดงามของพระสงฆ์ ก็อาจเกิดความเลื่อมใสศรัทธาสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางพระพุทธศาสนา หรือมีความตั้งใจในการที่จะทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้จรัสยั้งยืนสืบต่อไป^{๒๙}

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการแล้วพบว่า หากพิจารณาความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตามคำนิยามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในหนังสือโครงการส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ แล้วจะพบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งได้กล่าวถึง นิยามความหมาย จำนวนผู้ประกอบการ ประมาณการขนาดตลาดของการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรค ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ และผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๒๙} ขยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, “วัดกับการท่องเที่ยว”, จุลสารการท่องเที่ยว, หน้า ๔๕ - ๔๗.

๒.๕.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางงานวิชาการ พบว่ามีผู้ให้ความหมายคำว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ไว้หลายท่านดังนี้

ศูนย์บริการวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน (Religious Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ปฏิบัติปฏิบัติชอบ ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ สถานที่ตั้งของอาคารที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกันนอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนายังหมายถึง การเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัตจิตใจ โดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งการฝึกตนนี้จะต้องเข้าไปฝึกปฏิบัติตนภายในพุทธสถานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจดีย์ พระธาตุ ปรางค์ เช่น วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน และพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

๒. แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบัตจิตใจโดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อการฝึกฝนจิตใจให้สงบ สถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น เสถียรธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนาอ้อมน้อย เป็นต้น^{๓๐}

ศุภลักษณ์ อัครางกูร ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ มักจะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนาซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตามกิจกรรมบางอย่างได้ลดความนิยมไปเนื่องจากจำนวนผู้

^{๓๐} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ, (กรุงเทพมหานคร : มปท, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘.

ที่นับถือศาสนา หรือความเชื่อนั้นลดลง สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาไม่ได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนาเท่านั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่นๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงาม หรือเข้าไปพักผ่อน สงบจิตสงบใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความนิยม สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึงพิงทางจิตใจกันมาก^{๓๑}

ภัทรสุภา สีสานภาพรรณ^{๓๒} ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานใดๆ โดยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

๑. เป็นการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศลวิเวก ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

- ๑.๑ ทานมัย ทำบุญด้วยการให้
- ๑.๒ ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลประพฤติดี
- ๑.๓ ภวานมัย ทำบุญด้วยการเจริญภavana
- ๑.๔ อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
- ๑.๕ เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้
- ๑.๖ ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
- ๑.๗ ปัตตานุโมทนา มัย ทำบุญด้วยความยินดีของผู้อื่น
- ๑.๘ อดัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรม
- ๑.๙ อดัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
- ๑.๑๐ ทิฏฐุชุกัมม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

๒. เป็นการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง

๓. เป็นการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่างๆ เช่นการไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวคิดจากดังกล่าวข้างต้นได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตามค่านิยมของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในหนังสือ โครงการส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ แล้วจะพบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งหมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน (Religious

^{๓๑} ศุภลักษณ์ อัครางกูร, **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**, (ขอนแก่น : คลังนาวิทยา, ๒๕๕๑), หน้า ๙๙.

^{๓๒} ภัทรสุภา สีสานภาพรรณ , “ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”, **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน และพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญทำทานและการสาธารณกุศลต่างๆ การเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือ การบำบัตจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำ วิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางครั้งการ ท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนา ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้ว อาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบัน สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาได้มีแต่เพียงผู้ที่ นับถือศาสนาเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชมศาสนสถาน หากแต่นักท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ยังให้ความสนใจเข้าชม ความงาม เข้าชมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตใจ ซึ่ง ในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปนั้น ก็มักจะให้ความนิยมในสถานที่ทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก รวมถึงการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุญญาวัตถุ ๑๐ ประการ บำเพ็ญสาธารณกุศลหรืออย่างใด อย่างหนึ่ง และยังร่วมไปถึงการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี และงานเทศกาลประเพณีต่างๆ

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

๒.๖.๑ ความหมายเกี่ยวกับนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการ ของคนไทยปัจจุบันให้ยืนยาวไปจนถึงคนรุ่นลูกรุ่นหลานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการ ตอบสนองความต้องการกลุ่มใหญ่ (Mass tourism) กระทั่งกลุ่มเล็กทั้งในเมืองและชนบท การพัฒนา ท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ยืนยาวไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งนี้ต้องไม่ เป็นการไปเพิ่มภาระหรือสร้างเงื่อนไขที่ยากลำบากให้แก่คนในยุคต่อไปต้องขบคิดหาทางแก้ไขการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นการ ท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมด ในลักษณะที่สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีววิทยาและระบบสนับสนุนการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน^{๓๓}

ดร.ชณิ เอมพันธุ์ ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การ ท่องเที่ยวที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

^{๓๓} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ๒๕๔๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.tat.or.th>. [๓๐ มกราคม ๒๕๕๖].

ของชุมชน เพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๓๔}

วรรณภา วงษ์วานิช ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการปกป้อง และสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวจะมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย^{๓๕}

ภราเดช พยัฆวิเชียร ได้อธิบายถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนไว้ว่า จำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย การพัฒนาที่ยั่งยืนก็หมายถึง การพัฒนาที่จะใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน โดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงได้พึงมีในอนาคต หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากวัฒนธรรมหรือธรรมชาติในระดับที่ให้วัฒนธรรมหรือธรรมชาติยังมีชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างถาวร

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา กล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวของกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลายและธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรมในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยั่งยืนยาว

หลักสำคัญ ๓ ประการ ของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๑. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability)

๑.๑ การเติบโตต้องอยู่ในอัตราที่บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากโตเร็วไปอาจทำให้สิ่งรองรับนักท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ไม่พร้อม ไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐานคุณภาพของแรงงาน และการให้บริการอาจมีผลทำให้นักท่องเที่ยวหงุดหงิดไม่พอใจ ขาดความนิยม ไม่เดินทางมาท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำในระยะยาว

๑.๒ การเติบโตของการท่องเที่ยวอาจทำให้คนหันมาประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหมด เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคการเกษตร การกสิกรรม การอุตสาหกรรม

๑.๓ การเติบโตที่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเป็นผล

^{๓๔} ดร.รชนี เอมพันธ์, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

^{๓๕} วรรณภา วงษ์วานิช, ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๖.

ทำให้เงินตราต่างประเทศรั่วไหลออกไปนอกประเทศ

๒. ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability)

๒.๑ การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากเกินไปและรวดเร็วเกินไปมีผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น

๒.๒ การใช้จ่ายเงินอย่างง่ายดายของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังซื้อสูงกว่าคนในท้องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหรา หรืออย่างอิสระเสรี ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่ง ๆ อาจกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดใจให้คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อเงินทองหรือความสำเร็จที่หาได้ง่าย ๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมากมาย

๓. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

๓.๑ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม อาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นตัวต้นกำเนิดของกิจกรรมท่องเที่ยววันนั้น ๆ เสียเอง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่ล้นหลาม ความแออัด ความสกปรกรุงรัง และอื่น ๆ

๓.๒ การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสมทำให้เกิดการพังทลายอย่างถาวรของหน้าดิน หาดทราย ชายทะเลการสูญเสียสภาพภูมิทัศน์ ฯลฯ

๓.๓ การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรธรรมชาติเกิดความแปรปรวน

๓.๔ การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่งไป

๓.๕ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น ของเสีย เศษอาหาร ขยะ ฯลฯ ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมาย

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการดังนี้

Using Resource Sustainable : การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

Reducing Over – Consumption and waste : การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

Integrating Tourism into Planning : การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับ

กรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะ ช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว^{๓๖}

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มีสาระที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอยู่หลาย มาตรา ได้แก่

มาตรา ๗๙ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การศึกษา และวัฒนธรรม อนุรักษ์ ปั้นฟู ปกป้อง และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาติ ตลอดจน คำนึงมรดกอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องปลูกฝังและส่งเสริมให้ประชาชน มีจิตสำนึกในเรื่อง ดังกล่าว

มาตรา ๘๔ หมวด ๕ นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ กำหนดไว้ว่า “รัฐต้องดำเนินการตาม แนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม ดังนี้ ๑) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ โดยให้ประชาชนชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนดังกล่าว ด้วย ๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน การสงวน บำรุงรักษาและ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุล ๓) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย ให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการ ดำเนินงาน.”

มาตรา ๒๘๐ หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดไว้ว่า “องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของ ท้องถิ่น”

มาตรา ๒๘๑ เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อม มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ ๑) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่ ๒) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน ๓) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือ

^{๓๖} เนตรชนก นันท์, “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๕), หน้า ๔๖-๔๗.

กิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่^{๓๗}

๒.๖.๒ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙

๑. หลังจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีแล้วสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติเพื่อผลักดันให้เกิดกระบวนการแปลงแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

๒. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้วจะประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อเป็นกรอบทิศทางให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (มาตรา ๑๖ ใน พระราชบัญญัติ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑) ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ อย่างมีเอกภาพ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐและผลักดันให้มีการบูรณาการตั้งแต่ระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ นโยบายของรัฐบาลและถ่ายทอดไปยังหน่วยงานส่วนกลางส่วนภูมิภาคจังหวัดและท้องถิ่น โดยจะใช้กลไกการประสานงานระหว่างคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติและคณะกรรมการในระดับชาติ คณะต่างๆ ที่มีอยู่ในการผลักดันงานในระดับนโยบาย และถ่ายทอดนโยบายไปยังคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ระดับจังหวัด และคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน รวมทั้งภาคประชาชนในการกำกับดูแล การเสนอแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการจากหน่วยงานปฏิบัติให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิด

^{๓๗} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “รัฐธรรมนูญไทย ๒๕๕๐”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.parliament.go.th/library.com>. [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

ความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาทุกระดับกับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการตามแผนงานโครงการต่อไป^{๓๘}

๒.๖.๓ นโยบายภาคการท่องเที่ยวและการบริการของรัฐบาล

นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภาไว้เมื่อ วันอังคาร ที่ ๒๓ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ คือ การท่องเที่ยวและการบริการ

๑) การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

๑.๑) ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนการท่องเที่ยวและเร่งรัดการปรับปรุงมาตรฐานในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกความปลอดภัย และสุขอนามัย โดยคำนึงถึงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้พิการและผู้สูงอายุ

๑.๒) พัฒนาบูรณะและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

เดิมที่มีอยู่แล้วส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของประเทศรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงทุนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

๑.๓) ยกย่องและรักษามาตรฐานบริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้การประกอบการและดำเนินธุรกิจเป็นไปตามมาตรฐาน สากลรวมทั้งพัฒนามาตรฐานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนปรับปรุงการบริการภาครัฐเพื่อให้สามารถดึงดูดและรองรับตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔) ส่งเสริม สนับสนุนตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพทั้งจากต่างประเทศและในประเทศโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกในกลุ่มต่างๆ ทั้งระดับภายในประเทศและระหว่าง ประเทศเพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก ศูนย์กลางการประชุมและ แสดงสินค้าระหว่างประเทศและ ศูนย์กลางการท่องเที่ยว สุขภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจลงตรา การยกเว้นค่าธรรมเนียมการตรวจลงตราให้แก่นักท่องเที่ยวอยู่ในกรอบการค้าเสรีหรือมีความสัมพันธ์ด้านการค้าการลงทุนร่วมกับประเทศไทย และการยกเว้นการตรวจลงตราให้แก่นักท่องเที่ยวจากประเทศกลุ่มเป้าหมาย

๑.๕) ส่งเสริมกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวพัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว สนับสนุนการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างชาติในประเทศไทย

^{๓๘} กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, “แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.pdf . [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

และส่งเสริมการเสนอตัว ให้ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการจัดกิจกรรมนานาชาติ ขนาดใหญ่

๑.๖) ผลักดันความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งพัฒนามาตรฐานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้เพียงพอกับความ ต้องการ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวก ดูแลความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งป้องกันแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

๑.๗) พัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วน ร่วมในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวของไทยให้เป็นที่รู้จักทั่วโลก

๒. การพัฒนาด้านการบริการ

๒.๑ เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้มีองค์ความรู้ เสริมสร้างนวัตกรรมและทักษะทั้งด้านภาษา มาตรฐานการบริการ และการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความตกลงระหว่างประเทศด้านการค้าบริการ การเสริมสร้างบรรยากาศการลงทุน มาตรฐานธุรกิจและการพัฒนาบุคลากรให้พร้อมรับการขยายตัวของธุรกิจ และส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการไทย

๒.๒ พัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพเพื่อขยายฐานการผลิตและการตลาดสู่ระดับภูมิภาค โดยเพิ่มให้เป็นแหล่งสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศและรายได้ท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยว ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจการประชุมและแสดงสินค้า การศึกษานานาชาติ การก่อสร้าง ธุรกิจภาพยนตร์ ธุรกิจออกแบบแฟชั่น ธุรกิจอัญมณี การบริหารจัดการขนส่งสินค้าและบริการ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกีฬาและนันทนาการ รวมทั้งสินค้าบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

สรุปได้ว่า นโยบายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีการแจ้งความต้องการแนวทางในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนเพราะถ้าหากทุกคนได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนเองก็จะเกิดกระแสที่เป็นความภาคภูมิใจ รัก ห่วงแหน อนุรักษ์ และความรู้สึกรักก็จะถูกถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนก็จะยังคงมีอยู่ไม่หมดสิ้นไป

๒.๗ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางนวัตกรรม

การแพร่กระจาย หมายถึงเป็นการนำข่าวสารความรู้จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง หรือจากส่วนหนึ่งไปยังอีกส่วนหนึ่งภายในสังคมเดียวกัน การแพร่กระจายนวัตกรรมทำให้วิวัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปได้อย่างรวดเร็วกว่าวิวัฒนาการทางชีววิทยา

มูลเหตุแห่งนวัตกรรม

มูลเหตุที่สำคัญมีสองประเภทคือ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่ง กับปัจจัยภายในอีกอย่างหนึ่ง เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยน สังคมจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง ซึ่งหมายความว่าต้องมึนวัตกรรมเกิดขึ้นในสังคมเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ตัวอย่างเช่นในปลายยุคน้ำแข็งสิ่งแวดล้อมในยุโรปเปลี่ยนแปลงไปมาก อากาศซึ่งเคยหนาวเย็นเป็นน้ำแข็งก็กลับกลายเป็นอบอุ่น คนยุโรปสมัยนั้นยังชีพโดยการล่ากวางเรนเดียร์ เมื่อน้ำแข็งหมดไปมีพืชชนิดต่างๆขึ้นมา กวางเรนเดียร์ก็อยู่ไม่ได้ต้องหนีไปอยู่ขั้วโลกซึ่งมีน้ำแข็งปกคลุมอยู่ตลอดเวลา คนยุโรปต้องเปลี่ยนอาชีพเพื่อปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่

สิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งหมายถึงสังคมอื่นๆ ก็มีความสำคัญในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อสังคมหนึ่งเปลี่ยนแปลงก็มักจะมีผลกระทบต่อสังคมอื่นๆด้วย ในระยะ ๕๐๐๐ ถึง ๑๐๐๐๐ ปีที่แล้วมา สิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นมูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญกว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพ ลักษณะการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดได้ไม่สมบูรณ์เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับธรรมชาติของมนุษย์ที่ชอบลองสิ่งใหม่ๆ เพราะเกิดความเบื่อหน่ายสิ่งที่ทำอยู่เป็นประจำ มนุษย์เรารู้สึกอยากเห็น สัตว์ชั้นสูงอื่นๆก็เหมือนกัน แต่วัฒนธรรมของมนุษย์ช่วยเสริมให้ความอยากเห็นของมนุษย์มีมากยิ่งขึ้น บางทีการเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้นเพราะความจำเป็นในการดำรงชีพ เช่น สภาพอุดมสมบูรณ์เปลี่ยนไป มนุษย์ก็ต้องพัฒนาเทคโนโลยีให้สูงขึ้นจึงจะสามารถดำรงชีพอยู่ได้ การเปลี่ยนแปลงส่วนใดส่วนหนึ่งในสังคมย่อมทำให้ส่วนอื่นเปลี่ยนแปลงได้ด้วย

อัตราการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในอัตราเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างคือ

๑. ต้นทุนความรู้ที่สังคมสะสมไว้ ยิ่งมีมากยิ่งมีการประดิษฐ์สิ่งต่างๆได้มากเพราะการประดิษฐ์คือการเอาองค์ประกอบต่างๆที่มีอยู่แล้วมารวมกันในรูปใหม่ ยิ่งมีชิ้นส่วนองค์ประกอบต่างๆจำนวนมากก็ยิ่งมีทางที่จะเอามารวมกันเป็นสิ่งใหม่ๆได้ง่าย

๒. จำนวนประชากรในสังคม ยิ่งมีประชากรมากยิ่งมีนักคิดค้นประดิษฐ์สิ่งต่างๆได้มาก

๓. การติดต่อกับสังคมอื่น ยิ่งมีการติดต่อระหว่างกันมาก อัตราการเปลี่ยนแปลงยิ่งสูง เพราะมีการหยิบยืมวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

๔. การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมถ้ามีมากสังคมก็ต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม

๕. ทิศนคติของสังคมต่อการเปลี่ยนแปลง สังคมที่มีทัศนคติสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการทดลองสิ่งใหม่ๆ ย่อมจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงกว่าสังคมที่ยึดมั่นในประเพณี^{๓๙}

กล่าวโดยสังเขป ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมมีสาระโดยย่อว่า การรับนวัตกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ขึ้นอยู่กับบุคคล ระบบสังคม ระบบสื่อสาร นวัตกรรม และระยะเวลาประพจน์

๑. การรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล
๒. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับระบบสังคม
๓. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับตัวนวัตกรรม
๕. การรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับระยะเวลา

การสื่อสาร(communication) หมายถึง การติดต่อระหว่างผู้ส่งข่าวสารกับผู้รับข่าวสาร โดยผ่านหรือตัวกลางอย่างใดอย่างหนึ่ง ในทฤษฎีนี้ การสื่อสารคือการแพร่กระจายทางนวัตกรรม ซึ่งโดยปกติเป็นกระบวนการ(diffusion process) ที่นวัตกรรมอย่างหนึ่งแพร่จากแหล่งผลิต หรือแหล่งค้นพบไปสู่ผู้ใช้หรือผู้รับนวัตกรรม ส่วนสำคัญของกระบวนการนี้คือการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ที่คนหนึ่งสื่อความคิดใหม่กับอีกคนหนึ่งให้ได้รับรู้ เขาจะรับความคิดนั้นหรือไม่หลังจากนั้นก็จะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

นวัตกรรม(innovation)อย่างกว้าง หมายถึงสิ่งใดๆที่คน(จำนวนหนึ่ง)ถือว่าเป็นใหม่ ส่วนใหญ่นวัตกรรมเป็นสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะเป็ความคิด ความรู้ วัสดุ สิ่งของ ที่ใหม่สำหรับสังคมหนึ่งใด ถ้าเป็นความหมายอย่างแคบจะต้องใส่คำคุณศัพท์กำกับเข้าไป เช่น นวัตกรรมทางเทคนิค นวัตกรรมทางองค์การ นวัตกรรมทางการกีฬา หรือ นวัตกรรมทางการแพทย์ เป็นต้น

ระยะเวลา(time) ในที่นี้หมายถึง ขนาดของเวลาที่ใช้ในกระบวนการแพร่ นวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นที่แหล่งผลิตไปจนถึงจุดที่มีผู้รับนวัตกรรม ซึ่งแต่ละนวัตกรรมใช้เวลาสั้นยาวไม่เท่ากัน^{๔๐}

๑. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล หมายความว่า ปัจเจกบุคคลแต่ละคนเป็นผู้ตัดสินใจรับนวัตกรรมหรือไม่รับนวัตกรรม บางคนรับเร็ว บางคนรับช้า แม้จะอยู่ในสังคมหรืออยู่ในชุมชนเดียวกันก็ตาม คนที่มีภาวะนวัตกรรมสูง (high innovativeness)ก็จะรับนวัตกรรมเร็ว กลายเป็นนวัตกรรม (innovators) หรือกลุ่มที่รับนวัตกรรมเร็ว หรือแม้เป็นชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมเร็ว ในขณะที่ผู้มีภาวะนวัตกรรมต่ำ (Low innovativeness) ถ้าไม่เป็นประเภทชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมช้า ก็เป็นผู้ล่าหลัง (Low innovativeness) ถ้าไม่เป็นประเภทชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมช้า ก็เป็นผู้ล่าหลัง (laggards) ไปเลย การรับนวัตกรรมจึงขึ้นอยู่กับบุคคลด้วยเหตุนี้

๒. การรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับระบบสังคม หมายความว่า ระบบสังคมประเภทต่างๆ มีอิทธิพลต่อการจะรับหรือไม่รับนวัตกรรม หรือรับเร็วรับช้าด้วย ทฤษฎีนี้แบ่งสังคมออกเป็นสองประเภท สองชั่วปลาย คือสังคมสมัยใหม่ชั่วหนึ่ง สังคมโบราณหรือสังคมหรือสังคมประเพณีอีกชั่วหนึ่ง สังคมสมัยใหม่จะรับนวัตกรรมเร็วและรับปริมาณมากกว่าสังคมแบบประเพณี ทั้งนี้เพราะสังคมสมัยใหม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

^{๓๙} ยูธ คักดีเดชยนต์, **มนุษย์กับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดยคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒.

^{๔๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๔.

สังคมให้เจริญรุดหน้า(โดยเฉพาะทางวัตถุ) ดังนั้นเมื่อมีอะไรใหม่มา ก็สนับสนุนให้รับมาทดลองใช้ในสังคม ในขณะที่สังคมประเพณีไม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมเช่นนี้ จึงไม่สนับสนุนการรับนวัตกรรม

๓. การรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับการสื่อสาร ดังได้กล่าวแล้วในคำนิยามว่า การสื่อสารหมายถึง กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสุดท้ายคือการรับหรือไม่รับนวัตกรรม หัวใจของกระบวนการคือ การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ทำไมการสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรม ถ้าความสำคัญระหว่างผู้ส่งผ่านนวัตกรรม เป็นผู้นำความคิดหัวก้าวหน้ากับบุคคลสมาชิกชุมชนผู้ห่อหุ้มแน่นและการศึกษาสูงในชั้นทดลองของกระบวนการแพร่รับนวัตกรรม การรับนวัตกรรมก็จะเร็ว หากเป็นกรณีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ความคิดหัวก้าวหน้าแต่สมาชิกชุมชนหัวล้าหลัง การรับนวัตกรรมก็ช้าหรืออาจไม่มีการรับนวัตกรรมเลยก็ได้

๔. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับตัวนวัตกรรม หมายถึงลักษณะของนวัตกรรมมีส่วนกำหนดระยะเวลา หรือการรับหรือไม่รับนวัตกรรม ทฤษฎีนี้ระบุว่า นวัตกรรมมีปัจจัยที่จะต้องพิจารณา ๕ ประการที่จะเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ รับเร็วหรือช้า คือ ๑.ความได้เปรียบ ๒. การเข้ากับสังคมวัฒนธรรมได้ ๓.ความสลับซับซ้อน ๔.การแบ่งทดลองใช้ได้หรือไม่ ๕.ความเข้าใจง่ายนวัตกรรมการที่มีลักษณะทางบวดย่อมจะแพร่หลายง่าย ในขณะที่นวัตกรรมที่มีลักษณะทางลบมักขายไม่ค่อยจะออก เพราะ ๑.ไม่ดีกว่าของเดิม ๒.เข้ากับสังคมวัฒนธรรมไม่ได้หรือได้ไม่ดี ๓.มีโครงสร้างซับซ้อน ๔.แบ่งทดลองไม่ได้ ๕.เข้าใจได้ยาก

๕. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับกาลเวลา หมายความว่า ระยะเวลาหรือตัวเวลาเองมีอิทธิพลต่อการรับหรือไม่รับนวัตกรรมเท่าที่มีการวิจัยมาแล้ว เวลาก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ภาวะนวัตกรรมอันเป็นเครื่องแสดงระดับหรือประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมสูง บางคนมีตัวบุคคลบางคนเลยเป็นนวัตกรรม หรือผู้ล้าหลังตามระยะเวลาที่รับนวัตกรรมและแน่นอนว่า ในการที่บุคคลจะตัดสินใจรับหรือไม่รับนวัตกรรม เขาจะต้องใช้เวลาพิจารณานวัตกรรมระยะหนึ่ง หากไม่มีเวลาเขาคงตัดสินใจไม่ได้ เวลาจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรม^{๔๑}

๒.๘ การท่องเที่ยวเชิงพุทธและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและครูบาอาจารย์รวมถึงการทำกิจกรรมด้านศาสนาเช่น การปฏิบัติกรรมฐาน รวมถึงการศึกษาประวัติความเป็นมาของศาสนสถานต่างๆ และสามารถประยุกต์หลักการธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ ประเภทของศาสนสถาน อาจแบ่งตามแต่ละศาสนาเช่น ศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจดีย์ สถูป ปรางค์ พระธาตุ ศาสนาอิสลาม ได้แก่ มัสยิดหรือสุเหร่า ศาสนาคริสต์ ได้แก่ โบสถ์คริสต์ เป็นต้น ๒) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่

^{๔๑} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

สำหรับปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐานให้เกิดความสงบตามแนวทางพระพุทธศาสนาเช่น เสถียรธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนาวิถ้ออมน้อยเป็นต้น^{๔๒}

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานใดๆโดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

๑. การเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่งคือ

๑.๑ ทานมัย	ทำบุญด้วยการให้
๑.๒ ศีลมัย	ทำบุญด้วยการรักษาศีลและประพฤติดี
๑.๓ ภาวนามัย	ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา
๑.๔ อปายนมัย	ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
๑.๕ เวยยาวัจจมัย	ทำบุญด้วยการช่วยเขว่นช่วยรับใช้
๑.๖ ปัตติทานมัย	ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
๑.๗ ปัตตานุโมทนา มัย	ทำบุญด้วยความยินดีของผู้อื่น
๑.๘ ฐัมมัสวานมัย	บุญเกิดจากการฟังธรรม
๑.๙ ฐัมมเทศนามัย	บุญเกิดจากการสั่งสอนธรรม
๑.๑๐ ทิฏฐุชุกัม	บุญเกิดจากการทำความเห็นให้ตรง

๒. การเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง

๓. การเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่างๆเช่นการไปทอดกฐินทอดผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษาเป็นต้น^{๔๓}

ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยว

ในอดีตที่ผ่านมาจะพบว่าพระมหากษัตริย์ไทยในยุคสมัยต่างมีการเสด็จออกประภาสไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ดังปรากฏหลักฐานที่เป็นหนังสือวรรณกรรมต่างๆเกี่ยวกับการเสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์อยุธยาเพื่อไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดต่างๆดังนี้

๑. สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม เสด็จไปบูชารอยพระพุทธบาทที่พรานบุญ
๒. สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธบาท และประพาสบางปะอิน
๓. สมเด็จพระนารายณ์ เสด็จนมัสการพระพุทธบาท
๔. พระเพทราชา เสด็จนมัสการพระพุทธบาท
๕. สมเด็จพระเจ้าเสือ เสด็จนมัสการพระพุทธชินศรี และ เสด็จนมัสการพระพุทธบาท
๖. พระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เสด็จนมัสการพระพุทธบาท

^{๔๒} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วงกลม จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๔๖.

^{๔๓} ปิ่นเพชร จำปา, วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๕๔๔, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒.

๗. พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เสด็จนมัสการพระพุทธรูป และเสด็จไปฉลองพระนอนจักรสีห์สมโภชน์พระพุทธรูปชินราช

๘. พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เสด็จนมัสการพระพุทธรูปชินสีห์ พระสารีริกธาตุที่เมืองสว่างคบุรี

๙. สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ เสด็จนมัสการการพระฉาย และเสด็จนมัสการพระพุทธรูป^{๔๔} นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอดีตดังนี้

สมัยอยุธยา มีผู้แต่งนิราศหรือกวีนิพนธ์ ไม่ทราบผู้แต่ง โดยเป็นการบรรยายการเดินทางจากเชียงใหม่ไปลำพูนเพื่อนมัสการพระธาตุหริภุญไชย ซึ่งเดิมแต่งเป็นภาษาล้านนา ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ.๒๒๘๐

สมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ทรงแต่งกาพย์ห่อโคลงประภาพรรณทองแดง กล่าวถึงการเสด็จทางสถลมารคจากท่าเจ้าสนุกถึงพระพุทธรูป และยังทรงแต่งกาพย์ห่อโคลงนิราศพระบาท มิได้บ่งชี้ว่าเดินทางไปไหน

สมัยต้นรัตนโกสินทร์ พ.ศ.๒๓๕๐ สุนทรภู่ ได้แต่งโคลงนิราศพระบาทตามเสด็จพระองค์ปฐมวงษ์ไปพระพุทธรูป และใน พ.ศ.๒๓๗๑ ได้แต่ง กลอนนิราศภูเขาทองกล่าวถึงระหว่างการเดินทางไปนมัสการภูเขาทองที่อยู่ชานในขณะที่ยังมีชีวิต พ.ศ.๒๓๘๕ สุนทรภู่ ยังได้แต่ง กลอนนิราศพระประธม กล่าวถึง การไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ นอกจากนี้ยังมี กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ได้แต่ง โคลงนิราศพระประธม กล่าวถึง การไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ นายมีได้แต่งนิราศเดือน ไม่บ่งชี้ว่าเดินทางไปไหน และหมื่นพรหมสมพัตร ได้แต่งนิราศพระแท่นดงรัง กล่าวถึงการไปนมัสการพระแท่นดงรัง^{๔๕}

แนวคิดการไหว้พระเจดีย์สมัยก่อนพุทธกาล

คำว่า เจดีย์ เป็นคำที่เรียกสถานที่สำคัญที่บุคคลในสมัยนั้นกำหนดพื้นที่สำหรับประกอบศาสนกิจตามความเชื่อของคนในพื้นที่นั้นๆ สมัยก่อนพุทธกาลบุคคลนับถือเทวดาหรือเทพองค์ต่างๆ แล้วสร้างสถานที่เป็นที่สถิตย์ของเทวดาเรียกว่าเทวสถานหรือเจดีย์สถาน^{๔๖} และเป็นที่อยู่อาศัยของยักษ์ ดังปรากฏชื่อว่าในพระคัมภีร์ว่า “ออกกาลปกเจดีย์อันเป็นที่อยู่ของยักษ์ ชื่อว่า ออกกาลปกะ”^{๔๗} เจดีย์ยังหมายถึงสถานที่ที่เป็นมงคลเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ทรงใช้สอย ดังข้อความปรากฏในคัมภีร์ว่า “มกุฏพันธเจดีย์ เป็นชื่อเรียกศาลามงคลซึ่งเป็นสถานที่ประดับเครื่องทรงพระวรกายของพวกเจ้ามัลละในพระราชพิธีราชาภิเษก ที่เรียกว่าเจดีย์เพราะเป็นสถานที่ควรเคารพยำเกรง”^{๔๘} หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้เสด็จไปเมืองเวสาลีและได้ตรัสถึงเจดีย์ที่มีอยู่ก่อนที่พระองค์จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าว่า “อุเทนเจดีย์นารีนรมย์ โคตมกเจดีย์นารีนรมย์ สัตตัมพเจดีย์นารีนรมย์ พหุปัตตเจดีย์นารีนรมย์ สารินทเจดีย์นารีนรมย์ ปาวาลเจดีย์นารีนรมย์”^{๔๙} และข้อความในคัมภีร์ที่

^{๔๔} ปิ่นเพชร จำปา, วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๕๔๔, หน้า ๒๖

^{๔๕} ปิ่นเพชร จำปา, วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๕๔๔, หน้า ๒๘.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^{๔๗} ที.ม.ฎีกา (ไทย) ๒๕/๗/๑๗๙.

^{๔๘} ที.ม.อ. (ไทย) ๒๒๘/๒๐๔, ที.ม.ฎีกา (ไทย) ๒๒๘/๒๓๒.

^{๔๙} ที.ม.ฎีกา ๑๐/๑๖๗/๑๑๒.

พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงกษัตริย์วัชชีที่บูชาเจดีย์ว่า “พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ใน แคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคย กระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป”^{๕๐} บุคคลนั้นในสมัยนั้นไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์หรือประชาชน ตลอดจนกระทั่งนักบวชลัทธิไม่มุ่งผ้า(เปลือย) ได้นับถือเจดีย์อย่างเคร่งครัดดังปรากฏข้อความในคัมภีร์ ว่า “ เราไม่พึงล่วงเกินอุเทนเจดีย์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกแห่งกรุงเวสาลี เราไม่พึงล่วงเกินโคตมก เจดีย์ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้แห่งกรุงเวสาลี เราไม่พึงล่วงเกินสัตตัมพเจดีย์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกแห่งกรุงเว สาลี เราไม่พึงล่วงเกินพหูปัตตเจดีย์ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือแห่งกรุงเวสาลี”^{๕๑} นอกจากนี้สถานที่ที่ปลูก ดอกไม้ ปลูกผลไม้อยู่ในรั้วเดียวกันเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจเรียกว่าอารามเจดีย์ หมายถึงสถานที่ที่ งดงามด้วยไม้ดอกและไม้ผล ที่เรียกว่า เจดีย์เพราะเป็นสถานที่กระทำให้ วิจิตร ทำให้น่าบูชาปาเป็น ที่ทำพิธีกรรมตามลัทธิเรียกว่าวนเจดีย์หมายถึงชายป่าที่ต้องนำเครื่องพลีกรรมไปสังเวช ป่าสุกควัน และป่าที่ตั้งศาล เป็นที่สถิตของเทวดาเป็นต้น ต้นไม้ที่มีคนนับถือก็เรียกว่าเจดีย์ ดังปรากฏข้อความ ในคัมภีร์ว่า “รุกขเจตียนิ เจดีย์คือต้นไม้” รุกขเจดีย์ หมายถึงต้นไม้ใหญ่ที่คนเคารพบูชาใกล้ปาก ทางเข้าหมู่บ้าน หรือนิคมเป็นต้นโดยเข้าใจว่าเป็นที่อยู่ของเทวดาผู้มีฤทธิ์^{๕๒}

รูปแบบการท่องเที่ยวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธมีมาก่อนพ.ศ. ๑ โดยคำว่า ท่องเที่ยว ปรากฏในคำ ภาษานี้ว่า “จร” อ่านว่า “จะระ” ภาษานี้ปรากฏคำเกี่ยวกับท่องเที่ยวคือ “วิจรติ, สญจรติ แปลว่า เที่ยวไป, สญจรไป คำว่า “จร” มีปรากฏอยู่ในปฐมโองการของพระพุทธเจ้าหลังจากพระองค์ได้ ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วพระองค์ได้ส่งสาวกออกไปเผยแผ่ศาสนาด้วยพระดำรัสว่า “จรถ ภิกขเว จาริกิ พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานิ แปลเป็น ภาษาไทยว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ ”^{๕๓} คำว่าเที่ยวพระพุทธเจ้ามุ่ง หมายถึงการเดินทางไปในที่ต่างๆเพื่อประกาศพระธรรมแก่ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดนำความสุข ไปให้ประชาชน ในบรรดาพุทธกิจ ๕ ประการ ของพระพุทธเจ้า กิจในปุเรภักต คือการเสด็จเที่ยวไป บิณฑบาตรตามหมู่บ้าน นิคม ตำบล เมือง รัฐ เสด็จจากแคว้นแคว้นหนึ่งไปสู่อีกแคว้นหนึ่งเป็นกิจ วัตรประจำได้พบกับเหตุการณ์ต่างๆในขณะเสด็จเที่ยวบิณฑบาต^{๕๔} การเที่ยวบิณฑบาตรของพระสาวก ของพระพุทธเจ้าทำให้ประชาชนเห็นและเลื่อมใส กรณีพระอัสสชิ หนึ่งในปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ รูป ได้ไป

^{๕๐} ที.ม.อ. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๘๑.

^{๕๑} ที.ม.อ. (ไทย) ๑๑/๑๑/๑๐.

^{๕๒} ม.ม.อ. (ไทย) ๑/๔๙/๑๒๙.

^{๕๓} ที.ม.อ. (ไทย) ๔/๓๒/๑๑๒.

^{๕๔} รังษี สุทนธ์, คู่มือการเรียนรู้พระไตรปิฎกเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ : โรเนียวพริ้นเตอร์ รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖.

เที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ มาณพชื่อว่าอุปติสสะได้พบและได้สนทนาธรรมจนกระทั่งอุปติสสะได้บรรลุธรรมและเดินทางไปขอบวชกับพระพุทธเจ้า^{๕๕}

ในพระคัมภีร์บันทึกถึงพระพุทธเจ้าได้พาภิกษุ ๕๐๐ รูปที่ประสงค์จะลาสิกขา ไปเที่ยวป่าหิมพานต์ ชมภูเขาลำเนา, ชมป่า, ชมแม่น้ำ, และหมู่ไม้ในป่าหิมพานต์ ในขณะที่มีนางนาคเหว่า ๕๐ ตัวบินมาแวดล้อมนาคเหว่าตัวผู้ในบริเวณนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงถามถึงชื่อนกเหล่านั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า นกเหล่านั้น ชื่อว่า นาคเหว่า^{๕๖}

คัมภีร์ขุททกนิกาย เถรคาถา ได้บันทึกเหตุการณ์ที่พระกาฬุทายีเถระได้ทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าไปแสดงธรรมโปรดพระประยูรญาติที่เมืองกบิลพัสดุ์ด้วยการพรรณนาถึงความสวยงามของสถานที่ที่จะเดินทางผ่าน ดังข้อความว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ หนูไม่มีดอกและใบสีแดงดังถ่านเพลิง ผลัดใบแก่ทั้ง ผลิดอกออกผล หนูไม้เหล่านั้น สว่างไสวดังเปลวเพลิง ข้าแต่พระมหาวิระ ผู้มีส่วนแห่งอรรถรสเป็นต้นเวลานี้เป็นเวลาสมควรอนุเคราะห์หมู่พระญาติหนูไม้มีดอกบานสะพรั่ง นารีนรมย์ใจส่งกลิ่นหอมฟุ้งตลบไปทั่วทุกทิศผลัดใบแก่ทั้งผลิดอกออกผลข้าแต่พระองค์ผู้ แก่แล้วถ้าถึงเวลาที่พระองค์จะเสด็จหลีกไปจากที่นี่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ฤดูนี้ไม่หนาวนักไม่ร้อนนัก เป็นฤดูที่สบาย เหมาะแก่การเดินทาง พระประยูรญาติทั้งฝ่ายศากยวงศ์และโกถยวงศ์จะได้เฝ้าพระองค์”^{๕๗}

แนวคิดเรื่องสุคติโลกสวรรค์

แนวคิดเรื่องสุคติโลกสวรรค์ ชีวิตหลังตายเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนิกชน โดยที่พื้นฐานชาวพุทธมีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตในอดีตชาติและอนาคตชาติ สังคมชาวพุทธได้ถูกหล่อหลอมเกี่ยวกับคุณงามความดี การบำเพ็ญบุญ บำเพ็ญสมาธิ สั่งสอนให้ใช้ปัญญาในการดำรงชีวิต และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติ ออกบวช ตรัสรู้และปรินิพพาน และหลักธรรมคำสั่งสอนผ่านบุคคลเช่น พระสงฆ์ นักปราชญ์ บิดามารดา ครูอาจารย์ และผ่านสื่อต่างๆ เช่นจิตรกรรมฝาผนัง หนังสือ เป็นต้น ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับสุคติโลกสวรรค์เป็นแนวคิดคู่กับพระพุทธศาสนา จากแนวคิดนี้ทำให้พุทธศาสนิกชนหาวิธีสร้างบุญกุศลชนิดที่ดีที่สุด นั่นคือการบูชากราบไหว้พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระศาสดาของศาสนาพุทธ ถึงแม้พระศาสดาจะปรินิพพานไปแล้ว แต่ยังมีสถานที่ที่พระองค์เคยใช้สอยโดยพระองค์ผู้เป็นศาสดาตรัสสั่งไว้ให้ไปดูและกราบไหว้ดังปรากฏข้อความที่น่าสนใจในพระคัมภีร์ว่า “อาณนที สังเขวนียสถาน ๔ แห่งนี้เป็นสถานที่ (เป็นศูนย์รวม) ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู สังเขวนียสถาน ๔ แห่งอะไรบ้าง คือ

๑. สังเขวนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ด้วยระลึกว่า ตถาคต ประสูติในที่นี้
๒. สังเขวนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูด้วยระลึกว่าตถาคต ได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้

^{๕๕} ที.ปา. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๕๖} ขุ.ธ. (ไทย) ๘/๓๐๘.

^{๕๗} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๖/๕๒๗/๔๓๒.

๓.สังเวชนียสถานที่ถูกบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ด้วยระลึกว่าตถาคต ทรงประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้

๔.สังเวชนียสถานที่ถูกบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูด้วยระลึกว่าตถาคตได้เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุในที่นี้

สังเวชนียสถาน ๔ แห่งนี้เป็นสถานที่ที่ถูกบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีศรัทธาจะมาดู ด้วยระลึกว่า ตถาคต ประสูติ ในที่นี้ ว่า ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมสัมโพธิญาณในที่นี้ ว่า ตถาคต ประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้ ว่า ตถาคตได้เสด็จดับขันธปรินิพพาน ด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุในที่นี้ ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งจาริกไปยังเจดีย์จักมีจิตเลื่อมใสตายไป ชนเหล่านั้นทั้งหมดหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^{๕๘}

จากหลักฐานที่กล่าวมานี้ทำให้ทราบว่าบุคคลที่เดินทางไปดูและนมัสการสังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่งนี้ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

คติการบูชาพระบรมธาตุและสร้างพระสถูป

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วพระบรมสารีริกธาตุแบ่งออกเป็นส่วนๆมอบให้เจ้าผู้ครองนครต่างๆที่เลื่อมใสพระพุทธเจ้า ปรากฏข้อความในพระคัมภีร์ว่า “ พระมหาโคดมชินเจ้าผู้ประเสริฐ เสด็จดับขันธปรินิพพานที่กรุงกุสินารา พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์ แฝไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ พระบรมสารีริกธาตุทะนานหนึ่งเป็นของพระเจ้าอชาตศัตรู อีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงเวสาลี อีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ และอีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงอัลลกะปิยะ ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงรามคาม ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงเวฐฐทีปกะ ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงปาวาของมัลลกษัตริย์ ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงกุสินารา โทณพราหมณ์ให้ช่างสร้างสถูปบรรจุทะนานทอง กษัตริย์กรุงโมริยะผู้มีหทัยยินดี รับสั่งให้สร้างพระสถูปบรรจุพระอังคาร พระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๘ แห่ง ตมพเจดีย์เป็นแห่งที่ ๙ บาทกร ไม้เท้า และจีวรของพระผู้มีพระภาคอยู่ที่วิชิรานคร สบงอยู่ที่กุลฆมนคร ผ้าบังจัตถรณ์อยู่ที่สีลนคร(กรุงกบิลพัสดุ์) ธมกรกและประคตเอาจอยู่ที่กรุงปาดลิตูตร ผ้าอาบน้ำอยู่ที่กรุงจัมปา พระอุณาโลมอยู่ที่แคว้นโกศล ผ้ากาสาวพัสดุ์อยู่ที่พรหมโลก ผ้าโพกอยู่ที่ดาวดึงส์ รอยพระบาทอันประเสริฐอยู่ที่หินเหมือนมียอยู่ที่กัจจตบุรี ผ้านิสีทนะอยู่ที่อวันตชนบท ผ้าลาดอยู่ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ไม้สีไผอยู่ที่กรุงมิถิลา ผ้ากรองน้ำอยู่ที่วิเทหรัฐ มีดและกล่องเข็มอยู่ที่กรุงอินทปัตถ์ ในกาลนั้นบริวารที่เหลืออยู่ที่อปรันตชนบท หม่อมมุษย์ในกาลนั้นจักบูชาบริวารที่พระมุนีทรงใช้สอย พระบรมสารีริกธาตุของพระโคดม ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ กระจายแผ่กว้างขวางไป เพื่ออนุเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย เป็นของเก่าในกาลนั้น^{๕๙} เมื่อเจ้าผู้ครองนครต่างๆได้รับพระบรมสารีริกธาตุแล้วได้จัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ ดังปรากฏข้อความว่า “พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงราชคฤห์ พวกเจ้าลิจฉวีผู้ครองกรุงเวสาลี ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงเวสาลี พวกเจ้าศากยะชาวกรุงกบิลพัสดุ์ ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงกบิลพัสดุ์ พวกเจ้าอุลลิสู้ครองกรุงอัลลกะปิ

^{๕๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๒/๑๕๐.

^{๕๙} ที.ม. (ไทย) ๓๓/๑๘/๗๒๖.

ปะทรวงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงอัลลกะปะ พวกเจ้าโกลิยะผู้ครองกรุงรามคามทรวงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงรามคาม พราหมณ์ผู้ครองกรุงเวณฐที่ปะ สร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงเวณฐที่ปะ พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงปาวาทรวงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงปาวา พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินาราทรวงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงกุสินารา แม้โทณพราหมณ์ก็สร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลอง พวกเจ้าโมริยะผู้ครองกรุงปิปลิวทรวงสร้างพระสถูปบรรจุพระอังคารและทำการฉลองในกรุงปิปลิว^{๖๐}

ในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับอานิสงส์การไหว้เจดีย์ในเรื่อง “พระเจดีย์ทองของพระกัสสปทศพล” ดังนี้ บุญของบุคคลผู้บูชาท่านผู้ควรบูชา คือพระพุทธรูป หรือพระสาวก ผู้ก้าวพ้นธรรมเครื่องเน้นซ้ำ ผู้ข้ามความโศกและความรำไรได้แล้ว ผู้คงที่ ผู้ดับกิเลสได้แล้ว ผู้ไม่มีภัยแต่ที่ไหน ใคร ๆ ไม่อาจนับได้ว่า บุญนี้มีประมาณเท่านี้^{๖๑} ในพระไตรปิฎกได้ปรากฏอานิสงส์เกี่ยวกับการไหว้พระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุดังนี้ว่า “ข้าพเจ้านั้นไหว้รัตนเจดีย์ซึ่งคลุมด้วยชายทองคำ แล้วได้ทำใจให้เลื่อมใสในพระสถูป ได้ชักชวนคนอื่น ๆ ในการให้ท่านนั้นว่า ขอเชิญท่านทั้งหลายบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ของพระพุทธรูปเจ้าผู้ควรบูชานั้น ด้วยการบูชาพระบรมสารีริกธาตุอย่างนี้ ท่านทั้งหลายละจากอติภาพนี้แล้วจักไปสู่สวรรค์ ข้าพเจ้าได้ทำกุศลกรรมนั้นไว้เท่านี้ ตนเองจึงเสวยสุขอันเป็นทิพย์ บันเทิงอยู่ในท่ามกลางหมู่เทวดาชั้นดาวดึงส์^{๖๒} บุคคลนิยมไหว้พระเจดีย์ดังข้อความในพระไตรปิฎกว่า “ไหว้เจดีย์ วางของหอมและมาลาที่เจดีย์ ทำประทักษิณเจดีย์”^{๖๓} นอกจากนั้นบุคคลนิยมสร้างเจดีย์เพราะมีความเชื่อเรื่องอานิสงส์ในการเกิดที่สรวงสวรรค์ ดังข้อความว่า “ข้าพเจ้าได้ช่วยกันสร้างอักษิณเจดีย์ เป็นเจดีย์ที่สร้างอย่างดี สูง ๑๐๐ ศอก กว้าง ๑๕๐ ศอก เป็นดั่งวิมานสูงเสียดฟ้า สัมบูรณ์ไว้แล้ว ข้าพเจ้าครั้งสร้างอักษิณเจดีย์ ซึ่งงดงามด้วยแนวแห่งต้นตาลไว้ใกล้สถานที่ที่ทำการบูชาเจดีย์นั้นแล้ว ทำจิตของตนให้เลื่อมใส บูชาเจดีย์อันสูงสุด พระเจดีย์นั้นรุ่งเรืองอยู่(ด้วยรัตนะทั้ง ๗) ดุจกองไฟลุกโพล่งอยู่ ส่องสว่างทั่วทั้ง ๔ ทิศ ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในหีบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้น สร้างกุศลเป็นอันมากแล้วระลึกถึงบุญกรรมแล้ว จึงไปเกิดยังสวรรค์ชั้นไตรทิพย์”^{๖๔} ในคัมภีร์มีข้อความที่เกี่ยวกับการสร้างพระสถูปเป็นชั้นๆดังนี้ “ ชั้นที่ ๕ ทำด้วยแก้วทับทิม ชั้นที่ ๖ ทำด้วยแก้วลาย ชั้นบนทำด้วยรัตนะทุกอย่างร่างร้านทำด้วยแก้วมณี แทนไฟที่ทำด้วยรัตนะ พระสถูปทำด้วยทองคำล้วน สูง ๑ โยชน์” ครั้งนั้น หมู่เทวดาได้มาร่วมประชุมปรึกษากัน ณ ที่นั้นว่า แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปถวายพระโลกนาถผู้คงที่บ้าง พระสารีริกธาตุ ไม่แยกกัน คือรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน พวกเราจักสร้างพระสถูปครอบไว้ที่พระพุทธรูปนี้ หมู่เทวดาได้ขยายพระสถูปให้สูงขึ้นไปอีกหนึ่งโยชน์ด้วยแก้ว ๗ ประการ พระสถูปนั้นจึงมีความสูง ๒ โยชน์ ซึ่งส่องแสง

^{๖๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๙/๑๗๙.

^{๖๑} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙๕/๙๔.

^{๖๒} ชุ.ว. (ไทย) ๒๖/๑๒๐๕/๑๕๑.

^{๖๓} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๗๗/๕๐๖.

^{๖๔} ชุ.อ. (ไทย) ๓๒/๔๐๒/๓๖.

สว่างจัดความมืดได้ พวกนาคได้มารวมประชุมปรึกษากัน ณ ที่นี้ว่ามนุษย์และเทวดาเหล่านั้นได้สร้างพระพุทธรูปแล้ว พวกเราอย่าได้ประมาทเลย

พวกมนุษย์กับเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปถวายพระโลกนาถผู้คงที่บ้าง พวกนาคเหล่านั้นพากันรวบรวมแก้วอินทนิล แก้วมหานิล และแก้วมณีโชติ ช่วยกันประดับพระพุทธรูปไว้ พระพุทธรูปเจดีย์ประมาณเท่านั้น สร้างด้วยแก้วมณีล้วนสูง ๓ โยชน์ ส่องแสงสว่างไสวในเวลานั้น ผุ้ครุฑได้มารวมประชุมปรึกษากันในครั้งนั้นว่า มนุษย์ เทวดา และนาคเหล่านั้นได้สร้างพระพุทธรูปแล้ว พวกเราอย่าได้ประมาทเลย พวกมนุษย์พร้อมเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปถวายพระผู้มีพระภาค ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ผู้คงที่บ้าง ผุ้ครุฑแม้เหล่านั้นได้สร้างพระสถูป สำเร็จด้วยแก้วมณีล้วน และผ้าคลุมก็เหมือนกัน ได้สร้างพระพุทธรูปเจดีย์ต่อขึ้นไปให้สูงอีก ๑ โยชน์ พระพุทธรูปสูงขึ้นไป ๔ โยชน์ รุ่งเรืองอยู่ ส่องทิศทั้งปวงให้สว่างไสวเหมือนดวงอาทิตย์อุทัย ฉะนั้น ครั้งนั้น พวกกุมภกัณฑ์ได้มารวมประชุมปรึกษากันว่า พวกมนุษย์ เทวดา นาค และครุฑก็เป็นเหมือนกันหมด ต่างก็ได้พากันสร้างพระสถูปที่อุดม บูชาพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดพวกเราอย่าได้ประมาทเลย พวกมนุษย์พร้อมเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว ถึงพวกเราจักสร้างพระสถูปบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่บ้าง จักใช้รัตนะทั้งหลายประดับพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไป พวกกุมภกัณฑ์แม้เหล่านั้น ได้ขยายพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไปอีก ๑ โยชน์ ในครั้งนั้น พระสถูปสูงขึ้นไปเป็น ๕ โยชน์ สว่างไสวอยู่ครั้งนั้น พวกยักษ์ได้มารวมประชุมปรึกษากัน ณ ที่นั้นว่า พวกมนุษย์ เทวดา นาค กุมภกัณฑ์ และครุฑ ต่างได้พากันสร้างสถูปที่ประเสริฐที่สุด บูชาพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด พวกเราอย่าได้ประมาทเลย พวกมนุษย์พร้อมเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่บ้าง นำแก้วพลีมาประดับพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไปอีก ยักษ์แม้เหล่านั้นได้ขยายพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไปอีก ๑ โยชน์ ครั้งนั้น พระสถูปสูงขึ้นไปเป็น ๖ โยชน์ สว่างไสวอยู่ ครั้งนั้น พวกคนธรรพ์มารวมประชุมปรึกษากันว่า พวกมนุษย์ เทวดา นาค ครุฑ กุมภกัณฑ์ และยักษ์ก็เหมือนกัน พวกเขาทั้งหมดได้พากันสร้างพระพุทธรูปแล้ว ในเรื่องพระสถูปนี้ พวกเรายังไม่ได้สร้างเลย แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่บ้าง ครั้งนั้น พวกคนธรรพ์เหล่านั้น ได้สร้างแท่นไฟที่ ๗ แห่ง จนถึงทางเดิน พวกคนธรรพ์สร้างพระสถูปด้วยทองคำล้วน ในครั้งนั้น พระสถูปสูงขึ้นไปเป็น ๗ โยชน์ ส่องแสงสว่างไสว จนไม่รู้กลางวันหรือกลางคืน เพราะมีแสงสว่างตลอดเวลา ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์พร้อมทั้งดวงดาว ครอบงำรัศมีของพระสถูปนั้นไม่ได้ ในที่ประมาณ ๑๐๐ โยชน์โดยรอบ แม้ประทีปก็ไม่โชติช่วง โดยกาลนั้น มนุษย์พวกใดพวกหนึ่งจะบูชาพระสถูป พวกเขาไม่ต้องขึ้นพระสถูป เพียงโยนเครื่องสักการะขึ้นไปบนอากาศ ยักษ์ตนหนึ่งชื่อว่าอภิสัมมตะ ที่พวกเทวดาแต่งตั้งไว้ คอยรับธงหรือพวงดอกไม้ไปบูชาให้ยิ่งขึ้น คนเหล่านั้นมองไม่เห็นยักษ์ตนนั้น เห็นแต่พวงดอกไม้ของยักษ์ที่ลอยไปอยู่ ครั้นเห็นเช่นนั้นแล้วจึงไป มนุษย์ทั้งหมดย่อมไปเกิดยังสุคติ พวกมนุษย์ที่ไม่เชื่อในคำสอน และพวกที่เลื่อมใสในศาสนา มีความต้องการจะเห็นปาฏิหาริย์ จึงพากันบูชาพระสถูป^{๖๕} หลักฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎกปรากฏข้อความเกี่ยวกับบุคคลที่ทำการบูชาและทำความสะอาดพระเจดีย์ด้วยความเคารพว่า “พระเจดีย์ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าปทุมุตระผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้คงที่ มีอยู่ในป่าใหญ่ซึ่งพลุกพล่านด้วยเนื้อร้าย

^{๖๕} ขุ.อท. (ไทย) ๓๒/๕๖/๑๓๐.

ใครๆไม่อาจจะไปกราบไหว้พระเจดีย์ได้ พระเจดีย์ถูกหญ้า ต้นไม้ และเถาวัลย์ปกคลุม จึงหักพังลง ครั้งนั้นข้าพเจ้าเป็นคนที่ทำงานในป่า พร้อมบิดาและปู่ จึงได้เห็นพระสถูปหักพัง รกไปด้วยหญ้า และเถาวัลย์ ในป่าใหญ่ ครั้นได้เห็นพระสถูปของพระพุทธเจ้าแล้ว ตั้งจิตเคารพไว้ว่า พระสถูปนี้ของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด หักพังอยู่ในป่า พระสถูปไม่มีอะไรบังแดดฝนไม่(อยู่ในที่)เหมาะสมแก่คนที่รู้คุณและมีใช้คุณ เรายังไม่ได้ทำความสะอาดพระสถูปของพระพุทธเจ้า จะไม่ประกอบกรงานอย่างอื่น ข้าพเจ้าแผ้วถางหญ้า ต้นไม้ และเถาวัลย์ที่พระเจดีย์เสร็จแล้ว คุณเข้าไหว้ครบ ๘ ครั้งแล้วก็กลับไป ด้วยกุศลกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งใจงานไว้ ข้าพเจ้าละร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์^{๖๖}

การสร้างพระเจดีย์สามารถใช้วัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ดังข้อความในพระไตรปิฎกว่า ข้าพเจ้าออกจากอาศรมได้ก่อนพระเจดีย์ทรายเป็นแล้ว รวบรวมนอกไม้ นานาชนิดมาบูชาพระเจดีย์นั้น ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในพระเจดีย์แล้ว^{๖๗} และว่า “ข้าพเจ้าได้ไปยังแม่น้ำซ็อมริกา แล้วโยกทรายมาก่อนเป็นพระเจดีย์ทรายเป็น ข้าพเจ้าได้ทำพระเจดีย์ทรายนั้นให้เป็นนิมิตว่า พระสถูปของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นมุนี ครั้นแล้วได้สร้างพระสถูปทองคำไว้ที่หาดทราย แล้วใช้ดอกกระดังงอจำนวน ๓,๐๐๐ ดอกบูชา ข้าพเจ้ามีความอิมใจ ประณมมือนมัสการทุกเช้าเย็น ไหว้พระเจดีย์ทรายเป็นเหมือนไหว้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในที่เฉพาะพระพักตร์^{๖๘} นอกจากนั้นก็มีหลักฐานเกี่ยวกับการสร้างพระสถูปทอง ปรากฏข้อความว่า ท่านทั้ง ๒ ถือสะเก็ดไม้โพธิ์ให้สร้างเป็นพระสถูปทอง นมัสการในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระศากยบุตร ทุกเช้าเย็น ในวันอุโบสถ ท่านทั้ง ๒ นำพระสถูปทองออกมาแล้วกล่าวสรรเสริญพระพุทธคุณ ให้เวลาผ่านไปตลอด ๓ ยาม (ด้วยการปฏิบัติธรรม) ข้าพเจ้าได้เห็นพระสถูปทองเสมอ จึงระลึกถึงเจดีย์ทรายเป็นขึ้นได้ นั่งบนอาสนะเดียวได้บรรลุอรหัตตผลแล้ว^{๖๙} การทำความสะอาดเจดีย์มีอันสงส์เกี่ยวกับการเกิดในภพชาติ ทำให้มีผิวพรรณสวยงาม ดังข้อความดังนี้ เมื่อชาติปางก่อน ข้าพเจ้าเก็บใบโพธิ์ที่ถูกทิ้งไว้ ที่ลานพระเจดีย์ไปทิ้ง จึงได้คุณ ๒๐ ประการ ด้วยเดชแห่งกรรมนั้น เมื่อข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ก็เวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ คือ (๑) ในภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์ จุติจากเทวโลกแล้วมาสู่ภพมนุษย์ ก็เกิดเฉพาะใน ๒ ตระกูล คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์ ข้าพเจ้ามีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีร่างกายสูงใหญ่ รูปร่างสะอาดสะอ้าน สมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ข้าพเจ้าเกิดในภพใดภพหนึ่ง คือในเทวโลกหรือในหมู่มนุษย์ มีผิวพรรณดังทองคำ เหมือนทองคำที่นายช่างหลอมดีแล้ว^{๗๐} และข้อความว่า ครั้งนั้น คนเหล่านั้นได้ช่วยกันสร้างเจดีย์ของพระศาสดา ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์กว่านรชน สูงเพียงโยชน์เดียว ประดับด้วยรัตนนานาชนิดตามคำแนะนำของข้าพเจ้า ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิด

^{๖๖} พุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๕๓/๕๐๘.

^{๖๗} พุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๑๑๔/๑๕๒.

^{๖๘} พุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๖๔/๑๗๖.

^{๖๙} พุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๘๓/๑๗๘.

^{๗๐} พุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๔๘/๒๒๔.

ในตระกูลเศรษฐี ที่มั่งคั่ง สมบูรณ์ มีทรัพย์มากในกรุงสาวัตถี^{๗๑} บุคคลเมื่อไหว้พระเจดีย์ สวดสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้าด้วยเสียงที่ไพเราะมีอานิสงส์คือเกิดในภพชาติต่อไปทำให้มีเสียงไพเราะ ดังข้อความว่า ข้าพเจ้าบูชาพระพุทธเจ้าผู้เป็นฤาษีผู้ประเสริฐ ด้วยเสียงที่ไพเราะ จึงได้ถึงความเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีเสียงไพเราะ ด้วยการถวายผลไม้แก่พระพุทธเจ้า และด้วยการระลึกถึงพระพุทธคุณ ข้าพเจ้าจึงสมบูรณ์ด้วยสามัญผลอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ^{๗๒}

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงถึงพวก ครุฑ และนาค พร้อมทั้งเทวดามาบูชาพระเจดีย์ดังข้อความว่า ครั้งนั้น พระสถูปทั้งองค์ สำเร็จด้วยแก้วมณี จนกระทั่งเป็นพุทธเจดีย์สูง ๓ โยชน์ สองแสงสว่างไสว ครั้งนั้น พวกครุฑมาประชุมกันแล้ว ร่วมปรึกษากันว่ามนุษย์ เทวดา และนาคเหล่านั้นได้พากันทำพุทธบูชาแล้ว พวกเราอย่ามัวประมาทอยู่เลย มนุษย์ นาค และเทวดาไม่ประมาทกันแล้วถึงพวกเราจักสร้างพระสถูป เพื่อบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่^{๗๓} การบูชาพระเจดีย์นอกจากดอกไม้แล้วยังมีการบูชาด้วยแสงไฟ ดังข้อความว่า มีใจเฝ้าใส ใช้น้ำมันนั้นตามประทีปบูชาพระเจดีย์ชื่อว่าสัพพัชรา ของพระพุทธเจ้าผู้เลิศกว่าเทวดาและมนุษย์ ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์^{๗๔} การสร้างพระเจดีย์นิยมสร้างด้วย สิ่งที่มีค่า ดังข้อความว่า พระเจดีย์ที่สร้างด้วยรัตนะนั้น สร้างไว้อย่างสวยงาม มีสีสุก มีรัศมีรุ่งโรจน์ดุจดวงจันทร์และดวงอาทิตย์^{๗๕} ข้อความเกี่ยวกับการสร้างพระเจดีย์ดังนี้ หม่อมฉันทั้ง ๒ ได้สร้างเจดีย์หลายองค์ แล้วก็พากันออกบวช เจริญอัปมัญญา แล้วได้ไปเกิดในพรหมโลก^{๗๖} พระชินพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่าสุชาตะ เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เสลาราม พระเจดีย์ของพระศาสดา ที่เสลารามนั้น สูงถึง ๓ คาวุต^{๗๗}

แนวคิดเกี่ยวกับเจดีย์ในพระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์อรรถกถา ได้บันทึกเรื่องเจดีย์ ๓ ชนิดสรุปดังนี้ ๑.บริโภคเจดีย์ ๒.อุททิสกเจดีย์ ๓.ธาตุเจดีย์ ต้นโพธิ์เรียกว่าบริโภคเจดีย์ พระพุทธรูปเรียกว่าอุททิสกเจดีย์ สถูปที่บรรจุพระธาตุเรียกว่า ธาตุเจดีย์ กล่าวถึงอานิสงส์ที่บุคคลถวายสิ่งของแก่พระเจดีย์ถึงแม้บุคคลจะถวายสิ่งของเล็กน้อยแก่พระเจดีย์ อานิสงส์จะให้สัมฤทธิ์ในสิ่งที่ตนเองปรารถนา นอกจากนั้นยังได้กล่าวย้ำอานิสงส์การไหว้พระธาตุว่า บูชาด้วยดอกไม้เพียงดอกเดียว จะไม่ไปเกิดในทุคติ ตลอด ๘๐ โภกฏีปี^{๗๘} ในคัมภีร์สารัตถทีปนีฎีกาได้บันทึกเรื่องเจดีย์ ๔ ชนิดสรุปได้ดังนี้ ๑.บริโภคเจดีย์ ๒.ธาตุเจดีย์ ๓.ธัมมเจดีย์ ๔.อุททิสสเจดีย์ ต้นโพธิ์เรียกว่าบริโภคเจดีย์ สถานที่บรรจุพระธาตุ เรียกว่า ธาตุเจดีย์ คัมภีร์ที่

^{๗๑} ชุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๒๓/๒๙๒.

^{๗๒} ชุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๒๓/๒๙๒.

^{๗๓} ชุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๑๓๔/๓๕๕.

^{๗๔} ชุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๑๔๙/๔๗๕.

^{๗๕} ชุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๒๖๒/๔๘๙.

^{๗๖} ชุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๒๙๘/๔๙๔.

^{๗๗} ชุ.อุ. (ไทย) ๓๓/๓๖/๖๕๕.

^{๗๘} อ.ช. (ไทย) ๗/๒๒๒.

เขียนเกี่ยวกับธรรมะมีปฏิจสมุปบาทเป็นต้นเรียกว่าธรรมเจดีย์ พระพุทธรูปเรียกว่า อุทิสสเจดีย์^{๗๙} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงเจดีย์ดังนี้ว่า เจดีย์หมายถึงที่เคารพนับถือ,บุคคล สถานที่ หรือวัตถุที่ควรเคารพบูชา, เจดีย์เกี่ยวกับพระพุทธเจ้ามี ๔ อย่างคือ ๑.ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๒.บริโกเจดีย์ คือสิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย ๓. ธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือ พุทธพจน์ ๔.อุทเทสิกเจดีย์ คือพระพุทธรูป ในทางศิลปกรรมไทยหมายถึงสิ่งที่ก่อเป็นยอดแหลมเป็นที่บรรจุสิ่งที่เคารพนับถือเช่นพระธาตุและอัฐิบรรพบุรุษเป็นต้น^{๘๐}

ธรรมเจดีย์ หมายถึงพระวาจาเคารพธรรม เพราะเมื่อกระทำความเคารพในรัตนะหนึ่ง ก็ย่อมเป็นอัน กระทำความเคารพรัตนะทั้งสาม ฉะนั้น เมื่อกระทำความเคารพในพระผู้มีพระภาค ก็ย่อมเป็นอันกระทำ ความเคารพพระธรรมและพระสงฆ์ด้วย^{๘๑} ธรรมเจดีย์ หมายถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ อันประดับด้วยอริยสัจ ๔^{๘๒}

ประเทศไทยในสมัยโบราณรับพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงมีคติความเชื่อ พระบรมสารีริกธาตุ อัฐิธาตุของพระอรหันต์ อัฐิธาตุของพระที่ได้รับความนับถือจากประชาชน พระพุทธรูป และรูปเหมือนของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงด้านการปฏิบัติธรรม การสร้างสถูปหรือเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุเพื่อเป็นที่เคารพกราบไหว้ของศาสนิก หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เช่นรอยพระบาทเป็นต้น เมื่อประชาชนที่เป็นศาสนิกประสงค์จะแสดงออกซึ่งความเลื่อมใสเคารพนอบน้อมสิ่งที่เป็นองค์แทนของพระศาสดาจึงต้องเดินทางไปกราบไหว้เพื่อให้เกิดบุญกุศลคุณงามความดีเพื่อให้ตนเองมีชีวิตที่มีความสุข ธิดา สาระยาให้เหตุผลไว้ว่าการนับถือบูชาพระสถูปหรือวัตถุต่างๆที่เป็นเครื่องหมายแทนองค์พระพุทธเจ้าได้ก่อให้เกิดประเพณีการไปไหว้พระพุทธบาท พระธาตุ และปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุต่างๆ ซึ่งผสมคติความเชื่อการปฏิบัติบูชาและการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ประเพณีการไปไหว้พระพุทธบาทได้กลายเป็นงานปี และสำหรับราษฎร กษัตริย์ประพาสสุขสำราญถึงปีนักษัตร บ ขาด^{๘๓} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องหมายที่สื่อถึงพระพุทธเจ้าว่า การนับถือรอยพระพุทธบาทเป็นเจดีย์สถาน ดูเหมือนมูลเหตุจะเกิดขึ้นแต่ ๒ คติต่างกัน เป็นคติของชาวมัชฌิมประเทศอย่าง ๑ เป็นคติของชาวลังกาทวีปอย่าง ๑ คติของชาวมัชฌิมประเทศนั้นเดิมถือกันตั้งแต่พุทธกาลว่าไม่ควรสร้างรูปเทวดาหรือมนุษย์ขึ้นไว้เช่น สรวงสักการะบูชาและคตินั้นถือกันมาจนพุทธกาลล่วงร้อยปีจึงได้เลิก เพราะฉะนั้นพระเจดีย์ที่พุทธศาสนิกชนสร้างเมื่อก่อน พ.ศ. ๕๐๐ จึงทำแต่พระสถูปหรือวัตถุต่างๆเป็นเครื่องหมายสำหรับบูชาแทนพระองค์พุทธเจ้า รอยพระพุทธบาทเป็นวัตถุอย่าง ๑ ซึ่งชอบทำกันในสมัยนั้นทำเป็นรอยพระพุทธบาททั้งซ้ายขวาบ้าง ทำเป็นรอยพระพุทธบาทแต่เบื้องขวาบ้าง ส่วนคติที่ถือกันในลังกาทวีปนั้น

^{๗๙} พ.อ. (ไทย) ๑/๒๑๕.

^{๘๐} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘.

^{๘๑} ม.ม.อ. (ไทย) ๒/๓๗๔/๒๕๗

^{๘๒} พ.พุท.อ. (ไทย) ๒๗/๓๗๗.

^{๘๓} ธิดา สาระยา,โลกทัศน์ใหม่กับประเพณีการท่องเที่ยวและเสด็จประพาสต้น ในสยามมินทร์, ๒๕๔๒, หน้า ๑๒๖.

เป็นการเกิดขึ้นชั้นหลังอ้างว่าพระพุทธรองค์ได้เหยียบรอยพระพุทธรบาทไว้ให้เป็นที่สาธุชนสักการบูชา ๕ แห่งคือที่เขามาลิกแห่ง ๑ ที่เขาสุวรรณบรรพตแห่ง ๑ ที่เขาสุมณะภูฏแห่ง ๑ ที่เมืองโยนกบุรีแห่ง ๑ ที่หาดในลำน้ำนันทานที่แห่ง ๑^{๘๔} จากหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆของพระพุทธเจ้าและพระสาวกสาวิกาเพื่อประกาศธรรมและได้พบสิ่งต่างๆในระหว่างเดินทาง

๒.๙ สรุป

การบริหาร เป็นการวางแผนในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น อำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่างๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

การท่องเที่ยว คือการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ด้วยความสมัครใจ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อคลายความตึงเครียดจากความเครียดในชีวิตประจำวัน หรือ เพื่อศึกษาหาประสบการณ์ความรู้ เพื่อการกีฬาเพื่อติดต่อธุรกิจ และตลอดจนเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตามคำนิยามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในหนังสือ โครงการส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยว ความสนใจพิเศษ แล้วจะพบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งหมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน และพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญทำทานและการสาธารณกุศลต่างๆ การเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัตจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน และยังร่วมไปถึงการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี และงานเทศกาลประเพณีต่างๆ

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทยเพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างไรก็ดีเนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรม เป็นจุดขายในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก มีมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน

^{๘๔} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **ประชุมพระนิพนธ์เบ็ดเตล็ด**, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา, ๒๕๐๔), หน้า ๖๔.

โบราณวัตถุประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นประกอบด้วย การตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นลำดับสืบไป

บทที่ ๓

สภาพและปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของวัดในจังหวัดหนองคาย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยเฉพาะวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ของจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะนโยบายและยุทธศาสตร์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทราบถึงนโยบายและยุทธศาสตร์หลัก คือนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดหนองคาย เนื่องจากนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักในการเป็นต้นแบบการขยายนโยบายและยุทธศาสตร์มายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครอง โดยผู้วิจัยขอกล่าวถึงนโยบายจังหวัดหนองคาย จากนั้นจะกล่าวถึงยุทธศาสตร์จังหวัดหนองคาย รวมถึงการวิเคราะห์ข้อเสนอเกี่ยวกับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยยึดเอาวัดที่เป็นศาสนสถานประดิษฐานพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคายต่อไป

๓.๑ บริบทของจังหวัดหนองคาย

นโยบายจังหวัดหนองคาย

ในการปรับแผนนโยบายจังหวัดหนองคายจะรับแผนแม่บทมาจากรัฐบาล ซึ่งนโยบายของรัฐบาลขณะนั้น ได้มีการกำหนดนโยบายออกเป็น ๒ ระยะ คือ นโยบายเร่งด่วน ดำเนินการในปีแรกและนโยบายบริหารราชการ ๔ ปี แต่หากนโยบายเร่งด่วนดำเนินการในปีแรกยังไม่สำเร็จ ก็จะทำให้มีการดำเนินการในปีถัดไป

- **นโยบายเร่งด่วนในปีแรก** คือ ๑.) การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อเยียวยาและฟื้นฟูทุกฝ่าย เช่น ประชาชน เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุรุนแรงตั้งแต่ช่วงปลายการใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ สนับสนุนให้คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ(คอป.) ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ ๒.) กำหนดให้การแก้ไขและป้องกันปัญหาอาชญากรรมโดยให้ถือเป็นวาระแห่งชาติ ๓.) ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐอย่างจริงจัง ๔.) ส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและเร่งรัดขยายเขตพื้นที่ชลประทาน ๕.) เร่งนำสันติสุขและความปลอดภัยกลับมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยน้อมนำกระแสพระราชดำรัส “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นหลักปฏิบัติ ๖.) เร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และนานาชาติ ๗.) แก้ไขความ

เดือดร้อนของประชาชน และผู้ประกอบการเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อและราคาน้ำมันเชื้อเพลิง โดยชะลอการเก็บเงินเข้ากองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงชั่วคราวเพื่อให้ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงลดลงทันที ปรับโครงสร้างราคาพลังงาน จัดให้มีบัตรเครดิตพลังงานสำหรับผู้ประกอบอาชีพรับจ้างขนส่งผู้โดยสารสาธารณะ ดูแลราคาสินค้า และการมีรายได้ ป้อนกัน และแก้ไขการผูกขาดทั้งทางตรงและทางอ้อม (๘.) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ พักหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรรายย่อย และผู้มีรายได้น้อยที่มีหนี้ต่ำกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท อย่างน้อย ๓ ปี และปรับโครงสร้างหนี้สำหรับผู้ที่มีหนี้เกิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท ทำให้แรงงานมีรายได้เป็นวันละไม่น้อยกว่า ๓๐๐ บาท ผู้จบปริญญาตรีมีรายได้เดือนละไม่น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท จ่ายเบี้ยสูงอายุแบบขั้นบันได อายุ ๖๐ - ๖๙ ปี ๖๐๐ บาท, อายุ ๗๐ - ๗๙ ปี ๗๐๐ บาท, อายุ ๘๐ - ๘๙ ปี ๘๐๐ บาท และอายุ ๙๐ ปีขึ้นไป ได้รับ ๑,๐๐๐ บาท ลดภาษีบ้านหลังแรก และรถยนต์คันแรกลดภาษีเงินได้นิติบุคคล เหลือร้อยละ ๒๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ และเหลือร้อยละ ๒๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยเพิ่มเงินทุนกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองอีกแห่งละ ๑ ล้านบาท จัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี วงเงินเฉลี่ยจังหวัดละ ๑๐๐ ล้านบาท จัดตั้งกองทุนตั้งตัวได้วงเงิน ๑,๐๐๐ ล้านบาท ต่อสถาบันอุดมศึกษาที่ร่วมโครงการ จัดสรรงบประมาณเข้ากองทุนเอสเอ็มแอล ๓๐๐,๐๐๐, ๔๐๐,๐๐๐ และ ๕๐๐,๐๐๐ บาทตามขนาดหมู่บ้าน ยกระดับราคาสินค้าเกษตร และให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน เริ่มจากการรับจำนำข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกหอมมะลิ เกวียนละ ๑๕,๐๐๐ บาท และ ๒๐,๐๐๐ บาท จัดทำทะเบียนครัวเรือนเกษตรกร และการออกบัตรเครดิตสำหรับเกษตรกร เร่งเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ โดยประกาศให้ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๕ เป็นปี“มหัศจรรย์ไทยแลนด์” และประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าร่วมเฉลิมฉลองในพระราชพิธีมหามงคลที่จะมีขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๕ สนับสนุนการพัฒนางานศิลปหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาระบบประกันสุขภาพเพิ่มประสิทธิภาพระบบ ๓๐ บาทรักษาทุกโรค ให้ทุกคนได้รับบริการอย่างมีคุณภาพ สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์แท็บเล็ตให้แก่โรงเรียนเริ่มในโรงเรียนนำร่องแก่นักเรียน ป. ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ เร่งรัดและผลักดันการปฏิรูปการเมืองที่ประชาชน มีส่วนร่วม โดยมีสภาร่างรัฐธรรมนูญ(ส.ส.ร.) ที่เป็นอิสระยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยให้ประชาชนเห็นชอบผ่านการออกเสียงประชามติ

- **นโยบายความมั่นคงแห่งรัฐ** ที่สำคัญคือ เติบโตและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำรงไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริย์ น้อมนำพระราชดำริที่ทรงห่วงใยเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม พร้อมทั้งอัญเชิญไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

- **นโยบายเศรษฐกิจ** กระจายรายได้ที่เป็นธรรม ปรับโครงสร้างภาษีอากรทั้งระบบ มีนโยบายสร้างรายได้จากการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ๒ เท่าตัวในเวลา ๕ ปี ผลักดันไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต และการค้าอาหาร มีนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ส่วนนโยบาย

โครงสร้างพื้นฐาน จะพัฒนาระบบขนส่ง ประปา ไฟฟ้าให้กระจายไปสู่ภูมิภาคอย่างทั่วถึงเพียงพอ ขยายการให้บริการน้ำสะอาดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ พัฒนาระบบรถไฟ ทางคู่เชื่อมชานเมือง หัวเมืองหลัก พัฒนารถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ – เชียงใหม่, กรุงเทพฯ – นครราชสีมา, กรุงเทพฯ – หัวหิน และเส้นทางเชื่อมต่อกับเพื่อนบ้าน ศึกษาและพัฒนาขยายทางรถไฟสายแอร์พอร์ต เรลลิงก์ ต่อจากท่าอากาศยานสุวรรณภูมิไปยังชลบุรี และพัฒนาเร่งรัดโครงสร้างรถไฟฟ้า ๑๐ สายทางใน กรุงเทพฯ และปริมณฑล ให้เริ่มก่อสร้างได้ครบใน ๔ ปี ค่าบริการ ๒๐ บาท ตลอดสาย

- **นโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต** กระจายโอกาสทางการศึกษาให้เข้าถึงทุกกลุ่ม จัดโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต ส่งเสริมให้แรงงานเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตำแหน่งว่างงานโดยสะดวก เพิ่มประสิทธิภาพประกันสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิตตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ จนถึงวัยชรา และผู้พิการ สร้างหลักประกันความมั่นคงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบ

- **นโยบายที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ ทรัพยากรทางทะเล สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในการ ใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ

- **นโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย และนวัตกรรม** เร่งสร้างนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย และครูวิทยาศาสตร์ให้เพียงพอ ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย และพัฒนา ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศมุสลิม และองค์กรอิสลามระหว่างประเทศ

- **นโยบายการต่างประเทศ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ** เร่งส่งเสริม และพัฒนา ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในองค์กรระหว่างประเทศ

- **นโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี** พัฒนาระบบราชการ สร้างเสริมมาตรฐาน ด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล รวมถึงปฏิรูประบบกฎหมาย และพัฒนากระบวนการ ยุติธรรม ให้ทันสมัย สอดคล้องหลักการประชาธิปไตย เร่งรัดจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูป กระบวนการยุติธรรมที่ดำเนินการโดยอิสระ และปรับปรุงระบบการช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงความ เป็นธรรมโดยง่าย ส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารจากทางราชการ สื่อสารมวลชนและ สื่อสาธารณะ สรุปรื่องเร่งด่วน มีจุดมุ่งหมาย ๓ ประการ คือ

๑). นำประเทศไทยไปสู่โครงสร้างเศรษฐกิจที่สมดุล มีความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ ภายในประเทศมากขึ้น

๒). นำประเทศไทยสู่สังคมที่มีความปรองดองสมานฉันท์

๓). นำประเทศไทยไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ อย่างสมบูรณ์^๑

^๑ สำนักงานจังหวัดหนองคาย กลุ่มงานสารสนเทศและการสื่อสาร, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑), <http://www.nongkhaimunicipality.go.th>, เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗.

จากนโยบายในด้านต่างๆ ข้างต้นที่ผู้วิจัยได้นำมาประกอบการวิจัย จะเห็นได้ว่า นโยบายต่างๆ เหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นนโยบายมุ่งเน้นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเรื่องเศรษฐกิจ ไม่ได้มีการระบุถึงนโยบายทางด้านโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ การดูแล การบำรุงรักษา ตลอดถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในจังหวัดหนองคายเลย จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในนโยบายหลักของจังหวัดหนองคายที่ยังไม่ได้ระบุลงไปในแผน รวมถึงสภาพความเป็นจริงในสถานการณ์ปัจจุบัน เมื่อปากท้องเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิต แม้กระทั่งนโยบายของตำบลก็มุ่งเน้นเรื่องสาธารณสุขโรค คาดหวังให้คนในชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นโยบายจังหวัดหนองคาย และนโยบายองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มุ่งเน้นการพัฒนาาระบบสาธารณสุขโรคและโครงสร้างพื้นฐาน จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่า โครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะถนนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านและตำบลยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ป้ายบอกทางไม่ค่อยมี ทำให้การคมนาคมไม่สะดวกและใช้เวลาค่อนข้างมาก ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระครูภูวนาเจติยาภิบาล^๒ ที่กล่าวว่า การเดินทางมานมัสการองค์พระธาตุบังพวนไม่ค่อยมีป้ายบอกทางส่วนมากจะสอบถามจากคนรู้จักและคนที่เคยมาเท่านั้น และไม่สามารถที่จะเดินทางไปโบราณสถานและวัดวาอารามอื่นๆ ในเมืองหนองคายได้ส่วนนโยบายด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งจังหวัดหนองคายน่าจะเป็นจังหวัดเดียวที่มีพระธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุมากที่สุดถึง ๓ พระธาตุเจดีย์ คือ พระธาตุห้าทอง พระธาตุบังพวน และพระธาตุโพนจิกเวียงจัว ซึ่งอยู่ไม่ห่างกันนักแต่ไม่ค่อยมีคนรู้จัก ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายยอดยิ่ง ราชตั้งใจ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ^๓ ที่กล่าวว่าพระธาตุโพนจิกเวียงจัวเป็นพระธาตุที่ถูกลืมหือวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่นอกตัวเมืองหนองคายอาจถูกลืมหือเช่นกัน

ผู้วิจัยจึงขอเสนอนโยบายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้จุดเด่นที่จังหวัดหนองคายมีอยู่คือ พระธาตุเจดีย์ต่างๆ และวัดที่มีพระพุทธรูปที่สำคัญโดยเฉพาะวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส บรรจุไว้ในโยบายจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นแม่บทให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปเป็นนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดหนองคาย

จากผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของจังหวัดหนองคาย รวมทั้งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ จุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับอุปสรรค จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับอุปสรรค ตลอดจนการวิเคราะห์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดหนองคาย ผนวกข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว พบว่าจังหวัดหนองคายซึ่งเป็นเมืองชายแดนติดกับสปป.ลาว มีโอกาสในการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ และมีโอกาสขยาย ความเจริญทาง ด้านเศรษฐกิจและสังคม

^๒ สัมภาษณ์ พระครูภูวนาเจติยาภิบาล, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุบังพวนและเจ้าคณะตำบลพระธาตุบังพวน เขต ๑, ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน มกราคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ นายยอดยิ่ง ราชตั้งใจ, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ, ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย, เมื่อวันที่ ๑๖ เดือน มกราคม ๒๕๖๐.

ทำให้ได้ข้อสรุปหรือเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาจังหวัดหนองคาย คือ “เมืองน่าอยู่ เปิดประตูสู่อาเซียน”

กลยุทธ์การขับเคลื่อนแผนพัฒนาจังหวัดจากการวิเคราะห์กลยุทธ์ (TOWS Matrix)

จากเป้าหมายของการพัฒนาจังหวัดหนองคายและการวิเคราะห์ศักยภาพทำให้สามารถสรุปประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดเพื่อบรรลุเป้าหมายสุดท้าย สรุปได้ดังนี้

ในทางวิสัยทัศน์ “เมืองน่าอยู่ เปิดประตูสู่อาเซียน” โดยมีพันธกิจหลักๆ ๕ ด้าน คือ ๑). ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับเมืองน่าอยู่และประตูสู่อาเซียน ๒). พัฒนาคมนาคมขนส่ง และสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ๓). พัฒนาและยกระดับสินค้าการเกษตรให้มีมูลค่าสูงขึ้น ๔). พัฒนาความสัมพันธ์ และความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดน ๕). พัฒนาระบบการให้บริการให้ได้มาตรฐานค่านิยม ๕ รัก คือ ๑). รักสะอาด : ตระหนักในการรักษาความสะอาด รักษาความสะอาดของบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย และสถานที่อื่นๆ ๒). รักสุขภาพ : ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และเหมาะสม รับประทานอาหารให้ครบ ๕ หมู่ ไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ๓). รักสิ่งแวดล้อม : ไม่ตัดไม้ทำลายป่า สร้างป่าชุมชนและปลูกต้นไม้ตามสถานที่ต่างๆ ๔). รักวินัย : ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เช่น กฎจราจร ๕). รักสามัคคี : สร้างความสามัคคีในระดับครอบครัว หมู่บ้าน และชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยกระดับมาตรฐาน การผลิต การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและการบริการมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย ๖ กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับเมืองน่าอยู่และประตูสู่อาเซียน

กลยุทธ์ที่ ๒ เพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันด้านการผลิต และการบริการ

กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเพณี และวัฒนธรรมตามฤดูกาล

กลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนาความรู้และทักษะด้านภาษาและฝีมือแรงงานเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

กลยุทธ์ที่ ๕ พัฒนาบุคลากรภาครัฐและนักลงทุนเกี่ยวกับข้อกำหนดและกฎหมายในการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน

กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาคมนาคมขนส่ง และสิ่งแวดล้อมให้เป็นเมืองน่าอยู่ ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์ คือ

- กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างเครือข่ายการควบคุมและป้องกันโรคแบบบูรณาการ
- กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม
- กลยุทธ์ที่ ๓ ยกกระดับสถาบันการศึกษาให้เข้าสู่ระดับสากล
- กลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
- กลยุทธ์ที่ ๕ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างภูมิคุ้มกันสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ส่งเสริมการเกษตรยั่งยืน ประกอบด้วย ๑ กลยุทธ์ คือ
กลยุทธ์ที่ ๑ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างความมั่นคงเพื่อสังคมสงบสุข ประกอบด้วย ๒ กลยุทธ์ คือ
กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนว

ชายแดน

กลยุทธ์ที่ ๒ การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวชายแดน

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบการให้บริการประชาชนสู่มาตรฐานสากล ประกอบด้วย ๒
กลยุทธ์ คือ

- กลยุทธ์ที่ ๑ ยกกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการภาครัฐ
- กลยุทธ์ที่ ๒ ผลักดันจังหวัดหนองคายเป็นเมืองเศรษฐกิจพิเศษ

จุดยืนทางยุทธศาสตร์ (Positioning)

- ๑). เมืองแห่งการท่องเที่ยว
- ๒). การค้าชายแดน
- ๓). ส่งเสริมเกษตรยั่งยืน

เป้าประสงค์

- ๑). เพื่อให้การผลิต การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการบริการมีมาตรฐาน
- ๒). เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- ๓). เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตด้านการเกษตร
- ๔). เพื่อความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดน
- ๕). เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

- ๑). ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕ ต่อปี
- ๒). มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕ ต่อปี
- ๓). ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของ GPP ค่าเป้าหมาย ร้อยละ ๕
- ๔). ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของสถานประกอบการและหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน
- ๕). จำนวนหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ความสุขมวลรวมเพิ่มขึ้น ค่าเป้าหมาย ๑๐ หมู่บ้าน ต่อปี
- ๖). ระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ค่าเป้าหมายระดับ ๕
- ๗). ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ค่าเป้าหมายร้อยละ ๓ ต่อปี
- ๘). ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของแปลง/ฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP ค่าเป้าหมาย ร้อยละ ๒
- ๙). ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของ GPP ภาคการเกษตร ค่าเป้าหมาย ร้อยละ ๓
- ๑๐). ร้อยละที่ลดลงของคดีอุกฉกรรจ์
- ๑๑). ร้อยละความพึงพอใจของผู้รับบริการ ร้อยละ ๘๕^๔

๑. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับมาตรฐานการบริการสาธารณะมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน

แนวทางคือ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณะด้วยความสะดวกและรวดเร็วขึ้น เพื่อรองรับเมืองน่าอยู่และประตูสู่อาเซียน ได้แก่ การก่อสร้างและปรับปรุงถนน สะพาน ทางเท้า ท่อระบายน้ำให้ประชาชนได้รับ ความสะดวกและปลอดภัยจากบริการสาธารณะ, การก่อสร้างขยายเขตไฟฟ้าและไฟฟ้าสาธารณะ, การก่อสร้างและขยายเขตการบริการประปา, การบริการสาธารณะที่ประชาชน พึ่งได้อย่างเสมอภาค

๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิต

แนวทางคือ พัฒนาชีวิตคนในชุมชน สร้างคุณธรรม จริยธรรมในชุมชน การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดความสามัคคีและเกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ได้แก่ การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น, ยกกระดับการศึกษาให้เข้าสู่ระดับสากล, การพัฒนาส่งเสริมด้านสุขภาพและอนามัย, การพัฒนาและส่งเสริมด้านสวัสดิการชุมชน, การพัฒนาและส่งเสริมด้านกีฬาและการนันทนาการ,

^๔ สำนักงานจังหวัดหนองคาย, ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดหนองคาย, กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร, เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ส่งเสริมการจัดงานประเพณีของท้องถิ่นและกิจกรรมทางศาสนา, ส่งเสริมการท่องเที่ยวและปรับปรุงโบราณสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือโครงการที่ ๑ โครงการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ว่างบัวแดง เพื่อให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

๓. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ การเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

แนวทาง คือพัฒนาการเกษตรเพื่อให้เกิดผลผลิตที่สามารถนำไปสู่การกระจายรายได้ ให้ชุมชนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเพิ่มทักษะการอาชีพให้เกษตรกรมีชีวิตที่ดีขึ้น อย่างพอเพียง ได้แก่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การบริหารจัดการและรณรงค์กำจัดขยะมูลฝอย, การบริหารจัดการกลุ่มน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำและวางระบบการกระจายน้ำเพื่อการเกษตร, ส่งเสริมศักยภาพและขีดความสามารถในการเพิ่มผลผลิตและมูลค่าทางการเกษตรการปศุสัตว์, เสริมสร้างและเพิ่มทักษะอาชีพของครัวเรือนและกลุ่มอาชีพ

๔. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรสู่มาตรฐานสากล

แนวทางคือ พัฒนาการบริหารจัดการภายในองค์กรเพื่อรองรับมาตรฐานสากล ได้แก่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรทุกภาคส่วนในการพัฒนาทางการเมืองและสังคม, พัฒนาบุคลากรด้านความรู้และทักษะภาษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, ส่งเสริมการพัฒนาบริการประชาชนตามภารกิจจัดการบ้านเมืองที่ดี

๕. ยุทธศาสตร์การพัฒนาความมั่นคงเพื่อสังคมสงบสุข

แนวทางคือ การพัฒนาจัดระเบียบเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามแนวชายแดน อาชญากรรมและสาธารณภัยต่างๆ ได้แก่ การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามชุมชนและตามแนวชายแดน, การพัฒนาและจัดระเบียบของชุมชนและสังคมเพื่อป้องกันอาชญากรรมและสาธารณภัย, ส่งเสริมการป้องกันเฝ้าระวังรักษาบำบัดผู้เสพติดยาเสพติดและรักษาชุมชนให้เข้มแข็ง, ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาที่ดินสาธารณะและเขตโบราณสถานที่ถูกบุกรุก

๖. ยุทธศาสตร์ตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแนวนโยบายของรัฐบาล

แนวทางคือ พัฒนาการปฏิบัติราชการตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้แนวนโยบายของของอำเภอ จังหวัด และรัฐบาล ได้แก่ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ส่งเสริมสนับสนุนงานด้านการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น, ส่งเสริมและสนับสนุนแนวนโยบายของอำเภอ จังหวัดและรัฐบาล, ส่งเสริมสร้างโอกาสการเข้ารับบริการสาธารณสุขและการมีสุขภาพอนามัยที่ดี

จะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดหนองคาย ไม่พบประเด็นในเรื่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธและวัฒนธรรม ตามที่ผู้วิจัยทำการศึกษา มีเพียงประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเพณี และวัฒนธรรมตามฤดูกาล และกลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านมีพันธกิจตามข้อ ๒ ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น และยุทธศาสตร์ข้อ ๔ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรทุกภาคส่วนในการพัฒนาทางการเมืองและสังคม และข้อ ๖ ส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดหนองคาย และยุทธศาสตร์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเชื่อมโยงในประเด็นส่งเสริมการท่องเที่ยว การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีท้องถิ่น แต่ก็เป็นประเด็นยุทธศาสตร์เฉพาะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนเท่านั้น และไม่มีโครงการรองรับอย่างเป็นรูปธรรม จึงนำไปปฏิบัติค่อนข้างยาก

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองหนองคาย ซึ่งเป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ และในปัจจุบันก็ยังคงมีโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ปรากฏอยู่มากมาย จึงเกิดแนวคิดให้юнชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ให้ความสำคัญและช่วยกันดูแลรักษาแหล่งโบราณสถานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพระธาตุเจดีย์และวัดที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายสมัย ฃ หนองคาย^๕ ที่กล่าวว่า ลูกหลานชาวหนองคายควรได้รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มรักษัหนองคาย เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ให้ลูกหลานได้รู้จักและเกิดการหวงแหน และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ พระศรีญาณวงศ์^๖ ที่กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการควรบรรจุวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ท้องถิ่นของตนเอง

ด้านยุทธศาสตร์การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น พบว่าเยาวชนไม่เข้าใจความสำคัญของประเพณีท้องถิ่น แต่ให้ความสำคัญกับการละเล่น และท่องเที่ยวในเทศกาลต่างๆ เท่านั้น จึงเกิดแนวคิดในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับประเพณีท้องถิ่น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระครูภาวนาเจติยาภิบาล^๗ ที่กล่าวว่า งานนมัสการองค์พระธาตุบัง

^๕สัมภาษณ์ นายสมัย ฃ หนองคาย , อดีต รองผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน มีนาคม ๒๕๖๐.

^๖สัมภาษณ์, พระศรีญาณวงศ์, เจ้าอาวาสวัดศรีชมพูนุองค์ตั้ง,และรองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย, เมื่อวันที่ ๒๒ เดือน มีนาคม ๒๕๖๐.

^๗สัมภาษณ์ พระครูภาวนาเจติยาภิบาล, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุบังพวน, เจ้าคณะตำบลพระธาตุบังพวน, ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๐.

พวนในวันเพ็ญเดือน ๓ เป็นที่ควรส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น การบวชชีพราหมณ์ การเวียนเทียนรอบองค์พระธาตุทุกวัน และในการจัดงานประเพณีไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างตำบลดังเช่น งานนมัสการพระธาตุในวันเพ็ญเดือน ๓ ประชาชนควรจะได้มีสักการองค์พระธาตุในเขตโบราณสถานเมืองหนองคายทั้งหมดไป หรือจัดงานบุญประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ให้กระจายไปสู่โบราณสถานหรือวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคายไม่ให้อยู่ในเฉพาะตัวจังหวัด

ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า อีกไม่นานจังหวัดหนองคายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาชนทุกภาคส่วน จะสามารถบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมือง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อนำรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง ลูกหลานชาวหนองคายจะมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น จะได้ช่วยดูแลรักษาแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป

๓.๒ ประวัติความเป็นมา,ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ สของจังหวัดหนองคาย

สำหรับประเด็นที่เราจะต้องนำมาศึกษาก่อนที่จะมีการศึกษาในประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องนั้นก็ คือประเด็นเรื่องประวัติความเป็นมารวมถึงความเชื่อและพิธีกรรมของทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดหนองคายว่าวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้งเก่าวัดนั้นนั้นมีประวัติความเป็นมาหรือมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างไรเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาในประเด็นอื่นๆต่อไป โดยมีรายละเอียดที่จะต้องศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ ประวัติวัดโพธิ์ชัยอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

จากการศึกษาแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดหนองคายเราจะพบว่า วัดโพธิ์ชัยพระอารามหลวง อำเภอเมืองจังหวัดหนองคายนั้นเป็นสถานที่ซึ่งมีชื่อเสียงเนื่องจากเป็นอารามที่เป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อบุญรอด พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดหนองคาย ดังนั้น จึงเป็นสถานที่แรกๆที่จะต้องนำมาศึกษาโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อเดิมของวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)

ตามประวัติของวัดเท่าที่สืบค้นได้ซึ่งหลักฐานส่วนใหญ่ เป็นการได้มาจากหลักฐานเชิงมุขปาฐะมากกว่าโดยชื่อของวัดนั้นได้รับการบอกเล่ากันต่อๆมาว่าเดิมชื่อ “วัดผีผิว” ซึ่งข้อสันนิษฐานของผู้เรียบเรียงประวัติวัดในยุคแรกๆเกี่ยวกับชื่อของวัดนั้นว่าเหตุที่ชื่อว่า วัดผีผิวเพราะผู้คนกลัวผีเนื่องจากวัดอยู่กลางทุ่งนาและเป็นที่เปลี่ยวดังนั้นจึงเรียกกันตามปะสาชาวบ้านว่าวัดผีผิว ซึ่งคำว่าผีผิวนั้นอาจจะมาจากเสียงลมพัดต้นไม้ในวัดทำให้เกิดเสียงแปลกๆผู้คนที่สัญจรผ่านไปมาได้ยินเสียงดังกล่าวก็เรียกกันตามความเข้าใจอย่างนั้น หรืออาจจะมามีข้อมูลหรือที่มาของคำว่าผีผิวนอกจากนี้ที่สุดที่จะหาหลักฐานมาอ้างได้ดังนั้นในยุคแรกๆจึงพากันเรียกชื่อวัดอย่างนั้นมาตลอด อนึ่งหากเราจะสืบค้นข้อมูลเพื่อหาชื่อวัดหรือวัดที่มีอยู่ในบริเวณเมืองหนองคายนั้นในยุคสมัยที่อาณาจักรล้านช้างเจริญรุ่งเรืองนั้นเมืองหนองคายถือได้ว่าเป็นเมืองซึ่งมีความสำคัญอยู่ไม่น้อยในฐานะเป็นเมืองหน้าด่าน

ร่วมกับเมืองปะโค เวียงคุก ท่าบ่อ กองนาง หินโงมเป็นต้น สถานที่ดังกล่าวมาแล้วนี้เป็นแหล่งชุมชนของคนโบราณซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาและมีการตั้งวัดในตัวเมืองหนองคายปัจจุบันก็มีวัดอยู่หลายวัด ซึ่งสร้างในสมัยล้านช้างหรือก่อนที่จะย้ายเมืองจากหลวงพระบางมาที่เวียงจันทน์เท่าที่ปรากฏในเมืองหนองคาย มีชื่อวัดปรากฏในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชอยู่หลายวัดคือ (๑) วัดจอมมณีซึ่งเป็นวัดที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงมาสร้างร่วมกับพระนางยอดคำทิพย์และสังฆราชมนโธรมย์^{๕๕} (น่าจะเป็ นสังฆราชมาจากวัดมนโธรมย์หลวงพระบาง) (๒) วัดศรีคุณเมืองเป็นวัดที่ทรงเสด็จมาสร้างและทำบุญ (๓) วัดศรีเมืองเป็นวัดที่ทรงมาสร้างพระพุทธรูปซึ่งเป็นประธานภายในพระอุโบสถไว้โดยทรงดำริจะ ให้ฝั่งเมืองหนองคายนั้นมีวัดที่มีชื่อคล้ายๆกับวัดในเขตเมืองเวียงจันทน์เช่นวัดศรีเมืองวัดองค์ตั้ง เป็นต้น วัดพระไชยเชษฐาตำบลกวนวันวัดมฤคทายวัน(ดงแขม) วัดสาวสุวรรณ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชนั้นก็ไม่มีปรากฏว่ามีวัดโพธิ์ชัยหรือชื่อวัดฝั ผิวเลยคงอาจเป็นเพราะวัดฝัผิวหรือวัดโพธิ์ชัยเป็นวัดที่อยู่ลึกจากฝั่งแม่น้ำโขงเป็นที่ไม่มีคนพลุกพล่านนัก ประการหนึ่งอาจเป็นดังตำนานเชิงมุขปาฐะที่ว่าวัดฝัผิวนี้เป็นวัดที่เปลี่ยวเหมือนป่าช้าเวลาเดินผ่านแม้ ในเวลากลางวันก็ยังไม่กล้าตั้งนั้นจึงไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

วัดโพธิ์ชัยใช้ชื่อว่า ฝัผิวนานเท่าใดไม่ปรากฏ แต่เมื่อราวปี พ.ศ. ๒๓๗๐ คราวเกิดการปราบปรามกบฏเวียงจันทน์และได้ทำลายเมือง (โดยกองทัพไทย) พร้อมกับอัญเชิญพระพุทธรูปต่าง ๆ มีพระสุก พระเสริม พระใส เป็นต้น มาที่เมืองหนองคาย ระหว่างทางพระสุกได้จมลงในแม่น้ำโขง เหลือแต่พระเสริมกับพระใสมาขึ้นฝั่งที่วัดหอก่องและได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งหมดประดิษฐานไว้ที่วัด หอก่อง ต่อมาในปี พ.ศ.๒๓๗๙ ได้เกิดอาเพศแผ่นดินแยกต่อหน้าพระเสริมที่วัดหอก่อง^{๕๖} เหตุการณ์ ดังกล่าวเป็นเหตุให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันในกลุ่มประชาชนเป็นอย่างมากทำให้ทางคณะกรรมการ เมืองหนองคายต้องนำเรื่องดังกล่าวเข้าปรึกษาหารือกับท่านพระครูหอพระแก้ว (ฝัผิว) ผู้มาเป็นพระ ครุหลักคำเมืองหนองคายเพื่อหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปว่าสมควรที่ จะต้องมีการหาสถานที่สร้างวัดเพื่อที่จะอัญเชิญพระเสริมไปประดิษฐานไว้เนื่องมาจากความที่ วัดหอก่องคับแคบและไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำพระพุทธรูปสำคัญของเมืองเวียงจันทน์ซึ่งเจ้าฟ้ามหา กษัตริย์เป็นผู้สร้างมาไว้ ณ สถานที่คับแคบเช่นนี้ ดังนั้น ทางคณะกรรมการเมืองหนองคายจึงค้นหา สถานที่และพบว่าวัดฝัผิวซึ่งเป็นวัดร้างนั้นมีศาสนสถานที่สำคัญคือเจดีย์อรหันต์หรือพระธาตุยักอยู่ ซึ่งเจดีย์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเป็นวัดที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาก่อน สมควรที่จะทำการบูรณะและ ยกจากวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาเมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะสามารถอัญเชิญพระเสริมไป ประดิษฐานได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าทางคณะกรรมการเมืองจะมีมติดังกล่าวแต่ก็ไม่สามารถที่จะ ดำเนินการยกวัดได้เนื่องจากสภาพเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นยังไม่เป็นที่ไว้ใจเพราะมีสงครามกับ

^{๕๕} พ.ท.สุพจน์ โพธิสว่าง, **ประวัติหลวงพ่อพระใส**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓-๕.

^{๕๖} กรมศิลปากร, **พระราชพงศาวดาร รัชการที่ ๓**, (กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๐๒), หน้า ๗๐.

เวียดนามอยู่ ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๓๘๒ ทางคณะกรรมการเมืองหนองคายมีพระปทุมเทวาภิบาล (ท้าวสุวอ) เป็นประธานฝ่ายฆราวาส และมีท่านพระครูหอพระแก้ว (ฝั่งโน) ผู้มาเป็นพระครูหลักคำเมืองหนองคาย เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ พร้อมด้วยประชาชนชาวหนองคายก็ได้พากันประกอบพิธียกวัดโพธิ์ชัยขึ้นจากวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษาเมื่อวันที่ ๒๑ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๓๘๒ และจากข้อมูลดังกล่าวก็เป็นข้อยืนยันได้ว่า วัดผิ่วถูกเปลี่ยนมาเป็นวัดโพธิ์ชัยเป็นครั้งแรก ส่วนจะมีผู้ใดเป็นผู้ริเริ่มต้นคิดมงคลนามนี้ให้กับวัดนั้นก็สุดจะหาหลักฐานมาอ้างอิงได้ตั้งนั้น เราจึงอาจได้ข้อสรุปตรงกันว่า ก่อน พ.ศ. ๒๓๗๐ นั้น อาจมีการใช้ชื่อวัดว่า “วัดผิ่ว” อยู่ แต่พอมาถึง พ.ศ. ๒๓๘๒ มากก็ได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อวัดใหม่ว่า “วัดโพธิ์ชัย” ซึ่งผู้ตั้งอาจตั้งตามภูมิประเทศของพื้นที่วัดซึ่งมีต้นโพธิ์นั้นมาก ประกอบกับมีพระธาตุอรหันต์เป็นเจดีย์สำคัญที่ผู้คนให้ความเคารพศรัทธาโดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาจึงได้ตั้งนามมงคลให้สอดคล้องต้องกันว่าวัดโพธิ์ชัย และเรียกชื่อนั้นตั้งแต่นั้นเป็นต้น

(๒) ความสำคัญของวัด

วัดโพธิ์ชัยตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นวัดที่มีความสำคัญและผูกพันกับความศรัทธาของ ชาวหนองคายเป็นอย่างมาก พอสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นวัดพระอารามหลวงแห่งเดียวของจังหวัด มีพระอุโบสถทรงจัตุรมุขที่สูงใหญ่สง่างามที่สุดในจังหวัด

๒. เป็นศูนย์รวมในการจัดกิจกรรมทางด้านพุทธศาสนาของประชาชนของจังหวัด เช่น

๒.๑ วันสงฆ์ทำปีเก่าและขึ้นศักราชใหม่ ชาวหนองคายและจังหวัดใกล้เคียงจะมาฉลองกันที่ลานวัด สักการะหลวงพ่อพระใสเพื่อเป็นสิริมงคล ต้อนรับศักราชใหม่อย่างเนืองแน่น บางคนมาขอประพรมน้ำมนต์ เจริญยานพาหนะ เพื่อความเชื่อมั่นในการปกป้องรักษาคุ้มภัยอันตรายทั้งปวง

๒.๒ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ทั้งเยาวชนและประชาชนทั่วไปจะมาทำบุญและมีพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

๒.๓ วันมหาสงกรานต์ วัดโพธิ์ชัยจะเป็นศูนย์กลางการจัดงานของจังหวัด มีพิธีอัญเชิญหลวงพ่อพระใสลงจากพระอุโบสถท่ามกลางพลังศรัทธาของฝูงชนเนืองแน่นลานวัด นำขึ้นราชรถเพื่อนำขบวนแห่รอบเมืองหนองคาย มีมหรสพสมโภชอย่างยิ่งใหญ่ตลอดงาน ถือเป็นงานประจำปีของวัด และเป็นจุดส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

(๓) เจ้าอาวาส

๑. พระญาณาคูหลัคำ	พ.ศ. ๒๓๘๒ – พ.ศ. ๒๓๙๙
๒. พระครูฟู	พ.ศ. ๒๔๐๐ – พ.ศ. ๒๔๑๐
๓. พระสังข์	พ.ศ. ๒๔๑๐ – พ.ศ. ๒๔๒๗
๔. พระจันทร์	พ.ศ. ๒๔๒๗ – พ.ศ. ๒๔๔๓
๕. พระเหมือย	พ.ศ. ๒๔๔๓ – พ.ศ. ๒๔๕๐
๖. พระม้วย	พ.ศ. ๒๔๕๐ – พ.ศ. ๒๔๖๕
๗. พระอุ้น	พ.ศ. ๒๔๖๕ – พ.ศ. ๒๔๗๕
๘. พระครูใบฎีกาเมือง	พ.ศ. ๒๔๗๕ – พ.ศ. ๒๔๗๙
๙. พระอ่าง	พ.ศ. ๒๔๗๙ – พ.ศ. ๒๔๘๖

๑๐. พระครูปลัดเรือง	พ.ศ. ๒๔๘๖ – พ.ศ. ๒๔๘๙
๑๑. พระมหานวนเขมจารี	พ.ศ. ๒๔๘๙ – พ.ศ. ๒๔๙๑
๑๒. พระเวทิวุฒิกร (ชัชวาล ชุตินธโร)	พ.ศ. ๒๔๙๑ – พ.ศ. ๒๕๑๕
๑๓. พระเทพปริยัติมุนี (นวนเขมจารี)	พ.ศ. ๒๕๑๕ – พ.ศ. ๒๕๓๓
๑๔. พระธรรมมงคลรังษี (คำบ่อ อรุโณ)	พ.ศ. ๒๕๓๓ – ปัจจุบัน

(๔) ศาสนวัตถุและศาสนสถานที่สำคัญของวัด

ก. พระธาตุอรหันต์

เนื่องจากวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) อ.เมือง จ.หนองคายนั้นเป็นวัดพระอารามหลวงวัดแรกของจังหวัดหนองคายและเป็นวัดที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์มาเป็นระยะเวลาช้านาน เนื่องจากมีเครื่องหมายบ่งชี้ความเป็นสถานที่เชิงประวัติศาสตร์ก็คือ มีพระธาตุอรหันต์เป็นโบราณสถานอายุกว่าพันปี และมีประวัติที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในดินแดนแคว้นสุวรรณภูมิโบราณแห่งนี้ คือมีประวัติร่วมกับพระธาตุพนม เนื่องจากพระธาตุอรหันต์เป็นพระธาตุที่เชื่อกันว่าเป็นที่บรรจุพระอัฐิธาตุของพระอรหันต์ทั้ง ๕ ได้แก่ พระมหาปราสาทเถระ พระจุลปราสาทเถระ พระมหารัตนเถระ พระจูลรัตนเถระ และพระสังขวิชัยเถระ ผู้เป็นลูกศิษย์ของพระอรหันต์ ๓ พระองค์ที่เดินทางมาจากเมืองราชคฤห์ อินเดีย คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนเถระ โดยที่พระอรหันต์ทั้ง ๕ นี้ได้เป็นผู้เดินทางไปชักชวนพระยาสุเมธธรรม เจ้าเมืองมรุกขนครให้เป็นเจ้าภาพหรือประธานในการบูรณะองค์พระธาตุพนมครั้งที่ ๑ นับจากคราวที่พระมหากัสสปเถระนำพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์และพระยาทั้ง ๕ คือ พระยาศรีโคตร พระยาสุวรรณภิงคาร พระยาหนองหานน้อย พระยาจุลนิ และพระอินทรปตังค์ร่วมกันก่ออุโมงค์เพื่อบรรจุพระอัฐิธาตุในครั้งแรกเมื่อพ.ศ.๘๘๓ ที่ปรากฏในตำนานอรัญคชาตุนิทานนั้น

เชื่อกันว่าเมื่อพระอรหันต์ทั้ง ๕ ได้ทำหน้าที่จนเสร็จภารกิจคือการบูรณะองค์พระธาตุพนมเสร็จแล้วก็ได้เดินทางไปโปรดประชาชนในแคว้นของตนเองและเมื่อถึงคราวนิพพานก็นำเอาพระอัฐิธาตุส่วนหนึ่งมาบรรจุรวมกันไว้ที่องค์พระธาตุแห่งเมืองหนองคายนี้ เพราะเหตุนี้พระธาตุองค์นี้จึงได้ชื่อว่าเป็น “ พระธาตุอรหันต์ ” ซึ่งได้ตั้งอยู่ด้านหน้าของพระอุโบสถของวัดโพธิ์ชัย จากระยะเวลาดังกล่าวมาจนถึงทุกวันนี้ก็มีระยะเวลากว่า ๑๐๐๐ ปี ซึ่งถือว่าเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่มากที่สุดของเมืองหนองคายเท่าที่จะพอสืบข้อมูลได้

เชื่อกันว่าเดิมทีพระธาตุอรหันต์นี้ถือว่าเป็นเจดีย์ทรงขอมคือเจดีย์ศิลาแลงก่ออิฐถือปูนแบบโบราณแต่ต่อมาได้ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา และมีผู้รู้ประวัติก็ได้มาบูรณะเรื่อยมา โดยเท่าที่สืบประวัติได้ก็ ได้แก่ พระเจ้าโพธิสาลราชกุมาร กษัตริย์ล้านช้างร่มขาวหลวงพระบางที่ได้เดินทางมาบูรณะพระธาตุบังพวนแล้วก็ได้ทราบว่ามีเจดีย์ที่เป็นเจดีย์บรรจุพระอัฐิธาตุของพระอรหันต์ผู้ร่วมบูรณะพระธาตุบังพวน คือพระอรหันต์ทั้ง ๕ ก็ได้ให้บริวารมาบูรณะพระธาตุอรหันต์คราวหนึ่ง ต่อมาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชผู้เป็นพระราชโอรสก็ได้สืบแนวทางของพระราชบิดาก็ได้ให้พระยาแสนสุนทร ฤาชัย หรือแสนสุนทรคว่างฟ้า (จวนจัน)ชาวหนองคายได้ลงมาบูรณะ เนื่องจากเมืองหนองคายเป็นบ้านเกิดของท่านพระยาแสนสุนทรฤาชัยมาก่อนดังนั้นการบูรณะในทั้ง ๒ สมัยนี้ก็น่าจะได้รับการกราบทูลแนะนำจากท่านพระยาแสนสุนทรฤาชัยหรือจวนจันทั้งหมด และต่อมาก็ได้รับการบูรณะในยุคของพระหน่อแก้วกุมารผู้เป็นหลานของพระยาแสนสุนทรฤาชัย เพราะปรากฏว่าพระหน่อแก้ว

กุมารนั้นได้มาบูรณะวัดศรีบุญเรืองในเขตเทศบาลเมืองหนองคายด้วย จึงเชื่อกันว่าพระองค์ก็คงให้ช่างมาบูรณะพระธาตุอรหันต์ในยุคนี้เช่นเดียวกัน^{๑๐}

ข. หลวงพ่อพระใส

หลวงพ่อพระใส เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสีสุก มีพระรูปลักษณะงดงามมาก ขนาดหน้าตัก กว้าง ๒ คืบ ๘ นิ้ว ส่วนสูงจากพระสงฆ์เบื้องล่างถึงยอดพระเศวต ๔ คืบ ๑ นิ้ว ของช่างไม้ ปัจจุบันได้ประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย(พระอารามหลวง) เป็นพระพุทธรูปที่ชาวจังหวัดหนองคายนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์มากและเป็น ที่เคารพสักการะอย่างยิ่ง

(๕) ขนาดและพื้นที่ของวัด

สำหรับสถานที่ตั้งของวัดนั้นอยู่ห่างจากน้ำโขงประมาณ ๑ กม. (น้อยหรือมากก็ไม่เกินนั้น) ในอดีตวัดเป็นสถานที่ซึ่งมีทางผ่านแวดล้อมไปด้วยทุ่งนาของราษฎรเป็นวัดที่ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีใครผ่านเพราะกลัวผีแต่สำหรับชาวบ้านในระแวกใกล้เคียงก็คงจะมาวัดตามปกติธรรมดาของชาวพุทธโดยทั่วไป

ในปัจจุบันวัดโพธิ์ชัยตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคายเลขที่ ๘๗ ถนนประจักษ์หมู่ที่ ๑๐ ตำบลในเมืองอำเภอเมืองจังหวัดหนองคายวัดมีที่ดินทั้งหมด ๒๑ ไร่ ๓ งาน ๒๘ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๕๓๗ โดยมีอาณาเขตรอบวัดติดกับที่ดินแปลงต่างๆดังนี้

๑. ทิศเหนือยาว ๑๖๖ เมตรจดที่ดินเลขที่ ๓, ๑๐, ๑๒
๒. ทิศใต้ยาว ๒๑๓ เมตรจดถนนชลประทานหนองคาย-โพนพิสัย
๓. ทิศตะวันออกยาว ๘๙.๕๐ เมตรจดที่ดินเลขที่ ๔๙ น.
๔. ทิศตะวันตกยาว ๑๐๙ เมตรจดที่ดินเลขที่ ๑๑๓ ฎ

นอกจากนั้นวัดยังมีที่ธรณีสงฆ์อีก ๑ แปลง เนื้อที่ ๘๔ ๑/๑๐๐ ตารางวาโฉนดเลขที่ ๑๑๐๗ ซึ่งถือว่าเป็นวัดที่มีขนาดใหญ่พอสมควร แต่เนื่องจากวัดโพธิ์ชัยเป็นวัดศูนย์กลางการท่องเที่ยวของจังหวัดเนื่องจากเป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระใส จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปมากราบนมัสการอยู่เนื่อง ๆ อีกทั้งยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม-ศาสนพิธีหรืองานเทศกาลสำคัญ ๆ เช่น ออกพรรษา สงกรานต์ ปีใหม่ เป็นต้น ดังนั้น ถ้านึกถึงแง่ของการบริหารจัดการวัดให้เป็นสถานที่รองรับประชาชนที่มาท่องเที่ยวหรือประกอบศาสนกิจที่วัดแล้ว ก็พบว่าวัดมีเนื้อที่อย่างไม่เพียงพอต่อความต้องการดังกล่าวอยู่เช่นเดิม ดังนั้น ในระยะต่อมาทางคณะกรรมการวัดจึงได้หาทางที่จะขยายที่ดินของวัดออกไปอีก ทั้งนี้ก็เพื่อมั่นคงสภาพของพระพุทธรูปศาสนาสืบไป

ประวัติหลวงพ่อพระใส

สำหรับโบราณวัตถุของวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) อ.เมือง จ.หนองคายนั้นเดิมทีอาจจะมีมาก แต่ปัจจุบันเหลือเฉพาะองค์หลวงพ่อพระใสเท่านั้น เนื่องจากวัดได้ผ่านการบูรณะมาหลายครา การเก็บวัตถุโบราณอาจจะยังไม่มีและตามประวัติศาสตร์วัดโพธิ์ชัยก็เป็นวัดที่เป็น “เขตสะสม” ทางด้านโบราณวัตถุมาก่อนกล่าวคือในสมัยรัชกาลที่ ๔ ทรงใช้วัดโพธิ์ชัยเป็นสถานที่เก็บรวบรวม

^{๑๐}พระราชปริชาญาณมุนี (นวนชมจาร์ ป.ธ.๖), พระธาตุอรหันต์, (หนองคาย : โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐.

พระพุทธรูปลาวหลายองค์ก่อนที่จะนำลงไปไว้ที่กรุงเทพฯ เช่น พระสยาม เมืองไชยบุรี พระเสริม และพระเล็กพระน้อยอื่นๆอีกหลายองค์ ปัจจุบันจะเหลือเฉพาะองค์หลวงพ่พระใสเท่านั้น โดยประวัติหลวงพ่พระใสนั้นเราสามารถที่จะศึกษาได้ตามลำดับดังต่อไปนี้

(๑) ประวัติสมัยแรกสร้าง

ในสมัยที่อาณาจักรศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวกำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่นั้น มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระองค์ทรงครองราชอยู่ระหว่างปี พ.ศ.๒๐๙๓-๒๑๑๕ ในช่วงแรกของการก้าวขึ้นสู่ราชบัลลังก์พระองค์ทรงได้รับการอภิเษกให้เป็นกษัตริย์ผู้ปกครองล้านนา เชียงใหม่ แต่ด้วยเหตุที่พระราชบิดาของพระองค์ทรงเสด็จสวรรคตด้วยอุบัติเหตุอย่างกะทันหัน พระองค์จึงเสด็จกลับมาครองราชย์สมบัติที่กรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว (หลวงพระบาง) อีกครั้ง

ความที่ในยุคสมัยดังกล่าวอาณาจักรล้านช้างต้องทำสงครามกับพม่าอยู่หลายครั้ง และเหตุที่เมืองหลวงพระบางก็อยู่ในชัยภูมิที่ง่ายต่อการรุกรานของพม่า ดังนั้น พระองค์จึงได้ปรึกษาบรรดาพระสังฆราชและมุขนมวรีเพื่อย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่นครเวียงจันทน์ และทรงได้อพยพผู้คนจากเมืองหลวงพระบาง แพร่ น่าน พะเยา และเชียงใหม่บางส่วนมาไว้ที่เวียงจันทน์และเมืองใกล้เคียง เช่น เมืองศรีเชียงใหม่ กองนาง ท่าบ่อ เวียงคุก หนองคาย ปากห้วยหลวง(โพนพิสัย) เป็นต้น ในปี พ.ศ. ๒๑๐๖

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชนั้นทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถเป็นอย่างมาก ยิ่งทั้งในด้านการศึกสงครามการปกครองบ้านเมืองอีกทั้งยังทรงเป็นพระมหา กษัตริย์ผู้ทรงธรรมด้วยทรงเป็นหน่อเนื้อกษัตริย์พระองค์เดียวที่ทรงปรารถนา ความเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต(พุทฺธภูมิ)ด้วยความที่ทรงเป็นทั้งนักรบผู้กล้าหาญและราชาผู้ทรงธรรมจึงเป็นที่เคารพยำเกรง ของแคว้นแคว้นใกล้เคียงเป็นเหตุให้มีผู้นำพระราชธิดามาถวายเป็นข้าบาทพาทจา ริกามากมาย ในส่วนของพระมเหสีนั้นนอกจากทรงอภิเษกสมรสกับเจ้านางตันทิพย์ เจ้านางตนม้าพระราชธิดากษัตริย์เชียงใหม่แล้ว พระองค์ทรงอภิเษกสมรสกับธิดาของ พระยาแสนสุรินทรคว่างฟ้า(ชาวเมืองหนองคาย)ผู้เป็นเสนาบดีคู่บารมีของพระองค์นามว่า พระนางจอมมณี ผู้ให้กำเนิดพระธิดาสุก เสริม ใส และพระหน่อเมืองซึ่งพระนางจอมมณีนี้พระองค์ทรงสถาปนาไว้ในตำแหน่งอัครมเหสีผู้ที่เป็นที่โปรด ปรานของพระองค์และพระนางยอดคำทิพย์ผู้เป็นพระราชมารดาของพระองค์ก็ยังนั่ง ดังจะเห็นได้จากทรงสร้างวัดจอมมณีหรือวัดมณีเชษฐารามเป็นอนุสรณ์ให้เป็นที่ ประกอบการกุศลของพระนาง ส่วนพระราชธิดาของพระองค์ทั้ง ๓ คือ พระธิดาสุก พระธิดาเสริม และพระธิดาใสนั้นก็ทรงเป็นที่โปรดปรานของพระองค์เช่นเดียวกัน และความที่พระองค์เป็นผู้ที่เอาพระทัยในการให้การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยประการต่าง ๆ ก็เป็นเหตุให้พระธิดาทั้ง ๓ ได้เป็นผู้มีอภัยยศ ในการบำเพ็ญพระราชกุศลเช่นเดียวกับพระราชบิดาโดยทรงเอา พระทัยในการบำเพ็ญพระราชกุศลมีประการต่าง ๆ ดังปรากฏว่าทุกราวที่พระราชบิดาทรงเสด็จไปทรงประกอบพระราชกิจทางพระศาสนา พระราชธิดาทั้ง ๓ พระองค์ก็ทรงเสด็จไปร่วมการกุศลนั้นทุกครั้ง

หลังจากที่ทรงย้ายเมืองหลวงและอพยพผู้คนลงมาที่เมืองเวียงจันทน์แล้วพระองค์ ก็ให้สร้างเมืองเสร็จจากนั้นก็ทรงสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามหลายแห่ง ทั้งภายในเวียงจันทน์และฝั่งเมืองหนองคาย เช่น วัดพระธาตุหลวง วัดป่ามหาพุทธวงศ์ วัดป่าฤๅษีสังฆรณ์วัดพระธาตุบั้งพวน วัดพระธาตุโพนจิกเวียงจ้าว(พระธาตุบุ) วัดศรีเมือง(เมืองหนอง)วัดศรีคุณเมืองวัดพระธาตุหนองคาย วัดพระ

ไชยเชษฐาบ้านกวนวัน วัดจอมมณี วัดโพธิ์ชัย หรือวัดผีผิว วัดถ้ำสุวรรณคูหา(จ.หนองบัวลำภู)วัดพระธาตุหนองสามหมื่น (จ.หนองบัวลำภู) วัดพระธาตุศรีโคตร(เมืองท่าแขก)วัดพระธาตุพนม เป็นต้น นอกจากนั้นในปี พ.ศ.๒๑๐๗ ทรงโปรดให้อัญเชิญพระเจ้าแสนสามหมื่นมาจากเมืองหลวงพระบางเพื่อมาประดิษฐานไว้ที่หอไตรกลางเมืองเวียงจันทน์เพื่อให้ประชาชนได้เคารพสักการะตามกาลานุกาล

ในปี พ.ศ.๒๑๐๙ หลังจากที่พระองค์ทรงให้สร้างเจดีย์ศรีธรรมมาโคกราชหรือพระธาตุหลวงเสร็จแล้ว พระองค์ก็ทรงดำริว่าการที่ทรงปรารถนาพุทธภูมินั้นจะสำเร็จได้ก็จะต้องหล่อ พระขนาดใหญ่สักองค์หนึ่งและทำบุญเนื่องด้วยการหล่อพระขนาดใหญ่ขึ้นสักครั้ง หนึ่งเพื่อเป็นพุทธบูชาและเพื่อบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่อันจะเป็นบารมีส่งเสริม ให้พระองค์ได้บรรลุความปรารถนานั้นโดยง่าย เมื่อมีพระราชดำริเช่นนั้นแล้วก็ทรงป่าวประกาศแก่อาณาประชาราษฎร์ทั้งหมดว่า พระองค์จะสร้างพระใหญ่ที่เรียกว่าพระองค์โต ถ้าหากผู้ใดมีจิตเป็นกุศลปรารถนาจะร่วมพระบารมีก็ขอให้มาร่วมงานและถ้ามีทอง จะมาบริจาคร่วมสร้างพระองค์โตก็สามารถจะมาร่วมได้ เมื่อทรงประกาศเช่นนั้นแล้วประชาชนในแคว้นต่างก็ตั้งใจที่จะได้ร่วมทำบุญ สร้างบารมีพร้อมกับพระราชาก็ได้พากันเปล่งสาธุการพร้อมทั้งอาสาที่จะทำบุญ โดยนัยต่าง ๆ บางพวกอาสาจะเป็นแรงงานหาหิน บางพวกอาสาจะเป็นเจ้าภาพอาหาร บางพวกปรารถนาจะถวายทองเพื่อหล่อพระ ฯลฯ ดังนั้น ชาวกรทำบุญสร้างพระจึงได้กลายมาเป็นเรื่องที่ชาวเมืองพากันยินดีและชื่นชม ในพระบารมีของพระราชอาของตนเป็นยิ่งนัก

เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงประกาศการสร้างพระอันเป็นมหากุศลครั้งยิ่งใหญ่ เช่นนั้นแล้ว ฝ่ายพระธิดาทั้ง ๓ พระองค์ คือ พระธิดาสุก พระธิดาเสริม และพระธิดาใส เมื่อได้ยินข่าวอันเป็นมงคลเช่นนั้นก็ทรงปลาบปลื้มยินดีและทรงมีพระราชหฤทัย ร่วมกันที่จะได้ร่วมสร้างกุศลไปพร้อมกับพระราชบิดาด้วยการสร้างพระพุทธรูป และฝากพระนามไว้ในพระศาสนาบ้าง เมื่อดำริเช่นนั้นจึงได้พากันเข้าเฝ้าพระราชบิดาเพื่อขอพรในการสร้างพระร่วม บารมีดังกล่าว ฝ่ายพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชครั้งทรงทราบเจตนารมณ์ของพระธิดาเช่นนั้นก็ทรงยินดี และทรงอนุญาตในการปรารถนาของพระธิดาทั้ง ๓ ด้วย

เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงประกาศการกุศลแล้วก็ทรงมีพระราชกระแสรับสั่ง ให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่จัดเตรียมสถานที่หล่อพระคือบริเวณวัดอินแปงกลางเมือง เวียงจันทน์และให้ช่างปั้นลงมือปั้นหุ่นพระพุทธรูป ๔ องค์ คือ พระองค์โต สำหรับพระองค์ และ พระสุก สำหรับพระธิดาองค์ใหญ่ พระเสริมสำหรับพระธิดาองค์รอง และพระใสสำหรับพระธิดาองค์เล็ก ในการปั้นหุ่นพระนั้นพระองค์ทรงให้ช่างปั้นฝีมือดีที่ทรงอพยพมาจากเมืองหลวง พระบาง เมืองเชียงใหม่และหัวเมืองทางเหนือเป็นผู้ลงมือปั้นโดยพระพุทธรูปแต่ละองค์ จะมีพุทธลักษณะที่ไม่เหมือนกันและมีขนาดลดหลั่นกันตามลำดับกล่าวคือ พระองค์โตมีขนาดใหญ่สุด ถัดจากนั้นก็พระสุก พระเสริม และพระใส ที่สำคัญทรงมีพระราชบัญชาว่าให้ช่างปั้นให้ตรงตามความสามารถที่ตนมีอยู่ และในระหว่างช่างปั้นกำลังลงมือปั้นพระธิดาทั้ง ๓ พระองค์ก็ทรงเสด็จพระราชดำเนินไปเพื่อทอดพระเนตรการปั้นโดยตลอด กล่าวเฉพาะพระใสนั้นพวกช่างปั้นได้รับคำแนะนำจากพระสังฆราชว่าในอนาคตพระพุทธรูปองค์นี้จำเป็นต้องใช้ในการแห่แหนเพื่อกิจบางอย่างตามประเพณีของชาวเมือง เช่น การขอฝนในคราวที่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น จึงควรทำห้วงไว้ได้ฐานพระด้วย เมื่อได้รับคำแนะนำเช่นนั้น พวกช่างปั้นพระใสจึงได้ปั้นห้วงกลมโตขนาดนี้ว่ามีไว้ที่ฐานใต้อองค์พระ อนึ่ง การที่ช่างปั้นพระตามศิลปะที่ตน

ชำนาญประการหนึ่ง หรือการที่ช่างปั้นพระตามความต้องการของผู้สร้างประการหนึ่ง เพราะเหตุดังกล่าวจึงทำให้พระพุทธรูปทั้ง ๔ องค์ มีพุทธลักษณะที่ไม่เหมือนกัน

ตั้งแต่คราวที่พระราชาทรงประกาศกิจอันเป็นกุศลด้วยการสร้างพระแล้ว ประชาชนต่างก็พากันนำเอาทองมาร่วมบริจาคกันเป็นจำนวนมาก ฝ่ายเจ้าหน้าที่พระคลังหลวงจึงได้ประกาศงดรับบริจาคทองเมื่อใกล้ถึงวันงาน จากนั้น เมื่อช่างปั้นหุ่นพระเสร็จแล้วฝ่ายช่างหล่อก็ได้เริ่มลงมือหลอมทอง แต่เนื่องจากทองที่เจ้าหน้าที่เบิกจากคลังหลวงและที่ประชาชนนำมาช่วยกันมีจำนวนมาก ดังนั้น การหลอมทองจึงจำเป็นต้องใช้ผู้คนมาช่วยงานเป็นจำนวนมากเพียงลำพังเจ้าหน้าที่จึงไม่เพียงพอ ดังนั้น จึงมีพระราชกระแสรับสั่งให้บรรดาข้าโอกาส(เลกวัด)และ ประชาชนทั่วไปผู้ปวารณาอุทิศแรงกายมาร่วมบุญนั้นเข้ามาช่วยงานเจ้าหน้าที่ ด้วย ซึ่งการหลอมทองนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากทั้งนี้เพราะทองมีจำนวนมากและมี วัตถุประสงค์หลายประเภททำให้ทองไม่ละลาย ฝ่ายเจ้าหน้าที่และบรรดาเลกวัด ประชาชนทั่วไปจึงได้พากันมาร่วมงานช่วยกันหลอมทองกันอย่างขมุกขมามันแต่แม้ว่าจะใช้ความพยายามอย่างไรทองก็ไม่หลอมละลายเป็นเนื้อเดียวกันสักที ทั้งที่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ใช้เวลากว่า ๗ วันในการสูบเตา อนึ่ง การที่ทองไม่ละลายนั้นได้สร้างความกดดันให้กับบรรดาเจ้าหน้าที่และประชาชน รวมถึงพระสงฆ์สามเณรผู้มีส่วนร่วมในการทำงานในครั้งนั้นเป็นอย่างมากทั้งนี้ ก็เพราะเกรงในพระราชอาชญาของพระเจ้าแผ่นดินหากว่าไม่สามารถหลอมทองให้เป็นเนื้อเดียวกันทันกำหนดการเสด็จมาประกอบพิธีเททองหล่อพระในวันที่ทรงกำหนดได้ พอเวลาล่วงเข้าสู่วันที่ ๘ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ทั้งหมดจึงได้เร่งกันทำงานกันอย่างเต็มที่ พอถึงเวลาใกล้เที่ยงทุกคนจึงพากันกลับบ้านไปพักผ่อนน้อยเหลือแต่หลวงตากับ สามเณรน้อยที่กำลังสูบเตาอยู่ ในระหว่างนั้นปรากฏมีชีปะขาวคนหนึ่งมาขอช่วยงานและบอกให้หลวงตากับสามเณร น้อยขึ้นไปฉันทเพลได้ เมื่อหลวงตากับสามเณรน้อยขึ้นมาฉันทเพลแล้วประชาชนที่มาถวายอาหารก็เห็นชีปะขาวจำนวนมากช่วยกันทำงาน เมื่อหลวงตากับสามเณรและประชาชนลงมาดูก็ปรากฏว่าทองทั้งหมดหลอมเป็นเนื้อเดียวกันเรียบร้อย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างความอัศจรรย์แก่ผู้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นอันว่าในวันนั้นทองก็พร้อมและเป็นไปตามกำหนดการเสด็จมาเททองของพระราชอาชญา ส่วนเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านต่าง ๆ เช่น ฝ่ายพิธีการและฝ่ายสถานที่ก็ได้เตรียมสถานที่และกำหนดการต่าง ๆ มีการนิมนต์พระและบรรดาโหราจารย์ พราหมณ์จารย์มาจนครบ รวมถึงสิ่งของที่ใช้ในพิธีบวงสรวงประกอบพิธีเททองอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ฝ่ายพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเมื่อทรงทราบว่าเจ้าหน้าที่ได้เตรียมสถานที่ พิธีกรรมและกำหนดการต่างๆ เรียบร้อยแล้ว ก่อนจะถึงเวลาพระองค์ได้ทรงนำขบวนเสด็จเข้าไปในท้องพระโรงเพื่อทำสมาธิและอธิษฐานต่อเทวดาอารักษ์ พญานาคผู้รักษาเมืองตามจารีตอันเป็นกิจที่บูรพกษัตริย์ในอดีตทรงปฏิบัติมา เมื่อได้เวลาตรงตามมหาฤกษ์มหาชัยแล้วพระองค์ก็ได้ทรงมอบภารกิจในการปกครองบ้านเมืองให้ (มอบอำนาจให้) กับพระอัครมเหสี หากเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ขึ้นในระหว่างนี้พระอัครมเหสีสามารถสั่งการแทนได้ทุกอย่าง จากนั้นจึงได้เสด็จไปที่ลานประกอบพิธี ณ วัดอินแปง ซึ่งมีบรรดาพระสงฆ์และพระบรมวงศานุวงศ์มีพระนางยอดคำทิพย์ พระราชมารดาของพระองค์ พระธิดาสุก เสริม ใส และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่รวมถึงมุขมนตรีและประชาชนรออยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อได้ฤกษ์ยามเหมาะสมตามคติของโหราจารย์แล้วพระองค์ก็ได้เสด็จขึ้นสู่หอพิธี (บันไดหรือห้างร้านที่เจ้าพนักงานทำขึ้นเพื่อให้พระองค์เสด็จขึ้นไปเททองหล่อ) ที่จะเททองจากเข้าหล่อที่กำลังร้อน

อยู่ ทรงจับพระขรรค์ด้วยพระหัตถ์ข้างซ้าย เอาพระหัตถ์เบื้องขวารับเอาเข้าตมทองซึ่งกำลังแดง ๆ ที่ข้างเอาเหล็กคืบส่งมาให้ด้วยพระหัตถ์เปล่า ๆ เมื่อรับแล้วก็ทรงเทลงในหุ่ที่เตรียมไว้ด้วยอาการเหมือนกับจับหมวกมาสวมใส่พระเศษขณะนั้นโดยไม่มีอาการว้าร้อนและหนักแก่ประการใด เมื่อข้างส่งให้เท่าไรพระองค์ก็รับเอาด้วยพระหัตถ์เปล่า ๆ แล้วเทใส่เข้าหลอมด้วยพระองค์เองจนหมด จากนั้นพระองค์ก็ได้เสด็จไปยังหุ่พระพุทธรูปอีก ๓ องค์ ที่เตรียมไว้คือพระสุก พระเสริม และพระใส โดยทรงเททองลงในเข้าพระทั้ง ๓ องค์จนครบโดยอาการเช่นเดียวกับที่ทรงเททองพระองค์คือ เมื่อพระองค์ทรงเททองเสร็จแล้วพระสงฆ์ก็ได้อนุโมทนาประพรมน้ำพระพุทธรูปแก่พระพุทธรูปที่ทรงหล่อจากนั้นทรงสนทนากับบรรดาข้าราชการและผู้มาร่วมงานจาก นั้นก็ได้เสด็จนิวัติสู่พระนคร

รุ่งเช้าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพร้อมด้วยพระนางยอดคำทิพย์พระราชมารดา พระนางเจ้าจอมมณีพระอัครมเหสี พร้อมพระธิดาทั้ง ๓ รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์ก็ได้เสด็จออกประทับที่วัดอินแปลงเพื่อบำเพ็ญกุศลฉลอง พระพุทธรูปจากนั้นก็เสด็จกลับฝ่ายเจ้าหน้าที่ก็ได้ทำการแกะบล็อกพระพุทธรูป ทั้ง ๔ องค์จากนั้นก็ทำการซ่อมขัดแต่งทั้งฐานและองค์พระจนเสร็จ จากนั้นทรงมีพระกระแสรับสั่งให้เคลื่อนย้ายพระพุทธรูปทั้งหมดไปไว้ ณ วัดต่าง ๆ ดังนี้ พระองค์คืออัญเชิญไปไว้ที่วัดศรีพุม ส่วนพระสุก เสริม ไส้นั้นอัญเชิญไปไว้ที่วัดโพนชัย และพระพุทธรูปทั้ง ๔ องค์ก็ประดิษฐานไว้ ณ วัดดังกล่าวนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๑๑๓ ภายหลังจากสร้างเสร็จแล้ว พม่าได้ยกกองทัพขึ้นมาถึงเวียงจันทน์ ครั้งที่ ๒ พระยาแสนสุรินทรคว่างฟ้า เสนาบดีผู้ใหญ่ได้กราบทูลถึงแผนการรบกับพม่าด้วยการย้ายคนและทรัพย์สินมีค่า ออกจากเมืองเพื่อให้เมืองกลายเป็นเมืองร้างก่อนที่จะยกกำลังเข้าล้อมปราบ เมื่อเวลาที่พม่าอดโซเพราะขาดเสบียงอาหาร ในแผนการครั้งนี้ก็เชื่อว่ามี การเคลื่อนย้ายพระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์ คือ พระสุก พระเสริม พระใส ออกจากเมือง โดยเคลื่อนย้ายขึ้นไปทางเมืองเวียงน้ำจิม และอาจนำไปซ่อนไว้ในถ้ำบนภูเขาควายเมื่อเสร็จสิ้นสงครามจึงนำกลับมาไว้ที่เดิม (๒) เหตุการณ์สมัยพระเจ้าอัยยโกโทธิสัต์เจ้า (พระยาแสนสุรินทร)-พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช

เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงสวรรคตแล้วพระยาแสนสุรินทรคว่างฟ้าก็ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ในช่วงปีพ.ศ. ๒๑๑๕-๒๑๘๑ และในสมัยนั้นบ้านเมืองก็ได้มีการทำสงครามกับพม่าและตัวของท่านก็ถูกจับไปเป็นเชลย และเมืองเวียงจันทน์ก็ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า

ในปี พ.ศ. ๒๑๑๗ และทางรัฐพม่าได้ส่งพระมหาอุปราชวรวิงเสนาเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทน พอถึง พ.ศ. ๒๑๒๒ พระเจ้ามหาอุปราชวรวิงโสก็ต้องเผชิญกับสงครามจากกบฏ ซึ่งอ้างตัวว่าเป็นพระไชยเชษฐาธิราชที่ยกขึ้นมาจากอัตปือมาตีเวียงจันทน์จน เป็นเหตุให้พระองค์หนีไปจมน้ำสวรรคตในแม่น้ำโขงจนทางพม่าต้องส่งพระเจ้าสุ มังคลอัยโกโทธิสัต์เจ้ากลับมาครองเมือง ซึ่งในสมัยนี้ก็ได้มีการบันทึกใดๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์แต่ประการใด

พ.ศ. ๒๑๔๑ พระวรวงศาธรรมิกราช เสด็จขึ้นครองราชและได้ประกาศอิสรภาพจากรัฐพม่า

ต่อมา พ.ศ. ๒๑๖๕-๒๑๘๑ ตั้งแต่พระมหาอุปราชพระโอรสพระเจ้าวรวงศาฯ ขึ้นครองราชย์มาถึงพระบันชิตโทธิสารและรัชสมัยพระหม่อมแก้ว ในช่วงระยะเวลา ๑๖ ปี มีแต่เรื่องวุ่นวายทางการเมืองซึ่งความวุ่นวายทางการเมืองดังกล่าวมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์บันทึกเอาไว้ว่า

“เมื่อนครเวียงจันทน์เกิดความไม่สงบสิ่งหนึ่งมาจากพระเจ้าพี่น้องแย่งชิงกันเป็นพระเจ้าแผ่นดินและลอบประหารกันอยู่เรื่อยมา ญาติพี่น้องและเสนาข้าราชการที่จงรักภักดีต่อเจ้าสุริยกุมารจึงพร้อมใจกันเอาเจ้าสุริยกุมารหนีไปซ่อนอยู่ที่ภูเขาควาย แล้วชักชวนประชาชนที่อยู่ในเขตนั้นเข้าเป็นพรรคพวกได้เป็นอันมาก”

เมื่อพระเจ้าสุริยกุมารและคณะได้ออกไปอยู่บนภูเขาควายนั้น ทรงช่องสุ่มกำลังคนเอาไว้เป็นจำนวนมากเพื่อรอเวลาชิงราชบัลลังก์เมื่อพระหน่อแก้ว ได้เสด็จสวรรคตแล้วจึงกลับมาตีเมืองเวียงจันทน์แล้วก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ก็ทรงเข้ากราบบนมัสการหลวงพ่อดีดังปรากฏในตำนานตอนหนึ่งว่า

“เมื่อพระเจ้าสุริยวงศ์จะเสด็จเสวยราชย์ครองเมืองเวียงจันทน์ พระองค์ได้ทรงอธิษฐานเฉพาะพระพักต์ของหลวงพ่อบ้างว่า ถ้าการปกครองไพร่ฟ้าของข้าพเจ้าจะเป็นไปด้วยความสันติสุข ปราศจากศัตรูหมู่มโหรีที่จะมาเบียดเบียนแล้ว ขอให้องค์พระใสแสดงเหตุอัศจรรย์ให้ประจักษ์ ครั้นถึงวันเสวยราชย์เดือนอ้าย (เดือนธันวาคม-มกราคม) ได้เกิดอัศจรรย์ขึ้นตามคำอธิษฐานคือ ฟ้าคึกคะนอง ค่ำรันท้วนไหว และแปลบแปลบ สายฟ้าพาดสนั่นสะเทือน แต่จะได้เป็นอันตรรายแก่คนและสัตว์ก็หาไม่ได้ นิमितอัศจรรย์นั้นปรากฏว่าพระองค์ได้เสวยราชย์ ทรงปกครองไพร่ฟ้าประชาชนได้อยู่เย็นเป็นสุขโดยทั่วถึงกันตลอดรัชสมัยของพระองค์^{๑๑}

ตามประวัติศาสตร์ลาวก็ได้บันทึกไว้ว่าพระเจ้าสุริยวงศ์ธรรมิกราชนับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวที่ครองราชย์ยาวนานที่สุดและเป็นรัชกาลเดียวที่ไม่มีเหตุวุ่นวายตลอดรัชกาล และเป็นรัชกาลที่ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองที่สุดจนจัดได้ว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนาที่ว่าได้ ดังนั้น หลวงพ่อพระใสจึงได้ประดิษฐานอยู่ที่เวียงจันทน์ตั้งแต่นั้นจนถึงปลายรัชกาลกว่า ๕๔ ปี โดยไม่มีเหตุการณ์ที่จะเป็นเหตุให้เคลื่อนย้ายอีก

พอถึง พ.ศ. ๒๒๓๓ พระยาเมืองจันทน์ขึ้นครองราชย์ได้ ๖ เดือนก็ถูกเจ้าองค์หล่อประหารชีวิตและขึ้นครองราชย์ได้ ๔ ปี ก็ถูกเจ้านันทราชยกทัพมาปราบและจับเจ้าองค์หล่อประหารชีวิต แล้วขึ้นครองเมืองได้ ๓ ปีเจ้าองค์หล่อก็ถูกพระเจ้าไชยองค์เว้ (โอรสท้าวชมพู่) ประหารชีวิตแล้วขึ้นครองราชย์ได้ ๓๒ ปี จาก พ.ศ. ๒๒๔๑-๒๒๗๓ ก็เสด็จสวรรคต ช่วงประวัติศาสตร์ระยะนี้ไม่ปรากฏการบันทึกถึงเรื่องราวของหลวงพ่อดีดังปรากฏว่าคงมิได้ย้ายไปไหน

นับตั้งแต่พระเจ้าสุริยกุมารได้เสด็จสวรรคตลงอาณาจักรล้านช้างก็ได้เกิดความวุ่นวายและแตกแยกกันออกเป็น ๓ อาณาจักร คือ (๑) อาณาจักรหลวงพระบาง (๒) อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ (๓) อาณาจักรจำปาศักดิ์ ทำให้บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายอันสืบเนื่องมาจากบรรดาเจ้าผู้เป็นเชื้อ กษัตริย์ของล้านช้างไม่สามัคคีและไม่มีผู้ให้เข้มแข็งพอที่จะปกป้องขอบเขต พัทธสีมาของอาณาจักรได้จึงถูกต่างชาติเข้าครอบงำเรื่อยมา

^{๑๑} พ.ท.สุพจน์ โปธิสว่าง, ประวัติหลวงพ่อดี, หน้า ๑๐.

(๓) เหตุการณ์สมัยพระเจ้าสิริบุญสาร

ต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าสิริบุญสาร ได้เกิดความขัดแย้งกับพระวรปิตาซึ่งเป็นบิดาของพระมเหสีของพระเจ้าสิริบุญสาร เรื่องที่พระเจ้าสิริบุญสารไม่ยอมแต่งตั้งพระวรปิตาเป็นอุปราช เนื่องจากพระวรปิตามีใจเชื่อเจ้าแต่เป็นสามัญชน เดิมที่ท่านเป็นนายกองอยู่บ้านหินโงม ซึ่งได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลพระเจ้าสิริบุญสารจนได้ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ภายหลังพระเจ้าสิริบุญสารได้ตั้งเป็นพระวรปิตา ต่อมาพระวรปิตาต้องการตำแหน่งอุปราชแต่พระเจ้าสิริบุญสารไม่ยอมเพราะต้องการเก็บเอาไว้ให้แก่พระอนุชาของพระองค์ จึงตั้งเป็นแค่เสนาบดีผู้ใหญ่เท่านั้น ทำให้พระวรปิตาโกรธจึงพาบ่าวไพร่หนีไปอยู่เมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบานหรือจังหวัดหนองบัวลำภูในปัจจุบัน ฝ่ายพระเจ้าสิริบุญสารก็ได้ยกกองทัพไปตีเมืองหนองบัวลำภูหลายครั้งจนสามารถตีแตกเมื่อปี พ.ศ.๒๒๐๘ซึ่งความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าสิริบุญสารกับพระวรปิตาเป็นเหตุทำให้พระเจ้า ตากสินได้ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพมาตีเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. ๒๓๒๑ ฝ่ายเมืองเวียงจันทน์ก็ได้เกิดแผ่นดินไหว พระสังฆราชได้ตรวจดวงเมืองก็พบว่าดวงเมืองถึงการดับต้องเสียเมืองแก่ไทย ดังนั้นจึงได้แจ้งแก่ทางบ้านเมือง เมื่อเจ้านายต่าง ๆ รู้จึงได้มีการสั่งให้ข้าโอกาสนำสิ่งของมีค่า พระพุทธรูปสำคัญออกไปซ่อนไว้ตามหัวเมืองด้านนอกเพราะเกรงว่าไทยจะเผาเมือง หรือนำสิ่งมีค่าเหล่านั้นกลับไปประเทศซึ่งหลวงพ่พระใสก็ได้ถูกอัญเชิญไปไว้ยังเมืองเวียงน้ำจิม (ตุลาคม) ดังปรากฏในตำนานตอนหนึ่งว่า “ครั้น พ.ศ. ๒๓๒๑ เมื่อรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรีได้เกิดสงครามขึ้นระหว่างกรุงธนบุรีกับกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ได้เป็นจอมทัพยกทัพมาตีเวียงจันทน์ เมืองเวียงจันทน์เกิดยุคเข็ญขึ้น พระเจ้าธรรมเทววงษ์จึงได้อัญเชิญไปไว้ที่เมืองเชียงคำ ”^{๑๖}

เมื่อเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพขึ้นมาก็สามารถตีเวียงจันทน์ได้ในปี พ.ศ. ๒๓๒๒ หลังเสร็จสิ้นสงครามกองทัพไทยก็ได้จับเอาเจ้านันทเสน เจ้าอุปราชดวงหน้า และนางแก้วยอดฟ้ากัลยาณีศรีกษัตริย์พระราชธิดาของพระเจ้าสิริบุญสารตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ เสนาข้าราชการผู้ใหญ่ นางสนม พร้อมทั้งทรัพย์สินมีค่ารวมทั้งพระแก้วมรกตและพระบาง กวาดเอาครอบครัวคนลาวข้ามฝั่งมาที่เมืองพันพร้าว อำเภอสรีเชียงใหม่ แล้วให้สร้างหอพระแก้วไว้ที่เมืองพันพร้าวอันเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต และพระบางเป็นการชั่วคราวก่อนที่จะกวาดต้อนคนทั้งหมดมาไว้ที่เมืองสระบุรี ส่วนพระแก้วมรกตกับพระบางได้เอาเข้าไปไว้ที่กรุงเทพฯ ฝ่ายบรรดาข้าโอกาสผู้ดูแลพระสุกเสริมใสเมื่อบ้านเมืองสงบแล้วก็อัญเชิญกลับมาไว้ที่วัดโพนชัยเมืองเวียงจันทน์เช่นเดิม

^{๑๖} พ.ท.สุพจน์ โปธิสว่าง, ประวัติหลวงพ่พระใส , หน้า ๑๐.

(๔) เหตุการณ์สมัยรัชกาลที่ ๓ : สมัยปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์

ต่อมาในปีพ.ศ.๒๓๗๐ เจ้าอนุวงศ์ได้ทำการก่อกบฏยกกองทัพจากเวียงจันทน์ไปตีเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานของไทยจนถึงเมืองสระบุรี พอความทราบถึงฝ่าละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ มีพระบรมราชโองการให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสพย์ (เจ้าชายอรุณโศภิต) เป็นแม่ทัพยกขึ้นมปราบเจ้าอนุวงศ์โดยมีพระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นทัพหน้าจนสามารถปราบเจ้าอนุวงศ์ได้จนเจ้าอนุวงศ์ต้องหนีไปพึ่งเวียดนาม เมื่อปราบเมืองเวียงจันทน์ได้แล้วก็มีพระรับสั่งให้ขนย้ายพระพุทธรูปและสิ่ง ของมีค่าข้ามมาไว้ที่ฝั่งเมืองพันพร้าวและได้นำเอาพระพุทธรูปบางส่วนอัญเชิญ ลงกรุงเทพฯ ส่วนพระสุก เสริม ไสได้สร้างเจดีย์บรรจุไว้ที่เมืองพันพร้าวชื่อว่าเจดีย์ปราบเวียง ส่วนที่เมืองเวียงจันทน์พระยาราชสุภาวดีได้ตั้งข้าราชการชาวเวียงจันทน์อยู่รักษาเมืองส่วนตนเองยกทัพกลับไปตั้งรอที่เมืองภูเวียง

ที่เมืองหนองคายภายหลังจากที่ท้าวสุวอได้เข้าร่วมสงครามทำการรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับพระยาราชสุภาวดี(สิงห์ สิงหเสนี)แล้วเมื่อสงครามสงบลงในปี พ.ศ.๒๓๗๐ ทางราชการได้ส่งเรื่องขอตั้งบ้านใหม่เป็นเมืองเมืองหนองคายเพื่อใช้เป็นเมือง หน้าด่านในการเดินทางของไทยแทนเมืองเวียงจันทน์เดิมและขอพระราชทานแต่งตั้ง ให้ท้าวสุวอ(หรือสุวรวงษา)เป็นเจ้าเมืองที่พระปฐมเทวภิบาลซึ่งก็ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามที่ขอและมีใบบอกมายังเมืองหนองคายในปีนั้น

ในปี พ.ศ.๒๓๗๑ เจ้าอนุวงศ์กลับมาเวียงจันทน์โดยได้แจ้งแก่กองทัพไทยว่าจะกลับมาขอภัยโทษ แต่พอกองทัพและทหารพลอก็ลอบทำร้ายทหารไทยจนแตกพ่ายและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เมื่อเอาชนะกองทัพไทยที่เวียงจันทน์ได้เจ้าอนุวงศ์ก็สั่งให้ทหารข้ามฝั่งโขงมา แล้วรื้อเจดีย์ปราบเวียงพร้อมทั้งขนพระพุทธรูปคือพระสุก เสริม ไสกลับเวียงจันทน์ฝ่ายพระยาราชสุภาวดีเมื่อทราบว่างทัพไทยเสียที่แก่เจ้า อนุฯจึงได้ยกกองทัพมาช่วยพอมายังบ้านค่ายบกหวานก็ปะทะกับกองทหารของเจ้าราชวงศ์จนเกิดการตะลุมบอนกันขึ้นเป็นผลทำให้พระยาราชสุภาวดีถูกแทงได้รับบาดเจ็บส่วนพระพิพิธน้องชายเสียชีวิตในสนามรบ ฝ่ายเจ้าราชวงศ์ถูกปืนที่หัวเข้าได้รับบาดเจ็บทหารต้องหามขึ้นแพข้ามโขงไป รักษาที่เวียงจันทน์และไปแจ้งแก่เจ้าอนุวงศ์ว่าไม่สามารถต้านทานกองทัพพระยา ราชสุภาวดีได้จำเป็นที่จะต้องหนีไปพึ่งเวียดนามดังเดิมเมื่อเป็นเช่นนั้น เจ้าอนุวงศ์จึงสั่งให้ทหารนำเอาทรัพย์สินมีค่าพระพุทธรูปคือพระสุกเสริมใส เป็นต้นไปซ่อนในถ้ำบนภูเขาควาย ส่วนตัวของเจ้าอนุวงศ์ก็ได้พาบรรดาบุตรและภรรยาข้าทาสบริวารหนีไปพึ่งเวียดนาม ทางเมืองพวน

ฝ่ายเจ้าพระยาราชสุภาวดีก็ได้สั่งให้ทหารยกทัพข้ามแม่น้ำโขงและทำการค้นหา ทรัพย์สินสมบัติ และพระพุทธรูปที่เจ้าอนุวงศ์นำกลับมา เมื่อพบแล้วก็ได้สั่งให้ทหารรื้อทำลายเมืองเวียงจันทน์เสียเพื่อให้เมือง เวียงจันทน์ได้เป็นเมืองอีกต่อไป นอกจากนั้นพระยาราชสุภาวดียังได้ส่งทหารจำนวนหนึ่งออกไปติดตามจับกุมเจ้าอนุฯ และครอบครัวจนสามารถจับได้ที่เชิงเขาไถ่โดยการให้ข้อมูลของเจ้าน้อยเมืองพวน จากนั้นก็ได้แบ่งกำลังส่วนหนึ่งคุมตัวเจ้าอนุฯ ลงกรุงเทพฯ

กล่าวถึงพระพุทธรูปและทรัพย์สินสมบัติบางส่วนที่ยึดได้จากการรื้อทำลายเมือง เวียงจันทน์นั้น พระยาราชสุภาวดีสั่งให้นำขามฝั๋งที่เมืองพันพร้าวส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งที่ค้นพบบริเวณภูเขาควาย ได้แก่พระสุก เสริม ไสและพระพุทธรูปสำคัญอื่น ๆ เช่น พระเสาร์ พระเสีง พระพุทธรูปเนื้อทองแดง ล้วน พระอรุณ พระเจ้าอินแปลง ๒ องค์ พระพุทธรูปไม้ปรากฏชื่ออีก ๒ องค์ได้ให้อัญเชิญกลับทางแม่น้ำจิมโดยทำการต่อแพไม้ไผ่และลำเลียงล่องมาตามแม่น้ำจิมดังปรากฏในตำนานเดิมว่า

“ตอนที่อัญเชิญพระใสจากเวียงจันทน์ มาประดิษฐานที่วัดโพธิ์ชัย เมืองหนองคายนี้มี คำเล่าประกอบด้วยเหตุผลและหลักฐานที่น่าเชื่อถือยิ่งกว่า คราวอัญเชิญมา ไม่ได้เชิญมาจาก เวียงจันทน์โดยตรงได้อัญเชิญมาจากภูเขาควาย ซึ่งชาวเมืองได้อัญเชิญไปซ่อนไว้แต่ครั้ง เวียงจันทน์เกิดถูกจีน การอัญเชิญมาได้อัญเชิญขึ้นประดิษฐานบนแพไม้ไผ่ซึ่งผูกติดกันอย่าง มั่นคงล่องลงมาตามลำน้ำจิมเชิญมาคราวเดียวกันทั้ง ๓ องค์ เมื่อล่องมาโดยลำดับถึงตรง บ้านเวินแท่นที่นั่นลำน้ำเป็นคูกว้างกว่าธรรมดาในขณะนั้น ได้เกิดอัศจรรย์ คือ แท่นของ พระสุกได้แหกแพจมลงในน้ำโดยเหตุที่มีพายุน้ำแรงพัดแพจนเอนเอียง ชะเนาะที่ขึ้นพระแท่น ติดกับแพไม่สามารถที่จะทนน้ำหนักของพระแท่นไว้ได้และคน ที่รักษาก็หมดความสามารถที่จะ ป้องกัน อาศัยเหตุที่แท่นของพระสุกได้จมลงที่ตรงนั้น นี้เอง ที่นั่นจึงพลอยได้นาม ว่า "เวินแท่น" มาจนบัดนี้

ครั้นเสียแท่นพระสุกแล้ว ก็ยังอัญเชิญล่องมาตามลำน้ำจิมนั้นโดยลำดับจนถึงแม่น้ำ โขง (ปากจิม) เฉียงกับบ้านหนองกุง อำเภอน้ำโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคายเล็กน้อย พอถึงที่ นั้น ได้บังเกิดพายุน้ำใหญ่เสียงฟ้าคะนองร้องลั่น ทำให้หัวใจของประชาชนผู้อัญเชิญมา หวาดหวั่นเกรงต่ออันตราย จนในที่สุดพระสุกได้แหกแพจมลงไปในน้ำ พอพระหายลงไป แล้วอาการวิปริตต่างๆ ก็สงบเงียบ อาศัยเหตุนี้ ที่นั่นจึงได้นามว่า "เวินสุก" จนบัดนี้ (พระ สุกยังจมอยู่ในน้ำตรงนั้นเท่าทุกวันนี้) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงยังคงเหลืออยู่แต่พระเสริมกับพระ ไส”^{๑๓}

หลังจากที่คณะผู้อัญเชิญได้สูญเสียพระแท่นและองค์พระสุกแล้วก็คงพากันอัญเชิญพระเสริม กับพระใสทวนน้ำขึ้นมาเรื่อย ๆ พอมาถึงเมืองโพธิ์ชัยหรือเมืองปากห้วยหลวงเดิม ก็ได้หยุดพักเพื่อ อัญเชิญพระเสีงขึ้นประดิษฐานไว้ที่วัดมณีโคตรเพื่อนำไป ไว้กรุงเทพฯต่อไปโดยอัญเชิญขึ้น ประดิษฐานไว้บนหลังช้าง ในขณะที่กำลังอัญเชิญขึ้นบนหลังช้างพระเสีงก็ได้พลัดตกลงจากหลัง ช้าง เป็นเหตุให้พระกรรมทัก พระเกตุคุด เจ้าพนักงานจึงได้อัญเชิญประดิษฐานไว้ ณ วัดมณีโคตร ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เมื่อพักหายเหนื่อยแล้ว จากนั้นคณะผู้อัญเชิญจึงได้เริ่มออกเดินทางต่อมาเรื่อย ๆ จนถึงเมืองหนองคายขบวนจึงได้จอดพักที่บริเวณท่าน้ำหน้าวัดหอถ้องหรือวัดประดิษฐาน ธรรมคุณ หลังจากนั้นคณะผู้อัญเชิญจึงได้ประกอบพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปทั้งหมดขึ้นฝั่งและนำไป ประดิษฐานไว้ที่ศาลาและอุโบสถวัดหอถ้อง เมื่ออัญเชิญหลวงพ่พระเสริม พระใสและพระพุทธรูปอื่น

^{๑๓} พ.ท.สุพจน์ โพธิ์สว่าง, ประวัติหลวงพ่พระใส , หน้า ๑๑.

ๆ มาไว้ที่วัดหอก่องหรือวัดประดิษฐ์ธรรมคุณใน ปี พ.ศ.๒๓๗๑ แล้วก็ไม่มีปรากฏว่าได้มีการแยกพระพุทธรูปทั้งหมดไปไว้ที่วัดอื่นแต่ประการใด

(๕) เหตุการณ์ที่เมืองหนองคายพ.ศ.๒๓๗๙-๒๓๘๒

ฝ่ายเจ้าเมืองหนองคายเมื่อมีการอัญเชิญพระเสริมพระใสมาไว้ที่เมืองหนองคาย แล้วก็เอาฐานะในการเคารพบูชาตามสมควรเพราะบ้านเมืองสมัยนั้นยังอยู่ในภาวะ สงครามตั้งจะปรากฏว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๓๗๒-๒๓๗๖ นั้นมีการยกกองทัพมาผ่านและแฉะพักที่หนองคายหลายครั้ง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๗๙ ได้เกิดเหตุอัศจรรย์ขึ้นที่วัดหอก่องกล่าวคือเกิดแผ่นดินไหวทำให้เกิดเป็น รอยแยกขนาดใหญ่ ต่อหน้าพระเสริมดังปรากฏในพงศาวดารย่อเมืองเวียงจันทน์ฉบับ ที่ ๒ ว่า

“ ศักราชได้ ๑๙๘ ปี ฮวยสันเดือน ๖ ขึ้นแปดค่ำวันเสาร์ มือเต่าสี่ ยามกองแลง (ประมาณบ่าย ๓ โมงเศษ) แผ่นดินยะ (แยกหรือแผ่นดินไหวจนแตกออกเป็นหลุมกว้าง) ณ วัดหอก่อง ตรงหน้าพระเสริมแล ”^{๑๔}

การเกิดเหตุอัศจรรย์ดังกล่าวทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันของชาวเมืองและข้าราชการไปต่าง ๆ นานา บ้างก็ว่าเป็นอาเพศบ้านเมืองจะทุกข์ร้อน บ้างก็ว่าเป็นลางบอกเหตุว่าพระเสริมต้องการ ย้ายไปวัดอื่น บ้างก็ว่าวัดหอก่องเป็นวัดเล็กๆไม่เหมาะสมที่จะเอาพระพุทธรูปที่พระมหา กษัตริย์ทรงสร้างมาไว้ในที่แคบๆเช่นนี้ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนั้นทางเจ้าเมืองและกรรมการเมืองหนองคายจึงได้ปรึกษากันว่าจะ ทำอย่างไรในที่สุดก็มีความที่จะต้องหาสถานที่เพื่อสร้างเป็นวัดและอัญเชิญพระ เสริมไปประดิษฐานอยู่ซึ่งสถานที่ดังกล่าวก็คือวัดฝั้วหรือวัดโพธิ์ชัยซึ่ง เป็นวัดร้างไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาแต่มีเจดีย์โบราณที่สวยงามอยู่แสดงว่าที่ดังกล่าวมีความสำคัญมาแต่ครั้งอดีต ดังนั้น จึงมีมติในการบูรณะวัดโพธิ์ชัย เมื่อคณะกรรมการเมืองมีมติดังกล่าวแล้วเจ้าเมืองก็นำความเข้าปรึกษากับ ท่านญาณครูหลักคำผู้เป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ของเมืองหนองคาย (นับว่ามีศักดิ์เทียบเท่าเจ้าคณะจังหวัดในปัจจุบัน)

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๘๒ พระปฐมเทวภิบาล(ท้าวสุวอ)เจ้า เมืองหนองคายจึงเป็นประธานฝ่ายฆราวาสโดยมีท่านญาณครูหลักคำเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ทำการยกวัดโพธิ์ชัยคือการยกฐานะจากวัดที่ไม่มีพระสงฆ์ให้เป็นวัดที่มีพระ สงฆ์อยู่จำพรรษาพร้อมกับบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่เป็นที่จำพรรษาของพระสงฆ์ สามเณรเมื่อวันที่ ๒๑ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๓๘๒ดังปรากฏในพงศาวดารย่อฯว่า

“ศักราชได้ ๒๐๑ ปีก็ได้ เจ้าเมืองหนองคาย(ยก)วัดโพไชย เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำวันเสาร์แล”^{๑๕}

เมื่อทำการบูรณะและยกวัดเสร็จแล้วพระปฐมเทวภิบาล(ท้าวสุวอ)เจ้าเมือง หนองคายก็ได้นิมนต์ท่านญาณครูหลักคำมาเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยและ ได้ประกอบพิธีอัญเชิญพระเสริมจากวัดหอก่องมาประดิษฐานที่อุโบสถวัดโพธิ์ชัย และนับจากนั้นมาวัดโพธิ์ชัยก็ได้กลายมาเป็นวัดหลวงคือวัดประจำ

^{๑๔} กรมศิลปากร, ประวัติศาสตร์ย่อเมืองเวียงจันทน์, (กรุงเทพมหานคร : อรุณสภาลาดพร้าว, ๒๕๐๒), หน้า ๒๕.

^{๑๕} กรมศิลปากร, ประวัติศาสตร์ย่อเมืองเวียงจันทน์, หน้า๒๖.

เมือง เหตุเพราะเจ้าเมืองเป็นผู้สร้าง(หรือบูรณะ) อนึ่ง ภายหลังจากทำพิธียกวัดโพธิ์ชัยและอัญเชิญพระเสิมมาไว้ที่วัดโพธิ์ชัยแล้วถัดจากนั้นมาอีก ๑๓ วัน คือตรงกับวันที่ ๔ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๓๘๒ ก็เกิดเหตุการณ์สำคัญคือเกิดสุริยุปราคาขึ้น

ต่อมาวันที่ ๒ เมษายน ปีพ.ศ. ๒๓๘๔ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคต เสนาบดีจึงได้อภิเษกเจ้าฟ้ามหามงกุฎ ซึ่งพึ่งลาสิกขาบทมาเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ในวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๓๘๔ โดยพระองค์ทรงตั้งพระอนุชาของพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล(วังหน้า) โดยทรงยกย่องพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เป็นเสมือนหนึ่งพระเจ้าแผ่นดินสยามเช่นกัน

ภายหลังจากที่มีการยกวัดโพธิ์ชัยและอัญเชิญพระเสิมมาไว้ที่วัดโพธิ์ชัยเมืองหนองคายเมื่อปี พ.ศ.๒๓๘๒ เป็นต้นมาพระเสิมพระใสก็ได้รับการเคารพบูชาจากชาวเมืองหนองคายรวมถึงข้าราชการ ที่ได้เดินทางมาราชการที่เมืองหนองคายเป็นนิตย์ ในสมัยนั้นวัดโพธิ์ชัยมีท่านญาณาคูหลัคำ เป็นเจ้าอาวาสก็ดำเนินการปกครองและ พัฒนาวัดตามสมควรโดยได้รับการอุปถัมภ์บำรุงจากท่านเจ้าเมืองคือพระปทุมเทวาภิบาล (ท้าวสุวอ)ทำให้วัดได้รับความเจริญมาตามลำดับ สำหรับเหตุการณ์บ้านเมืองหนองคายในสมัยนั้นนับจากปี พ.ศ.๒๓๘๔ (ปีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว)ก็มีเหตุการณ์สำคัญ ๆเกิดขึ้น ดังนี้

พ.ศ.๒๓๘๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตแล้วทางราชการได้มีหมายตราให้หลวงทิพย์จันทรวจ(ตำรวจ)เมืองโคราชเป็นข้าหลวงเชิญท้องตราขึ้นมาแจ้งแก่ข้าราชการและประชาชนในเขตเมืองหนองคายและเมืองใกล้เคียงว่าพระเจ้าอยู่หัวสวรรคตแล้วมีประกาศให้เจ้านายและกรรมการที่ปกครองบ้านเมือง)โกนศีรษะทุกคนเพื่อเป็นการไว้ทุกข์แก่พระเจ้าแผ่นดินเมื่อวันที่ ๑๙ เดือนพฤษภาคม ๒๓๘๔

พ.ศ.๒๓๘๕ พระปทุมเทวาภิบาล (ท้าวสุวอ) เจ้าเมืองหนองคายถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๓๘๕ ตรงกับวันขึ้น ๑๑ ค่ำเดือน ๕ เวลาประมาณ ๓ โมงเช้า ชาวเมืองได้พากันจัดงานบำเพ็ญกุศลให้เจ้าเมืองและเก็บศพไว้รอพระราชทานเพลิงศพต่อไป

พ.ศ.๒๓๘๖ คณะกรรมการเมืองและชาวเมืองได้ทำการฌาปนกิจหรือพระราชทานเพลิงศพท่านพระปทุมเทวาภิบาลเมื่อวันที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๓๘๖ ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม ๔ ค่ำ เดือน ๓

พ.ศ.๒๓๘๗ ทางราชการได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ท้าวเสื่อราชบุตรเมืองยโสธรผู้เป็นอุปฮาดเมืองหนองคาย(ตามพงศาวดารเรียกชื่ออุปฮาดท่านนี้ว่าอุปฮาดบ้านสิงโคก)เป็นที่พระปทุมเทวาภิบาลเจ้าเมืองหนองคาย

พ.ศ.๒๓๘๘ พระครูหอพระแก้วปากใน(ฝั่งซ้าย)รูปที่มีเป็นญาณาคูหลัคำ(เทียบได้กับเจ้าคณะเมืองหรือจังหวัด)ซึ่งท่านได้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยตามคำอาราธนาของพระปทุมเทวาภิบาล (ท้าวสุวอ)เจ้าเมืองหนองคายผู้สร้างวัดโพธิ์ชัยได้มรณภาพ ในวันที่ ๑๖ เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๓๘๘

ตรงกับวันอังคาร ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ชาวเมืองได้จัดการทำพิธีมาปนกิจศพท่านเมื่อวันที่ ๑๘ เดือน มกราคม พ.ศ.๒๓๙๘ ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๒ ต่อมาวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ.๒๓๙๘ ตรงกับวันอาทิตย์แรม ๑๐ ค่ำเดือน ๔ เจ้าหน่อคำผู้เป็นข้าหลวงยกยักขึ้นมาสักเลขที่เมืองหนองคาย^{๑๖}

(๖) เหตุการณ์ที่เมืองหนองคาย พ.ศ.๒๓๙๙-๒๔๐๐

สำหรับเหตุการณ์ที่เมืองหนองคายในช่วงสมัยนี้ถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีความคาบเกี่ยวกับประวัติหลวงพ่อพระใสและพระพุทธรูปที่อัญเชิญมาจาก เมืองมหาชัยกองแก้วคือพระสายน์(ใส)และพระแสนอยู่หลายตอนเป็นเหตุให้ผู้เรียบเรียงประวัติหลวงพ่อพระใสเดิมมักจะเกิดความสับสนในการเรียบเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองหนองคายทำให้ประวัติของหลวงพ่อพระใสเกิดความคลาดเคลื่อน

๑. เจ้าหน่อคำอัญเชิญพระสายน์(ใส)และพระแสนเมืองมหาชัยกองแก้วมาที่เมืองหนองคาย

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๓๙๙ นั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๔) ได้ ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้เจ้าหน่อคำ ซึ่งเป็นข้าหลวงฝ่ายในออกมาทำการสักเลกคือการขึ้นทะเบียนประชาชนเพื่อสำรวจ ว่าแต่ละท้องที่มีประชาชนอยู่มากน้อยเท่าไรเมื่อเกิดศึกสงครามก็อาจจะเรียก ให้เข้ารับราชการได้ เป็นต้น เมื่อเจ้าหน่อคำได้รับพระราชโองการแล้วก็ออกเดินทางมาถึงเมืองหนองคายเมื่อวันที่ ๓๐ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๓๙๘ ตรงกับวันจันทร์ แรม ๑๑ ค่ำเดือน ๔เมื่อเจ้าหน่อคำขึ้นมาที่เมืองหนองคายก็พักอยู่ที่เมืองหนองคายและดำเนินการชำระเลขอยู่เป็นเวลาถึง ๑ ปีครึ่ง โดยได้เดินทางกลับกรุงเทพฯเมื่อวันที่ ๒๑ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๓๙๙ ในช่วงเวลา ๑ ปีครึ่งนั้นเจ้าหน่อคำได้เดินทางไปที่เมืองมหาชัยกองแก้วและได้อัญเชิญเอา พระสายน์และพระแสนมาจากถ้ำในเมืองมหาชัยกองแก้วมาไว้ที่วัดโพธิ์ชัยในช่วงปี พ.ศ.๒๓๙๘-๙๙ หลังจากนั้นท่านก็เดินทางกลับ เหตุที่เชื่ออย่างนั้นก็เพราะชื่อของเจ้าหน่อคำนั้นได้ปรากฏอยู่ในประวัติ ของพระสายน์วัดปทุมวนารามซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ซึ่งมีข้อความที่เกี่ยวเนื่องกับการได้มาซึ่งพระสายน์ความว่า

“ครั้นพระพุทธศักราชล่วงได้ ๒๔๐๐ พระราชาผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดินสยามทรงพระนามว่าพระปรเมนทรมหามกุฏฯ ผู้ทรงนับถือพระพุทธานิรัตนตรัยทรงครองความเป็นใหญ่ในแคว้นทั้งหมามีแคว้นลาวเป็นต้นด้วย โดยธรรมทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาทุกถิ่นแคว้นอย่างที่เคยตราสืใช้ราชเสวกซึ่งเป็นเจ้าลาวองค์หนึ่งชื่อเจ้าหน่อคำไปเมืองลาวด้วยพระราชกรณียกิจอย่างหนึ่ง เจ้าหน่อคำนั้นไปถึงเมืองลาวได้ยินกิตติศัพท์ของพระสายน์ซึ่งแพร่ไปอย่างดีในเวลานั้นก็ไปยังเมืองมหาชัย จึงได้เห็นพระสายน์ด้วยตนเองประดิษฐานเป็นอันดีอยู่

^{๑๖} กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๒), หน้า ๑๒๕.

ในถ้าใกล้เมืองนั้น เป็นสาธารณะแก่คนหมู่มากไม่มีการคุ้มแรงรักษาเขาบูชากันอยู่ตามกาลานุกาล จึงอ้างพระนามในหลวงเชิญเอาพระปฏิมาอันนั้นมาจนถึงพระนครนี้โดยราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินสยาม กราบทูลความเป็นไปทั้งปวงแล้วก็น้อมเกล้าฯ ถวายแต่พระเจ้าแผ่นดิน”^{๑๗}

จากพระราชนิพนธ์เรื่องประวัติพระสาयน์ดังกล่าวทำให้เราทราบว่าเจ้าหน่อคำ คือผู้ที่ไปอัญเชิญพระสาयน์จากเมืองมหาชัยกองแก้วมาที่วัดโพธิ์ชัย จ.หนองคายอย่างไม่ต้องสงสัย จะมีข้อผิดพลาดก็คือปี พ.ศ.ที่ระบุในพระราชนิพนธ์ไม่ตรงกับ พ.ศ.ที่ เจ้าหน่อคำเดินทางมาชำระเลิกที่เมืองหนองคายตามที่ระบุไว้ในพงศาวดารย่อเมือง เวียงจันทน์ และเรื่องที่ว่าพระสาयน์นั้นเจ้าหน่อคำเป็นผู้นำมาถวายแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งความจริงแล้วท้าวเหม็นหรือขุนศรีวรโวหารเป็นผู้อัญเชิญเข้ากรุงเทพฯ แต่นั่นก็อาจสันนิษฐานได้ว่าอาจเป็นข้อความในเชิงพรรณนาเพื่อให้เกียรติกับ เจ้าหน่อคำผู้ซึ่งเป็นผู้อัญเชิญมาจากเมืองมหาชัยกองแก้ว หรืออีกนัยหนึ่ง อาจเป็นไปได้ว่าเมื่อเจ้าหน่อคำอัญเชิญพระสาयน์กับพระแสนมาจากเมืองมหาชัย แล้วนำมาพักไว้ที่วัดโพธิ์ชัยเมื่อท่านเดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ ก็ได้เข้าถวายรายงานแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อทรงทราบจึงใช้ให้นายเหม็นเดินทางขึ้นมาอัญเชิญเข้ากรุงเทพฯ ทั้งนี้ เพราะเจ้าหน่อคำเพิ่งกลับมาดังนั้น จึงได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพระสาयน์ว่าเจ้าหน่อคำเป็นผู้อัญเชิญมาจากถ้ำใน เมืองมหาชัยกองแก้วมาไว้ที่วัดโพธิ์ชัยจังหวัดหนองคาย เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๘-๒๓๙๙

๒. พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมีกระแสรับสั่งให้ขุนวรธานีและเจ้าเหม็นอัญเชิญพระเสริมเข้ากรุงเทพฯ

ฝ่ายพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเป็นเพราะความที่พระองค์เป็นผู้ที่มีความสนพระทัยในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมของอีสานหรือพระพุทธรูปอีสานหรือ ลาวเหตุเพราะพระองค์นั้นเป็นผีที่มีความสามารถในการตรัสหรือนิพนธ์ภาษาอีสาน/ลาว ได้อย่างคล่องแคล่วประการหนึ่ง หรือจะเป็นเพราะพระองค์มีพระราชประสงค์จะได้พระพุทธรูปขนาดใหญ่เพื่อมา ประดิษฐานเป็นพระประธานที่วัดบวรสถานมงคลหรือวัดพระแก้ววังหน้าที่ทรงให้ สร้างขึ้นที่บริเวณพระราชวังบวรสถานมงคลซึ่งพระอุโบสถนั้นยังไม่เสร็จดีพอ ประการหนึ่ง หรือทรงทราบว่าพระพุทธรูปล้านช้างที่สมเด็จพระบรมราชวังบวรสถานมงคลมหา ศักดิ์พลเสพย์ทรงมีพระรับสั่งให้อัญเชิญมาตั้ง ครึ่งสงครามปราบกบฏเวียง จันทน์แต่ยังคงค้างอยู่ที่เมืองหนองคายนั้นยังมีอยู่ประการหนึ่งและไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุผลประการใดปรากฏในปี พ.ศ.๒๓๙๙ พระองค์ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ขุนวรธานีและท้าวเหม็นเป็นข้าหลวงขึ้นมาอัญเชิญพระเสริมจากเมืองหนองคายไปกรุงเทพฯ ดังปรากฏในพงศาวดารย่อฯ ความตอนหนึ่งว่า

^{๑๗} พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบรมราชาธิบาย, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๒), หน้า ๑๓๔.

“ เดือน ๓ ขึ้น ๙ ค่ำ มีเต่าเสียดขุนวรธานีและเจ้าเหม็นเป็นข้าหลวงมาเอาพระเสียมยกจากเมืองหนองคายไปไทยก็ปีนั้น”^{๑๘}

โดยขุนวรธานี และเจ้าเหม็น(บุตรเจ้าอนุวงศ์) เดินทางมาที่เมืองหนองคายและมีรับสั่งให้อัญเชิญพระเสียมเข้ากรุงเทพฯได้เดินทางมาถึงเมืองหนองคายในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๓๙๙ ก็ได้ทำพิธีอัญเชิญพระเสียมจากวัดโพธิ์ชัยเข้ากรุงเทพฯ อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าการเดินทางขึ้นม้อัญเชิญพระเสียมของขุนวรธานี และเจ้าเหม็นนั้นอยู่ในช่วงที่เจ้าหน่อคำก็ยังคงปฏิบัติราชการอยู่ที่เมืองหนองคาย โดยยังไม่เดินทางกลับ เพราะวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๓๙๙ ยังอยู่ในเดือน ๓ แต่ตามหลักฐานที่บันทึกไว้ในพงศาวดารย่อฯบอกว่าเจ้าหน่อคำออกเดินทางจากเมืองหนองคายเข้ากรุงเทพฯเมื่อวันที่ ๒๑ เดือนพฤษภาคม ๒๓๙๙ แสดงว่าถ้าเจ้าหน่อคำยังปฏิบัติราชการอยู่ที่เมืองหนองคายในช่วงตั้งแต่เดือนมกราคม-พฤษภาคม ๒๓๙๙ ก็ต้องได้เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกับการอัญเชิญพระเสียมเข้ากรุงเทพฯอย่าง แน่นนอน และเจ้าหน่อคำนั่นเองที่เป็นผู้นำเรื่องราวต่าง ๆ เข้ากราบทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องของพระสายนและพระ แสนจนเป็นเหตุให้มีการส่งท้าเหม็นให้เดินทางกลับมาอัญเชิญพระสายนเข้า กรุงเทพฯในระยะหลัง

อนึ่งในการอัญเชิญหลวงพ่พระเสียมเข้ากรุงเทพฯในครั้งนี้มีเรื่องเล่าประกอบ เหตุการณ์ว่าเมื่อขุนวรธานี และเจ้าเหม็นเดินทางมาถึงและดำริที่จะอัญเชิญหลวงพ่พระเสียมไปกรุงเทพฯก็มี การอัญเชิญหลวงพ่พระใสที่ประดิษฐานอยู่วัดหอทองเข้ากรุงเทพฯด้วย ดังปรากฏในประวัติ หลวงพ่พระใสวัดโพธิ์ชัยตอนหนึ่งว่า

“ ขุนวรธานีชะรอยจะได้ทราบวาพระใสคู่กับพระเสมจึงได้อัญเชิญพระใสจากวัดหอทองขึ้นสู่เกวียนนัยว่าจะเชิญลงไปกรุงเทพฯพร้อมกับพระเสม”^{๑๙}

ซึ่งในการอัญเชิญครั้งนั้นก็ยังมีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้น คือเหตุการณ์เกวียนหักอันเนื่องมาจากปาฏิหาริย์ของพระใสซึ่งในหลักฐานของวัดโพธิ์ชัยได้บันทึกไว้ว่า

“..พ้ออัญเชิญมาถึงวัดโพธิ์ชัยคนที่เป็นพราหมณ์ผู้อัญเชิญหลวงพ่ไปนั้นไม่สามารถลากเกวียนซึ่งประดิษฐานหลวงพ่ฯให้เคลื่อนที่ต่อไปได้ แม้ว่าจะใช้เครื่องจุกที่สุดสามารถเช่นเดียวกันแม้ทำการอ่อนวอนด้วยประการต่าง ๆ ก็ไม่เป็นผล จนในที่สุดเกวียนก็ได้หักลงคราวนี้ได้หาเกวียนใหม่มาประดิษฐานแต่ก็เกิดอัศจรรย์อีกเพราะไม่สามารถจะทำให้เคลื่อนที่ต่อไปได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงปรึกษากันว่าจะอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่วัดโพธิ์ชัยแล้วก็ทำการ

^{๑๘} กรมศิลปากร, ประวัติศาสตร์ย่อเมืองเวียงจันทน์, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๐๒), หน้า ๒๕.

^{๑๙} พ.ท.สุพจน์ โปธิสว่าง, ประวัติหลวงพ่พระใส , หน้า ๑๓.

อ้วนวอนเป็นผลตั้งใจนึกพอใช้คนเข้ามาหาเพียง ๕ คนเท่านั้นองค์หลวงพ่อก็ถูกยกขึ้นประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย(อย่างง่ายดาย)..”^{๒๐}

อนึ่ง ในการอัญเชิญพระเสริมเข้ากรุงเทพฯนี้得有หลักฐานยืนยันว่าฝ่ายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ไม่ทรงทราบมาก่อน ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ความตอนหนึ่งว่า

“ฉันจะว่าแต่ส่วนตัวฉัน แลการในแผ่นดินปัจจุบันนี้ พระเสริมนั้นวังหน้าท่านไปรับมา เมื่อท่านจะไปปรับหรือเมื่อรับมาเข้าวัง ท่านก็ไม่ได้บอกกล่าวให้ฉันรู้ด้วยเลย”^{๒๑}

แสดงว่าการไปอัญเชิญหลวงพ่พระเสริมในคราวนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้ามิได้ เป็นผู้ดำเนินการแต่เป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ต้องการมีพระพุทธรูปไว้ประจำที่พระราชวังบวรสถานมงคลตรงส่วนวัดบวรสถานมงคลซึ่งกำลังสร้างนั้น

จึงได้ข้อสรุปเป็นเบื้องต้นว่าการอัญเชิญพระเสริมเข้ากรุงเทพฯนั้นได้ดำเนินการในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๓๙๙ ตามพระกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระอนุชาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยผู้รับสนองพระบรมราชโองการคือขุนวรธานีและท้าวเหม็น

๓. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รับสั่งให้อัญเชิญพระสาयน์พระแสนเมืองมหาชัยกองแก้วเข้ากรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ.๒๔๐๐

เมื่อข้าราชการวังหน้าได้อัญเชิญพระเสริมมาประดิษฐานไว้ที่กรุงเทพฯแล้วฝ่ายพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้กราบทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวว่าได้อัญเชิญพระเสริมเมืองเวียงจันทน์มาแล้วและตั้งใจจะให้เป็น พระประธานที่วัดบวรสถานมงคล เมื่อเป็นเช่นนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าจึงมีพระราชดำริให้สร้างวัดปทุม วนารามขึ้นที่ทุ่งนาสระปทุม และสมเด็จพระองค์น้อยได้อพยพ(เกณฑ์)คน ลาวที่เดินทางมาอยู่กรุงเทพฯในช่วงที่มีการกวาดต้อนคนลาวเข้ากรุงเทพฯโดย เฉพาะชาวอุบลราชธานีให้ไปอาศัยอยู่ที่วัดปทุมวนารามเพื่อให้เป็นผู้อุปฐากวัดและสร้างวัดเมื่อสร้างเสร็จก็นิมนต์พระลาว(อีสาน)ที่ จำวัดอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหารไปจำพรรษาที่วัดปทุมวนารามทั้งนี้ก็เพื่อให้ ชาวลาวอีสานที่ไปอยู่ก่อนได้มีที่พึ่งและเข้าได้กับพระอีสานที่นิมนต์ไปอยู่ จากนั้นก็ทรงดำริไปถึงเรื่องของพระสาयน์(ใส)และพระแสนที่เจ้าหน่อคำอัญเชิญมาจากเมืองมหาชัยกองแก้วยังคงค้างอยู่ที่วัดโพธิ์ชัยเมืองหนองคาย เมื่อสร้างวัดและอพยพผู้คนไปอยู่ที่สมควรที่จะมีพระประธานจึงทรงมีพระราชประสงค์ให้อัญเชิญพระสาयน์(ใส)กับพระแสนเมืองมหาชัยมากรุงเทพฯ ซึ่งพระราชดำริและภารกิจที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ดำเนินการนั้นปรากฏอยู่ในพระบรมราชาธิบายความตอนหนึ่งว่า

^{๒๐} พ.ท.สุพจน์ โปธิสว่าง, ประวัติหลวงพ่พระใส ,หน้า ๑๑.

^{๒๑} เสถียรศุก โสภณ (ส.พลายน้อย), สมเด็จพระปิ่นเกล้า เจ้าจอมสยาม, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

“เมื่อวังหน้าท่านบอกฉันว่าพระเสริมนั้นเชิญมาจะตั้งเป็นประธานในวัดบวรवासสถานสุทธาครังนั้น ฉันไปจับสร้างวัดปทุมวันลงก็คนรักษานาประทุมวันนั้น สมเด็จพระสังฆราชน้อยชักเอาพวกลาวเวียงจันทน์กลับไปตั้ง ฉันจึงนิมนต์พระคณะลาววัดบวรนิเวศน์ไปอยู่วัดนั้น เพื่อจะให้ได้อาศัยชอบพอกัน เมื่อวัดเป็นวัดลาวไปตั้งนี้ จึงได้คิดเพลินไปว่าพระใสคู่กับพระเสริมยังมีอยู่ในเมืองหนองคายอีกองค์หนึ่ง ถ้า मैं ได้มาไว้ที่วัดปทุมวันแทนพระเสริม... ฉันจึงได้ให้นายเหม็นบุตรเจ้าอนุเวียงจันทน์ขึ้นไปอัญเชิญพระใสลงมา แล้วเชิญพระแสนอยู่ในถ้ำเมืองมหาไชยลงมาด้วย...”^{๒๒}

จึงเป็นอันว่าเมื่อทรงมีพระราชดำริและพระราชประสงค์เช่นนั้นจึงมีพระบรมราช องค์กรให้นายเหม็นหรือหลวงศรีโวหารเป็นข้าหลวงขึ้นมาอัญเชิญพระสายน์และพระ แสนเมืองมหาชัยที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัยเมืองหนองคายลงมากกรุงเทพฯ ฝ่ายหลวงศรีโวหารเมื่อเดินทางมาถึงเมืองหนองคายก็ได้อัญเชิญพระสายน์(ใส)และพระแสนเข้ากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๐๐(ตรงกับวันจันทร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๗) ดังปรากฏในพงศาวดารย่อว่า

“ศักราชได้๑๒๑๙ ตัวปีมะเส็ง นพศก เดือน ๗ ขึ้น ๙ ค่ำ วันจันทร์หลวงศรีโวหาร (ท้าวเหม็น) เป็นข้าหลวงขึ้นมา(อัญเชิญ)พระใสยกไปไทยเมื่อวันนั้นอีกเล่าแล”^{๒๓}

จึงเป็นอันว่าหลวงพ่พระสายน์(ใส)และหลวงพ่พระแสนเมืองมหาชัยกองแก้วก็ได้ถูกอัญเชิญเข้ากรุงเทพฯ ในปี พ.ศ.๒๔๐๐ ถัดจากที่พระเสริมถูกอัญเชิญไปก่อน ๑ ปี และเมื่อพระสายน์(ใส)และพระแสนถูกอัญเชิญไปแล้ว ต่อมาวันที่ ๑๐ เดือนกันยายน พ.ศ.๒๔๐๐ท้าวเคนเป็นที่พระปทุมเทวาภิบาล ต่อจากท้าวสูวเมื่อวันที่ ๒๑ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๘ ก็ถึงแก่อนิจกรรม กล่าวคือเมื่ออัญเชิญพระสายน์(ใส)พระแสนไปกรุงเทพฯ ได้ ประมาณ ๓ เดือนเจ้าเมืองหนองคายก็มรณภาพ

๔. หลวงพ่พระใสประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๓๙๙-ปัจจุบัน

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวรับสั่งให้ขุนวรธานีและท้าว เหม็นขึ้นอัญเชิญพระเสริมที่เมืองหนองคายไปกรุงเทพฯ แล้ว เหตุการณ์ครั้งนั้นมีปรากฏตามตำนานว่าขุนวรธานีได้ให้มีการอัญเชิญพระใสมา สมทบกับพระเสริมที่วัดโพธิ์ชัยเพื่อจะอัญเชิญไปที่กรุงเทพฯ พร้อมกัน แต่ก็ปรากฏว่ามีเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์เกิดขึ้นคือเกวียนที่ใช้อัญเชิญหลวง พ่พระใสนั้นพอมมาถึงหน้าพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัยแล้วก็ไม่สามารถที่จะเคลื่อน ที่ต่อไปแม้ว่าจะใช้กำลังคนเท่าไรก็ตามจนในที่สุดเกวียนก็หักลง แม้เปลี่ยนเกวียนเล่มใหม่ก็มีเหตุการณ์เกวียนหักเช่นเดิม ทางผู้อัญเชิญจึงปรึกษากันว่าชะรอยหลวงพ่พระใสจะต้องการประดิษฐานที่วัด โพธิ์ชัยเพื่อเป็นมิ่งขวัญให้กับประชาชนในเมืองหนองคายสืบไป จากนั้นก็ใช้คนหาเพียงไม่กี่คนก็สามารถยกหลวงพ่พระใสเข้าไปประดิษฐานที่

^{๒๒} เสถียรศุก โสภณ (ส.พลายน้อย), สมเด็จพระปิ่นเกล้า เจ้าจอมสยาม, หน้า ๖๘.

^{๒๓} กรมศิลปากร, ประวัติศาสตร์ย่อเมืองเวียงจันทน์, หน้า ๒๘.

อุโบสถได้โดยง่าย และเหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นที่มาของชื่อที่ชาวบ้านได้เรียกขานหลวงพ่อกี้ ชื่อหนึ่งว่า “หลวงพ่อกวีนทัก” และนับจากนั้นเป็นต้นมาหลวงพ่อกี้ไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายไปไหนเลยนับเวลาตั้งแต่ พ.ศ.๒๓๙๙-ปัจจุบัน(๒๕๕๗)รวมเวลาได้ ๑๕๗ ปี และถ้านับรวมเวลาตั้งแต่หลวงพ่อกี้มาประดิษฐานที่วัดหอก่องเมื่อปี พ.ศ.๒๓๗๑ ถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาถึง ๒๘๖ ปี จึงนับได้ว่าเป็นบุญของชาวเมืองหนองคาย และจังหวัดใกล้เคียงที่ได้มีโอกาสเป็นผู้ใกล้ชิดกราบไหว้หลวงพ่อกี้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของตนเองและมีส่วนสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของพุทธ ศาสนิกชนสืบไป

ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลวงพ่อกี้

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษาคือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับองค์หลวงพ่อกี้ โดยความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อหลวงพ่อกี้ที่เราสามารถที่จะพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

ก.ความเชื่อเกี่ยวข้องกับหลวงพ่อกี้

สำหรับหลวงพ่อกี้เชื่อได้ว่าเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองหนองคายที่มีคนเคารพศรัทธาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากตามประวัติเชื่อว่าหลวงพ่อกี้ได้สร้างมาโดยแรงศรัทธาของพระราชบิดาของพระมหากษัตริย์ล้านช้าง คือพระไชยเชษฐาธิราช ดังนั้น ผู้คนจึงตั้งชื่อท่านว่าเป็นพระพุทธรูปศรัทธาเพราะการเกิดมาจากศรัทธาที่ผู้สร้างมีอยู่ตั้งแต่คราวแรก สำหรับความเชื่อที่ชาวหนองคายและผู้คนในเขตสองฝั่งแม่น้ำโขงที่มีความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อกี้ก็มีดังต่อไปนี้

(๑) เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นความเชื่อที่ชาวหนองคายและชาวลาวต่างมีความเชื่อต่อองค์หลวงพ่อกี้ว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์มาก เพราะผู้ที่มีความประสงค์จะเดินทางไปไกลๆเพื่อทำงานต่างถิ่น ต่างมีความเชื่อมั่นว่าองค์หลวงพ่อกี้มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถที่จะปกป้องรักษาคุ้มครองตนเองได้ก็จะมาบนบานศาลกล่าว และเมื่อเดินทางไปทำงานแล้วปลอดภัยกลับมาจะมาแก้บนเพราะเชื่อว่าที่ตนเองปลอดภัยมานั้นก็เพราะอำนาจบารมีขององค์หลวงพ่อกี้ หรือกรณีที่มีผู้มีประสบการณ์ในการหายหรือสูญหายหรือวัตถุมงคลขององค์หลวงพ่อกี้แล้วมีประสบการณ์ที่ทำให้ตนเองปลอดภัย ดังนั้น จึงมีความเชื่อว่าเป็นองค์หลวงพ่อกี้ได้รับการคุ้มครองจากองค์หลวงพ่อกี้ ดังนั้น ผู้คนจึงมีความเชื่อว่าเป็นองค์หลวงพ่อกี้เป็นพระที่มีความศักดิ์สิทธิ์

(๒) มีเทวดารักษาอีกประการหนึ่งพุทธศาสนิกชนทั้งสองฝั่งโขงต่างมีความเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์จะต้องมีเทวดารักษาคุ้มครองและเทวดานั้นเองเป็นผู้ให้สิ่งที่ตนปรารถนา ดังนั้น จึงมีความเชื่อว่าเป็นองค์หลวงพ่อกี้ได้ก็เพราะมีเทวดารักษานั้นเอง

(๓) คุ้มครองผู้เคารพศรัทธาได้ในกรณีที่มีผู้มาเข้าบูชาวัตถุมงคลขององค์หลวงพ่อกี้ติดตัวไปแล้วก็ปรากฏว่าเมื่อเกิดอุบัติเหตุผู้นั้นก็รอดปลอดภัยกลับมา ทำให้เกิดความเชื่อว่าเป็นองค์หลวงพ่อกี้สามารถที่จะคุ้มครองชีวิตของตนเองได้

(๔) หลวงพ่อกี้ชอบบั้งไฟ ชาวหนองคายและชาวพุทธในสองฝั่งโขงต่างมีความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นว่าพระพุทธรูปลานั้นมีเทวดารักษาและเทวดาเหล่านั้นชอบบั้งไฟหรือประเพณีการแข่งขัน

บั้งไฟ ดังนั้น ผู้คนที่ทั้งหลายจึงชอบที่จะนำบั้งไฟมาจุดถวายองค์หลวงพ่อกับจัดประเพณีบุญบั้งไฟ เพื่อที่จะเป็นการบูชาองค์หลวงพ่อกับทุกปี

ข. พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับหลวงพ่พระใส

สำหรับชาวหนองคายและชาวพุทธทั่วไปที่มาอาศัยร่มบารมีขององค์หลวงพ่พระใส นั้นย่อมมีความเชื่อว่าหลวงพ่พระใสมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นตัวแทนขององค์พระรัตนตรัย ดังนั้นการปฏิบัติอย่างไรต่อองค์หลวงพ่พระใสจะต้องมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อว่าเป็นระเบียบที่จะสามารถสื่อถึงองค์หลวงพ่ได้ โดยพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงพ่พระใส นั้นก็มีดังต่อไปนี้

(๑) **พิธีกรรมด้านศาสนพิธี** เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวนี้ก็ได้แก่ พิธีกรรมเนื่องในวันเข้าพรรษา พิธีกรรมในวันออกพรรษา หรือพิธีกรรมที่จัดขึ้นก่อนการจัดงาน เช่น การขอขมาพระรัตนตรัยก่อนการอัญเชิญองค์หลวงพ่ออกแห่ เป็นต้นซึ่งถือว่าเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง

(๒) **พิธีกรรมด้านความเชื่อ** เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นมาจากความศรัทธาของชาวบ้านในท้องถิ่น เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของผู้คนในวัดหรือในพื้นที่ของการจัดงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ได้แก่

-พิธีกรรมการบูชาองค์หลวงพ่พระใสเนื่องในวันสงกรานต์ เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเนื่องในวันสงกรานต์เริ่มจากการที่ได้มีการประกอบพิธีกรรมการขอขมาพระรัตนตรัยก่อนการชัตองค์หลวงพ่ในเย็นวันที่ ๑๒ เมษายน ของทุกปี จากนั้นในวันที่ ๑๓ เมษายน เวลา ๐๙.๐๙ น. ก็จะมีการประกอบพิธีขอขมาก่อนการอัญเชิญองค์หลวงพ่พระใสแห่รอบพระอุโบสถ ๓ รอบ จากนั้นในเวลาบ่ายโมงก็อัญเชิญองค์หลวงพ่แห่รอบเมืองเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ศรัทธาได้สรงน้ำองค์หลวงพ่เพื่อความบริสุทธิ์มงคล จากนั้นเวลาเย็นหลังจากอัญเชิญองค์หลวงพ่พระใสมาถึงแล้วก็จะอัญเชิญเข้าไปประดิษฐานไว้ที่ในพลับพลาเพื่อให้ผู้คนได้สรงน้ำ และในเวลากลางคืนของทุกคืนก็จะมีการเวียนเทียนสมโภชองค์หลวงพ่พระใสเป็นเวลา ๕ วัน ๕ คืน และจากนั้นในวันที่ ๑๘ เมษายน ก็จะมีการประกอบพิธีกรรมขอขมาองค์พระรัตนตรัยและองค์หลวงพ่พระใส เสร็จแล้วทำการแห่รอบพระอุโบสถอีก ๓ รอบก่อนอัญเชิญองค์หลวงพ่พระใสขึ้นไปประดิษฐานที่พระแท่นตามเดิม อันนี้ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเคารพศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อองค์หลวงพ่พระใส

๓.๓.๒ ประวัติหลวงพ่พระแสง

ประวัติวัดศรีชะเกษ

วัดศรีชะเกษ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๑๖๗ ถนนมีชัย หมู่ที่ ๑ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๙ ไร่ ๓ งาน ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๐๗๖

อาณาเขตทิศเหนือจดถนนมีชัย

ทิศใต้จดถนนประจักษ์ ทิศตะวันออกจดที่ดินเลขที่ ๑ ๑๔ ฎ ๔๙ ฉ ๑๖-๓ ๑๔ ฎ

ทิศตะวันตกจดซอยวัดนาค

อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ ศาลาการเปรียญ และกุฏิสงฆ์ ๑๔ หลัง เป็นอาคารไม้ ๘ หลังและตึก ๖ หลัง ปุชนิยวัตถุมิพระพุทธรูปพระประธานชื่อว่าหลวงพ่อพระแสง วัดศรีชะเกษ สร้างเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๑๐ ได้รับคัดเลือกจากกรมการศาสนาให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างเมื่อ วันที่ พ.ศ. ๒๕๐๗ และได้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น พ.ศ. ๒๕๒๙ เดิมชื่อวัดนาค ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ การบริหารและการปกครองมีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑	พระครูธรรมวินยานุยุตต์	พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๓๖
รูปที่ ๒	พระครูวินัยธรลุน คุณวุฑโฒ	พ.ศ. ๒๔๓๗-๒๔๔๔
รูปที่ ๓	พระครูดอน อนาคตโย	พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๕๓
รูปที่ ๔	พระครูพรหมา มหาบุณโณ	พ.ศ. ๒๔๕๔-๒๔๖๐
รูปที่ ๕	พระป้อม สุนตจิตโต	พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๔๗๓
รูปที่ ๖	หลวงพ่อกุลบุตร สิริจันโท	พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๘๒
รูปที่ ๗	พระชาจันทา อตตคุตโต	พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๘
รูปที่ ๘	พระครูทิพย์ สุขเมโธ	พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๑
รูปที่ ๙	เจ้าอธิการบุญทัน กุสโล	พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๔๙๕
รูปที่ ๑๐	พระราชปรีชาญาณมุนี	พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๑๕
รูปที่ ๑๑	พระเทพกิตติมุนี ตั้งแต่	พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นต้นมา

การศึกษามีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๐๔

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๐๔

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๑๔

ศูนย์ศึกษาวินิจฉัยคดี เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๐๗^{๒๔}

ประวัติหลวงพ่อพระแสง

หลวงพ่อพระแสง (หลวงพ่องค์แสน) วัดศรีชะเกษ อำเภอมืองหนองคายจังหวัดหนองคาย เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย หล่อด้วยเงินและทองคำหนักแสนหนึ่ง ขนาดหน้าตัก ๘๒ ซม. สูง ๑๒๐ ซม. เป็นพระประธานที่ประดิษฐานในอุโบสถวัดศรีชะเกษ ซึ่งเป็นวัดที่เจ้าเมืองหนองคาย พระยาปทุมเทวาภิบาล (เคน)สร้างขึ้น

ในบันทึกพื้นสังกาสแผนที่เมืองหนองคาย ซึ่งแปลความจากอักษรธรรมอีสานในสังกาสที่ ๑๒๓๑ ได้กล่าวไว้ว่า ปีมะโรงเดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ วัน ๕ (น่าจะตรงกับจุลศักราช ๑๒๓๐ ซึ่งเป็นปี

^{๒๔}กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ,ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้าที่ ๘๖๒.

มะโรงเดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ วันพฤหัสบดีซึ่งตรงกับวันที่ ๑๘ เดือนกุมภาพันธ์พ.ศ. ๒๔๑๑) พระยาปทุมเทวาภิบาล (เคน) เจ้าเมืองหนองคายมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงรวบรวมมาตามภริยาบุตรทั้งปวงสร้างวัดนาค(วัดศรีชะเกษในปัจจุบัน) ขึ้น ครั้นต่อมา (สังกาสที่ ๑๒๓๔) พระยาปทุมเทวาภิบาลเจ้าเมืองหนองคาย เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอันยิ่งจึงมีศรัทธาสร้างพระพุทธรูปทองหล่อขึ้น ๑ องค์ ด้วยเงินและทองคำหนักแสนหนึ่งงามบริสุทธ์เรียกพระพุทธรูปองค์นี้ว่า หลวงพระองค์แสน ต่อมาออกเสียงเพี้ยนเป็นหลวงพ่อพระแสง แล้วยกเข้าไปสถาปนาไว้ในพุทธสีมาวัดศรีชะเกษให้เป็นที่กราบไหว้แก่เทวดาและชาวหนองคายสืบมา^{๒๕} อานิสงส์ของสักการะกราบไหว้การมีเกียรติยศชื่อเสียง เพิ่มบารมี

๓.๓.๓ ประวัติ หลวงพ่อพระสวย

ประวัติวัดยอดแก้วอำเภอเมืองหนองคาย

วัดยอดแก้ว ตั้งอยู่เลขที่ ๗๘๙ บ้านคุ้มยอดแก้ว ถนนมีชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๕ ไร่ ๒ งาน ๒๙ ตารางวา

อาณาเขต	ทิศเหนือประมาณ	๘๗	เมตร	จดถนนมีชัย
	ทิศใต้ประมาณ	๘๖	เมตร	จดบ้านราษฎร์
	ทิศตะวันออกประมาณ	๘๐	เมตร	จดทางสาธารณะ
	ทิศตะวันตกประมาณ	๖๕	เมตร	จดทางสาธารณะ

อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๕ เมตร สร้าง พ.ศ. ๒๔๑๐ ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ๒ ชั้น สร้าง พ.ศ. ๒๕๑๖ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๔ หลัง เป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ ๓ หลัง และตึก ปุชนิยวัตถุมิพระพุทธรูป ปางสมาธิ ปางมารวิชัย และปางห้ามญาติ มาจากประเทศลาวพระพุทธรูปทองเหลือง ปางนาคปรก หน้าตักกว้าง ๖ นิ้ว สูง ๑๒ นิ้ว พระพุทธรูปทองเหลือง ปางมารวิชัย สูง ๒๓.๕ นิ้ว หน้าตักกว้าง ๑๔ นิ้ว พระพุทธรูปผิวมะกรูดปางมารวิชัย พระพุทธรูปทรงเครื่อง ปางมารวิชัย พระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๑๘ นิ้ว และ ๒๑ นิ้ว พระพุทธรูปประทับยืนปางห้ามญาติ ๓ องค์

^{๒๕} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุดรธานี, นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เสริมมงคลชีวิต, หน้า ๑๕.

วัดยอดแก้ว สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑ พระคำมี พ.ศ. 2486-2498

รูปที่ ๒ พระเจียม พ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๐๖

รูปที่ ๓ พระประชีพ กตปุณโย พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๕

รูปที่ ๔ พระอธิการคำ จิตถาโณ พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๘

รูปที่ ๕ พระสวาสดี มหาปญโญ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๑- เป็นต้นมา

รูปที่ ๖ พระอธิการประพาส

รูปที่ ๗ พระอธิการชำนาญศิลป์

รูปที่ ๘ พระมหายศรินทร์ สิริคุตโต

รูปที่ ๙ พระอธิการอลงกรณ์ ฐานสิริ พ.ศ ๒๕๕๙ เป็นต้นมา

การศึกษามีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๑๒ และแผนกบาลี เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๒๓^{๒๖}

ประวัติ หลวงพ่อพระสวย

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่วัดยอดแก้วมาช้านาน พุทธลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก ๒๗ นิ้วสูง ๑๐๙ เซนติเมตร เป็นศิลปะล้านช้าง รมีปีกายืม ซึ่งมีลักษณะสวยงามมาก ตามอักษรจารึกข้างเคียงว่า ได้อัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านช้าง โดยราชครูเจ้าฟ้ามหาวัน ซึ่งมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นผู้สร้างขึ้น และด้วยเหตุที่มีพุทธลักษณะที่สวยงามก็เปรียบเสมือนไข่มุกในพระพุทธศาสนา เป็นผู้สร้างขึ้น และด้วยเหตุที่มีพุทธลักษณะที่สวยงามก็เปรียบเสมือนไข่มุกในพระพุทธศาสนา เป็นผู้สร้างขึ้น และด้วยเหตุที่มีพุทธลักษณะที่สวยงามก็เปรียบเสมือนไข่มุกในพระพุทธศาสนา เป็นผู้สร้างขึ้น

เชิงมุขปาฐะว่าก็เพราะว่าได้มีปรากฏชายคนหนึ่งได้นุ่งขาวห่มขาวเดินทางมาจากหนองหาน แล้วมาถามปรึกษาโรคที่เกิดกับเขาโดยระบุว่าถ้าได้รับยาจากวัดยอดแก้วจะหายจากโรคที่เขาเป็นอยู่ จากนั้นก็มองถามหาพระสวยและงามที่อยู่ใต้น้ำเพื่ออยากจะทำบุญให้หลังจากนั้นคนที่นุ่งขาวห่มขาวก็ไม่ปรากฏตัวอีกเลยจนถึงปัจจุบันจึงเรียกว่า “พระสวย” เพื่อความเป็นสิริมงคล ด้วยบารมีหลวงพ่อก็ให้โชคลาภแก่ผู้ศรัทธาตลอดจึงเรียกว่า “พระสวยรวยทรัพย์” หลวงพ่อพระสวยจะมีเทพพระเจ้ารักษาที่อยู่บารมีวัดยอดแก้วคือ พญาวัวทอง โดยอัญเชิญหลวงพ่อดินทร์แปลงมาเป็นบารมีธรรม คอยปิดเป่าโรคภัยไข้เจ็บแก่ผู้มาขอบารมีได้รับน้ำมนต์ หารักษาโรคหายแทบทุกราย

สิ่งอัศจรรย์ของหลวงพ่พระสวยนี้ เมื่อใครมีศรัทธาอยู่ในศีลอยู่ในธรรมมี คุณธรรมอันดีขอพรจากองค์หลวงพ่จะประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะผู้ทำการค้าขาย เสี่ยงโชค สอบเข้าว่าความ

^{๒๖} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ ๑๐**, หน้า ๘๑๔.

ติดขัดสิ่งใดในการดำเนินชีวิต จะเกิดแคล้วคลาด ปลอดภัย แล้วโชคกลางตามความประสงค์ทุกประการ^{๒๗} อานิสงส์ของสักการะกราบไหว้การมีโชคกลาง ทำมาค้าขายดี

๓.๓.๔ ประวัติหลวงพ่อบุญรอด

ประวัติวัดประดิษฐ์ธรรมคุณอำเภอเมืองหนองคาย

วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ ตั้งอยู่ที่ถนนมีชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย คณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๕๐.๕ ตารางวา

อาณาเขต	ทิศเหนือประมาณ	๑๖ วา	จดแม่น้ำโขง
	ทิศใต้ประมาณ	๓๖ วา	จดบ้านประชาชน
	ทิศตะวันออกประมาณ	๑๖ วา	จดบ้านประชาชน
	ทิศตะวันตกประมาณ	๑๖ วา	จดบ้านประชาชน

อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๖ เมตร พ.ศ. ๒๓๗๐ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๓ หลัง เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ปูนยิววัดถุ่มีหลวงพ่อบุญรอด เป็นพระพุทธรูปที่สำคัญ

วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๑ เดิมชื่อวัดหอก่อง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบมา

- รูปที่ ๑ พระสอย
- รูปที่ ๒ พระจันทร์
- รูปที่ ๓ พระอธิการพรหมา
- รูปที่ ๔ พระอธิการอุทัย
- รูปที่ ๕ พระอธิการเคน ปภาโกร พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๔๙๓
- รูปที่ ๖ พระอัมพร อานนโท พ.ศ. ๒๔๙๔-๒๕๐๑
- รูปที่ ๗ พระวิเชียร ปณณาโร พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๓
- รูปที่ ๘ พระอธิการคำมาย ปณณาสุโต พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๘
- รูปที่ ๙ พระอธิการชูชาติ ชาตธมโม พ.ศ. ๒๕๐๙-๒๕๒๒
- รูปที่ ๑๐ พระอธิการเที่ยง มงคลโก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นต้นมา
- รูปที่ ๑๑ พระครูปริยัติธรรมสถิต (บุญช่วย เตชพโล)^{๒๘}

^{๒๗} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุดรธานี, นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เสริมมงคลชีวิต, หน้า ๑๑.

^{๒๘} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ ๑๐, หน้า ๗๓๓.

ประวัติหลวงพ่พระเสาร์

หลวงพ่พระเสาร์ เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่โบราณกาล มีพุทธลักษณะงดงามมาก เป็นปางมารวิชัย ฐานและองค์พระมีความประณีตวิจิตรสวยงามมาก ลักษณะพิเศษของหลวงพ่พระเสาร์ คือ เล็บและริมพระโอษฐ์เป็นทองคำ หน้าตักกว้าง ๖๕ ซม. สูง ๑๕๑ ซม. ฐานองค์กว้าง ๖๓ ซม. สูง ๑๐๒ ซม. ฐานรองรับเป็นทองคำ กว้าง ๑๐๕ ซม. สูง ๕๗ ซม. มีอักษรธรรมจารึกที่ฐานรองรับ

ประวัติการสร้างโดยพญาสุนน เจ้านครศรีเชียงใหม่ เป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมาก หวังอันสืบเนื่องในการสร้างพระประธาน จะเป็นเครื่องหนุนนำให้ตนสำเร็จมรรคผล นิพพาน พญาสุนน พร้อมด้วยราชเทวี และราชบริพารทั้งหมด ได้ร่วมกันสร้างพระประธานเป็นขึ้นที่ตั้งชื่อว่าพระเสาร์ เมื่อวันที่ ๑ เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีมะโรง เวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. ฤกษ์ ๑๖ พุทธศักราช ๒๑๑๑

ตามตำนานเล่ากันว่า หลวงพ่พระเสาร์ ได้ประดิษฐานอยู่วัดหอก่อง (ปัจจุบันนี้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ) พร้อมกับหลวงพ่พระใส ซึ่งขบวนแพอัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านช้างมาขึ้นที่ท่าหน้าวัดหอก่อง ในปีพุทธศักราช ๒๓๖๙ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

หลวงพ่พระเสาร์ ก็คงประดิษฐานอยู่ในอุโบสถวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ (วัดหอก่อง) เช่นเดิม ต่อมากรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นปูชนียสถานและปูชนียวัตถุที่มีคุณค่าควรต่อการเคารพกราบไหว้บูชาและถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านเมืองอีกองค์หนึ่ง ซึ่งมีพุทธลักษณะที่งดงามควรค่าแก่การกราบไหว้บูชาขอพรเป็นอย่างยิ่ง^{๒๙} อานิสงส์ของสักการะกราบไหว้การอายุมั่นขวัญเย็น พรั่งพร้อมด้วยโภคทรัพย์

๓.๓.๕ ประวัติหลวงพ่พระสุก

ประวัติวัดศรีคุณเมืองอำเภอเมืองหนองคาย

วัดศรีคุณเมือง ตั้งอยู่เลขที่ ๖๘๘ บ้านศรีคุณเมือง ถนนมิชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๘ ไร่ ๓ งาน ๗๑ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๑๓๙ เล่ม ๑๒ หน้า ๓๙ อาณาเขต ทิศเหนือ จดที่ดินเลขที่ ๗๙

^{๒๙} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุดรธานี, นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เสริมมงคลชีวิต, หน้า ๖.

ถนนมีชัย ทิศใต้ จดที่ดินเลขที่ ๕๑, ๕๓, ๕๔, ๕๕, และ ๕๖, ทิศตะวันออก จดที่ดินเลขที่ ๕๑ และถนนสาธารณะ ทิศตะวันตก จดที่ดินเลขที่ ๗๘, ๗๙, ๘๐ และ ๘๙ อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ ๓ หลัง และศาลาอเนกประสงค์ ปูชนียวัตถุมี พระพุทธรูปพระประธานในอุโบสถ ชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อพระสุก และเจดีย์

วัดศรีคุณเมือง ตั้งเป็นวัดเมื่อ วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๐ เดิมชื่อว่าวัดป่าขาว โดยมี ตาผ้าขาว ได้บวชและนุ่งขาวห่มขาว เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัด ชาวบ้านเรียกว่าหลวงพ่อบาขาว ได้รับ พระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๐ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๙ เมตร การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑ หลวงพ่อบาขาว

รูปที่ ๒ หลวงพ่อบุญ

รูปที่ ๓ พระพัน พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๙๙

รูปที่ ๔ พระครูประสิทธิ์ธรรมคุณ (จิตธมฺโม) พ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๓๓

รูปที่ ๕ พระครูสุวรรณโสภณธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๓ การศึกษามีโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอบ พ.ศ. ๒๕๓๐^{๓๐}

ประวัติหลวงพ่อบุญ

หลวงพ่อบุญ เป็นพระพุทธรูปปรางมารวิชัย ชนิดสำริด ศิลปะล้านช้าง พุทธศตวรรษที่ ๒๔ หน้าตักกว้าง ๙๑ ซม. สูงฐาน ๑๑๔ ซม. ฐานกว้าง ๙๔.๕ ซม. ประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีคุณเมือง สํารวจโดยกรมศิลปากรที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๔ ใน ราชกิจจานุเบกษา

ประวัติการสร้างหลวงพ่อบุญ วัดศรีคุณเมือง จังหวัดหนองคาย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๐ ผู้สร้าง คือหลวงปู่ สีหัตถ์ สุวรรณมาโจ ที่เป็นผู้สร้างพระพุทธรูปหินสำริดพระธาตุอำเภอบ้านแพง จังหวัด นครพนม สร้างพระพุทธรูปบัวบก อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และสร้างพระบาทโพนสัน (ฉัน) โดยได้ดำเนินการสร้างอยู่ที่วัดศรีคุณเมือง ซึ่งมีผู้อุปถัมภ์ในการสร้างคือ ท่านขุนพิพัฒน์ โภคา เพื่อ แทนองค์พระสุก ที่ตกอยู่ในแม่น้ำโขงบ้านหนองกุงหนองแก้วบริเวณปากน้ำงึม (เวินสุก) เมื่อการสร้าง เสร็จก็ได้ตั้งชื่อว่า พระสุก หรือคนทั่วไปเรียกว่าหลวงพ่อบุญ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ฯ และได้ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถวัดศรีคุณเมือง จังหวัดหนองคาย

ท่านขุนพิพัฒน์ โภคา นอกจากเป็นผู้ริเริ่มสร้างพระสุกแล้วยังเป็นผู้ริเริ่มสร้างอุโบสถและ สร้างเจดีย์ธาตุของวัดป่าขาวต่อมาเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นชื่อ วัดศรีคุณเมือง โดยหลวงปู่สีหัตถ์ สุวรรณมาโจ

^{๓๐} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ ๑๐*, หน้า ๗๓๖.

เป็นผู้เปลี่ยนชื่อวัดโดยอาศัยชื่อของโยมผู้อุปถัมภ์ได้ติดตลอดมา คือนางคุณ ทวีพาณิชย์ คนทั่วไปเรียกว่า แม่นม ซึ่งเป็นต้นมาถึงปัจจุบันนี้ เจดีย์ของนางคุณก็อยู่ที่วัดศรีคุณเมืองนี้เองซึ่งได้สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๖ พวกลูกหลานได้พากันมาทำบุญหาและกราบไหว้บูชาทุกปี เมื่อสร้างพระสุกแล้วก็ได้ทำการปลุกเสก โดยหลวงปู่สีห์ตฤ สุวรรณใจ พระผู้มีอิทธิฤทธิ์ สามารถเดินข้ามแม่น้ำโขงไปประเทศลาว ได้โดยไม่ต้องอาศัยเรือพาไป หลวงพ่อท่านได้กลับมาระหว่างไทยลาวอยู่ประจำ^{๓๑} อาณิสสของสักการะกราบไหว้การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ลาภผลมากมี

๓.๓.๖ ประวัติหลวงพ่อทองแสน

ประวัติวัดท่าคกเรือตำบลท่าบ่อ อำเภอบ่อทอง จังหวัดหนองคาย

วัดท่าคกเรือ ตั้งอยู่ที่บ้านท่าบ่อ ถนนแก้วรวุฒิ หมู่ที่ ๘ ตำบลท่าบ่อ อำเภอบ่อทอง จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๕ ไร่ ๘๑ ตารางวา

อาณาเขต	ทิศเหนือประมาณ	๕๕.๗๐ เมตร	จดที่ดินเอกชน
	ทิศใต้ประมาณ	๗๕.๒๐ เมตร	จดที่ดินเอกชน
	ทิศตะวันออกประมาณ	๗๗ เมตร	จดแม่น้ำโขง
	ทิศตะวันตกประมาณ	๖๕.๓๐ เมตร	จดที่ดินเอกชน

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วยอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฎสงฆ์ ๔ หลัง และศาลาบำเพ็ญกุศล ปูนียวัดนี้มีพระพุทธรูปหลวงพ่อทองแสน เนื้อทองสัมฤทธิ์

วัดท่าคกเรือ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๐ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ครั้งที่เมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๗ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๓๐ เมตร ยาว ๖๐ เมตร การบริหารการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑	พระฉวี	พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๔๙๕
รูปที่ ๒	พระริมทอง	พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๑๐
รูปที่ ๓	พระประพัท	พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๕
รูปที่ ๔	พระมหาแก้ว	พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙
รูปที่ ๕	พระอธิการเฉลิมชัย จันทูปโม	พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๒๒
รูปที่ ๖	พระมานะ	พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๓
รูปที่ ๗	พระครูมงคลศีลวัตร	พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๑
รูปที่ ๘	พระฉัตรชัย สัจจญาโณ	ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นต้นมา ^{๓๒}

^{๓๑} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุดรธานี, นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๙ ๙ เสริมมงคลชีวิต, หน้า ๘.

^{๓๒} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ ๑๐, หน้า ๖๖๙.

ประวัติหลวงพ่อทองแสน

หลวงพ่อทองแสน เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่กว่าพันปี มีลักษณะงดงามมากองค์หนึ่ง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยแบบศิลปะล้านช้าง หล่อด้วยทองสำริด หล่อเป็นสองท่อน องค์พระพุทธรูปน้ำหนักแสนสองหมื่นหกพัน ส่วนแทนหนักสองแสนทอน้ำตักกว้าง ๓๔ นิ้ว สูง ๕๑ นิ้ว สร้างราวจุลศักราช ๑๕ พระยาหลวงสุคันธวงศาธิบดี เป็นผู้สร้างและได้จารึกอักษรธรรมล้านช้างไว้ที่ฐานพระพุทธรูป ต่อมาทางวัดท่าคกเรือ ได้ขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้อำนวยการกอง โบราณคดีกรมศิลปากรกรุงเทพฯ ได้อ่านข้อความที่จารึกไว้

๑. จุลสังกรท ๑๕ ตัว ปีกาไส้ เดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ วัน ๖ ยามแกลไกล้เที่ยง วันพระยาหลวงสุคันธวงศาธิบดี ประกอบด้วย

๒. ทาในวรพุทธศาสนา สร้างพระพุทธรูปเจ้า แต่ต่อนักแสนสองหมื่นหกพัน แทนหนัก สองแสนทอง นิพพานปัจจโยโหตุประมาณปี.ศ. ๑๑๔ หรือ พ.ศ. ๒๔๓๘ บ้านท่าบ่อ ได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองท่าบ่อ ท้าวชัตติยะเป็นผู้มีความดีความชอบ ได้เป็นผู้นำราชการที่เมืองหนองคาย

ต่อจากนั้นมาปีเศษ ทรงมีราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้ท้าวชัตติยะเป็นพระกุประดิษฐ์บดี (ชาลี) ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองท่าบ่อท่านได้สร้างบ้านแปงเมือง ปฏิสังขรณ์บูรณะซ่อมแซมวัดท่าคกเรือ ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา สันนิษฐานว่าหลวงพ่อบุญเจ้าทองแสน ท่านได้อัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งได้ประดิษฐานอยู่ที่วัดท่าคกเรือสืบต่อมา ท่านที่มีโอกาสมาเที่ยวท่าบ่ออย่าลืมแวะไปกราบไหว้บูชาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

จารึกใต้ฐานของหลวงพ่อบุญเจ้าทองแสน อักษรธรรม (ล้านนา) ภาษาไทยบาลี

๑. จุลสังกรท....๑๕ ตัว ปีกาไส้เดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ วัน ๖ ยามแกลไกล้เที่ยงวันพระยาเจ้าหลวงสุคันธวงศา....ราชาธิบดี ประกอบด้วย

๒. ทาในวรพุทธศาสนา สร้างพระพุทธรูปเจ้า แต่ต่อนักแสน ๒ หมื่น ๖ พันแทนหนัก ๒แสนทอง

นิพพานปัจจโยตุ

๑. จุลสังกรท...๑๕ ตัว เข้าใจว่าเป็น จ.ศ. ๑๐๑๕ ตรงกับ พ.ศ. ๒๑๙๘

๒. ปีกาไส้= ปีมะเส็ง เบญจศก

๓. วัน ๖ = วันศุกร์(น่าจะเป็นวันจันทร์หรือวันพฤหัสบดี)

๔. ยามแก่ใกล้เที่ยงวัน ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๐.๓๐ น.
 ๕. ทา (ธา) เข้าใจว่าจะเป็นคำสุดท้ายของคำว่า “ศรัทธา”
 ๖. แต่องค์ = เฉพาะส่วนองค์พระพุทธรูป
 ๗. แท่น = ฐานพระพุทธรูป
 ๘. นิพพานปัจจุโย โทศุแปลโดยความว่า จงเป็นไปเพื่อความดับกิเลส^{๓๓} อานิสงส์ของการ
 สักการะกราบไหว้ประสพชัยชนะ แคล้วคลาดปลอดภัย

๓.๓.๗ ประวัติหลวงพ่อแสนห้า

ประวัติวัดกุ่มภประดิษฐ์ตำบลโพนสาอำเภอบำบอง จังหวัดหนองคาย

วัดกุ่มภประดิษฐ์ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๕๔ บ้านโพนสา หมู่ที่ ๒ ตำบลโพนสา อำเภอบำบอง
 จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๓ ไร่ ๑ งาน ๙๒ ตารางวา

อาณาเขต	ทิศเหนือประมาณ	๑ เส้น	๑๐	วา ๓ ศอก
	ทิศใต้ประมาณ	๑ เส้น	๑๐	วา ๓ ศอก
	ทิศตะวันออกประมาณ	๑ เส้น	๕	วา ๕ ศอก
	ทิศตะวันตกประมาณ	๑ เส้น	๕	วา ๕ ศอก

อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ ๓ หลัง วิหาร ศาลา
 อเนกประสงค์ และโรงครัวชุมชนยวัตถุ มีพระพุทธรูปต่างๆ

วัดกุ่มภประดิษฐ์ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ สภาพที่ตั้งวัดอยู่ใจกลางของหมู่บ้านโพนสา
 ชาวบ้านจึงนิยมเรียกว่า วัดกลาง แต่ชื่อเดิมชื่อว่า วัดเตาไห เพราะมีเตาเผาตุ่มน้ำ (ไหน้ำ) อยู่ในวัด
 ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อว่าวัดกุ่มภประดิษฐ์ ผู้ตั้งชื่อและผู้สร้างไม่ปรากฏแต่ได้เริ่มพัฒนาในสมัย พระครู
 วิมลสิกขกร มาเป็นเจ้าอาวาส ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ เขตวิสุงคามสีมา
 กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๒ เมตร การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

- รูปที่ ๑ พระครูวิมลสิกขกร
- รูปที่ ๒ พระมหาคำปง
- รูปที่ ๓ พระอธิการหัน
- รูปที่ ๔ เจ้าอธิการทองสุข
- รูปที่ ๕ พระสมหมาย
- รูปที่ ๖ พระปลัดดลวัน จิตสทุโธ

^{๓๓} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุดรธานี, นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เสริมมงคลชีวิต, หน้า

รูปที่ ๗ พระมหาสวัสดี อหิสโก

การศึกษามีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เปิดสอน พ.ศ. ๒๔๙๐

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๓๐

และโรงเรียนผู้ใหญ่วัด เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๓๐

นอกจากนี้เป็นที่ตั้งหน่วยงาน อบต. ประจำตำบล^{๓๔}

ประวัติหลวงพ่อแสนห้า

หลวงพ่อแสนห้า เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่ศักดิ์ ขนาดหน้าตัก ๖๑ นิ้ว สูง ๙๐ นิ้ว สร้างขึ้นราว พ.ศ. ๒๒๑๓ ซึ่งมีผู้มีจิตศรัทธาสองพี่น้องเป็นเจ้าของภาพหลักคือ พี่ชายชื่อ แสน น้องชายชื่อ ห้า จึงได้นำมาเรียกขานว่าว่า “หลวงพ่อแสนห้า” ในการดำเนินการสร้างนอกจากสองพี่น้องแล้วยังมีพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมากร่วมเป็นเจ้าของ เพื่อใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน

หลวงพ่อแสนห้า เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์มากมีพุทธศาสนิกชนเคารพเลื่อมใสและเดินทางไปกราบขอพร และได้รับความสมหวังเป็นจำนวนมาก^{๓๕} อานิสงส์ของการสักการะกราบไหว้ปกป้องรักษา และสมปรารถนาทุกอย่าง

๓.๓.๘ ประวัติหลวงพ่อสิบุญเฮือง (ศรีบุญเรือง)

ประวัติวัดวัดหลวงพิสัยเจติยาราม (วัดหลวง) อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย

วัดหลวงพิสัยเจติยาราม (วัดหลวง) ตั้งอยู่เลขที่ ๐๗๗ บ้านวัดหลวง ถนนสายหนองคาย-โพธิ์พิสัย หมู่ที่ ๒ ตำบลวัดหลวง อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๒ ไร่ ๒ งาน ๗๖ ตารางวา

อาณาเขต	ทิศเหนือประมาณ	๑๔๕ เมตร	จดถนนสาธารณะ
	ทิศใต้ประมาณ	๑๘๑ เมตร	จดถนนสาธารณะ
	ทิศตะวันออกประมาณ	๑๑๓ เมตร	จดที่ดินเอกชน
	ทิศตะวันตกประมาณ	๙๘.๕๐ เมตร	จดแม่น้ำโขง

อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๘ เมตร ยาว ๒๒ เมตร เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน สร้าง พ.ศ. ๒๒๓๐ บูรณะเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๒ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๔ หลัง เป็นอาคารไม้ ๓ หลัง และครึ่งตึกครึ่งไม้ วิหาร

^{๓๔} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ ๑๐*, หน้า ๕๙๕.

^{๓๕} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุดรธานี, *นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เสริมมงคลชีวิต*, หน้า

สร้าง พ.ศ. ๒๕๑๖ ศาลาอเนกประสงค์ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๐ ปูชนียวัตถุมี พระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๕ เมตร สูง ๗ เมตร เป็นหลวงพ่อดีลือลือ มีจารึกว่าพระยาแสนกวาง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๒๑๑ พระพุทธรูปทอง ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๖๐ นิ้ว พร้อมพระอัครสาวก ๒ องค์ และพระเจดีย์แปดเหลี่ยมโบราณ

วัดหลวงพิสัยเจติยาราม สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๒๑๑ โดยพระยาแสนกวาง หรือแสนกว้าง เป็นผู้ก่อสร้างวัด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๐ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๓๐ เมตร การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑	พระกองมี บรรณบดี	พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๗๓
รูปที่ ๒	พระป๋อง สิริปณโณ	พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๘๑
รูปที่ ๓	พระแพทย์ สุกใส	พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๙๑
รูปที่ ๔	พระคำปุ่น ปริบุญโญ	พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๔๙๗
รูปที่ ๕	พระเหรียญทอง ชาคโร	พ.ศ. ๒๔๙๗-๒๕๐๒
รูปที่ ๖	จอาธิการสมครว ยุติธมโม	พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๑๔
รูปที่ ๗	พระครูพิสัยกิจจาทร	พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๒๗
รูปที่ ๘	พระครูพิสัยกิจจาทร	ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นต้นมา

การศึกษามีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๐๘

นอกจากนี้มีห้องสมุดพิสัยกิจจาทรนุสรณ์ ^{๓๖}

ประวัติหลวงพ่อบุญเฮือง (ศรีบุญเรือง)

หลวงพ่อบุญเฮืองเป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบปางมารวิชัยสมัยล้านช้างความสูงจากหน้าตักถึงปลายพระเกศ ๓๖ นิ้วหน้าตักกว้าง ๒๖ นิ้วอัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านช้าง สมัยพระสุนทรธรรมธาดาเจ้าเมือง โพนพิสัย เดิมประดิษฐานอยู่วัดกลางหรือวัดศรีบุญเรือง ต.วัดหลวง อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย ต่อมาเมื่อปี ๒๕๐๕ ได้อัญเชิญมาประดิษฐานอยู่วัดหลวงพิสัยเจติยาราม ต.วัดหลวง อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย และได้มีการหล่อพระแท่นขึ้นใหม่เพื่อแทนพระแท่นที่หายไป และเป็นหนึ่งสาเหตุที่เจ้าอาวาสวัดหลวงพิสัยเจติยารามได้ปิดทองครอบเนื้อทองเดิมที่เก่าแก่ไว้หลวงพ่อบุญเฮือง จึงเป็นพระพุทธรูปอีกองค์หนึ่งที่เก่าแก่มีความศักดิ์สิทธิ์ในตระกูล ๙๘ สมควรไปกราบไหว้ขอพรเพื่อ

^{๓๖} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดที่วราอาณาจักร เล่มที่ ๑๐, หน้า ๙๔๗.

ความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวตลอดไป^{๓๗} อานิสงส์ของการสักการะกราบไหว้ผู้มีคนรักคนเมตตา อายุยืนยาว

๓.๓.๙ ประวัติหลวงพ่พระเสีง

ประวัติวัดมณีโคตร อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย

วัดมณีโคตร ตั้งอยู่ที่บ้านจุมพล หมู่ที่ ๑ ตำบลจุมพล อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๔ ไร่ ๓ งาน ๗๘ ตารางวา

อาณาเขต	ทิศเหนือประมาณ	๙๑ เมตร	จดห้วยหลวง
	ทิศใต้ประมาณ	๔๓ เมตร	จดบ้านพักคนงานโรงงานน้ำแข็ง
	ทิศตะวันออกประมาณ	๙๖ เมตร	จดโรงงานน้ำแข็ง
	ทิศตะวันตกประมาณ	๑๔๐ เมตร	จดถนนสุขาภิบาล

อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ เป็นอาคารไม้ทรงไทยสร้าง พ.ศ. ๒๕๒๕ กว้าง ๕ เมตร ยาว ๑๕ เมตร ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารทรงไทย ๒ ชั้น สร้าง พ.ศ. ๒๕๑๒ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๒ หลัง โรงครัว

วัดมณีโคตร ชาวบ้านเรียกว่าวัดปากห้วยหลวงจากจารึกอักษรไทยน้อยบนใบเสมาหินทราย ทรงใบพราย ประดิษฐานในอุโบสถ อ่านได้ความว่าวัดนี้สร้างขึ้นเมื่อศักราช ๙๖๓ ตรงกับ พ.ศ. ๒๑๔๔ สมเด็จพระโพธิ์บรมวงศ์พระราชาองค์การอุทิศที่ดินที่เมืองปากห้วยหลวงให้สมเด็จพระสังฆราช วัดกลางเมืองจันทบุรี (เมืองเวียงจันทน์) พระเจ้าชมพูและพระเจ้าตนกล้า ร่วมกันสร้างวัดขึ้น ในทะเบียนแจ้งว่าตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๑ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑	พระครูจันทร์ทิพย์	พ.ศ. ๒๔๓๔-๒๔๕๕
รูปที่ ๒	พระชาว	พ.ศ. ๒๔๕๖-๒๔๖๒
รูปที่ ๓	พระผิว จิตกุโร	พ.ศ. ๒๔๖๓-๒๔๖๔
รูปที่ ๔	พระบุญจันทร์	พ.ศ. ๒๔๖๕-๒๔๗๑
รูปที่ ๕	พระมั่ง	พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๖
รูปที่ ๖	พระทองคำ ฉานวโร	พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๘๒
รูปที่ ๗	พระคำผอง พุทธฤทธิโต	พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๙๑
รูปที่ ๘	เจ้าอธิการคำตัน สุจิตโต	พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๕๐๕

^{๓๗} ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑสถานเมืองโพธิ์ชัย, จารึกเมืองปากห้วยหลวง โพธิ์ชัย, (หนองคาย, ๒๕๕๙), หน้าที่ ๑.

รูปที่ ๙ พระมหาเชียน องค์กรุโร พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๘

รูปที่ ๑๐ พระครูรัตนภิบาล ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๔๘

รูปที่ ๑๑ พระมหาปฏิภาณ อุตตพณโธ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๖

รูปที่ ๑๒ พระครูสุธรรมรัตนารณ, วิ. พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นต้นมา

การศึกษามีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๑๘

และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๑๗ และหน่วยงาน อ.ป.ต.^{๓๘}

ประวัติหลวงพ่พระเสียง

หลวงพ่พระเสียง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตัก ๘ นิ้ว สูง ๒๔ นิ้ว หนักประมาณ ๑๐๐ กิโลกรัม เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่มากองค์หนึ่ง

ตามประวัติความเป็นมา หลวงพ่พระเสียง เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่กษัตริย์ล้านช้างสร้างขึ้นให้เป็นพระเสียงทวยประจำเมือง และใช้เป็นพระเสียงทวยในโอกาสเสด็จขึ้นครองราชย์หรือมีเหตุการณ์สำคัญ ในโอกาสต่างๆ กาลต่อมาเมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้น และเพื่อความปลอดภัย จึงได้อัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านช้าง ในคราวเดียวกันกับการอัญเชิญหลวงพ่พระสุก พระเสริม พระใส และประดิษฐานไว้ที่ วัดมณีโคตรอำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย เพื่ออัญเชิญเข้าสู่เมืองหลวงของสยามประเทศ โดยอัญเชิญพระเสียงขึ้นบนหลังช้าง ซึ่งพระเสียงได้แสดงอภินิหาร ให้ช้างหนักจนไม่สามารถเดินทางไปได้ แล้วตกลงจากหลังช้าง เป็นเหตุให้พระกรรมพินพระเกศคด ชาวเมืองจึงเชื่อว่า วัดมณีโคตรน่าจะเป็นสถานที่ประดิษฐานถาวร จึงได้อัญเชิญประดิษฐานไว้ที่นี่ ตั้งแต่บัดนั้นจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ประเพณีเกี่ยวกับหลวงพ่พระเสียง ตรงกับงานเทศกาลตรุษสงกรานต์วันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปีและงานบุญบั้งไฟ ในวันเพ็ญเดือน ๖ ของทุกปีถือเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวอำเภอโพธิ์พิสัย ปฏิบัติสืบกันมาจนถึงปัจจุบันนี้หลวงพ่พระเสียงเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองโพธิ์พิสัย ที่ผู้คนให้ความเคารพกราบไหว้ขอพรอย่างสม่ำเสมอไม่ขาดสาย จนเป็นส่วนหนึ่งของคำขวัญที่ว่า “หลวงพ่พระเสียงแสนศักดิ์สิทธิ์สายโลหิตหล่อเลี้ยงอีสาน ปรางค์การณบั้งไฟพญานาค”^{๓๙} อานิสงส์ของการสักการะกราบไหว้มีสติปัญญาเฉียบแหลม แคล้วคลาดจากเรื่องสุมเสียงทั้งมวล

^{๓๘} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *ประวัติวัดที่วราชอาณาจักร เล่มที่ ๑๐*, หน้า ๘๐๖.

^{๓๙} ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑสถานเมืองโพธิ์พิสัย, *จารึกเมืองปากห้วยหลวง โพธิ์พิสัย*, หน้า ๑๕.

๓.๓ สภาพและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธจังหวัดหนองคาย

ปัจจุบันวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญประเภทหนึ่งซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญของชาติที่สามารถย้อนกลับได้ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี วัฒนธรรมศิลปกรรมสถาปัตยกรรมรวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาทางวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากทั้งที่มาเพื่อหาความรู้และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในทางกลับกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัดก็มีมากขึ้นด้วยเช่นด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีไทยและการละเลยวัฒนธรรมอันพึงประสงค์เช่นการแต่งกายการขึ้นปีนป่าไปบนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือการล่วงล้ำไปในเขตหวงห้ามและด้านกายภาพและการจัดบริการสาธารณะต่างๆเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็นต้นปัจจุบันวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญประเภทหนึ่งซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญของชาติที่สามารถย้อนกลับได้ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีวัฒนธรรมศิลปกรรมสถาปัตยกรรมรวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาทางวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากทั้งที่มาเพื่อหาความรู้และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในทางกลับกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัดก็มีมากขึ้นด้วยเช่นด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีไทยและการละเลยวัฒนธรรมอันพึงประสงค์เช่นการแต่งกายการขึ้นปีนป่าไปบนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือการล่วงล้ำไปในเขตหวงห้ามและด้านกายภาพและการจัดบริการสาธารณะต่างๆเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็นต้นประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทำให้วัดหรือศาสนสถานหลายแห่งถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับจังหวัดหนองคายมีศาสนสถานอันเนื่องด้วยพุทธศาสนาที่มีความสำคัญระดับประเทศซึ่งกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางด้านประวัติและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสภาพปัญหาพบว่าวัดหลายแห่งยังขาดระบบการจัดการที่ไม่รองรับต่อธุรกิจการท่องเที่ยวไม่มีการจัดระบบฐานข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวนอกจากนี้สถานที่พักและร้านอาหารยังไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพหากได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างเหมาะสมมีการบริหารจัดการที่ดีจัดระบบประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศได้รับทราบข้อมูลและดึงดูดจิตใจด้วยจุดเด่นของสถานที่พร้อมทั้งประวัติศาสตร์อารยธรรมโบราณและร่องรอยประวัติศาสตร์โดยการสร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นคุณค่าในการร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอันจะส่งผลถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมแห่งตนและคงไว้เพื่อสืบทอดด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจประเด็นวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย” เพื่อนำข้อมูลที่นำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคและระดับชาติต่อไป

งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวัดที่มีพระพุทธรูป ที่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวจากสถานที่ต่างๆเดินทางมากราบไหว้สักการบูชา ระบบการจัดการของแต่ละวัดทำให้ผู้ศึกษาสนใจในการ

ที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาจัดระบบ ของวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส อยู่ เพื่อที่จะได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดแหล่งเรียนรู้ให้อนุชนรุ่นหลังสามารถทราบถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส และเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคาย ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส จังหวัดหนองคาย ได้แก่ ๑) หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย(พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๒) หลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ อำเภอเมืองหนองคาย ๓) หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณเมือง อำเภอเมืองหนองคาย ๔) หลวงพ่อพระสวย วัดยอดแก้ว อำเภอเมืองหนองคาย ๕) หลวงพ่อพระแสง วัดศรีชะเกษ อำเภอเมืองหนองคาย ๖) หลวงพ่อพระเสียง วัดมณีโคตร อำเภอโพนพิสัย ๗) หลวงพ่อสิบุญเฮือง วัดหลวงพิสัยเจติยาราม อำเภอโพนพิสัย ๘) หลวงพ่อทองแสน วัดท่าครกเรือ อำเภอท่าบ่อ ๙) หลวงพ่อแสนห้า วัดกุ่มภักดิ์ อำเภอท่าบ่อ ซึ่งพระพุทธรูปตระกูล ๙ ส นี้ ให้อำนาจถึงสภาพปัญหาในการจัดการของแต่ละวัดเป็นอย่างไรบ้าง

๓.๔ สภาพปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป ๙ ส จังหวัดหนองคาย

สภาพปัญหาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป ๙ ส จังหวัดหนองคายแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เนื่องจากพระพุทธรูปแต่ละองค์ประดิษฐานอยู่วัดบริบทของวัดที่ต่างกันออกไป ฉะนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์สภาพปัญหาของแต่ละวัดแยกจากกัน โดยใช้องค์ประกอบในการวิเคราะห์ ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านเศรษฐกิจของวัด

๓.๔.๑ หลวงพ่อพระใสวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ซึ่งเป็นพระอารามหลวงเพียงแห่งเดียวของจังหวัดหนองคาย และหลวงพ่พระใสถือว่าเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดหนองคายมาช้านาน วัดโพธิ์ชัยถือว่าเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมสำคัญๆ ของจังหวัดหนองคาย

ด้านกายภาพวัดโพธิ์ชัย ตั้งอยู่ในบริบทที่เหมาะสมตั้งอยู่ติดกับทางหลวงแผ่นดิน ใกล้กับสถานีขนส่ง ตลาด การคมนาคมสะดวกสบาย อยู่ในชุมชนเมือง ในขณะเดียวกันองค์หลวงพ่พระใสประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถขนาดใหญ่โดดเด่นเป็นสง่า บริบทภายในวัดโพธิ์ชัยมีความพร้อมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นศาลาการเปรียญขนาดใหญ่เหมาะในการจัดกิจกรรมต่างๆ สถานที่จอดรถกว้างขวางและสะดวกสบาย ห้องนำมีความทันสมัยจำนวนมากไว้บริการ มีศาลาบำเพ็ญกุศลและมีเมรุที่ทันสมัย กุฏิมีจำนวนมากและตั้งอยู่ในพื้นที่เหมาะสม มีการจัดภูมิทัศน์ภายในวัดมีความสวยงามและเหมาะสม

ด้านบุคลากรวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ซึ่งเป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวของจังหวัดหนองคาย มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาเป็นจำนวนมากมีชาติ มีพระมหาเถระดำรงตำแหน่งคณะสงฆ์ทุกระดับไม่ได้ขาด พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาทั้งด้านปริยัติธรรมและสามัญทุกระดับ มีประสบการณ์การบริหารคณะสงฆ์และการจัดกิจกรรมของวัดและจัดกิจกรรมกับชุมชนเป็นอย่างดี บุคลากรภายในวัดจึงมีความพร้อมในการปฏิบัติศาสนกิจเป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการวัดและชุมชนมีความมั่นคง และมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานช่วยวัดเป็นอย่างดี ด้วยความศรัทธาในองค์หลวงพ่อพระใส

ด้านการบริหารจัดการวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) มีระบบการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีความพร้อมทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากรของวัด ทรัพย์สินของวัด อาคารสถานที่ มีการแต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสเพื่อรับผิดชอบงานของวัดและสนองงานคณะสงฆ์ทุกๆ ด้าน นอกจากพระภิกษุสามเณรที่ช่วยงานวัดแล้ว ยังมีลูกจ้างของวัดที่รับผิดชอบงานในหน้าที่ต่างๆ การบริหารวัดโดยภาพรวมจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสทุกรูปเป็นกรรมการ และยังมีกรรมการวัดจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นฆราวาส มีความเชี่ยวชาญเกือบทุกด้านเข้ามาเป็นกรรมการ จึงสามารถบริหารงานวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ถือว่าเป็นวัดประจำจังหวัดหนองคาย ประกอบกับองค์หลวงพ่อพระใสก็เป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัดหนองคาย เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดหนองคาย ของพุทธศาสนิกชนไทยทั่วประเทศและยังเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวด้วย ดังนั้นเมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นภายในวัดโพธิ์ชัย ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ หรือกิจกรรมของส่วนราชการ องค์กร ชุมชนต่างๆ ที่มาของความอนุเคราะห์สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของวัดโพธิ์ชัย ชุมชนวัดโพธิ์ชัย เทศบาลเมืองหนองคาย ส่วนราชการ พ่อค้าประชาชน ชาวจังหวัดหนองคาย จะให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันวัดโพธิ์ชัยยังเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมและให้ความอนุเคราะห์ส่วนราชการ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ องค์กรต่างๆ วัดและชุมชนต่างๆ ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอนุเคราะห์ส่วนราชการ สถานศึกษา วัด ในรูปแบบของการสร้างถาวรวัตถุ การบริจาค รูปแบบความช่วยเหลือผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น กฐิน ผ้าป่า เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจของวัด วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) เป็นวัดที่ตั้งอยู่ชุมชนเมือง ใกล้กับแหล่งอำนวยความสะดวกเกือบทุกๆ ด้าน เป็นวัดที่มีพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวเดินทางมากราบไหว้องค์หลวงพ่อพระใสเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นวันธรรมดา วัดหยุดราชการ และเทศกาลต่างๆ ด้วยความเคารพเลื่อมใสในองค์หลวงพ่อพระใส และความพร้อมในด้านต่างๆ ของวัด จึงเป็นที่มาของรายได้ ในขณะที่เดียวกันเมื่อมากราบไหว้องค์หลวงพ่อพระใสแล้ว เพื่อความเป็นสิริมงคลให้

ตัวเองและครอบครัว มักจะบูชาองค์หลวงพ่อดีเป็นสมบัติของตัวเอง เพื่อปกป้องคุ้มครองกลับไปด้วย จึงเป็นที่มาของรายได้ ยิ่งในช่วงเทศกาลสำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลปีใหม่ หรือสงกรานต์ พุทธศาสนิกชนจะเดินทางมาจำนวนมาก จะเห็นได้ชัดในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ ซึ่งจะมีพิธีอัญเชิญหลวงพ่อดีแห่รอบเมืองหนองคาย พุทธศาสนิกชนจะเดินทางมาร่วมพิธีจำนวนมาก จึงเป็นที่มาของรายได้ของวัด วัดโพธิ์ชัยจึงสร้างสามารถสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนอย่างสมบูรณ์แบบเกือบทุกด้าน ในขณะที่เดียวกันวัดโพธิ์ชัยยังสงเคราะห์อนุเคราะห์ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กร วัด และชุมชนด้วยดีเสมอมา

๓.๔.๒ หลวงพ่อดีเสารวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ (หอกล่อง) เป็นวัดขนาดเล็ก อยู่ติดกับแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เป็นวัดที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนทั่วไป นอกจากผู้มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ซึ่งวัดแห่งนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อดีซึ่งอัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านช้างทางน้ำและได้ขึ้นที่พำนักวัดนี้

ด้านกายภาพวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ เป็นวัดที่มีพื้นที่ประมาณงานครึ่ง มีบ้านเรือนราษฎรล้อมรอบ ทางเข้าวัดคับแคบ แต่ในปัจจุบันมีการสร้างตลิ่งริมแม่น้ำโขง และสร้างถนนริมโขง จึงทำให้วัดอยู่ติดกับถนนริมโขง การคมนาคมสะดวกขึ้น ทำให้พื้นที่ของวัดลดลง องค์หลวงพ่อดีเสารพระพุทธรูปที่สำคัญอีกองค์หนึ่งของจังหวัดหนองคาย ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถขนาดเล็ก ติดกับถนนริมโขง หันหน้าไปทางแม่น้ำโขง ภายในบริเวณวัดมีสิ่งก่อสร้าง เช่นศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ จึงแทบไม่เหลือพื้นที่ในการจัดกิจกรรม

ด้านบุคลากรพระภิกษุสามเณรในวัดมีจำนวนน้อย ส่วนมากมาจำพรรษาเพื่อมาศึกษาต่อ เมื่อสำเร็จการศึกษา มักจะเดินทางกลับภูมิลำเนา จึงแทบไม่มีพระภิกษุสามเณรอยู่ประจำ นอกจากเจ้าอาวาสเท่านั้น ในเวลากลางวันพระภิกษุสามเณรเดินทางไปเรียนหนังสือ มักจะปิดอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และกุฏิไว้ แต่ไม่สามารถปิดวัดได้ เนื่องจากชาวบ้านที่อยู่รอบวัดอาศัยวัดเป็นเส้นทางเข้าออก นอกจากนั้นชุมชนหอกล่องนิยมประเพณีท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นบั้งไฟหรือเรือยาว มักจะมีชาวมุขมาทำงานด้านประเพณีที่วัดในช่วงเทศกาลนั้น

ด้านการบริหารจัดการเนื่องจากว่าวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ เป็นวัดขนาดเล็กมีพระภิกษุสามเณรจำนวนไม่มากนัก การบริหารจัดการภายในวัดเจ้าอาวาสมักบริหารจัดการเอง ส่วนมากเป็นเรื่องกิจของสงฆ์ ไม่ค่อยมีกิจกรรมด้านอื่น ไวยาวัจกรและชาวมุขจะเข้าร่วมกิจกรรมของวัดในช่วงบุญประเพณีเป็นส่วนมาก ไม่ว่าจะเป็นช่วงบุญเทศน์มหาชาติ เข้าพรรษาออกพรรษา ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแข่งขันเรือยาว นอกนั้นเจ้าอาวาสจะบริหารจัดการภายในวัดเอง

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ เป็นวัดขนาดเล็ก มีความสัมพันธ์กับชุมชนชาวคุ้มเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นวัดเก่าแก่อยู่คู่กับชุมชนมาเป็นเวลานาน คนเฒ่าคนแก่จะให้ความสำคัญต่อวัดมาก แต่พอกาลเวลาเปลี่ยนไปลูกหลานชาวคุ้มมักจะออกไปทำงานนอกบ้านในเวลากลางวัน จึงไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าวัด นอกจากวันหยุดและช่วงการจัดประเพณีสำคัญๆ เท่านั้น ประกอบกับวัดไม่ค่อยมีกิจกรรมจึงทำให้ความสัมพันธ์กับชุมชนลดลงไปตามลำดับ นอกจากนี้ วัดและชาวคุ้มยังเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอื่นในช่วงเทศกาลสำคัญๆ เช่นการเข้าร่วมประเพณีแห่หลวงพ่อพระใสรอบเมืองหนองคายในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ การเข้าร่วมประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง และบุญมหาชาติของชุมชนต่างๆ

ด้านเศรษฐกิจของวัด วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ ถือเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย รายได้ของวัดมักมาจากการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาต่างๆ เช่นบุญมหาชาติ กลิ้งผ้าป่า ตามสมควร เงินบริจาคส่วนอื่นๆ มีจำนวนน้อยมาก ในขณะที่รายจ่ายของวัดไม่ว่าจะเป็นค่าน้ำค่าไฟ และบำรุงเสนาสนะอื่นๆ แทบจะไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย

๓.๔.๓ หลวงพ่อพระสุกวัดศรีคุณเมือง เป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่งคู่เมืองหนองคายมาเป็นเวลาช้านาน เป็นวัดที่มีพระมหาเถระจำพรรษาที่สำคัญๆ หลายยุคหลายสมัย เช่นหลวงปู่สีทัตถ์ สุวรรณมาโจ และเป็นวัดที่มีผู้อุปถัมภ์มาโดยมิขาด

ด้านกายภาพวัดศรีคุณเมือง เป็นวัดที่มีพื้นที่พอประมาณ ตั้งอยู่ใกล้กับตลาดอินโดจีน มีถนนมิชัยผ่านหน้าวัด วัดจึงจัดให้มีการเข้าพื้นที่ทำการค้าภายในวัด และเป็นสถานที่ให้บริการจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเที่ยวตลาดอินโดจีนภายในวัดมีการก่อสร้างถาวรวัตถุ อาคารสิ่งปลูกสร้างตามสมควร ไม่ว่าจะเป็นอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เจดีย์ กุฏิสงฆ์ หอฉัน

ด้านบุคลากรเนื่องจากวัดศรีคุณเมือง เป็นวัดเก่าแก่จึงมีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาไม่ขาดในปัจจุบันพระภิกษุสามเณรส่วนมากมาพักจำพรรษาเพื่อศึกษาเล่าเรียน เนื่องจากใกล้แห่งนี้อยู่กับสถานศึกษาคือวัดศรีชะเกษ เดินทางสะดวกสบาย เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็ย้ายกลับภูมิลำเนา และมีพระภิกษุสามเณรกลุ่มใหม่เข้ามาจำพรรษา เพื่อศึกษาเล่าเรียน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป จึงมีพระภิกษุสามเณรตลอดแต่ก็ไม่ถาวร เว้นแต่เจ้าอาวาสและพระเถระรูปอื่น เพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้วัดยังมีชาวคุ้มเข้ามาช่วยงานวัดในรูปแบบกรรมกรวัด และได้อาศัยพ่อค้าแม่ค้าที่มาอาศัยพื้นที่ของวัดช่วยงานวัดตามสมควร

ด้านการบริหารจัดการวัดศรีคุณเมือง ถือว่าเป็นวัดเปิด มีคนเข้าออกตลอดมิได้ขาด การบริหารจัดการจึงค่อนข้างเป็นเรื่องยากพอสมควร ต้องอาศัยเจ้าอาวาสและกรรมกรวัดเป็นผู้ดูแลกลางวันจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้บริการวัดศรีคุณเมืองเป็นสถานที่จอดรถและใช้บริการหอฉัน

เพื่อเข้าไปจับจ่ายใช้สอยในตลาดอินโดจีน ทางวัดก็จะประชาสัมพันธ์ให้ไปกราบไหว้หลวงพ่พระสุก จึงทำให้มีพุทธศาสนิกชนไปเข้ากราบไหว้หลวงพ่พระสุกตามสมควร

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนวัดศรีคุณเมืองเป็นวัดอยู่กลางเมืองหนองคาย เป็นที่รู้จักของชาวเมืองหนองคายเป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปจากการเป็นสถานที่บริการจอดรถที่ใกล้กับตลาดอินโดจีน การจัดกิจกรรมภายในวัดจะมีในช่วงเทศกาลงานบุญต่างๆ ส่วนมากเป็นความร่วมมือกับชาวคุ้ม พ่อค้าแม่ค้าตลาดอินโดจีน และอาศัยแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาใช้บริการวัด โดยอาศัยตู้บริจาค

ด้านเศรษฐกิจของวัด รายได้หลักของวัดมาจากการให้บริการที่จอดรถ และเช่าพื้นที่วัดทำการค้าขาย และบุญประเพณีต่างๆ เช่น บุญมหาชาติ กลี้น ผ้าป่า ส่วนรายได้จากการตั้งตู้รับบริจาค ผู้มากราบไหว้สักการะองค์หลวงพ่พระสุกก็จะมีไม่มากนัก เมื่อมีบุญประเพณีต่างๆ ก็จะได้รับแรงศรัทธาจากพ่อค้าแม่ค้าตลาดอินโดจีนเป็นส่วนมากในการให้ความอุปถัมภ์ด้านต่างๆ ด้วยดีเสมอมา

๓.๔.๔ หลวงพ่พระสวยวัดยอดแก้ว เป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่งของเมืองหนองคาย มีองค์หลวงพ่พระสวย ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถ แต่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากนัก เมื่อมีโครงการไหว้พระ ๙ ๙ หลวงพ่พระสวยจึงเป็นที่รู้จักมากขึ้น

ด้านกายภาพวัดยอดแก้ว ตั้งอยู่ติดกับถนนมีชัย ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย มีเนื้อที่ประมาณ ๕ ไร่เศษ เสนาสนะสิ่งปลูกสร้างในวัดมีครบทั้งอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ แต่ก็อยู่ในสภาพที่เก่าพอสมควร เนื่องจากไม่ได้รับการบูรณะซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง

ด้านบุคลากรวัดยอดแก้ว มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าอาวาสบ่อยข้างบ่อยพอสมควร พระภิกษุสามเณรจึงไม่ค่อยมีความมั่นคง จำนวนพระภิกษุสามเณรที่จำพรรษาแต่ละปีแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าอาวาสในช่วงเวลานั้น ส่วนมากก็จะมาจำพรรษาเพื่อศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น

ด้านการบริหารจัดการเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าอาวาสบ่อย ทำให้การบริหารจัดการวัดยอดแก้ว ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายของเจ้าอาวาสแต่ละยุคสมัย ในช่วงเวลาที่มีการเป็นรอยต่อการเปลี่ยนแปลงเจ้าอาวาส ก็อาศัยชาวคุ้มเป็นผู้ดูแลรักษา เพราะไม่ค่อยมีพระเถระอยู่ประจำ พระภิกษุสามเณรที่มาจำพรรษาก็เข้ามาอยู่ใหม่ จึงไม่ค่อยคุ้นเคยกับชาวคุ้มเท่าที่ควร

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนวัดยอดแก้ว มีความสัมพันธ์กับชาวคุ้มเป็นอย่างดี เพราะชาวคุ้มได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ ดูแลรักษาอาคารเสนาสนะภายในวัด ดูแลกิจการโดยทั่วไป

ของวัด เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าอาวาสบ่อย กิจกรรมของวัดส่วนมากชาวคุ้มจะเข้ามาบริหารจัดการ เช่นบุญมหาชาติ

ด้านเศรษฐกิจของวัด วัดยอดแก้ว ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคายก็จริง แต่ไม่ใช่พื้นที่ที่เป็นเศรษฐกิจสำคัญของเมืองหนองคาย แนวปฏิบัติของชาวคุ้มยังคงอนุรักษ์ตามโบราณประเพณี รายได้ส่วนใหญ่ของวัด เกิดจากการจัดกิจกรรมประเพณีโดยทั่วไป เช่น บุญมหาชาติ กลืน ผ้าป่า ส่วนรายได้จากการบริจาคอื่นๆ มีจำนวนน้อยมาก

๓.๔.๕ หลวงพ่อพระแสงวัดศรีสะเกษ เดิมชื่อวัดนาค เป็นวัดที่เจ้าหน้าหนองคาย พระยาปทุมเทวาภิบาล (เคน) สร้างขึ้นด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และสร้างพระพุทธรูปไว้เป็นพระประธานในอุโบสถ คือหลวงพ่อพระแสง มีพระมหาเถระที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ระดับจังหวัดตลอดมา และเป็นศูนย์รวมการศึกษาคณะสงฆ์ของจังหวัดหนองคาย มีทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมบาลี พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ด้านกายภาพวัดศรีสะเกษเป็นวัดขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ ๙ ไร่เศษ ตั้งอยู่ติดกับถนนมิชชีและถนนประจักษ์กลางเมืองหนองคาย อาคารเสนาสนะของวัดนอกจากอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ เมรุ และพระพุทธรูปขนาดใหญ่แล้ว ยังมีอาคารเรียนขนาดใหญ่สูง ๕ ชั้น จำนวน ๒ หลัง กุฏิรับรองพระมหาเถระหลายหลัง ด้านติดกับถนนมิชชี ยังมีพื้นที่ให้เช่าสร้างอาคารพาณิชย์ในการประกอบการค้าของประชาชน วัดศรีสะเกษตั้งอยู่ใกล้ท่าเสด็จ ตลาดอินโดจีนของจังหวัดหนองคาย

ด้านบุคลากรวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์รวมการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดหนองคาย มีพระมหาเถระอยู่จำพรรษาเป็นจำนวนมาก และเจ้าอาวาสของวัดนี้เคยดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย ถึง ๒ รูป คือพระธรรมปริยัติมุนี (นวน เขมจารี) และพระเทพกิตติมุนี (ประทัย ชิริญา โณ) มีพระภิกษุสามเณรเข้ามาอาศัยจำพรรษาเป็นจำนวนมากเป็นประจำทุกปี ทั้งที่เป็นครูสอนและนักเรียน

ด้านการบริหารจัดการวัดศรีสะเกษ มีรูปแบบการบริหารจัดการที่อาจจะแตกต่างกับวัดอื่นในเมืองหนองคาย เพราะวัดแห่งนี้เป็นศูนย์กลางการปกครองคณะสงฆ์และยังเป็นศูนย์กลางการศึกษา การบริหารจัดการจึงมีความซับซ้อนพอสมควร เจ้าอาวาสมีภาระงานเพิ่มมากขึ้น นอกจากเป็นเจ้าอาวาสเช่นวัดทั่วไปแล้ว ยังมีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ และตำแหน่งในการบริหารการศึกษาด้วย การปกครองคณะสงฆ์ก็มีรูปแบบการบริหารจัดการเช่นกับจังหวัดอื่น มีผู้บริหารที่เป็นทีมงานจากวัดอื่นด้วย ด้านการบริหารการศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมบาลี เป็น

หน้าที่หลักของเจ้าอาวาส การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เจ้าอาวาสดำรงตำแหน่งผู้จัดการ โดยมีผู้อำนวยการและทีมงานจากหลายๆ วัดเข้าร่วมบริหาร ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ย้ายออกจากวัดแล้ว นับตั้งแต่มี พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนวัดศรีชะเกษมมีความสัมพันธ์กับชุมชน ส่วนราชการ วัดอื่นหลายรูปแบบ ความสัมพันธ์กับชุมชนที่เป็นชาวคุ้มก็เหมือนกันกับวัดอื่น ชาวคุ้มให้ความอุปถัมภ์และสนับสนุนวัดด้วยดีเสมอมา ในด้านการศึกษาจะมีส่วนราชการ สถานศึกษา เข้ามาติดต่อราชการมิได้ขาด พระภิกษุสามเณรจากวัดอื่นเดินทางเข้ามาศึกษาเล่าเรียนเป็นจำนวนมากทุกวัน นอกจากนั้นยังมีเยาวชน เข้ามาศึกษาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และกิจกรรมของโรงเรียนตลอดวัดจึงเป็นที่รู้จักของพระสงฆ์สามเณรของจังหวัดหนองคายและจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทั่วประเทศ

ด้านเศรษฐกิจของวัด วัดศรีชะเกษมเป็นวัดศูนย์กลางการศึกษาและศูนย์กลางการปกครอง ฉะนั้นกิจกรรมของวัดส่วนมากจะเป็นกิจกรรมด้านการศึกษา จึงเหมือนว่าวัดศรีชะเกษมมีรายได้เข้าเป็นจำนวนมาก แต่ก็ป็นรายได้ของแต่ละภาคส่วนไม่ใช่รายได้ของวัดทั้งหมด รายได้ของวัดมาจากงานเทศกาลบุญประจำปี เช่นกฐิน ผ้าป่า การเช่าพื้นที่วัดในการทำการค้าขาย ตลอดถึงการให้บริการที่จอดรถในวัด

๓.๔.๖ หลวงพ่อพระเสีงวัดมณีโคตร อำเภอโพนพิสัย ถือเป็นวัดเก่าแก่มาตั้งแต่ดินแดนแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ เมืองโพนพิสัยหรือเมืองปากห้วยหลวง เป็นเมืองสำคัญอีกเมืองหนึ่ง วัดมณีโคตรจึงถือว่าเป็นวัดประจำเมืองโพนพิสัย เพราะเป็นสถานที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่พระเสีง พระพุทธรูปประจำเมืองโพนพิสัย จึงมีประเพณีสำคัญเกี่ยวกับองค์หลวงพ่พระเสีง เช่น การแห่หลวงพ่พระเสีงในเทศกาลตรุษสงกรานต์ ประเพณีบุญบั้งไฟบูชาหลวงพ่พระเสีง

ด้านกายภาพ วัดมณีโคตร ตั้งอยู่ริมห้วยหลวงอำเภอโพนพิสัย มีพื้นที่เพียง ๔ ไร่เศษ มีเสนาสนะประกอบไปด้วยอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และยังมีเจดีย์และมณฑปเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่พระเสีง แต่ยังมีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมของวัดบ้าง ทางเข้าวัดสามารถเดินทางได้หลายเส้นทางแต่ค่อนข้างแคบ รถขนาดใหญ่เข้าออกลำบาก

ด้านบุคลากรวัดมณีโคตร มีเจ้าอาวาสปกครองมิได้ขาด แต่ก็อยู่ในช่วงเวลาที่ค่อนข้างจะสิ้นการพัฒนาวัดจึงไม่ค่อยต่อเนื่อง พระภิกษุสามเณรที่จำพรรษาแต่ละปีแตกต่างกันออกไป แต่ก็จำนวนไม่มากนัก ชุมชนชาวคุ้มให้ความสำคัญกับวัดและให้การสนับสนุนด้วยดีตลอดมา

นอกจากนั้นผู้บริหารราชการบ้านเมือง ยังให้การสนับสนุนกิจการของวัดตามสมควร เพราะความเคารพศรัทธาในองค์หลวงพ่พระเสีง

ด้านการบริหารจัดการวัดมณีโคตร เป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่พระเสีง พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองโพนพิสัย จึงทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของอำเภอโพนพิสัยไปด้วย แต่จะเห็นได้ว่าในบางช่วงเวลาของเจ้าอาวาสแต่ละรูป การบริหารจัดการจะแตกต่างกันออกไป จึงทำให้หลวงพ่พระเสีงอาจจะเป็นที่รู้จักกันไม่ทั่วถึง ปัจจุบันเจ้าอาวาสเป็นศูนย์กลางในการบริหารวัดมณีโคตรและองค์หลวงพ่พระเสีง โดยมีพระภิกษุสามเณรและกรรมกรวัด ร่วมกันบริหารจัดการ มีการประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา มีรูปแบบที่หลากหลายขึ้น ทำให้ส่วนราชการ องค์กร สังคม ชุมชน เข้าร่วมกิจกรรม และกราบไหว้บูชาองค์หลวงพ่พระเสีงเพิ่มมากขึ้น

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนวัดมณีโคตรมีความสัมพันธ์กับชาวคุ้มเป็นอย่างดี ชาวคุ้มให้ความอุปถัมภ์และสนับสนุนด้วยดีเสมอมา นอกจากนั้นข้าราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนต่างๆ ในอำเภอโพนพิสัย และในจังหวัดหนองคาย เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ด้านเศรษฐกิจของวัด วัดมณีโคตรมีรายได้หลัก ๒ ทาง คือ รายได้จากการจัดกิจกรรมประเพณี คือบุญมหาชาติ กฐิน ผ้าป่า และรายได้จากการบูชาหลวงพ่พระเสีง และการตั้งตู้รับบริจาคในปัจจุบันจึงทำให้วัดมีรายได้เพิ่มที่พอสมควร

๓.๔.๗ หลวงพ่สิบุญเฮืองวัดหลวงพิสัยเจติยาราม เป็นวัดสำคัญอีกวัดหนึ่งของอำเภอโพนพิสัย ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ใกล้เคียงทางหลวงแผ่นดินสายหนองคาย บึงกาฬ ใกล้เคียงเมืองโพนพิสัย เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญอีกองค์หนึ่งคือ หลวงพ่สิบุญเฮือง

ด้านกายภาพ วัดหลวงพิสัยเจติยาราม เป็นวัดขนาดใหญ่มีพื้นที่ ๑๒ ไร่เศษ มีเสนาสนะสิ่งปลูกสร้างภายในวัดมากมาย ไม่ว่าจะเป็นอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เจดีย์ พระพุทธรูปขนาดใหญ่ กุฏิสงฆ์ ห้องน้ำ บริเวณวัดส่วนมากเทคอนกรีตเสริมเหล็ก สามารถเข้าออกวัดได้หลายทางสามารถมองเห็นวัดได้เมื่อเดินทางตามถนน

ด้านบุคลากรวัดหลวงพิสัยเจติยาราม มีพระภิกษุสามเณรแต่ละปีไม่คงที่ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป แต่มีพระมหาเถระที่มั่นคง และมีบารมีพอสมควร จึงสามารถพัฒนาวัดได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับการให้ความอุปถัมภ์ของชาวคุ้ม และผู้ที่มีความศรัทธาในตัวเจ้าอาวาส

ด้านการบริหารจัดการวัดหลวงพิสัยเจติยาราม มีการบริหารจัดการให้มีเจ้าอาวาสเป็นศูนย์กลาง พระภิกษุสามเณรและแม่ชีในวัดช่วยงานในเพียงบางโอกาสเท่านั้น การต้อนรับผู้มาแสวงบุญกราบไหว้สักการะองค์หลวงพ่อบุญเฮื่อง มีแม่ชีอยู่ประจำ จะมีพระภิกษุสามเณรและชาวกุ่มเข้ามาดูแลในช่วงเทศกาลสำคัญเท่านั้น

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนวัดหลวงพิสัยเจติยาราม เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปทั้งส่วนราชการ ชุมชน ประชาชนโดยทั่วไป แต่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักมากนัก เนื่องจากไม่มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ที่ชัดเจน แต่บริบทของวัดในด้านอื่นไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ และบารมีของเจ้าอาวาส สามารถดึงดูดให้คนเข้าวัดได้พอสมควร

ด้านเศรษฐกิจของวัด วัดหลวงพิสัยเจติยาราม มีรายได้ส่วนใหญ่มาจากงานประเพณีประจำปี ในช่วงเทศกาลบุญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบุญมหาชาติ กฐิน ผ้าป่า และส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะบารมีของท่านเจ้าอาวาส ส่วนรายได้จากการตั้งตู้บริจาคและการบูชาดอกไม้ธูปเทียนก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

๓.๔.๘ หลวงพ่อทองแสนวัดท่าครกเรือ อำเภอบำบอง เป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่งของเมืองท่าบอง เป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่ทองแสน เป็นวัดขนาดเล็กที่ประชาชนโดยทั่วไปไม่ค่อยจะรู้จัก จึงทำให้ไม่ค่อยรู้จักหลวงพ่ทองแสนไปด้วย

ด้านกายภาพวัดท่าครกเรือ ตั้งอยู่ริมน้ำโขงในเขตเมืองท่าบอง เป็นวัดที่มีพื้นที่เพียง ๕ ไร่เศษ ทางเข้าวัดคับแคบไปนิดหนึ่ง เดินทางเข้าไปลำบาก เสนาสนะของวัดก็มีเหมือนกับวัดทั่วไป คืออุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ แต่ก็อยู่ในสภาพไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

ด้านบุคลากร วัดท่าครกเรือ มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาแต่ละปีจำนวนน้อยมากแตกต่างกันไป บางปีมีแต่เจ้าอาวาสกับพระนวกะเท่า หลวงพ่ทองแสนจึงไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร แต่บางครั้งต้องอาศัยชาวกุ่มดูแลเมื่อเจ้าอาวาสไปปฏิบัติศาสนกิจที่อื่น

ด้านการบริหารจัดการวัดท่าครกเรือมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการวัดเป็นส่วนมาก แต่ก็ไม่สามารถดูแลรักษาได้ดีมากนัก เนื่องจากไม่ค่อยมีพระภิกษุสามเณรให้การช่วย ส่วนคณะกรรมการและชาวกุ่มจะมาช่วยเมื่อมีงานบุญประเพณีเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็น บุญมหาชาติ กฐิน ผ้าป่า เข้าพรรษา ออกพรรษา ปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนวัดท่าครกเรือ ไม่ค่อยจัดกิจกรรมในวัดนอกจากเทศกาลบุญประเพณีต่างๆ นอกจากนั้นวัดยังมีสัมพันธ์กับวัดและชุมชนอื่นในเขตเมืองท่าบอง เมื่อมีงานประเพณีสำคัญเท่านั้น

ด้านเศรษฐกิจของวัดวัดท่าครกเรือ ถึงแม้ว่าจะอยู่ในเขตเทศบาลเมืองท่าบ่อ ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากชาวอำเภอท่าบ่อเท่าที่ควร จะมีเพียงชาวกุ่มเท่านั้นที่ให้ความอุปถัมภ์วัด รายได้ส่วนใหญ่เกิดจากการจัดงานบุญประเพณีประจำปี ส่วนรายได้จากการบริจาคอื่นก็มีเพียงเล็กน้อย แทบจะไม่เพียงพอต่อรายจ่ายของวัด

๓.๔.๙ หลวงพ่อแสนหัววัดกุ่มภประดิษฐ์ อำเภอท่าบ่อ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่เก่าแก่และสำคัญอีกองค์หนึ่งของจังหวัดหนองคาย คือองค์หลวงพ่อแสนหัว ที่เป็นที่ยู่อัจฉริยะของชาวตำบลโพนสา

ด้านกายภาพวัดกุ่มภประดิษฐ์ เป็นวัดที่มีความสำคัญของชาวบ้านโพนสาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นวัดที่ตั้งอยู่ติดกับถนนพหุคูณสายหนองคายท่าบ่อ ติดหนึ่งติดกับลำน้ำโขง การพัฒนาวัดนี้เป็นไปตามลำดับ แต่เป็นวัดห่างจากเมืองท่าบ่อพอสมควร ภายในบริเวณประกอบไปด้วยอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ต่อมาโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้ย้ายไปวัดสาขาคือวัดดอนโพธิ์ธรรมสถาน

ด้านบุคลากรวัดกุ่มภประดิษฐ์มีเจ้าอาวาสที่เป็นพระมหาเถระ แต่ก็ย้ายไปสังกัดในชุมชนเมืองเพื่อรับตำแหน่งจากปกครองที่สูงขึ้นเนื่องจากว่าวัดนี้ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองท่าบ่อประมาณ ๑๐ กิโลเมตร แต่ก่อนวัดนี้เป็นที่ตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทำให้พระภิกษุอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ในปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญได้ย้ายออกไปแล้ว ทำให้บุคลากรที่เป็นพระภิกษุสามเณรน้อยลง

ด้านการบริหารจัดการการบริหารจัดการวัดกุ่มภประดิษฐ์มีเจ้าอาวาสเป็นศูนย์กลาง แทบจะเรียกได้ว่ามีอำนาจเบ็ดเสร็จแต่เพียงผู้เดียว ส่วนคณะกรรมการวัดก็เข้ามาช่วยงานเป็นบางโอกาสเท่านั้น

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนไม่ค่อยจัดกิจกรรมในวัดนอกจากเทศกาลบุญประเพณีต่างๆ นอกจากนั้นวัดยังมีสัมพันธ์กับวัดและชุมชนอื่นในเขตเมืองท่าบ่อ เมื่อมีงานประเพณีสำคัญเท่านั้น

ด้านเศรษฐกิจของวัด วัดกุ่มภประดิษฐ์ เป็นวัดระดับตำแหน่ง ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเท่าที่ควร จะมีเพียงชาวกุ่มเท่านั้นที่ให้ความอุปถัมภ์วัด รายได้ส่วนใหญ่เกิดจากการจัดงานบุญประเพณีประจำปี ส่วนรายได้จากการบริจาคอื่นก็มีเพียงเล็กน้อย แทบจะไม่เพียงพอต่อรายจ่ายของวัด

บทที่ ๔

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยใช้กรอบในการวิเคราะห์โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหา แล้ววิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย แล้วจึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายแล้วจึงสรุปผล

๔.๑ การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของการพัฒนา

ก่อนที่จะหาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ควรวิเคราะห์ถึงจุดเด่นจุดด้อยของการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ที่เป็นสภาพปัจจุบันก่อน เพื่อให้เห็นถึงสภาพโดยรวมที่ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ จากนั้นจึงหาแนวทางทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย เป็นลำดับต่อไป จากการศึกษาสภาพปัญหา การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย สามารถ วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย ได้ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ จุดเด่น

ก. พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ เป็นศิลปะล้านช้าง ปางมารวิชัยเหมือน

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย พบว่า พระพุทธรูปทั้ง ๙ องค์เป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านช้าง และเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยเหมือนกัน ซึ่งสามารถอธิบายเหตุผลสนับสนุนได้ดังนี้(๑)ประวัติศาสตร์ล้านช้างกับราชอาณาจักรไทย มีความสัมพันธ์กันแนบแน่นยากที่จะอธิบาย ประวัติศาสตร์บางช่วงแยกจากกันบางช่วงเป็นอันเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประวัติศาสตร์ล้านช้างเมื่อเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง หัวเมืองสำคัญเป็นเมืองเวียงคุก ปะโค เมืองปากห้วยหลวง นั่นก็คือบริเวณที่เป็นเมืองหนองคาย เมืองท่าบ่อ และเมืองโพธิ์สัณฑ์ อันเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในปัจจุบัน (๒) พระพุทธรูปมารวิชัย (มาระวิชัย) หรือ ชนฆะมาร หรือ สะดุ้งมาร เป็นพระพุทธรูปปางหนึ่ง อยู่ในพระอิริยาบถนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางคว่ำลงที่พระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงที่

พื้นธรณีในคราวที่พระองค์ทรงเอาชนะมารได้ด้วยเหตุนี้พระพุทธรูปปางมารวิชัยเป็นปางที่นิยมอยู่ทุกสมัย และเป็นต้นแบบของพระพุทธรูปปางอื่น ๆ มาแต่สมัยโบราณ ควบคู่กับปางสมาธิ หรือปางตรัสรู้ พระประธานในอุโบสถต่างๆ จึงนิยมสร้างปางมารวิชัย หรือปางสมาธิ แต่ส่วนมากจะเป็นปางมารวิชัย

ข. อานิสงส์ในการสักการะกราบไหว้แตกต่างกัน

การสักการะกราบไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย มีอานิสงส์แตกต่างกันไป นับว่าเป็นจุดเด่นอย่างยิ่งที่พุทธศาสนิกชนที่มีความปรารถนาต่างกัน สามารถไปสักการะกราบไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ตามที่ตนปรารถนา ซึ่งอานิสงส์การสักการะกราบไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส มีอานิสงส์แตกต่างกันดังนี้ หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย ปกป้องคุ้มครอง ชีวิตเจริญรุ่งเรือง หลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ (หอก่อง) อายุมั่นขวัญเย็น พรั่งพร้อมด้วยโภคทรัพย์ หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณเมือง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ลาภผลมากมี หลวงพ่อพระสวย วัดยอดแก้ว มีโชคลาภ ทำมาค้าขายดี หลวงพ่อพระแสง วัดศรีชะเกษ มีเกียรติยศชื่อเสียง เพิ่มบารมี หลวงพ่อพระเสียง วัดมณีโคตร มีสติปัญญาเฉียบแหลม แคล้วคลาดจากเรื่องสู่มเสี่ยงทั้งมวล หลวงพ่อสิบุญเฮือง วัดหลวงพิสัยเจติยาราม มีคนรักเมตตา อายุยืนยาว หลวงพ่อทองแสน วัดท่าคกเรือ ประสพชัยชนะ แคล้วคลาดปลอดภัย หลวงพ่อแสนห้า วัดกุ่มภประดิษฐ์ ปกปักษ์รักษาและสมปรารถนาทุกอย่าง

ค. จังหวัดหนองคายระบบวัฒนธรรมเดียวกัน

จังหวัดหนองคาย เป็นจังหวัดที่มีลักษณะวัฒนธรรมตามรูปแบบวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมอีสานเหนือกับวัฒนธรรมล้านช้าง ส่วนหนึ่งเกิดจากดินแดนแห่งนี้ในอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ที่ผู้วิจัยนำมาวิจัยนั้นล้วนเป็นเรื่องราวที่บ่งถึงความมีวัฒนธรรมร่วมกัน คือ วัฒนธรรมของชาวพุทธอีสานเหนือภายใต้ระบบวัฒนธรรมความเชื่อของอาณาจักรล้านช้างเดียวกัน คือทั้งความเชื่อ ค่านิยม และวิถีทางของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริบททางพระพุทธศาสนาในจังหวัดหนองคายนั้นเป็นระบบวัฒนธรรมเดียวกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าเป็นจุดเด่นที่สามารถนำมาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้น^๑

^๑ สัมภาษณ์ พระศรีญาณวงศ์วงศ์ (นิมิตย์ ปณฺฑิตเสวี), ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ง. ระยะเวลาที่สามารถเชื่อมโยงกันได้

แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ทั้ง ๙ แห่ง มีจุดเด่นอีกประการหนึ่งคือมีระยะทางไม่ห่างกันมากนัก มีที่ตั้งอยู่ใน ๓ อำเภอของจังหวัดหนองคาย คืออำเภอเมืองหนองคาย อำเภอโพนพิสัย และอำเภอท่าบ่อ และส่วนมากจะอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ๕ องค์ ซึ่งประกอบไปด้วย หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย หลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ (หอก่อง) หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณ หลวงพ่อพระสวย วัดยอดแก้ว หลวงพ่อพระแสง วัดศรีสะเกษ เขตเทศบาลตำบลโพนพิสัย ๒ องค์ ซึ่งประกอบไปด้วย หลวงพ่อพระเสียง วัดมณีโคตร และ หลวงพ่อสิบุญเฮือง วัดหลวงพิสัยเจติยาราม เขตอำเภอท่าบ่อ ๒ องค์ ซึ่งประกอบไปด้วย หลวงพ่อทองแสน วัดท่าคกเรือ หลวงพ่อแสนห้า วัดกุ่มภประดิษฐ์ ระยะทางจากตัวเมืองหนองคาย ไปอำเภอโพนพิสัย ๔๕ กิโลเมตร และจำตัวเมืองหนองคาย ไปอำเภอท่าบ่อ ๒๐ กิโลเมตร

๔.๔.๒ จุดด้อย

สำหรับจุดด้อยของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ในจังหวัดหนองคายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืน

ก.ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่าประเด็นที่เป็นปัญหาของการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดหนองคายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืน ก็คือ หน่วยงานของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายในภาพรวม ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายมีลักษณะแยกส่วน^๒

ข. วัดหรือคณะกรรมการวัดให้ความสำคัญน้อย นอกจากประเด็นเรื่องของหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่สนับสนุนแล้วการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ในจังหวัดหนองคายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืนไม่มีการพัฒนาต่อไปได้ก็เพราะวัดหรือคณะกรรมการวัดรวมถึงชุมชน ไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายในจังหวัดหนองคายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืน เพราะไม่มีนโยบายและแนวปฏิบัติที่มา

^๒ สัมภาษณ์ ดร.เฟด็จ สุขเกษม, วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

จากหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการวัดก็ไม่ได้กำหนดนโยบาย และแนวปฏิบัติเอง นอกจากนั้นที่สำคัญก็คือไม่มีการสร้างเครือข่ายของคณะคณะกรรมการวัดในการ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันของวัด จึงทำให้การพัฒนาในประเด็นดังกล่าวไม่เป็นไปตามความ คาดหมายและไม่ก่อให้เกิดภาพรวมของการทำงานร่วมกันได้^๓

ค. การประชาสัมพันธ์ไม่เชื่อมโยงส่งเสริมกัน เนื่องจากการที่ไม่มีการให้ความ ร่วมมือกันขององค์กรภายนอกคือหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภายใน คือวัดและชุมชน ก็ทำการประชาสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ใน ภาพรวมที่ส่งเสริม เชื่อมโยงซึ่งกันและกันระหว่างพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๙ องค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ศักยภาพของแต่ละวัดเท่านั้นที่จะดำเนินการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก เช่น หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ ชัย หลวงพ่อพระเสด็จ วัดมณีโคตร ซึ่งสามารถดำเนินการประชาสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อ ไม่มีนโยบายหรือทิศทางในการดำเนินงานดังที่ได้กล่าวมาจึงถือว่าเป็นจุดด้อยของการพัฒนาท่องเที่ยว เชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ในจังหวัดหนองคายให้เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืน^๔

เมื่อพิจารณาถึงผลการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ในจังหวัดหนองคายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ ยั่งยืนจะพบว่าจุดเด่นที่ชัดเจนก็คือการที่พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ เป็นศิลปะล้านช้าง ปางมารวิชัย เหมือนกัน และอานิสงส์ในการสักการะกราบไหว้แตกต่างกันส่วนจุดด้อยที่เห็นได้ชัดก็คือขาดการ สนับสนุนจากภาครัฐ

๔.๒ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ใช้กรอบวิเคราะห์ ๕ ด้าน คือ ด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ด้านผู้สร้าง ด้านสถานที่ประดิษฐาน ด้านเศรษฐกิจของวัด ด้านความสัมพันธ์กับอาณาจักร

^๓สัมภาษณ์ นายธงชัย พลพวก, สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

^๔สัมภาษณ์ นายยอดยิ่ง ราชตั้งใจ, วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย, วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

๔.๒.๑ ด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์การสร้าง
พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๙ องค์ ผู้สร้างต้องมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าและต้องเป็นผู้
มีบารมีและพรั่งพร้อมไปด้วยโภคสมบัติและบริวารสมบัติ และมักเลือกสถานที่สร้างอันเป็นมงคลเพื่อ
เป็นพุทธานุภาพและความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระพุทธรูป จึงสามารถจำแนกได้ดังนี้

ก. สร้างในที่ประดิษฐานปัจจัย สำหรับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๙ องค์ที่ประดิษฐานตาม
วัดต่างๆในจังหวัดหนองคายในปัจจุบันตั้งแต่ต้น ประกอบไปด้วยหลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์
ธรรมคุณ หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณเมือง หลวงพ่อพระแสง วัดศรีชะเกษ หลวงพ่อทองแสน วัด
ท่าคกเรือ และหลวงพ่อแสนห้า วัดกุ่มภประดิษฐ์

ข. สร้างในที่อื่นและอัญเชิญมาประดิษฐานสำหรับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๙ องค์ที่
ประดิษฐานในวัดต่างๆ ในจังหวัดหนองคาย ที่สร้างอื่นแต่อัญเชิญมาประดิษฐานในหนองคาย
ประกอบด้วย หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย หลวงพ่อพระสวย วัดยอดแก้ว หลวงพ่อพระเสีง วัด
มณีโคตร และหลวงพ่อบุญเฮือง ทั้งหมดนี้อัญเชิญมาอาณาจักรล้านช้าง

๔.๒.๒ ด้านผู้สร้าง ผู้สร้างต้องมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าและต้องเป็นผู้มี
บารมี และพรั่งพร้อมไปด้วยโภคสมบัติและบริวารสมบัติจึงจะสามารถสร้างพระพุทธรูปไว้ในบวร
พระพุทธศาสนาได้ ส่วนมากก็จะเป็นพระมหากษัตริย์ เจ้าเมือง หรือคหบดีผู้มากด้วยโภคสมบัติเป็น
ผู้สร้าง

ก. กษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ประกอบไปด้วย หลวงพ่อพระใส สร้างโดยพระธิดาของกษัตริย์
ล้านช้าง และหลวงพ่อพระเสีง สร้างโดยกษัตริย์ล้านช้าง หลวงพ่อพระเสาร์ สร้างโดยพญาสุน
เจ้านครศรีเชียงใหม่

ข. เจ้าเมืองประกอบไปด้วย หลวงพ่อพระสวย สร้างโดยราชครูเจ้าฟ้ามหาวัน แห่ง
อาณาจักรล้านช้าง หลวงพ่อพระแสง สร้างโดยพระยาปทุมเทวาภิบาล (เคน) เจ้าเมืองหนองคาย
หลวงพ่อทองแสน สร้างโดยพระยาหลวงสุคนธ์วงศาเจ้า เจ้าเมืองท่าบ่อ

ค. พระมหาเถระหรือคหบดี ประกอบไปด้วย หลวงพ่อพระสุก สร้างโดยหลวงปู่สีทัตต์
สุวรรณมาโจ และหลวงพ่อแสนห้า โดยคหบดีสองพี่น้อง ชื่อแสนและห้า

ศาลาการเปรียญ หรือมณฑป ๔.๒.๓ ด้านสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ประดิษฐานอยู่ในวัดต่างๆ ในเขตจังหวัดหนองคาย มีสถานที่ประดิษฐานต่างกัน ตามความเหมาะสมของแต่ละวัดไม่ว่าจะเป็น อุโบสถ วิหาร

ก. อุโบสถอุโบสถถือว่าเป็นศูนย์กลางของวัด ทั้งในแง่ของความศักดิ์สิทธิ์ และสถานที่ตั้งเป็นที่ที่สังฆกรรมของสงฆ์ ซึ่งจะต้องมีพระประธานในอุโบสถ ดังนั้นพระพุทธรูปองค์ที่สำคัญที่สุดในวัดนั้น มักจะเป็นประธานในอุโบสถ เฉกเช่นเดียวกันพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เกือบทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นหลวงพ่อพระใส หลวงพ่อพระเสาร์ หลวงพ่อพระสุก หลวงพ่อพระสวย หลวงพ่อพระแสง หลวงพ่อทองแสน หลวงพ่อแสนห้า ล้วนแล้วแต่ประดิษฐานเป็นประธานในอุโบสถ

ข. มณฑปเป็นสิ่งก่อสร้างทรงจัตุรมุข คือมีมุข ๔ ด้าน ส่วนมากจะเปิดสามด้านและปิดด้านหลังเอาไว้ มักจะสร้างเป็นที่ประดิษฐานหรือเก็บสิ่งของสำคัญไว้ในมณฑปนั้น อย่างเช่น มณฑปวัดมณีโคตร เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระเสีียง

๔.๒.๔ ด้านเศรษฐกิจของวัด สำหรับวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายที่เป็นการจัดตามลักษณะของเศรษฐกิจ คือความมีรายได้ของวัด ซึ่งการจัดกลุ่มนี้ก็มียู่ ๓ กลุ่ม ดังนี้

ก. วัดที่มีเศรษฐกิจดีหมายถึง วัดที่มีรายได้จากการบำรุงหรือการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและประชาชนเป็นจำนวนมาก ในรายเดือนและรายปีที่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวนั้นถือว่ามีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยแห่งเดียวคือ หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย(พระอารามหลวง)จ.หนองคาย ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปกราบไหว้เป็นจำนวนมากทำให้มีรายได้เข้าสู่วัดหรือแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้เป็นจำนวนมาก และเป็นเหตุให้มีการพัฒนาพุทธสถานเพื่อรองรับการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเช่นกัน

ข. กลุ่มเศรษฐกิจปานกลาง หมายถึง วัดที่มีรายได้พอประมาณไม่ถึงขนาดดีและไม่ขัดสนจนเกินไป มีจำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ หลวงพ่อพระเสีียง วัดมณีโคตร หลวงพ่อสิบุญเฮือง วัดหลวงพิสัยเจติยาราม หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณเมือง และหลวงพ่อแสง วัดศรีชะเกษ

ค. กลุ่มเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยดี หมายถึง วัดที่มีรายได้ได้น้อย ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวมากนัก รายได้ของวัดแทบจะไม่เพียงพอกับราย จำนวน ๔ วัด ได้แก่หลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ หลวงพ่อพระสวย วัดยอดแก้ว หลวงพ่อทองแสน วัดท่าคกเรือ หลวงพ่อแสนห้า วัดกุ่มภประดิษฐ์

๔.๒.๕ ด้านความสัมพันธ์กับอาณาจักร เป็นการจัดกลุ่มสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ องค์ มีที่ตั้งที่มีความสัมพันธ์กับการปกครองของฝ่ายบ้านเมือง (อาณาจักร) ดังนี้

ก. กลุ่มที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดกระจายกันในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ระยะทางห่างกันไม่เกิน ๑ กิโลเมตรเท่านั้น จำนวน ๕ แห่ง ประกอบไปด้วย หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) หลวงพ่อพระแสง วัดศรีชะเกษ หลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณเมือง และหลวงพ่อดอย วัดยอดแก้ว

ข. กลุ่มที่อยู่อำเภอโพนพิสัย ที่มีพื้นที่อยู่ห่างออกไปจากตัวเมืองประมาณ ๔๕ กิโลเมตร มีจำนวน ๒ แห่ง คือ หลวงพ่อพระเสียง วัดมณีโคตร และหลวงพ่อบุญเรือง วัดหลวงพิสัยเจติยาราม

ค. กลุ่มที่อยู่อำเภอท่าบ่อ ที่มีพื้นที่อยู่ห่างออกไปจากตัวเมืองประมาณ ๒๐ กิโลเมตร จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่หลวงพ่อดองแสน วัดท่าคกเรือ และหลวงพ่อดองแสนห้า วัดกุ่มภประดิษฐ์

๔.๓ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ องค์ ในจังหวัดหนองคาย

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ องค์ ในจังหวัดหนองคายจะเน้นที่ความต้องการของนักท่องเที่ยวว่ามีความปรารถนาหรือความต้องการอย่างไรบ้าง ซึ่งเท่าที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ องค์ ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว จุดเน้นแตกต่างกันไปในแต่ละองค์ตามพุทธานุภาพและอานิสงส์ในการสักการะบูชากราบไหว้ในขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวยังมีความต้องการมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจการได้สัมผัสกับธรรมชาติ หรือต้องการเข้ามาเพื่อไหว้พระสวดมนต์ เจริญสมาธิภาวนา แต่ละวัดก็ควรจัดบริบทของวัดให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้วัดควรจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น งานประเพณีบูชาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ องค์ ในจังหวัดหนองคาย ให้ชุมชน สังคม และนักท่องเที่ยวได้รับทราบโดยทั่วกัน ดังเช่นงานนมัสการพระธาตุต่างๆ ซึ่งจัดขึ้นพร้อมกันในวันเพ็ญเดือน ๓ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการมากราบไหว้ได้มีกิจกรรมอื่นๆ ทำด้วยแนวทางการพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของแต่ละวัดก็จะแตกต่างกันไปตามที่ความเหมาะสมของเวลา และสถานที่นั้น โดยมีจุดเน้นที่ความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันจะเน้นที่ความสะดวกสบายในการเดินทาง ที่จอดรถให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว^๕ จากการลง

^๕ สัมภาษณ์ พระศรีวชิรโมลี (บุญถม สุนทรเมธี), รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

พื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสามารถที่จะจำแนกแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ดังนี้

๔.๓.๑ ด้านการให้การสนับสนุนและส่งเสริม

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายประเด็นแรกที่ต้องพิจารณาถึงการได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ดังนี้

ก. จังหวัดหนองคาย โดยสำนักงานจังหวัดหนองคาย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย ควรมีนโยบายในการในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคายเพื่อให้สำนักงานจังหวัดหนองคายบรรจุลงในแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา นอกจากนี้จะต้องพิจารณาด้วยงบประมาณของจังหวัดในการสนับสนุนส่งเสริมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืนในโอกาสต่อไป ในขณะที่เดียวกันสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย เป็นศูนย์กลางอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการในภาพรวมของจังหวัดเป็นองค์กรหลักในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่และจัดอบรมมัคคุเทศก์ประจำวัดนั้นๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย ควรจัดงบประมาณสนับสนุนและร่วมวางแผนในการทางด้านกายภาพของวัด ปรับภูมิทัศน์และบริบทของให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

ข. คณะสงฆ์จังหวัดหนองคายเป็นองค์กรหลักอีกองค์กรหนึ่งซึ่งจะมีส่วนสำคัญสนับสนุนส่งเสริมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย นับตั้งแต่การส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าอาวาสวัดที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ให้เข้าสู่ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์และพัฒนาสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น เพื่อความมั่นคงและความต่อเนื่องในการพัฒนาวัด ในขณะที่ควรผลักดันโครงการต่างๆ ให้วัดได้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ควรจัดกิจกรรมการวาระพระพุทธรูปศักดิ์ ๙ ส และพระมหาเถระ ให้สอดคล้องและกลมกลืนกัน

ค. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาลเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในระดับปฏิบัติการในทุกพื้นที่และมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดดังนั้นความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้ที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุนร่วมขับเคลื่อนด้วยความมุ่งมั่นที่จะเห็นวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ในชุมชนได้รับการพัฒนาและยกระดับให้มีศักยภาพมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

ง. สถาบันทางการศึกษาเป็นสถาบันสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับแบบแผนการขัดเกลาและการถ่ายทอดวัฒนธรรมการให้ความรู้และฝึกทักษะอาชีพเพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งเป็นแหล่งที่รวมขององค์ความรู้อันหลากหลายพร้อมที่จะให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลทำให้ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้อย่างมีความสุขได้คิดเองปฏิบัติเองสร้างความรู้ด้วยตนเองขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตนทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตนมองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตนพร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตดังนั้นสถานศึกษาในจังหวัดหนองคาย ควรนำองค์ความรู้ ด้านประวัติศาสตร์ความเป็น และบริบทต่างๆ ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เข้าเป็นหลักสูตรเกี่ยวกับท้องถิ่น ถ่ายทอดให้กับนักเรียน และฝึกฝนให้นักเรียนสามารถเป็นมัคคุเทศก์ได้ สถาบันศึกษานำนักเรียนเข้าไปเรียนรู้สร้างสำนึกและจิตอาสาให้นักเรียนสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

๔.๓.๒ ด้านบุคลากร

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายด้านบุคลากร ถือว่าเป็นสำคัญและมีความละเอียดอ่อนพอสมควร เนื่องจากว่าวัดที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายมีบริบทที่แตกต่างกัน ศักยภาพของบุคลากรแตกต่างกัน ฉะนั้นแนวทางที่จะพัฒนาได้ควรจะมีแนวทางการพัฒนา ๒ ระดับ คือระดับนโยบาย เพื่อเชื่อมโยงระหว่างวัดต่างๆ ทั้ง ๙ วัด และระดับวัด เพื่อบริหารจัดการในวัดนั้น ๆ

ก. ระดับนโยบาย ควรมีพระสงฆ์ผู้ปกครองระดับจังหวัด ระดับอำเภอ เจ้าอาวาส และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสำนักงานจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ร่วมเป็นกรรมการระดับนโยบายควรให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคายเป็นผู้ลงนามคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดินจังหวัดหนองคาย ซึ่งกรรมการระดับนโยบาย มีหน้าที่ในการวางนโยบาย กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ สนับสนุนงบประมาณ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานงานที่คณะกรรมการระดับนโยบาย ควรที่จะดำเนินการเป็นการเร่งด่วน เช่น การจัดรวบรวมประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส การจัดให้มีและจัดอบรมมัคคุเทศก์ ประจำวัดนั้น ๆ นอกจากนั้น

บุคลากรของส่วนงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสำนักงานจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด พระภิกษุสามเณรและคณะกรรมการวัดทุกรูป/คน สามารถเป็นมัคคุเทศก์ได้ นอกจากนี้ควรกำหนดเป็นนโยบายให้มีเทศกาลหรืองานเกี่ยวกับการสักการะบูชากราบไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส อย่างเป็นทางการ เพื่อให้เป็นประเพณีสืบไป

ข. ระดับวัด ควรจัดตั้งในรูปแบบคณะกรรมการวัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน พระสงฆ์สามเณร ชุมคุ้มและนักวิชาการ ร่วมเป็นคณะกรรมการ คณะกรรมการวัดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ประดิษฐานอยู่ก็เหมือนกับหน้าที่ของคณะกรรมการวัดทั่วไป แต่มีหน้าที่พิเศษเพิ่มขึ้นอีกคือหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในวัดและระหว่างวัดด้วย แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีมากมายหลายประการ นับตั้งแต่การจัดวางแผนผังการก่อสร้างภายในวัด การจัดภูมิทัศน์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดเจ้าหน้าที่บริการนักท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ที่พักผ่อนหย่อนใจ และความพร้อมในทุกๆ ด้านไปพร้อมกัน พร้อมนั้นควรมีแนวปฏิบัติที่เห็นเป็นรูปธรรมด้านบุคลากร ดังนี้

พัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยวเช่นการจัดฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์แก่พระสงฆ์หรือบุคลากรภายในวัดหรือเด็กเยาวชนผู้มีจิตอาสาในท้องถิ่นมาเป็นมัคคุเทศก์น้อยการอบรมในเรื่องการให้บริการที่ดีซึ่งสามารถฝึกฝนให้เกิดขึ้นจนเป็นนิสัยของการเป็นผู้ให้บริการที่ดีได้

การสร้างจิตสำนึกและสังคมจิตอาสาในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวในวัดควรมีการเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคลากรภายในวัดและชุมชนเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีอย่างแนบแน่นในระยะยาววัดควรปลูกจิตสำนึกคนในชุมชนให้มีสำนึกรักวัดรักท้องถิ่นและมีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางสืบค้นองค์ความรู้ประวัติความเป็นมาของบุคคลชุมชนและมรดกทางภูมิปัญญาและทางวัฒนธรรมชุมชน

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของวัดความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวของวัดนอกจากจะเกิดจากความร่วมมือของพระคุณเจ้าภายในวัดความร่วมมือของคนในชุมชนและความพร้อมของวัดแล้วการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรการกุศล สังคม ชุมชน รวมทั้งการได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับวัดและสถานที่ท่องเที่ยวอื่นและการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

๔.๓.๓ ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัด

การจัดกิจกรรมภายในวัด ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมชุมชน และเป็นการหารายได้เข้าวัดอีกส่วนหนึ่ง ฉะนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะ

ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่พำนักทั้งทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนทั้งหลาย จึงสามารถจัดรูปแบบกิจกรรมภายในวัด ได้ดังนี้

ก. กิจกรรมที่เป็นกิจของสงฆ์กิจของสงฆ์จะมีทั้งที่เป็นกิจวัตรประจำวัน และกิจของสงฆ์ในวาระอื่น ๆ กิจวัตรประจำวัน คือ การทำวัตรเช้าเย็น ออกรับบิณฑบาต ทำความสะอาดกุฏิ วิหาร ลานเจดีย์ ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม กิจของสงฆ์อื่น มีการทำสังฆกรรม เช่น ลงปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน การรับกิจนิมนต์ของพุทธศาสนิกชน เป็นต้น

ข. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาวันธรรมมัสสวนะ ควรมีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทำบุญได้ครบทั้งทาน ศีล ภาวนา ภาคเข้าควรจัดให้มีการทำบุญ ภาคจ่าย กิจกรรมที่ให้องค์ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของวันนั้นและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ภาคคำ กิจกรรมที่เป็นพิธีกรรมและการเจริญจิตภาวนา ทั้งนี้ตามสมควรและเหมาะสมกับวันนั้นๆ

ค. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุญประเพณี วิถีชีวิตของชาวจังหวัดหนองคายมักเกี่ยวข้องกับบุญประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีบุญสำคัญประจำเดือนทั้งสิบสองเดือน ที่ขาดมิได้แต่ละวัดและหมู่ปฏิบัติกัน ก็มีบุญมหาชาติ บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา ออกพรรษา กลิ้งผ้าป่า ซึ่งบุญประเพณีเหล่านี้นับถือส่วนหนึ่งของชีวิตที่ชาวจังหวัดหนองคายปฏิบัติมามีได้ขาด เป็นการหารายได้เข้าวัดอีกทางหนึ่งด้วย

ง. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แต่ก่อนไม่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๙ องค์แบบภาพรวม แต่พอมีโครงการไหว้พระ ๙ ๙ เมื่อไม่กี่ปีมานี้ พระพุทธรูปศักดิ์ ๙ ๙ เป็นที่รู้จักมากขึ้น แต่กิจกรรมนี้มีปีละครั้งเท่านั้น ควรมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศักดิ์เพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดงานนมัสการพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ๙ เป็นประจำทุกปี ให้กลายเป็นประเพณีต่อไป หรือจะเป็นกิจกรรมคารวะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ๙ พร้อมกับคารวะพระมหาเถระในจังหวัดหนองคายในห้วงเทศกาลเข้าพรรษาของแต่ละปี

จ. กิจกรรมบริการชุมชนและสังคม การที่วัดจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้ จะต้องเป็นเวทีให้ชุมชนและสังคมได้เข้ามาแสดงบทบาท เช่น ให้สถานศึกษานักเรียนเข้ามาจัดกิจกรรมในวัดตามความเหมาะสม เป็นที่พึ่งให้กับชุมชนและสังคมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

เป็นสถานที่บริการในโอกาสสำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง เวทีแสดงประชามติ และการพบปะสังสรรค์นั้นหนทางการของชุมชนและสังคม

๔.๓.๔ ด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมหรือบริบทของวัด ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะเป็นแรงจูงใจหรือเกิดความประทับใจผู้ที่เข้ามาใช้บริการภายในวัด ดังนั้นสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวของวัด ควรมีดังนี้

ก. การจัดภูมิทัศน์การสัมผัสด้วยตา นับเป็นความประทับใจในเบื้องต้นของผู้มาใช้บริการ ฉะนั้นภูมิทัศน์ภายในวัดและรอบวัดจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งอันดับต้นๆ วัดควรจัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยเน้นเรื่องความสะอาด ประหยัด เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ข. ห้องน้ำห้องสุขาถือว่าเป็นเรื่ององค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่นักท่องเที่ยวและผู้มาใช้บริการของวัดมีความจำเป็นที่จะต้องใช้บริการเสมอ ฉะนั้นห้องน้ำห้องสุขาของวัด จะต้องมีความเพียงพอ ตั้งอยู่อย่างเหมาะสม และที่สำคัญต้องสะอาด มีระบบน้ำ ระบบไฟที่สมบูรณ์

ค. สถานที่จอดรถปัจจุบันสถานที่จอดรถเป็นปัจจัยสำคัญมากในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกที่ ฉะนั้นวัดควรมีสถานที่จอดรถไม่ว่าจะเป็นที่ดินของวัดเองหรือที่ใกล้เคียง แต่ไม่ควรอยู่ไกลจนเกินไป เหมาะสม และปลอดภัยตามสมควร

ง. อาหาร เครื่องดื่มถือเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่ง ดังนั้นวัดควรจัดให้มีการร้านอาหารเครื่องดื่มเอง หรือร่วมมือกับเอกชนที่อยู่ใกล้วัดเป็นผู้ดำเนินการทั้งนี้ทั้งนั้นร้านอาหารเครื่องดื่ม หรือสวัสดิการอื่นควรมีความหลากหลาย และราคาที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว

จ. สิ่งสนับสนุนอื่นๆ ถ้าเป็นไปได้ควรมีการจัดศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวและของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของวัดหรือของท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อของที่ระลึกราคาถูก สะดวกและรวดเร็ว

๔.๓.๕ ด้านสถานที่

จัดบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามเรียบง่ายมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น เป็นธรรมชาติเงียบสงบสะอาดและงดงามตามความเหมาะสมโดยอาจปรับสภาพแวดล้อมตามศักยภาพของวัดให้เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง และในขณะเดียวกันก็ควรมีเครื่องอำนวยความสะดวกรองรับคนพิการหรือผู้สูงอายุให้สามารถ “เข้าถึง” และ “ใช้ประโยชน์ได้” ด้วยความสะดวกปลอดภัยสอดคล้องกับกติกาสากลของโลกปัจจุบันและอนาคตรวมทั้งให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและ

การบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากรโดยคงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดีมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐานและมีบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ให้ความมั่นใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยวโดยมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

ก. จัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยของวัดเป็น๓เขตคือ (๑) เขตพุทธาวาสเป็นพื้นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญ (๒) เขตสังฆาวาสเป็นพื้นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร (๓) เขตธรรมาวาส เป็นที่อำนวยความสะดวกในการทำบุญ และ (๔) เขตบริการสาธารณะเป็นพื้นที่ที่ใช้เป็นสถานที่ตั้งของอาคารสิ่งก่อสร้างและกิจกรรมที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวเป็นสถานที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการแบ่งพื้นที่ใช้สอยของวัดต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันอย่างเหมาะสม

ข. จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัดและแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวในวัดแผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด และเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่นเพื่อใช้เป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวและบริการนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม โดยจัดให้มีพระสงฆ์สามเณรหรือบุคลากรของวัดอยู่ประจำไว้บริการชี้แนะนักท่องเที่ยวที่มาวัดในลักษณะเป็นจุดศูนย์กลางของวัดเพื่อดำเนินการต้อนรับซึ่งคนไทยเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อแผ่ดวงใจสานวณสุภาพชนไทยที่ว่า "เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ" การต้อนรับนักท่องเที่ยวดุจญาติมิตรจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอบอุ่นและประทับใจ

ค. จัดสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๙ องค์ ถือว่าเป็นที่เคารพสักการะของพระพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ฉะนั้นควรประดิษฐานอยู่ในที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นอุโบสถ วิหาร มณฑป เป็นต้น ควรคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด ความสะดวก และความเหมาะสมในการต้อนรับผู้มาสักการะกราบไหว้

ง. สถานที่ปฏิบัติธรรม เมื่อนักท่องเที่ยวหรือผู้เข้ามาใช้บริการของทางวัด ควรจะมีสถานที่สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ อากาศถ่ายเท ไว้รองรับการทำสมาธิในระยะเวลานั้นๆ หรือปฏิบัติเจริญสติภาวนาตลอดคืน ดังนั้นวัดควรจัดมุมหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารสถานที่ไม่ว่าจะเป็นอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ อาคารสถานที่อื่นๆ แม้กระทั่งร่มไม้ชายคา และมีกุฏิหรืออาคาร ที่สามารถปกป้องเหลือบ ยุง ลม แดด ให้สามารถพักและปฏิบัติธรรมได้

จ. อาคารสถานที่อื่นๆ ในวัดไม่ว่าจะเป็นห้องน้ำ ลานจอดรถ ที่พักผ่อน สถานที่ตั้งขยะป้ายประชาสัมพันธ์ สุขาจิตคำสอน เหล่านี้เป็นต้น ควรคำนึงถึงเพียงพอ ความเหมาะสม ความสะอาดและความปลอดภัยตามสมควรแก่สภาพ

๔.๓.๖ ด้านการสร้างแรงจูงใจ

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจเกี่ยวกับกิจกรรมของวัดควรเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายสำหรับครอบครัวและเป็นกิจกรรมที่ทุกคนในครอบครัวสามารถทำร่วมกันได้ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยจัดให้มีรูปแบบที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น จัดกิจกรรมธรรมะแบบกลุ่มสำหรับครอบครัว การเดินทางเที่ยวชมแบบครอบครัว การจัดค่ายครอบครัว การจัดกิจกรรมค้างแรม เป็นต้น^๖

ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับความสะอาดสบาย และความปลอดภัยในการท่องเที่ยวซึ่งเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว^๗

แรงจูงใจเกี่ยวกับสถานที่ คือความสะอาดและความสวยงามของวัด บุคคลากรภายในวัดควรเอาใจใส่รักษาและรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในวัดและอุทยาน มีการทำสื่อ หรือการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางสถานีวิทยุ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงสถานที่ท่องเที่ยว^๘

ในด้านความปลอดภัยทางวัดและอุทยานธรรมของทางวัด ควรเฝ้าระวังรักษาความปลอดภัย ให้มากขึ้น เพราะอาจจะมิจฉาชีพแฝงตัวเข้ามาปะปนกับนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความไม่สบายใจ ในการมาเที่ยวชมธรรมชาติให้อาหารปลาและการมากราบไหว้พระพุทธรูปต้องระวังตัวมากขึ้น ซึ่งถ้ามิจฉาชีพ อาจจะทำให้ไม่ยอมมามากนัก^๙

เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย หรือเจ้าหน้าที่ของทางวัด ควรมีการแจ้งเตือนให้กับ นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น มีป้ายเตือน หรือการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวจะได้ระมัดระวังตัวในการท่องเที่ยว^{๑๐}

^๖ สัมภาษณ์, พระครูพิสัยกิจจาทร, เจ้าอาวาสวัดหลวงเจติยาราม, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๗ สัมภาษณ์, พระครูสุธรรมรัตนภรณ์, วิ.เจ้าอาวาสวัดมณีโคตร, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๘ สัมภาษณ์, นายสุเทพ อินทชัย, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๙ สัมภาษณ์, พระครูสุวรรณโสภิตธรรม, เจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐} สัมภาษณ์, พระครูปริยัติธรรมสถิต, เจ้าอาวาสวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ด้านการจัดระเบียบในช่วงเทศกาล วันสำคัญทางพุทธศาสนา หรืองานประจำปี ต่างๆ นั้น วัดและอุทยานธรรมจะมีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวที่มานั้นส่วนใหญ่มักขับรถยนต์ส่วนตัวมา เป็นผลให้ที่จอดรถยนต์ที่ทางวัดนั้นได้จัดเตรียมให้ไม่เพียงพอ จึงอยากให้ทางวัดมีการจัดระเบียบที่จอดรถยนต์รวมไป จนถึงเส้นทางการเดินรถยนต์ในช่วงเทศกาล วันสำคัญทางพุทธศาสนา หรืองานประจำปีต่างๆ ที่มีรถยนต์มาจอดเป็นจำนวนมาก^{๑๑}

ทางวัดควรเพิ่มจำนวนป้ายบอกทางเข้าสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้ผู้มาเที่ยวสามารถวางแผนในการท่องเที่ยว ทั้งยังทำให้ได้รับความสะดวกสบายไม่เสียเวลาในการเดินทาง ควรเพิ่มจำนวนป้ายบอกเส้นทางการเดินชมภายในสถานที่เพื่อให้ผู้มาเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย ไม่งง ไม่สับสน และทำให้ผู้มาเที่ยวได้ชมครบทุกสถานที่และควรรักษาความสะอาด^{๑๒}

ส่วนการบริการด้านห้องน้ำควรมีห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีราวจับใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหรือ มีป้ายตามจุดต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวสะดวกในการมองเห็น และสามารถเข้าใจได้ง่ายก็จะเป็นอีกประเด็นที่มีความสำคัญ^{๑๓}

มีบริการรับฝากของสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีสัมภาระเยอะ ซึ่งช่วยให้เกิดความสะดวกระหว่างการทำกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว^{๑๔}

ควรมีเจ้าหน้าที่ของทางวัดประจำในจุดต่างๆ ในการให้บริการแก่ประชาชนผู้มาเที่ยว และเจ้าหน้าที่ของทางวัด ควรแต่งกายเป็นชุดฟอร์มของทางวัดหรือแต่งกายในชุดที่สุภาพ มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ ให้ข้อมูลข่าวสารหรือบอกเล่าถึงประวัติความเป็นมาเป็นไปของวัดและแหล่งท่องเที่ยว กับประชาชนที่มาท่องเที่ยวหรือมีศูนย์ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับวัดและอุทยานธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น และยังสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวซ้ำได้อีกในอนาคต^{๑๕}

^{๑๑} สัมภาษณ์, นายยอดยิ่ง ราชตั้งใจ นักวิชาการชำนาญการวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๐

^{๑๒} สัมภาษณ์, พระธรรมมงคลรังษี(คำบ่อ อรุโณ), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓} สัมภาษณ์, พระมหาสวัสดิ์ อธิสโก เจ้าอาวาสวัดกุมภประดิษฐ์, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔} สัมภาษณ์, พระเทพกิตติมุนี, เจ้าอาวาสวัดศรีสระเกษ, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕} สัมภาษณ์, พระศรีวิจิตรโมลี (บุญถม สุนทรเมธี), รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

๔.๓.๗ ด้านการพัฒนาจิตใจ

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เป็นที่เคารพศรัทธาชาวจังหวัดหนองคายและนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาท่องเที่ยว ส่วนราชการ ประชาชนทั่วไป คณะสงฆ์ พระภิกษุสามเณรและกรรมการวัด ควรเอาใจใส่ร่วมกันปกป้องรักษา หวงแหน ร่วมกันพัฒนาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติอันหาค่ามิได้ ที่บรรพบุรุษได้ช่วยกันสร้างขึ้นมาให้เป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชนทั่วไปเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้สิ่งที่พัฒนาจิตใจที่นอกจากการเห็นควรเป็นหลักธรรมที่มีความเข้าใจง่าย ซึ่งทางวัดน่าจะต้องพัฒนาให้มีเพื่อจะสร้างให้เกิดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาจิตใจในอีกประเด็น เพราะเมื่อสิ่งต่างๆ เปลี่ยนไปจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยจิตใจก็จะต้องการก้าวไปด้วย หลักธรรมที่สำคัญจึงเป็นสิ่งสำคัญที่วัดแต่ละวัดควรที่จะต้องมีและนำเสนอในรูปแบบต่างๆให้เกิดการพัฒนาเรียนรู้ของพระสงฆ์ภายในวัดและผู้ที่มาท่องเที่ยวให้ได้รับแต่สิ่งที่สวยงามทางตาและสิ่งสวยงามทางใจด้วยในเวลาเดียวกัน^{๑๖} โดยเฉพาะเรื่องของความสะอาดบุคคลากรที่มีหน้าที่ดูแลสถานที่เองต้องเอาใจใส่ให้มากๆ เพราะความสะอาดของสถานที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ควรทำความสะอาดเป็นประจำในจุดที่นักท่องเที่ยวใช้บริการบ่อยๆโดยเฉพาะในวันเสาร์และวันอาทิตย์ หรือวันหยุดราชการ หรือเทศกาลต่างๆ ซึ่งเป็นวันที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวมากเป็นพิเศษ เพราะสิ่งที่ทำให้จิตใจของนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวจะเกิดความประทับใจในการเข้าชมและกลับมาอีก นอกจากนี้ การต้อนรับของทางวัดก็เป็นสิ่งสำคัญ ควรคิดในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งที่ได้จากทางวัด ซึ่งอาจเป็นของที่ระลึก เช่น พระเครื่อง หรือสิ่งที่บ่งบอกว่าเป็นของทางวัดในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างกัน อันจะเป็นเหมือนการสะสมในอีกอย่างที่จะช่วยในด้านการพัฒนาจิตใจ การให้จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกประเด็นที่ควรมี^{๑๗}

ส่วนความสะอาดภายนอกและบริเวณวัด ได้แก่บริเวณ ห้องน้ำ ลาดจอดรถ หน้าร้านอาหารร้านค้า^{๑๘} สถานที่ที่ขยะควรมีป้ายบอกนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เพื่อความสะอาดของวัดโดยรวม^{๑๙} ควรมีการ

^{๑๖} สัมภาษณ์, นายโกเมน โปตะวัฒน์, นักวิชาการท้องถิ่น, ปราชญ์อาวุโสอำเภอโพนพิสัย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗} สัมภาษณ์นายกำภล เมืองโคตร, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๘} สัมภาษณ์, นายสมัย ฌ หนองคาย, อติตรองผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙} สัมภาษณ์, นายมนต์ วิเศษสุนทร, ปราชญ์ชาวบ้าน, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ขยายสถานที่ เช่น ลานจอดรถและห้องน้ำของวัดเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมามากขึ้นในอนาคตต่อไปหรือ จัดสถานที่ให้กว้างขึ้น^{๒๐} ให้เป็นระเบียบขึ้น ควรคำนึงถึงการใช้สอยเป็นหลัก^{๒๑} ทำทางขึ้นสำหรับคนพิการ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้พิการได้มาทำบุญ^{๒๒}

ควรมีการจัดกิจกรรมต่างๆ และต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และมีการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของวัดให้สมบูรณ์ เพราะหากวัดมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวแล้วย่อมทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรัก เกิดศรัทธา เกิดความยินดี เกิดความสุขใจ มาทำบุญ ทำกุศลต่างๆพร้อมทั้งการมาพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธได้^{๒๓}

๔.๔ สรุป

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืน มีแนวทางในการส่งเสริม ๗ ด้าน คือ

๑.ด้านการให้การสนับสนุนส่งเสริม หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คณะสงฆ์ ชุมชน ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนส่งเสริมในด้านทุนทรัพย์ นโยบาย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม

๒.ด้านบุคลากร บุคลากรที่จะบริหารจัดการวัดมีทั้งบุคลากรภายในและบุคลากรภายนอก บุคลากรภายในควรจัดในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน คณะกรรมการควรมีทั้งพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ส่วนบุคลากรภายนอกคือบุคคลที่มีส่วนสนับสนุนส่งเสริมและกำหนดนโยบายให้แต่ละวัดปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ หรือคณะสงฆ์

๓.ด้านการกิจกรรมภายในวัด การจัดกิจกรรมของวัดถือเป็นการประชาสัมพันธ์และการนำมาซึ่งรายได้ ซึ่งการจัดกิจกรรมภายในวัดมีหลายประเภทด้วยกันคือ กิจกรรมที่เป็นกิจของสงฆ์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรมในการบริการสาธารณสุข

^{๒๐} สัมภาษณ์, พระจิววัฒน์จิรวฒโณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดท่าคกเรือ, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์, พระครูอรุณปัญญาธร, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอท่าบ่อ, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒} สัมภาษณ์, พระครูภาวนาเจติยาภิบาล, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุบังพวน จังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓} สัมภาษณ์, พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

๔. ด้านสิ่งแวดล้อมหรือบริบทของวัดควรจัดให้เหมาะสมและสวยงาม ไม่ว่าจะเป็นการจัดภูมิทัศน์ห้องน้ำห้องสุขามีระบบน้ำ ระบบไฟที่สมบูรณ์ สถานที่จอดรถเพียงพอร้านอาหาร เครื่องดื่ม ตลอดจนสิ่งสนับสนุนอื่นๆ ถ้าเป็นไปได้ควรมีการจัดศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวและของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของวัดหรือของท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อของที่ระลึกในราคาถูก สะดวกและรวดเร็ว

๕. ด้านสถานที่ ควรจัดบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามเรียบง่ายมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น เป็นธรรมชาติเงียบสงบสะอาดและงดงามตามความสะดวก ควรจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยของวัดเป็น ๔ เขตคือเขตพุทธาวาสเป็นพื้นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญ) เขตสังฆาวาสเป็นพื้นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรเขตธรรมาวาส เป็นที่อำนวยความสะดวกในการทำบุญ และ เขตบริการสาธารณะเป็นพื้นที่ที่ใช้เป็นสถานที่ตั้งของอาคารสิ่งก่อสร้างและกิจกรรมที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวจากนั้นควร จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัดและแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวในวัดแผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด และเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่นจัดสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๙ องค์ให้มีความเหมาะสม และมีสถานที่ปฏิบัติธรรมเจริญจิตภาวนาด้วย

๖. ด้านการสร้างแรงจูงใจแรงจูงใจเกี่ยวกับกิจกรรมของวัดควรเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายสำหรับครอบครัวและเป็นกิจกรรมที่ทุกคนในครอบครัวสามารถทำร่วมกันได้ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยจัดให้มีรูปแบบที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น จัดกิจกรรมธรรมชาติแบบกลุ่มสำหรับครอบครัว การเดินทางเที่ยวชมแบบครอบครัว การจัดค่ายครอบครัว การจัดกิจกรรมค้างแรมและปฏิบัติธรรม เป็นต้น

๗. ด้านการพัฒนาจิตใจพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เป็นที่เคารพศรัทธาชาวจังหวัดหนองคายและนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาท่องเที่ยว ส่วนราชการ ประชาชนทั่วไป คณะสงฆ์ พระภิกษุสามเณรและกรรมการวัด ควรเอาใจใส่ร่วมกันปกป้องรักษา หวงแหน ร่วมกันพัฒนาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติอันหาค่ามิได้ ที่บรรพบุรุษได้ช่วยกันสร้างขึ้นมาเป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชนทั่วไปเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติ และเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ ควรที่จะมีนิทรรศการทางพระพุทธศาสนาของแต่ละวัดเพื่อที่จะสร้างเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ของพระสงฆ์สามเณรภายในวัด และประชาชนนักท่องเที่ยว รวมทั้งชุมชนด้วย ซึ่งถ้าแต่ละวัดเห็นความสำคัญในประเด็นนี้ก็จะเป็นการพัฒนาจิตใจให้เกิดการต่อยอดเพื่อรักษาไว้ได้มากกว่าพระพุทธรูป แต่จะเป็นการรักษาจิตใจให้เกิดความยั่งยืน เพราะหัวใจของพระพุทธศาสนานอกจากจะมีตัวแทนพระพุทธเจ้าคือพระพุทธรูปแล้ว ก็ยังมีพระธรรมคำสอนของพระองค์ โดยการให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจทางพระพุทธศาสนาในการนำเสนอให้เกิดความ

ศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ที่เข้มแข็ง ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในหลายด้านใน
หลายกลุ่มให้เกิดความสุขได้ในสังคมปัจจุบัน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส จังหวัดหนองคาย ได้แก่ ๑) หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย(พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๒) หลวงพ่อพระเสาร์ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ อำเภอเมืองหนองคาย ๓) หลวงพ่อพระสุก วัดศรีคุณเมือง อำเภอเมืองหนองคาย ๔) หลวงพ่อพระสวย วัดยอดแก้ว อำเภอเมืองหนองคาย ๕) หลวงพ่อพระแสง วัดศรีชะเกษ อำเภอเมืองหนองคาย ๖) หลวงพ่อพระเสียง วัดมณีโคตร อำเภอโพนพิสัย ๗) หลวงพ่อสิบุญเฮือง วัดหลวงพิสัยเจติยาราม อำเภอโพนพิสัย ๘) หลวงพ่อทองแสน วัดท่าครกเรือ อำเภอบ้านแพง ๙) หลวงพ่อแสนห้า วัดกุ่มภประดิษฐ์ อำเภอบ้านแพง ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีแหล่งการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดพระพุทธรูป ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

สำหรับแนวทางการศึกษาผู้วิจัยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดและทฤษฎีของการศึกษา ที่ใช้ในการสร้างกรอบในการบริหารจัดการที่มีรูปแบบทั้งทางทฤษฎีภายในเล่ม และภาคปฏิบัติ จากนั้นได้ลงพื้นที่สำรวจ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของแต่ละพื้นที่ แล้วสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่การบริหารจัดการวัดท่องเที่ยว แล้วนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาโดยใช้กรอบที่วางไว้เป็นหลัก และวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์หาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ รวมทั้งแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืน และจะมีการสานต่อให้เกิดการพัฒนาในหลายด้านตามแนวคิดของการจัดการวัดที่ได้มาตรฐาน เพื่อที่จะสร้าง พระสงฆ์ บุคคล วัด บ้าน รวมทั้งชุมชนให้เกิดการต่อยอดที่มีการพัฒนา ต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส จังหวัดหนองคาย สามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพปัญหาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

ผู้วิจัย ได้ทำการวิเคราะห์และสามารถจำแนกสภาพปัญหาของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เป็น ๕ ด้าน ดังนี้

ด้านกายภาพ วัดที่ตั้งของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส มีบริบทแตกต่างกันไปตามความแตกต่างของแต่ละวัด มีเพียงวัดโพธิ์ชัยเท่านั้นที่เป็นพระอารามหลวง มีพื้นที่กว้างขวาง สะดวกสบาย มีความพร้อมทุกๆ ด้าน ส่วนวัดนอกนั้นก็มีความเหมาะสมพอสมควรแตกต่างกันไป ซึ่งจากการศึกษาจุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละพื้นที่ ในโครงการของทางวัดโพธิ์ชัยเริ่มต้น โดยใช้วัดโพธิ์ชัย เป็นศูนย์กลางในการกระจายข้อมูลการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยจะเน้นในเรื่องของเอกสารแผนผังในการให้ข้อมูล และข้อมูลสารสนเทศบนสื่อออนไลน์ต่างๆ

ด้านบุคลากร บุคลากรมีกลุ่มที่สำคัญ ๒ กลุ่ม คือกลุ่มภายในวัดโดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานและพระภิกษุสามเณรภายในวัด และกลุ่มผู้ให้การสนับสนุนคือไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด ชาวคุ้ม ส่วนราชการและองค์การการกุศล จะพบว่าวัดขนาดใหญ่จะมีความสมบูรณ์ทุกด้านมากกว่าวัดขนาดเล็ก

ด้านการบริหารจัดการ การบริหารวัดต่างๆ จะมีความสลับซับซ้อนแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของวัด การจัดกิจกรรมภายในวัด

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โดยปกติวัดจะมีความสัมพันธ์กับชาวคุ้มเป็นพื้นฐาน แต่วัดที่มีขนาดใหญ่จะมีการจัดกิจกรรมบ่อย ทำให้เกิดความสัมพันธ์กับส่วนราชการ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ด้านเศรษฐกิจของวัด จะแตกต่างกันไปตามบริบทของวัด สามารถแยกเป็นกลุ่มที่มีเศรษฐกิจดี เช่นวัดโพธิ์ชัย เศรษฐกิจปานกลาง เช่นวัดมณีโคตร และเศรษฐกิจไม่ค่อยดี เช่น วัดท่าคกเรือ

๕.๑.๒ การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของวัดพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย พบจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เป็นศิลปะล้านช้าง ปางมารวิชัยเหมือน อานิสงส์ในการสักการะกราบไหว้แตกต่างกันจังหวัดหนองคายระบบวัฒนธรรมเดียวกันระยะทางที่สามารถเชื่อมโยงกันได้

จุดด้อยขาดการสนับสนุนจากภาครัฐวัดหรือคณะกรรมการวัดให้ความสำคัญน้อยการ
ประชาสัมพันธ์ไม่เชื่อมโยงส่งเสริมกัน

๕.๑.๓ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส
ในจังหวัดหนองคาย ใช้กรอบวิเคราะห์ ๕ ด้าน คือ

ด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ที่ประดิษฐานตามวัดต่างๆ ของ
จังหวัดหนองคาย มีทั้งสร้างและประดิษฐานที่ตั้งในปัจจุบัน และสร้างจากที่อื่นแล้วอัญเชิญมา
ประดิษฐานในจังหวัดหนองคาย ซึ่งส่วนมากสร้างในนครหลวงเวียงจันทน์

ด้านผู้สร้าง ผู้ที่จะสร้างพระพุทธรูปขึ้นในพระพุทธศาสนา จะต้องเป็นผู้มีกุศลแรงกล้า
ส่วนมากจะเป็นผู้มีอำนาจหรือมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีทั้งพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์
เจ้าเมือง พระมหาเถระ และคฤหบดี

ด้านสถานที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปถือว่าเป็นพระประธานในวัด ส่วนมากจะประดิษฐาน
ในอุโบสถ มณฑปที่มีลักษณะเฉพาะ

ด้านเศรษฐกิจของวัด จะแตกต่างกันไปตามบริบทของวัด สามารถแยกเป็นกลุ่มที่มี
เศรษฐกิจดี เศรษฐกิจปานกลาง และเศรษฐกิจไม่ค่อยดี

ด้านความสัมพันธ์กับอาณาจักร วัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส กระจายอยู่ใน
๓ อำเภอของจังหวัดหนองคาย ส่วนมากอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เขตอำเภอท่าบ่อ และ
เขตอำเภอท่าบ่อ

๕.๑.๔ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ใน จังหวัดหนองคาย

๑ ด้านการให้การสนับสนุนและส่งเสริมแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด
พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคายประเด็นแรกที่จะต้องพิจารณาถึงการได้รับการสนับสนุน
ส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป คือ
จังหวัดหนองคาย โดยสำนักงานจังหวัดหนองคาย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย สำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย คณะสงฆ์จังหวัดหนองคาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)
ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาลสถาบันทาง
การศึกษา

๒ ด้านบุคลากร แนวทางที่จะพัฒนาได้ควรจะมีแนวทางการพัฒนา ๒ ระดับ คือระดับนโยบาย เพื่อเชื่อมโยงระหว่างวัดต่างๆ ทั้ง ๙ วัด และระดับวัด ระดับนโยบาย ควรมีพระสงฆ์ผู้ปกครองระดับจังหวัด ระดับอำเภอ เจ้าอาวาส และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสำนักงานจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ร่วมเป็นกรรมการระดับระดับวัด ควรจัดตั้งในรูปแบบคณะกรรมการวัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน พระสงฆ์สามเณร ชุมคุ้มและนักวิชาการ ร่วมเป็น

๓ ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัด ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม ชุมชน และเป็นการหารายได้เข้าวัด อีกส่วนหนึ่ง ฉะนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่พำนักทั้งทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนทั้งหลาย จึงสามารถจัดรูปแบบกิจกรรมภายในวัด ได้ดังนี้กิจกรรมที่เป็นกิจขอกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุญประเพณีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมบริการชุมชนและสังคม

๔ ด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมหรือบริบทของวัด ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะเป็นแรงจูงใจหรือเกิดความประทับใจผู้ที่เข้ามาใช้บริการภายในวัด ดังนั้นสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวของวัด ควรมีดังนี้การจัดภูมิทัศน์ห้องน้ำห้องสุขาสถานที่จอดรถอาหาร และ สิ่งสนับสนุนอื่นๆ ถ้าเป็นไปได้ควรมีการจัดศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวและของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของวัดหรือของท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อของที่ระลึกราคาถูก สะดวกและรวดเร็ว

๕ ด้านสถานที่ จัดบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามเรียบง่ายมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น เป็นธรรมชาติเงียบสงบสะอาดและงดงามตามความเหมาะสมโดยอาจปรับสภาพแวดล้อมตามศักยภาพของวัดให้เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง และในขณะเดียวกันก็ควรมีเครื่องอำนวยความสะดวกรองรับคนพิการหรือผู้สูงอายุ. จัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยของวัดเป็น๔เขตคือ (๑) เขตพุทธาวาสเป็นพื้นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญ (๒) เขตสังฆาวาสเป็นพื้นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร (๓) เขตธรรมาวาส เป็นที่อำนวยความสะดวกในการทำบุญ และ (๔) เขตบริการสาธารณะเป็นพื้นที่ที่ใช้เป็นสถานที่ตั้งของอาคารสิ่งก่อสร้างและกิจกรรมที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวเป็นสถานที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการแบ่งพื้นที่ใช้สอยของวัดต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันอย่างเหมาะสม

๖ ด้านการสร้างแรงจูงใจ แรงจูงใจเกี่ยวกับกิจกรรมของวัดควรเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายสำหรับครอบครัวและเป็นกิจกรรมที่ทุกคนในครอบครัวสามารถทำร่วมกันได้ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยจัดให้มีรูปแบบที่น่าสนใจมากขึ้น เช่น จัดกิจกรรมธรรมะแบบ

กลุ่มสำหรับครอบครัว การเดินทางเที่ยวชมแบบครอบครัว การจัดค่ายครอบครัว การจัดกิจกรรมค้างแรม เป็นต้น

๗ ด้านการพัฒนาจิตใจ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เป็นที่เคารพศรัทธาชาวจังหวัดหนองคายและนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาท่องเที่ยว ส่วนราชการ ประชาชนทั่วไป คณะสงฆ์ พระภิกษุสามเณรและกรรมการวัด ควรเอาใจใส่ร่วมกันปกป้องรักษา หวงแหน ร่วมกันพัฒนาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติอันหาค่ามิได้ ที่บรรพบุรุษได้ช่วยกันสร้างขึ้นมาให้เป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชนทั่วไปเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติ และเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑. นโยบายระดับประเทศ รัฐบาลควรมีนโยบายและให้ทุนสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธให้เป็นท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๒. นโยบายระดับจังหวัด จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๓. นโยบายระดับวัด เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด ควรปลูกจิตสำนึกให้พระภิกษุสามเณรภาคภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษสร้างไว้ พร้อมทั้งจะปกป้องรักษา พัฒนาส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและสมบัติอันล้ำค่าของพระพุทธศาสนาสืบไป

จากตัวอย่างข้างต้นในข้อเสนอแนะสิ่งหนึ่งในการพัฒนาวัดให้กลายเป็นมากกว่าแห่งท่องเที่ยว ในด้านพระสงฆ์ ควรที่จะมีความรู้ของพระพุทธศาสนาที่มีความถูกต้องเข้าใจในจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน สิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาแห่งท่องเที่ยวคือการรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความง่าย เช่น การรู้ร้อยสัจ ๔ การเข้าใจทุกข์คือ อะไร เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการฉุดคิดว่าการเข้ามาที่วัดได้อะไรบ้าง นอกจากการเข้ามาถ่ายรูปกับสิ่งสวยงามแล้วก็กลับไป บทบาทในด้านการนำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น นิทรรศการขนาดเล็กภายในวัดแต่ละแห่งที่เป็นวัดท่องเที่ยว ตั้งแต่พระพุทธเจ้าเกิด การค้นพบหลักธรรม ไปจนพระพุทธเจ้าสิ้นปรินิพพาน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มเติมในด้านของการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่แท้จริงที่จะส่งผลให้เกิดความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของผู้คนที่มาเที่ยวภายในวัด และพระสงฆ์ภายในวัดจะเกิดการเรียนรู้ไปในเวลาเดียวกัน รวมทั้งสร้างเป็นแห่งเรียนรู้หรือเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาภายในชุมชนไปในเวลาเดียวกัน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย เป็นการศึกษาในภาพรวม ฉะนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาดังนี้

๑. ควรศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย เป็นรายองค์ หรือมีการต่อยอดในการพัฒนาแต่ละองค์ในแต่ละด้านของการศึกษา ให้เกิดความเด่นของแต่ละองค์ให้เกิดเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจ

๒. ควรศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย และมีการเปรียบเทียบกับภาคอื่นในประเทศไทย และต่างประเทศ

๓. ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวขอพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส ในจังหวัดหนองคาย

๔. ควรศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ในหลายด้านมากกว่าการท่องเที่ยว เช่นพื้นที่ในการจัดนิทรรศการ หรือพื้นที่กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา ชุมชน และสังคม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐชุดตีพิมพ์ ปี ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา

มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) คัมภีร์ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิบูลญาณ, ๒๕๓๒.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิบูลญาณ,

๒๕๓๕.

(๒) หนังสือ :

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๗
ง, ๒๕๕๕.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่มที่ ๑๐, โรงพิมพ์การศาสนา,

๒๕๓๕

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุดรธานี. **นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๙ ส เสริมมงคลชีวิต.**

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๘.
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร : เพรส แอนด์ ดีไซน์,
๒๕๕๘.

พ.ท.สุพจน์ โปธิสว่าง. **ประวัติหลวงพ่อพระใส.** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘

พระมหาสุทิตย์ อบอูน. **การท่องเที่ยวแนวพุทธ.** จุลสารการท่องเที่ยว ปีที่ ๑๘ เล่มที่ ๑, ๒๕๒๙.
ศุภลักษณ์ อัครางกูร. **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว.** ขอนแก่น : คลังนาวิทยา, ๒๕๕๑.

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑสถานเมืองโพนพิสัย. **จารึกเมืองปากห้วยหลวง.** โพนพิสัย, ๒๕๕๙.
สำนักงานจังหวัดหนองคาย กลุ่มงานสารสนเทศและการสื่อสาร, **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา,**
๒๕๖๑.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย. **เที่ยวหนองคาย เมืองหน้าอยู่ ประตูสู่อาเซียน.** หนองคาย :
ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย, ๒๕๕๙.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

กฤษดา ชูย์อารักย์. “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านหลวงเหนือ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอ
ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

เกศินี พรหมบุตร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาล
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”. **ปริญญาโท.** วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.

กรุงเทพมหานคร บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

ชนกสุดา เพ็ชรไทย. “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่า
ชายเลย : กรณีศึกษา ตำบลบางปู อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **ปริญญาโท
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

ดลใจ มณีงาม. “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่
ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.**
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๐.

น้ำฝน เข้มบำรุง. “ความคิดเห็นของนักทอ่งเกี่ยวกับการจัดการการทอ่งเกี่ยวเชิงเกษตรของศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่”. **วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

นุชศินี ยศปรกรณ์. “การบริหารจัดการของบริษัททอ่งเกี่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักทอ่งเกี่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๗.

พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. “การศึกษาทรัพยากรทอ่งเกี่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการทอ่งเกี่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี”. **ปริญญาโท วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. การวางแผนและการจัดการการทอ่งเกี่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. “การจัดการการทอ่งเกี่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์”. **ปริญญาโท วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

พระสมุห์อนุรักษ์ ชีรสกโก(ช่างเมือง). “การพัฒนาวัดเพื่อการทอ่งเกี่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช, ๒๕๕๔.

ภัทร์สุภา สีสานภาพรรณ. “การทอ่งเกี่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

วัชรารณ รัชย์ศรี. “พฤติกรรมการทอ่งเกี่ยวเชิงพุทธของนักทอ่งเกี่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาโท วท.ม.** การวางแผนและการจัดการการทอ่งเกี่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

วัฒนาพร สุฉายา. “แนวทางการจัดการแหล่งทอ่งเกี่ยวตามหลักการทอ่งเกี่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่งทอ่งเกี่ยวดอยตุง จังหวัดเชียงราย”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔.

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข. ความสัมพันธ์ระหว่างแบบการคิดกับความถนัดด้านเหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร, **ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๘.

สมาภรณ์ คงเจริญกาย. “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๘.

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง”.

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

อรพิน บุญยิ้ม. “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาเที่ยวในวัดพระศรีสรรเพชญ์”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๔.

(๔) รายงานการวิจัย :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอู่่น). “รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย.** สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒.

(๕) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์,พระธรรมมงคลรังษี (คำบ่อ อรุโณ), ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๘. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระเทพกิตติมุณี เจ้าอาวาสวัดศรีสระเกษ. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์,พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร. เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย,วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระศรีญาณวงศ์วงศ์ (นิมิตย์ ปณฺชิตเสวี), ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย. ตำบลน้ำโมง อำเภอบ้านแพง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระศรีวิจิตรโมลี (บุญถม สุนทรเมธี), รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย,วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, พระครูพิสัยกิจจาทร, เจ้าอาวาสวัดหลวงเจติยาราม. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระครูสุธรรมรัตนภรณ์,วิ.เจ้าอาวาสวัดมณีโคตร. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย,วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระครูสุวรรณโสทธิธรรม, เจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด
หนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระครูปริยัติธรรมสถิต, เจ้าอาวาสวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระครูภาวนาเจติยาภิบาล, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุบังพวน, ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอ
เมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระมหาสวัสดิ์ อธิสโก เจ้าอาวาสวัดกุ่มภประดิษฐ์. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด
หนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระจิววัฒน์ จิวฒโณ, รักษาการเจ้าอาวาสวัดท่าคกเรือ. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, พระครูอรุณปัญญาธร, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอท่าบ่อ. ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัด
หนองคาย, วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, ดร.เผด็จ สุขเกษม, วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด
หนองคาย, วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, นายธงชัย พลพวก, สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดหนองคาย. ตำบลในเมือง อำเภอ
เมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, นายยอดยิ่ง ราชตั้งใจ, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ จังหวัดหนองคาย. ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายสุเทพ อินทชัย, รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองหนองคาย. ตำบลในเมือง อำเภอ
เมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

นายก้าภล เมืองโคตร, นายกเทศมนตรีเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๘.

สัมภาษณ์, นายสมัย ณ หนองคาย, อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, นายมนต์ วิเศษสุนทร, ปราชญ์ชาวบ้าน. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย,
วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์, นายโกเมน โปตะวัฒน์, นักวิชาการท้องถิ่น, ปราชญ์อาวุโสอำเภอโพนพิสัย. ตำบลโพนพิสัย
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๙.

๒. ภาษาอังกฤษ

Williams J.D., **Public Administration : The people's Business**. Boston : Little, Brown and Company, 1880.

Heady, Ferrel, **Public Administration : A Comparative Perspective**, 2nd ed. New York and Basel : Marcel Dekker, 1979.

Davidson Rob. **Tourism. 2nd.ed**. Singapore Longman : Group Limited,1995.

Bhatia, A.K. **Tourism Development : Principle and Practices**. New Delhi : 2 nd Steering Publishers Private Limited, 1983.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ๒) สภาพและปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย ๓) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งเป็น ๒ ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป ๙ ส. ในจังหวัดหนองคาย

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมุ่งนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จะไม่กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานและสถานภาพของท่านแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อตามสภาพจริง

ผู้วิจัยขอขอบคุณและอนุโมทนาในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

.....
พระอลงกรณ์ ฐานสิริ

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ตอนที่ ๑ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป๙ ส. ในจังหวัด

หนองคาย

๑. ท่านคิดว่าการพัฒนาวัดเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวัดในด้านนี้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าการพัฒนาวัดเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ “ด้านศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวัดในด้านนี้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่าการพัฒนาวัดเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ “ด้านกิจกรรมภายในวัด” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวัดในด้านนี้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่าการพัฒนาวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ “ด้านสิ่งแวดล้อม” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวัดในด้านนี้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๕. ท่านมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ด้านสถานที่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๖. ท่านมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ด้านการสร้างแรงจูงใจ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๗. ท่านมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ด้านการให้บริการ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๘. ท่านมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ต่อการพัฒนาจิตใจอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๙. ท่านมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ต่อการต่อการพัฒนาพฤติกรรมอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๑๐. ข้อเสนอแนะทั่วไป

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ชื่อ..... นามสกุล.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... เวลา.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

ที่อยู่.....

เบอร์โทรศัพท์..... โทรสาร.....

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ค
ภาพการสัมภาษณ์ และภาพประกอบการวิจัย

สัมภาษณ์ พระศรีญาณวงศ์วงศ์ (นิมิตต์ ปณฺฑิตเสวี), ดร., รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย
ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์, พระครูสุธรรมรัตนภรณ์,วิ. เจ้าอาวาสวัดมณีโคตร
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์, พระจีรวัดน์ จีรวฑฒโน, รักษาการเจ้าอาวาสวัดท่าคกเรือ
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์, พระครูพิสัยกิจจาทร, เจ้าอาวาสวัดหลวงเจติยาราม
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์,พระมหาศรัลทร์ สิริคุตโต,เจ้าอาวาสวัดจำปาทอง
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์,พระมหาสวัสดิ์ อธิสโก เจ้าอาวาสวัดกุ่มภประดิษฐ์
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์, พระครูสุวรรณโสภิตฉัตรธรรม,เจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์,พระครูปริยัติธรรมสถิต,เจ้าอาวาสวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์แม่จรัส อินาว์ฒน์,ปราชญ์ท้องถิ่นคุ้มวัดโพธิ์ชัย
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์ นายยอดยิ่ง ราชตั้งใจ, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สัมภาษณ์แม่ชี ทองจันทน์ อินมณี วัดหลวงพิสัยเจติยาราม
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

แผนที่การเดินทางไหว้พระพุทธรูป ๙ ส.

แผนที่ จังหวัดหนองคาย

Map of Nong Khai

สถานที่สำคัญในจังหวัดหนองคาย
Nong Khai Places of Interest

- 1 สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1 (1st Thai-Lao Friendship Bridge)
- 2 ตลาดเซต (The Sadek Market)
- 3 วัดโพนชัย (Wat Pho Chai)
- 4 พระธาตุบังพวน (Phra That Bang Phuan)
- 5 พระธาตุศรีมงคล (Phra That Sri Mongkol)
- 6 ศาลาแก้วกู่ หรือ วัดแขก (Sala Kaew Ku or Wat Khaek)
- 7 พิพิธภัณฑ์น้ำพุร้อน (Nong Khai Hot Spring Museum)
- 8 สวนพฤกษศาสตร์ (Nong Khai Botanical Garden)
- 9 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 10 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 11 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 12 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 13 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 14 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 15 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 16 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 17 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 18 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 19 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)
- 20 สวนรุกขชาติ (Nong Khai Arboretum)

GPS ศึกษาระยะทาง GPS Nong Khai

ชื่อสถานที่	พิกัด (X, Y)	พิกัด (X, Y)
ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว	17.85613	102.747056
วัดโพนชัย	17.88863	102.757166
พระธาตุบังพวน	17.869792	102.746913
วัดศรีจอมจ้อย	17.885476	102.750092
ตลาดเซต	17.89507	102.781219
ศาลาแก้วกู่ หรือ วัดแขก	17.872999	102.701511
สวนรุกขชาติ	17.886395	102.714422
สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1	12.613569	101.424236
พิพิธภัณฑ์น้ำพุร้อนหนองคาย		
วัดโพนชัย		
สวนรุกขชาติ		
สวนรุกขชาติ		

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ)
เกิด	: วันที่ ๔ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๓
สถานที่เกิด	: บ้านหนองแก้ว ตำบลรัตนวาปี อำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคาย
การศึกษา	: น.ธ.เอก, ประโยค ๑-๒ : ปริญญาตรี พธ.บ. (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)
อุปสมบท	: วันที่ ๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔
สังกัด	: มหานิกาย
หน้าที่การงาน	: เจ้าอาวาส วัดยอดแก้ว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
เข้าศึกษา	: ๒๕๕๗
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดยอดแก้ว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย